

C A P I T U L A
R. E L I E S E R

Continentia in primis succinctam historiæ sacræ
recensionem circiter 3400 ann. sive à Crea-
tione usque ad Mardochæi ætatem,
cum veterum Rabbiorum
Commentariis.

Ex Hebræo in Latinum translata

Per.

GUILIELMUM HENRIC. VORSTIUM
C. F.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina IOANNIS MAIRE, cld Io c XLIV.

P R Æ F A T I O

A D

LECTOREM CANDIDUM.

Scriptorem hunc operi Chronologico subtexere placuit, ut non tantum epocharum & ærarum rationem inter Hebræos usitatam exhiberemus lectori, sed & specimen antiquioris commentarioli in partem historiae sacrae insigniorem illi simul traderemus. Celeberrimi nominis autorem esse hunc R. Eliezerem, omnia ferme Hebræorum monumenta arguunt, quæ passim axiomata & sententias tanquam omni exceptione majores ex his Capitulis promunt. Imo tantæ autoritatis hunc facit Abarbenel in præfatione sua ad Ezech. pag. 154. col. 1, ut non vereatur illum אלהיִי divinum nuncupare. Hanc Pirke farraginem R. SchemTof in libro Amunot Port. VI. cap. 10. vocat librum קרושׁ sanctum. Inter omnes 91 Doctores Misnicos primo loco illum recenset R. Majemon in præfat. ad classem Zerahim. Nec mirum; cum inter Talmudicos non infimum obtineat subsellium, qui prosapiæ antiquitate cum reliquis certare posset, sicuti ex Genealogica eius congerie, quam frontispicio libri præfigere solent, colligere licet. Eam in editione Veneta anno 15304 & Lublinensi an. 15358 impressâ sic depingunt: Pirke R. Eliezer filii Hircani, qui vocatur R. Eliezer magnus, ex classe Sapientum Misnæ, qui Traditiones acceperunt. Fuit is ætate undecimâ, tempore Nasi vel principis Rabban Gamalielis II, filii Rabban Simeonis

P R Æ F A T I O.

F. Gamalielis. Hic R. Elieser magnus fuit maritus
 sororis Rabban Gamalielis principis, atque ex sa-
 pientibus ætatis R. Simonis F. Chananiæ, & Iosi
 accohen, R. Simeonis F. Nathaniel, R. Elieser F.
 Arech & Onkelosi profelyti, R. Johannis F. Nori,
 R. Iosi F. Baruk & Samuelis Kathon vel minoris.
*Patrem hujus Elieseris faciunt Hircanum, non principem
 Maccabæorum istius nominis I, vel II, aut III, qui vixerunt
 sæculo 3600, sed alium quendam sapientem, qui floruit circa
 annum 3800. Vnde facile judicare licet de ætate hujus scri-
 ptoris, illum vixisse anno mundi 3833, Christi 73, ex recensio-
 ne David Ganz; quanquam alij illum referant ad an. Chri-
 sti 75, ut fuerit $\sigma\upsilon\gamma\chi\epsilon\omicron\nu$ & Apostolo Iohanni. Argumenti va-
 rii scriptum continet; præcipue historiam Patriarcharum: non
 verò, sicuti Doctiss. Buxtorfius in Bibliotheca Rabbinica
 scribit, historiam mundi usque ad tempora Gamalielis II.
 non extendit enim historiam suam ultra Mardochei atque
 Estheris tempora. Habet quoque nonnulla Astronomica de
 signis Zodiaci, de Cyclis, Tekuphis, novilunio atque embo-
 lismis, veluti Cap. VI. VII. & VIII. Pleraque autem in
 Thalmudica colluvie & vetustioribus Commentariis, veluti
 Rabbot, Tanchuma & Medraschin iisdem verbis oc-
 currunt. Vnde facile in istam descenderem sententiam, plu-
 rima libelli hujus dicta ex Thalmude corasa, atque ab hoc
 Eliesere vel recentiore aliquo sub illius nomine in Capita
 quædam digesta esse. Cui posteriori opinioni suffragatur Iu-
 chasin pag. 82. Certè non tam antiquum esse, vel id uni-
 cum mihi fidem facit, quod Onkelosi Paraphrastæ Chal-
 dai*

dei pag. 99. meminit. Hic enim Onkelos, nostro iudicio, plus quàm 300 annis post Christi natalem concinnavit paraphrasin suam. Circumferuntur ab Hebræorum Cabalistis non pauca summæ antiquitatis scripta, uti liber Raziel, ab angelo Raziel traditus Adamo & postmodum Noacho, illo anno, quo arcam ingressus est, qui tractat physica, astrologica, varia naturæ miracula & magicas artes, testante R. Schem To in Amunot Por. VIII. cap. 2. Idem quoq; port. III. cap. 4. producit librum, cuius autorem facit Enochum, de cæli syderumq; motibus & magica scientia differentem. Sic liber Ietzirah vel de creatione, nuperrime versus à Doctiss. Rittangelio, tribuitur Abrahamo. Sed si quis singula penitiùs expendat, is deprehendet, nihil stolidius aut indignius fingi posse priscis & sanctis istis, quod ingenium ac tempus in rimandis tam insulsis nugis dilapidaverint. De nostro autem scriptore nemo mirabitur, qui seculum ejus Iudaicorum somniorum fertilissimum observaverit. Hæc autem ego nec primus nec solus è latebris protraho. Non piguit virum in lingua Hebræa versatissimum Conradum Pellicanum hæc Pirke R. Elieseris in Latinum transfundere sermonem, cuius manuscripta versio etiamnum in Bibliotheca Tigurina aservatur. Non detractarunt alii vanissima Mahumedis deliria magno molimine in lucem proferre. Nuperam Iesuitæ Xaverii historiam de Apostolo Petro figmentis refertam ex Perside in Latium transmisit Clariss. Lodovicus de Dieu. Quid ni & nobis liceret veterum Hebræorum excutere placita? Nec enim eo animo hæc protrudimus, ut inde nugari discamus, sed potiùs ex consilio

*Apostoli nostri, cujus ætati R. Elieser vicinus fuit, Iudai-
cas contemnamus fabulas. hinc quoq; subinde censoriâ vir-
gulâ illas notamus. In locis obscurioribus nostras quandoq;
secuti sumus conjecturas, certius quid forsân allaturi, si con-
tigisset nobis consulere Commentarium R. Iakob Chajat
in Pirke elaboratum. Tumultuariâ congerie si quis offenda-
tur, is noverit hoc commune nostrum habere autorem cum
Talmudicis, ut aliquando ex uno argumento in aliud dela-
bantur, nullâ vel loci vel ordinis habitâ ratione; neque hoc
perpetuum est in Eliesere, sed in plerisque Capitibus inchoa-
tam pertexit telam. Vt autem distinctiùs cujuslibet Rabbinii
sententiam legentis oculis subiiceremus, novis paragraphis
sejuximus in versione textum, qui continuo ductu in codi-
cibus Hebræis impressus erat. Contortas locorum Scripturæ
expositiones non minùs apud alios tã recentiores quàm pris-
cos Rabbinos reperire est. Ne verò existimemus hoc pro-
prium esse Iudaicæ synagogæ, sacram historiam Traditionum
commentis adulterare, irrepsit hoc quoque vitium in Christi
Ecclesiam, in qua non exiguum faciunt numerum, qui Apo-
cryphorum (ut loquitur Hieronymus in præfat. ad Pen-
tateuchum) deliramenta sectantur, & Hiberas næ-
nias authenticis præferunt. Licet autem inter קטרוגו-
תולדה Thalmodica videatur hic scriptor primas obtinere,
non tamen omnia, quæ primâ fronte talia apparent hoc
nomine censenda sunt. Habet quandoque speciosa interpre-
tamenta, quæ vel illustrandæ historiæ sacre, vel Hebræorum
ritibus ac Traditionibus explanandis facere possunt. Habet
& peculiaria quedam, veluti de figura & compositione Te-
raphim*

P R Æ F A T I O.

raphim, pag. 91. De tribus bellis Ismaelitarum vel Turcarum paulò ante Messie adventum futuris, pag. 71. 72. &c. Habet non paucas veterum sententias de Messie imperio sub finem quartæ Monarchiæ seu Romanæ erigendo; de duratione quatuor imperiorum, Græci, Edomæi, & Ismaelitici. Sic de his quatuor pronunciat pag. 63, imperium illorum tantum per unum diem Sancti ben. duraturum esse. unde secretioris scientiæ magistri exterebrarunt, vindicem libertatis Iudicæ venturum esse anno mundi 5338. qui in calculo suo insigniter decepti sunt: jam enim quinquaginta anni ab hoc tempore elapsi sunt; quod non parum Evangelicæ veritati confirmandæ servit. Sæpius etiam sub paradoxis & lepidis narrationibus abstrusorem recondit sensum. sic convivio ex Leviathane & Schor abbar futuro delicias æternæ felicitatis adumbrari vult, &c. Multa quoque על דרך גזומא per modum hyperboles profert; veluti de statura Adami ab uno extremo mundi ad aliud; de Monarchia Salomonis, Achabi, Iosephi, &c. Nonnunquam citat vel applicat loca Scripturæ, non quod genuinus iste sit ipsorum sensus, sed על דרך דרש ואגדה per modum mystici sensûs & discursûs; cujusmodi plures hîc passim occurrunt. De his similibusque ajunt Rab-
bini, quod non sit הלכה למשה מסיני אבל אסמכתא בעלמא Constitutio Mo-
sis è Sinai, sed levis vel allegorica probatio vulgò recepta. Nec enim allegoricas expositiones tanto in pretio habent, ut inde vel apodicticas rationes exstruant, vel fidei articulos cudant. Hinc illa decantata Hebræorum magistris, אין למדין הלכה מתוך האגדות, non docent halacha vel
juris constitutionem ex historicis discursibus, id
est,

P R Æ F A T I O.

est, fidei vitæque norma ex illis non est petenda. Sic quoque אין סומכין על דברי אנדרה *non innituntur verbis discursuum, quasi illis tutò acquiescere possit animus. Ab hoc non multùm abit illud* πολυθεύματα *Rabbinorum, אין משיבין על הדורש אין מקשין באגדה non faciunt solidum sensum ex mystica interpretatione, neq; argumentantur ex historica narratione. Quæ manifestò arguunt, non tanti ponderis mysticas narrationes esse inter Hebræos, quamvis antiquitatis titulo commendatas, quin liceat illas in dubium vocare, utpote plenas conjecturis, sicuti eleganter de illis dicit R. Scherira, מדרשות אמרנא הן mysticæ vel symbolicae explicationes sunt conjecturales. His præmissis facile discernere poterit lector, non esse* ἀνυπάρχοντα *Rabbinorum statuta, quæcunque hoc libro narrantur; veluti de* סוד עבוד *mysterio intercalationis, succenturiatâ serie ab Adamo ad fideles posteros derivato; de Adami tunica, de asino Abrahami, Mosis & Messia, iisque gemina. Quamvis enim hæc magno consensu & variis traditionum testibus approbentur, non tamen à prudentioribus Hebræorum tanti fiunt, ut piaculare statuunt, de illorum fide ambigere.*

1

PIRKE SEU CAPITULA
R. ELIESER.

CAPUT I.

Historia de R. Eliezare Filio Hyrcani.

DAter eius habebat aratores, qui sulcos ducebant in jugero, ipse vero aratrum agebat per lapides duros & acutos. Reversus ad patrem lachrymatus est. Cui pater dixit: *Cur fles? Num forsitan egre fers, quod aratrum duxeris per lapides? Nonne antea arasti in jugero?* Respondit illi, *in jugero?* & denuo ploravit. Dixit illi Pater, *Quare fles? Num cruciaris, quod sulcos feceris in jugero?* Ait ille: *quia cupio discere legem.* Dixit ei: *Nonne es filius viginti octo annorum, & desideras addiscere legem? Sumito tibi uxorem, & suscita filios, illosque in scholam deducas.* Fecit duo sabbatha, & nihil omnino (cibi) gustavit, donec illi revelaretur. Elias b. m. hic allocutus est illum: *Fili Hyrcani, cur fles?* Respondit illi: *Desidero legi operam dare.* Ait ei: *Si vis legem addiscere, adscende Hierosolymam ad Rabban Iohannem F. Zechai.* Surrexit & ivit ad Rabban Iohannem F. Zechai, & denuo flevit. Et dixit ei: *Cur lachrymaris?* Respondit illi: *Quia cupio vacare legi.* Interrogavit eum: *Cuius es filius?* Sed non indicavit illi. Exquisivit ex illo: *Didicistine Kriath Sche-mab, vel Orationem Audi Israel, & preces atque benedictionem super cibum.* Respondit. *Non.* Dixit ei: *Consiste hic, & tria ista edocebo te.* Reversus denuo flevit. Interrogavit illum: *Fili mi, cur ploras?* Respondit, *quia cupio discere legem.* Dixit illi duas Halachot vel decisiones Iuris singulis diebus hebdomadae, inque iis, revertens ad illum, fecit collegium octo dierum, neque quicquam degustabat, donec odor vel halitus oris eius adscenderet coram R. Iohanne F. Zechai. Hic collocavit eum coram se. Confedit, & denuo flevit. Cui dixit: *Cur lachrymaris?* Respondit: *quia constitui me coram te tanquam homine, qui collocat coram se attritum vel percussum ulceribus.* Dixit ei: *Fili mi, sicut egreditur odor oris tui coram me, ita quoque adscendet odor mandatorum legis ex ore tuo coram Deo.* Interrogavit illum: *Fili mi, cuiusnam es filius?* Respondit, *sum filius Hyrcani.* Ad quæ ille: *Tunc es filius ex magnatibus mundi, & non indicasti mihi?* & dixit: *Oportet te bodie apud me convivam esse.* Respondit ei: *Iam cibum sumpsi apud hospitem meum.* Interrogavit eum: *Quisnam est hospes tuus?* Respondit: *Est R. Iosua F.*

Chanania, & R. Iosi Sacerdos. Misit, & interrogavit hospitem eius, dixitque illis: Apud vosne hodie conviva fuit Eliezar? Responderunt ei: Non. Nonne autem dies est octavus, à quo nihil gustavit? Postea quoque accessere R. Iosua F. Ananiae & R. Iosi sacerdos, atque allocuti sunt Rabban Iohannem F. Zechai: Nonne sunt octo dies, à quibus nihil cibi sumpsit?

CAPUT II.

Dixerunt filii Hyrcani patri suo: *Adscende, ito Hierosolymam, & exheredem fac à facultatibus tuis filium tuum Eliezarem.* Adscendit Hierosolymam ad exheredandum eum; sed offendit diem lætitiæ vel convivii esse apud Rabban Iohannem, omnesque magnates regiones apud illum hilaria agere, qui erant, Ben Tzitzat Acceset; Nicodemus F. Gorionis, & Ben Colba Schebua. Cur autem vocatur nomen eius Ben *Tzitzat Acceset*? quia supremum locum obtinebat inter magnates Hierosolymitanos. Narrant de Nicodemo F. Gorionis, eum habuisse alimentum trium satorum farinae pro unoquoque qui habitabat Hierosolymæ. De Ben Colba Schebua referunt, eum possedisse mensuram quatuor cororum auri in hortis molitorum. Dixerunt ei (R. Iohanni). *En accedit pater Eliezaris.* Respondit illis: *Parate ei locum.* Pararunt illi locum, atque collocarunt eum apud ipsum. Coniecit autem oculos (scil. R. Iohannes) in R. Eliezarem, eumque affatus est: *Recita nobis aliquid è lege.* Respondit ei R. *Similitudinem tibi promam. Cui rei istud simile est? Puteo, unde quis non plus aquæ haurire potest quàm promit (putens): Sic ego non possum plura verba legis profari, quàm à te acceperim.* Respondit ei: *Ego aliam comparisonem tibi proferam. Cui hoc est simile? Fonti, aquam scaturienti, in cuius potestate est plus aquæ promere, quàm quis intulerit: Sic tu quoque poteris plura verba legis eloqui, quam acceperunt è Sinai.* Dixit ille: *Forsan propter me verecundus es: En ego recedam à te.* Surrexit R. Iohannes atque exiit foras.

Confedit autem R. Eliezar, atque differuit; facies eius splendebat tanquam lux solis, atque prodibant cornua vel radii quales radii Mosis erant, ut nemo sciret, utrum dies an nox esset. Accessit à tergo eius R. Iohannes, atque osculatus est caput eius, dixitque ei: *Beati vos estis Abraham Isaac & Iacob, quod hic è lumbis vestris prodierit.* Dixit Hircanus: *Quem sic alloquitur.* Respondit illi: *Eliezarem filium tuum.* Regessit illis: *Non sic loquendum erat, sed potius, Felix ego sum, quod hic egressus sit è lumbis meis.* Sedit R. Eliezar & docuit;

cuit; pater verò eius stabat in pedibus suis. Statim atque vidit patrem suum stare, perturbatus illum alloquitur: *Pater confide; non enim possum proloqui verba legis quamdiu stas.* Respondit ei: *Fili mi, non idcirco veni, ut excluderem te opibus meis; iam accessi ut viderem te, & contem- platus sum omnem hanc gloriam. En fratres tui ab iis exheredes erunt, & ti- bi dono dantur.* Dixit ille: *Certè non sum similis alicui illorum, ut postula- rem à Sancto Ben. istos agros vel fundos, in cuius arbitrio erat, mihi istos da- re, prout dicitur: Domini est terra & plenitudo orbis, atque habi- tantes in eo. Inter illa quoque sunt aurum & argentum; petii, & dedit mi- hi, iuxta illud: Mihi argentum, & mihi aurum, dicit Dominus exer- cituum.* Sed non nisi legem flagitavi à Sancto Ben. prout dicitur: Quapro- pter omnia statuta tua rectifico, omnem viam mendacii odio ha- beo.

Psal. XXIV. 1.

Hag. II. 3.

Psa. CXIX.

128.

CAPUT III.

R. Eliezar F. Hyrcani apernit (os suum). Quis eloquetur vir- tutes Domini? Quis enunciabit omnem laudem eius? Quis homo in mundo poterit profari omnes potentias Sancti Ben.? Ipsi- met angeli ministerii non poterunt enumerare nisi partem virtutum eius. Indagandum autem nobis est: Unde fecerit hoc (universum), & unde facturus sit (futurum seculum), ut extollatur nomen San- cti Ben. in creaturis eius, quas condidit ab uno extremo mundi ad aliud, prout dicitur: *Generatio ad generationem celebrabit opera eius.*

Psa. CXLV

4.

Antequam mundus erat creatus, tantum erat Sanctus Ben. & no- men eius; cum verò adscendit in cogitationem vel proposuit crea- re mundum, tum cælavit coram se orbem, sed non consistebat. Comparisonem hanc adferunt: simile hoc est Regi, qui voluit palatium exstruere; nisi verò prius exsculpat fundamenta intro- itus & exitus eius in terra, non exordietur ædificare: Sic quoque Sanctus Ben. coram se tornabat mundum, sed non consistebat, do- nec creasset Resipiscentiam.

Septem condita sunt antequam creatus erat mundus, ista sunt: Lex, Gehenna seu infernus, Paradisus, Thronus gloriæ, Resipi- scentia. Lex ideo, quia scriptum est: *Dominus possedit me in principio viae suæ; ante opera eius, tum (eram).* *קדם* ante, hoc est, cum mundus nondum creatus erat. Gehenna ideo, quia dicitur: *Ab besterno die vel ante ordinata est Tophet.* *מאחורי* Ab beri, antequam mundus conditus erat. Gen Heden vel paradisus, prout dicitur: *Plantavit Dominus bortum in Eden ab Oriente vel antea.* *קדם* antea, cum necdum creatus

Prov. VIII

22.

Esa. XXX.

33.

Gen. II. 8.

Ge. xvii. erat mundus. Thronus gloriæ, iuxta illud: *Dispositum solium tuum*
 12. *tunc*. Ibid. מֵאָז à tunc; cum mundus nondum erat creatus. Domus
 sanctuarii Q. D. *Elevatus thronus gloriæ à primo*. מֵרֵאשִׁית à principio,
 Psa. xc. 2. cum nondum creatus erat mundus. Resipiscentia, iuxta id: *Ante-*
quam montes nati erant, tu reducis hominem ut conteratur, אֶת־אֲנִי אֶת־אֲנִי *antequam*,
 Psalm. scil. mundus conditus erat. Nomen Messiae ideo, quia dicitur: *Ante*
 Lxxii. 17. *solem jinon nomen eius*. Et alibi Scriptura inquit: *Et tu Bethleem*
Epbrata, quæ non es minima inter duces Iebudæ, &c. Et exitus eius ab initio
 Mich. v. 2 *vel ante*. מִקִּדְמָה *ab ante*, cum nondum creatus erat mundus.

Confestim Sanctus Ben. consilium iniit cum lege (cuius nomen
 est sapientia vel essentia) de creando mundo. Respondit ei, & allo-
 cuta fuit: *Domine orbium, si nullum exercitum vel aciem habeat Rex, in*
quemnam ille dominaturus est? Et si nullus sit populus celebrans Regem, quæ-
nam ejus gloria? Audivit Dominus mundi, & placuit illi. Dixit Lex:
Mecum consultavit Sanctus Ben. de creando mundo, iuxta illud: *A me con-*
 Pro. viii. *silium & essentia vel sapientia*. Hinc aiunt sapientes: *Quodcunque re-*
 14. *gnum non habet consiliarios, istud regnum nullum est*. Hoc autem disci-
 mus ex regno domus Davidicæ, quæ habuit consiliarios, prout
 1. Chron. narratur. *Et Jonathan patruus Davidis, consiliarius, vir prudens & Scri-*
 xxvii. 32. *ba*. Reliqui etiam homines ab illa (consilium capiunt), quia quanta
 Prov. xii. quanta est, illis prodest, iuxta illud: *Attende ad consilium sapientis*.
 15. Et alia Scriptura inquit: *Salus est in magnitudine consiliatorum*.
 Prov. xi. Octo creata sunt die primo, eaque sunt: Cælum, Terra, Lux,
 14. Tenebræ, Tôhu & Bohu seu Inane & Informe, Ventus & Aquæ,
 Gen. 1. sicuti dicitur: *Et Spiritus Domini incubabat aquis*. Quidam etiam di-
 Gen. 1. 5. cunt, diem & noctem creata esse, iuxta id: *Et fuit vesper & mane*
dies unus.

Octo quoque sunt condita die secundo, videlicet hæc: *Puteus*,
 (abyssi) *Man*, *Pluvia*, *Iris*, *Scriptura Legis*, *Scriptura* (in tabulis de-
 calogi); *Tunicæ* (Adami & Evæ), & *Dæmones noxii*.

Decem res adscenderunt in cogitationem (vel proposuit Deus
 condere) videl. *Ierusalem*, *Spiritus Patrum*, *Via justorum*, *Gehenna*,
Aquæ diluvii, *Tabulæ secundæ*, *Sabbatum*, *Sanctuarium*, *Arca* (Fæde-
 ris) *Lux futuri seculi*.

Unde est hic locus cælorum creatus? Ex luce vestimenti Sancti
 Ben. Inde accepit vestem atque expandit instar pallii: Extensi au-
 tem sunt (cæli) atque progressi sunt, donec iis dixit: *Sufficit*, hinc
 etiam vocatur nomen eius מֵשִׁי *sufficiens*; quia affatus est cælum, *suf-*
ficit, atque substiterunt, Creatum autem esse cælum ex luce in-
 dumentum

dumentis eius, inde liquet, quia dicitur: *Amictus luce tanquam veste, extendit celos veluti cortinam.* Psal. cix. 2.

Unde autem est locus terræ? Creatus est ex nive, quæ est infra thronum gloriæ; eam sumpsit ac disparavit super aquas, & coagulatae sunt aquæ, indeque factus est pulvis, iuxta illud. *Quia è nive dixi sit terra.* Job xxxvii. 6.

Ansæ vel uncini cælorum attingunt aquas Oceani; quia aquæ Oceani sunt inter extrema cæli & terræ. Extremitates autem cælorum extensæ sunt super aquas Oceani. *Contignavit in aqua cœnacula eius.* Medium cælorum adscendit sursum veluti tentorium, cuius extrema deorsum expanduntur, & medium sursum, atque omnes homines habitant infra illud. Sic quoque cælorum extrema deorsum (vergant); medium verò eorum sursum assurgit, tanquam tentorium, iuxta illud: *Extendit eos veluti tentorium ad inhabitandum.* Psal. cix. 3. Esa. xl. 22.

Quatuor venti sunt in mundo: Ventus respiciens Orientem, versus Meridiem, versus Occidentem & Aquilonem. Ventus Orientalis est propter lucem procedentem in mundum. Meridionalis propter rorem & pluvias benedictionis progredientes in mundum. Occidentalis propter tenebras mundum occupantes. Septentrionalis propter thesauros nivis, grandinis, frigoris, æstus & imbrium procedentium in mundum. Expositio alia: Ventum Aquilonarem creavit, sed non perfecit dictum (Dei). Ut quicumque dixerit, Deum venturum & perfecturum esse hanc plagam (venti), quæ relicta est, cognoscat illum esse Deum. Ibi autem est habitaculum vel sedes pro noxiis dæmonibus, pro terræ motibus, ventis, diabolis sylvestribus, pro fulgoribus, tonitruis, & inde calamitas in mundum procedit, sicuti dicitur: *Ab Aquilone aperiatur vel mittetur malum.* Ier. i. 14.

Decem verbis vel effatis creatus est mundus, eaque sunt. *Et dixit Deus: Fiat lux. Et dixit Deus: Fiat expansum. Et dixit Deus: Confluant aquæ. Et dixit Deus: Herbascat terra. Et dixit Deus: Sinto luminaria. Et dixit Deus: Reptilia producant aquæ. Et dixit Deus: Proferat terra. Et dixit Deus: Faciamus hominem. Et dixit Deus: Ecce dedi vobis. Et dixit Deus: Non est bonum hominem esse solum.* Gen. i. vers. 3. 6. vers. 9. 11. vers. 14. 20. vers. 26. 28. 29.

Tribus rebus absolvit mundum, videl. Sapientiâ, Intelligentiâ & scientiâ, iuxta illud: *Dominus sapientiâ fundavit terram, aptavit celos intelligentiâ, & scientiâ debiscunt abyssi.* Gen. i. 18. Prov. iii. 19.

Tribus istis quoque constructum est tabernaculum, prout dicitur: *Et implebo illum Spiritu Domini, Sapiëntia, intelligentia & scientia.* Exod. xxxi. 3. Tribus

Tribus hisce quoque ædificatum est sanctuarium, iuxta illud: *Fi-
lius viduæ erat ex tribu Nephtali, (& erat pater eius faber ararius), im-
butus scientiâ, intelligentiâ & scientiâ.*

Tribus illis ædificaturus est (templum tertium,) sicuti prædi-
ctum est: *Dominus exstruet scientiâ domum, intelligentiâ absolvet, &
scientiâ perficiet penetralia eius.*

Per ista tria largiturus est Deus Israeli tria eximia dona, iuxta
illud: *Quia Dominus dabit sapientiam, & ex ore eius intelligentia & scientia.*

Hæc tria duplicia sunt Regi Messia collata, quia dicitur: *Et re-
quiescit super eo spiritus Domini, spiritus sapientie & intelligentie, &c.*

C A P U T I V.

Secundo die creavit Sanctus Ben. firmamentum, angelos, ignem
carnis & sanguinis, & ignem gehennæ. Nonne cælum & terra
creata sunt die primo, iuxta illud, *In principio creavit Deus cælum & ter-
ram?* quomodo itaque firmamentum creavit die secundo? R. Elie-
zar inquit: Firmamentum est super capita quatuor animalium, sic-

uti dicitur: *Et similitudo firmamenti super capita animalium, tanquam
color crysalli terribilis.* Quid autem illud significat, tanquam color cry-
salli terribilis? hoc est, veluti lapidum pretiosorum & margaritarum,
qui fulget per universum cælum sicuti lucerna in ædibus; & veluti
Sol vehementer splendens in ipso meridie, iuxta illud: *Et cum eo
lux habitat.* Et sicuti iusti fulgebunt in futuro sæculo, prout dicitur:
Et intelligentes splendebunt tanquam splendor firmamenti.

Nisi autem firmamentum esset, absorberetur orbis ab aquis su-
perioribus & inferioribus; divisit verò inter has & illas aquas, iux-
ta illud: *Es dixit Dominus, Fiat firmamentum in medio aquarum, ut di-
vidat inter aquas & aquas, videlicet, inter aquas superiores & infe-
riores.*

Angeli creati sunt die secundo: Postquam hi emissi sunt, verbo
eius fiunt venti, cum autem serviunt coram ipso, fiunt ignis, prout
dicitur: *Qui facit angelos suos ventos, & ministros suos ignem flammæ.*

Quatuor autem sunt classes angelorum ministerii, laudes canen-
tium coram Sancto Ben. Prima classis vel acies est Michaelis à dex-
tra eius. Secunda Gabrielis à sinistra eius. Tertia Orielis ante
ipsum. Quarta Raphaelis à tergo eius. Majestas autem Sancti
Ben. est in medio. Ipse insidet throno excelso elevatus, atque so-
lium eius sublime suspensum est sursum in aere. Figura autem
gloriæ eius est sicuti color Chasmal, iuxta illud: *Et vidi quasi formam
Chasmal.*

Chasmal. Corona imposita est capiti eius, & diadema Nominis aīn-mephoraſch ſeu tetragrammati circa frontem eius, atque oculi per univerſum orbem diſcurrunt. Sagittæ eius ſunt ignis & grando: A dextra eius vita eſt, à ſiniſtra mors; atque ſceptrum ignitum in manu eius. Expanſum eſt ante eum velum; & ſeptem angeli, qui prius creati ſunt, famulantur ei ante velum, quod vocatur aulæum. Scabellum pedum eius eſt tanquam ignis & grando, & infra thronum gloriæ eius eſt ſicuti lapis ſapphiri; atque veluti ignis circumquaque lambens ſolium eius. Iuſtitia & iudicium eſt baſis ſolii. Septem nubes gloriæ cingunt eum. Rota orbis, Cherub & Vita laudem ei dant. Figura ſolii eius eſt tanquam Sapphiri color quatuor fulcris; quatuor autem animalia ſanctitatis affixi ſunt quatuor fulcris: quatuor facies (habentia verſas) ad unum, & quatuor alas ad alterum, prout dicitur: *Quatuor facies & quatuor pennæ cuiſlibet ſunt.* Cum *Iez. 1.6.* autem loquitur verſus orientem, tum inter duas alas eſt facies hominis; cum verò loquitur verſus meridiem, tum inter duas eſt vultus leonis; ubi verſus occidentem, inter duas alas eſt facies bovis; cum verò ad ſeptentrionem inter duas alas eſt facies aquilæ: E regione autem iſtorum ſunt rotæ atque orbis currûs. Cum ſedet, tum inſidet ſolio elevato atque excelſo. Cum percutit ſuper terram currus ſui rotis, tum ex ſonitu ſtridoris rotarum in curru prove-niunt fulgura & tonitrua in mundum. Cum eſt in cælis, inequitat levi nubi, iuxta illud: *Vebitur ſuper Cherub, &c.* Cum verò fe- *2. Sam.* ſtinat, apparet ſuper alas venti, prout dicitur: *Vebitur ſuper Cheru- XXII. II.* *bim, & volat ſuper alas venti.* Animalia quidem aſtant throno gloriæ *Pſam.* eius, ſed ignorant locum maiestatis illius; atque conſiſtunt anima- *XVIII. 12.* lia cum terrore, tremore, cum horrore & perturbatione: Ex pavore vultuum ipſorum promanat fluvius ignitus, atque coram illo progreditur, iuxta iſtud: *igneum flumen dimanabat ab eo.* *Dan. VII.*

Duo Seraphim aſtant, unus à dextra alter à ſiniſtra eius, quilibet *10.* habet ſex alas. Duabus obtegatur facies illorum, ne contemplantur faciem Maiestatis; duabus verò tegunt pedes ſuos, ne videant maiestatem, & per oblivionem ſubſiſtat pes currûs; duabus autem volitant & pavorem ſignificant. Sanctificant autem nomen eius magnum; unus laudat & alter clamat, dicentes *קדוש קדוש קדוש Sanctus, san- Eſa. VI. 3.* *ctus, sanctus Dominus exercituum, plena eſt univerſa terra gloriâ eius.* Animalia aſſiſtunt gloriæ eius, ſed ignorant locum maiestatis illius; vociferantur & aiunt: *Vbicunque gloria eius, ibi benediſta ſit Maieſtas Domini in opere Mercadæ.*

Deut. vi. 4. Israel quoque populus unus in terra est, qui sibi proprie vendicat nomen eius, quotidie ipsum celebrat & dicit: *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est.* Respondit ipse populo suo: *Ego Dominus Deus vester, qui libero vos ex omni angustia.*

CAPUT V.

Tertio die planices terræ quasi absorpta erat, atque obtegebant aquæ superficiem totius terræ. Postquam autem egressum est verbum ex ore Potentiæ (Dei,) confluerunt aquæ, atque adscendentes ex partibus terræ, montium & collium, diffusæ sunt super faciem universæ terræ, & factæ sunt voragines in medio terræ, & conglomeratæ aquæ in illas confluerant, iuxta illud: *Et colluviem aquarum vocavit aquas.* Illico autem elevatæ sunt aquæ, & adscenderunt ad obtegendum terram, sicuti ab initio, donec compesceret eas Sanctus ben. & subiugaret, atque collocaret sub plantis pedum suorum, easque pugillo suo mensuraret, ne augerentur vel minuerentur. Constituit autem mari terminum arenam, sicuti homo, qui facit sepimentum ante vineam suam; ubi autem adscenderunt, atque ante se offenderunt arenam, retro cesserunt, prout dicitur: *An me non metuitis, ait Dominus? An à facie mea non contremiscetis, qui posui arenam terminum mari?*

Cum nondum confluerant aquæ creata erant luminaria & abyssi. Hæ autem abyssi sunt sub terra; quia terra est supra abyssos extensa: Veluti navis in corde (medio) maris natat, sic terra expansa est super aquas, iuxta illud: *Qui extendit terram super aquas.*

Psal. xxxvi. 8. Aperuit autem (Deus) in paradiso ostium, atque inde protulit plantas super faciem totius terræ. Quælibet species ligni & arboris ferebat fructum in suo genere: omne quoque genus herbæ & fruticis plantavit, quod semen protulit super terram, sicuti dicitur: *Quia semen eius super terram.* Atque (hoc modo) disposuit mensam creaturis, antequam creatus erat mundus, iuxta illud: *Disposuisti ante me mensam.*

Gen. i. 11. Omnes autem fontes adscenderunt ex abyssu ad irrigandum omnes creaturas. R. Iosua inquit: Densitas terræ est iter sex annorum. Abyssus una apud Gehennam scaturit & promit aquas calidas, quæ oblectant homines. R. Iehuda ait: *Semel quolibet mense cataractæ adscendunt ex abyssis, & irrigant totam faciem terræ,* prout dicitur: *Vapor adscendebat à terra, & irrigabat universam superficiem terræ.*

Nubes faciunt audiri sonum cataractarum suarum aquis, aquæ vocem

vocem canalium fuorum edunt abyssis; abyssus verò advocat abyssum, ut adscendant aquæ & suppeditent nubibus; prout dicitur: *Abyssus advocat abyssum ad vocem cataractarum tuarum.* Nubes hauriunt aquas ab abyssis, iuxta illud: *Elevat nubes ab extremo terræ.*

Psalm.

XLII.8.

Psalm.

CXXXV.7.

In locum quem ordinat illis Sanctus Ben. ut adscendant, ibi pluviam dimittunt ex nubibus, & illico terra gravida redditur ac germinat tanquam mulier vidua, quæ gravida facta est ex scortatione: Sed cum Sanctus Ben. benedicere vult germi terræ, & largiri alimentum, tum aperit thesauros bonitatis, qui sunt in cælis, & dimittit pluviam, nimirum aquas maritales, atque statim terra concipit, veluti sponsa, quæ gravida facta est primo coitu, & germinat semen benedictionis, sicuti dicitur: *Aperiet tibi Dominus thesaurum suum bonum cælum.* Et alibi scriptum est: *Sicut adolescens virginem sibi maritat; sic maritabunt se filii tui.* Alia rursus Scriptura: *Quomodo descendit imber & nix de cælo, &c.*

Deut.

XXVIII.12

Esa. LXII

5.

Esa. LV.

10.

CAPUT VI.

Quarto die composuit duo luminaria. Non quod unum maius altero esset: erant enim æqualia altitudine figurâ & luce suâ, iuxta illud: *Et fecit Deus duo luminaria, &c.* Intercessit autem contentio inter illa, dixitque unum alteri: *Ego majus te sum*, alter rursus: *Ego te præstantius sum*: neque fuit inter illa pax. Quid fecit Sanctus Ben.? Vnum paravit maius, alterum verò minus, prout dicitur: *Luminare magnum, ut præesset diei, & parvum, ut præesset nocti atque stellis.*

Gen. I. 16

Ibid.

Omnes stellæ serviunt septem stellis horarum, eorumque nomina sunt מרְכּוּבָא מְרַבָּא Mercurius, Luna, Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus. Isti famulantur septem diebus hebdomadæ. Primæ diei Mercurius & Sol. Secundæ Iupiter & Luna. Tertiæ Venus & Mars, Quartæ Saturnus & Mercurius. Quintæ Sol & Iupiter. Sextæ Luna & Venus. Septimæ Mars & Saturnus. Omnes autem inserviunt duodecim signis Zodiacis iuxta duodecim menses. illa sunt: Aries, Taurus, Gemelli, Cancer, Leo, Virgo, Libræ, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces. Atque hæc creata sunt cum opere Bereschit creationis ad regendum mundum iuxta statuta sua. Septem autem ministri seu planetæ conditi atque ordine dispositi sunt in firmamento cæli.

Omnia astra inserviunt diebus mensis solaris, in quo sunt 30 dies & 10½ horæ. Quodlibet autem sydus famulatur 2½ diebus mensis

solaris; duo verò astra 5 diebus. Princeps qui incipit in principio mensis solaris, idem quoque est princeps dominantium in fine mensis solaris: Idem enim aperit & claudit, vel incipit ac finit.

Cyclus magnus solis est viginti octo annorum; & septem cycli minores sunt in eo ex singulis quatuor annis. Computus dierum in anno solari est 365 dierum. Quarta autem pars diei in quarto anno solari facit tekuphot vel solstitia ex 91 diebus & $7\frac{1}{2}$ horis. Initia cyclorum in tekupha 4. 24. 5. 3. 1. 6. Inter cyclum unum & alterum sunt 5 dies & 6 horæ.

Tekuphæ cycli minoris sunt quatuor in quolibet anno, & omnes istæ (constant) ex 91 diebus, $7\frac{1}{2}$ horis; quorum nonnullæ sunt ex 92 diebus.

Annus primus cycli est 1 diei & 3 hor. Annus secundus 2 dierum & 2. horar. Tertius est 3 dier. 1 hor. Annus quartus est 4 dier. & 4 hor.

Quatuor sunt initia tekupharum vel solstitiorum pro quatuor principiis mensium. Tekupha Nisan vel Martii ingreditur principium noctis, medium noctis, initium diei, & medium diei, uti & reliqui omnes dies tekupharum 7. 8. 3. 18. 1. 8. 9. 208. Tekupha prima Martii incidit in principium horarum Saturni: Tekupha Iunii in medium Saturni. Tekupha prima Septembris ingreditur exordium horarum Iovis. Tekupha Decembris incidit in medium horarum Iovis. Cæteræ autem omnes tekuphæ ingrediuntur principium & medium horarum.

Cyclus primus incidit in principium horarum Saturni, atque harum nomina sunt שַׁבָּת הַגָּדוֹל Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Cyclus secundus in exordium horarum Iovis. Cyclus tertius in principium horarum Martis. Quartus in exordium horarum Solis. Quintus in principium horarum Veneris. Sextus ingreditur initium horarum Mercurii. Septimus principium horarum Lunæ. In fine autem septem horarum septem cyclorum & 65 dierum, in cyclo magno seu 28 annis, revertitur (Sol) ad initium noctis quartæ in horam Saturni, seu horam quæ creatus est.

Adscendit autem Sol 366 gradibus; descendit verò 183 gradibus. Oritur in plaga Orientali, descendit vel occidit 138 grad. in plaga occidentali, iuxta dies anni solaris. Egreditur autem Sol vel oritur in 366 fenestris seu domiciliis; ingreditur verò in Oriente die

die 91 in cornu seu puncto meridionali, rursus 91 die in puncto Septentrionali. Est etiam Domicilium aliquod in medio (firmamenti), cuius nomen est, Fenestra seu domicilium Veneris.

In tekupha Septembris incipit à domicilio Veneris, progreditur & circumit ad punctum Australe, ex uno domicilio ad aliud, donec pervenit ad domicilium Saturni. In tekupha Decembris incipit à Domicilio Saturni, procedit, ambit & retrocedit ex uno domicilio in aliud, donec pervenit ad domicilium *Tbaalouma* vel *absconditum*, ex quo lux egreditur, iuxta illud: *Absconditam producit lucem.* In tekupha Martii incipit à domicilio abscondito, (unde lux provenit) & progreditur ad punctum Aquilonare, ex uno domicilio ad aliud, donec pervenit ad domicilium *Naamon* vel *amœnum*. In tekupha Iulii incipit à domicilio *Naamon*, procedit, circumit atque retrocedit ex uno domicilio ad aliud, donec pertingat ad domicilium *Cheder* seu *intimum penetrale*, ex quo turbo venti provenit, sicuti dicitur: *Ex penetralibus egreditur turbo.* Cum autem in Oriente egressus atque in Occidentem ingressus est, (Maestas enim divina semper in Occidente est) tum inclinat se coram Sancto Ben. & inquit: *Domine omnium orbium, feci iuxta id omne quod preceperas mihi.*

Est propterea quoddam domicilium in medio firmamenti, cuius nomen est *Mizzarim*, *Dispergentes* seu *ventilantes* (venti): & non exit inde neque ingreditur illud nisi semel in cyclo maiore. Egreditur inde die, quo creatus est, & noctu in occidente est. Sol in tekupha Septembris & Decembris procedit & circumit ad punctum Meridionale & aquas Oceani, ubi inter extimas partes cœli & terræ submergitur, (quia nox productior & via longior est) usque dum pervenit ad domicilium in oriente, unde vult noctu exire in Occidente. Sol in tekupha Martii & Iulii progreditur & circumit ad punctum Aquilonare & aquas Oceani, inter extremitates cœli & terræ; (quia nox contractior & via brevior est) donec pervenit ad domicilia in Oriente, unde vult egredi, iuxta istud: *Discedit ad Austrum, & redit ad Aquilonem:* Egreditur ad Austrum in tekupha Septembris & Decembris; redit verò ad Aquilonem in tekupha Martii & Iunii. Circumit autem sex mensibus in cornu vel puncto Australi, sex etiam mensibus in puncto Aquilonari; & propter ambitus eius revertitur ventus ad domicilium quod est in Oriente.

Tres literæ Nominis (tetragrammati) cordi vel medio Solis inscriptæ sunt, & angeli dirigunt seu movent eum. Illi autem

qui interdiu eum dirigunt, noctu non movent eum; qui verò noctu, illi non movent de die. Sol vehitur curru & procedit vel oritur redimitus coronâ tanquam sponsus, atque lætus egreditur veluti strenuus heros, iuxta illud: *Veluti sponsus procedit è thalamo suo*. Facies autem atque radii solis conspiciunt deorsum in terram ut igniti, sursum verò instar grandinis; & nisi grando exstingeret vel temperaret faciem ignis, mundus ab æstu conflagaret, sicuti dicitur: *Neque est qui se abscondit ab æstu eius*. Hyeme verò invertit faciem inferiorem sursum, & nisi ignis calefaceret grandinem, seu gelu, non posset mundus permanere propter frigus, iuxta illud: *Coram frigore ejus quis subsistet?* Atque hæ sunt extremæ viæ solis.

Psa. XIX.

9.

Ibid. v.

7.

Psalm.

CXLVII. 6

CAPUT VII.

Psalm.

XXXIII. 6

Ibid.

Rabban Iochannan F. Zechai & Rabban Gamaliel, uti & R. Ismael, R. Eliezar F. Arech, & R. Eliezar F. Hyrcani, atque Akiba, confidebant atque differebant de genitura lunæ seu novilunio, & dixerunt. Dictum unum prolocutus est Sanctus Ben. & creati sunt cœli ad basin throni imperii eius, prout dicitur: *Verbo Domini creati sunt cœli*. Sed in exercitu cœlorum dicitur (Deus) multum laborasse, *Q. D. Et spiritu oris ejus omnis exercitus eorum*. Quid fecit Sanctus Ben.? Sufflavit spiritu vitali oris sui, & creatus est exercitus cœlorum unica vice vel simul, iuxta illud: *Et spiritu oris ejus omnis exercitus illorum*.

Omnes stellæ & signa Zodiaci, atque duo luminaria, creata sunt initio quartæ noctis; neque unum fuit prius altero, nisi tantum duabus horæ partibus (seu 2 quadrantibus). Hinc etiam omnis actio solis fit cum mora vel lente; lunæ verò festinanter: Idque omne inde (provenit), quia Sol progreditur omnibus diebus anni, luna verò usque ad trigesimum diem.

Omnes dies inserviunt principio Novilunii, (recedendo) ad posteriores suos retrorsum, in principium noctis quartæ, ut novilunium sit in hora Saturni (hoc ordine): Saturnus, Venus, Iupiter, Mercurius, Mars, Luna, Sol, Saturnus. Post tres autem annos Cycli minoris dies post principium noctis tertiæ est initium novilunii in hora Veneris. Denuo post tres annos cycli minoris revertitur dies posterior cum principio noctis secundæ, & tum principium Novilunii incidit in horam Iovis. Rursus post tres annos cycli parvi concurrit posterior dies cum exordio noctis prioris; & tum princi-

principium Novilunii est in hora Mercurii. Post tres annos denuo cycli minoris redit dies subsequens cum initio noctis sabbathi, atque tum exordium Novilunii est in hora Martis. Porro post tres annos cycli minoris revertitur dies posterior cum principio noctis sextæ; & tum initium Novilunii est in hora Lunæ. Post tres rursus annos cycli minoris posterior dies concurret cum principio noctis quintæ; & tum exordium novilunii incidit in horam Solis. Rursus post tres annos cycli minoris dies subsequens redit cum principio noctis quartæ, tunc initium novilunii incidit in horam Saturni, quo tempore creatus est.

Cyclus maior lunæ constat 21 annis; atque in eo sunt septem cycli minores, quorum quilibet continet 3 annos.

Unumquodque signum Zodaici inservit diebus mensis lunaris: Dies autem mensis lunaris sunt $29\frac{1}{2}$, 2 partium seu quadrantium horæ, & 73 scrupul. Quodlibet signum famulatur diebus mensis lunaris 2 diebus & 18 horis: Tria autem signa 7 diebus. Princeps quod incipit in exordiis mensis lunaris, idem quoque dominatur in fine mensis lunaris.

Luna innovatur in qualibet genitura seu novilunio, una fit noctu, altera interdiu, cuius signum est: *Et fuit vesper, & fuit mane.* Non sunt autem in quolibet novilunio usque ad exordium novilunii in anno subsequente nisi 4 dies, 8 hor. & 873 scrup. Inter cyclum maiorem & minorem nonnisi 13 dies. Quando sol procedit ad cornu vel punctum septentrionale, tum luna progreditur ad punctum meridionale. Ubi vero sol ingreditur punctum meridionale, tum luna pervenit in punctum Septentrionale.

Omnes horæ inserviunt exordio novilunii, retrorsum procedendo hoc modo: Saturnus, Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars, Iupiter. Anno primo initium noctis quartæ est exordium novilunii in hora Saturni. Anno secundo principium novilunii incidit in horam Lunæ. Anno tertio in horam Mercurii. Quarto novilunium incidit in horam Veneris. Quinto in horam Solis. Sexto in horam Martis. Septimo in horam Iovis. Atque hoc pacto tribus vicibus horæ istæ inserviunt exordio Novilunii, (retrocedendo) ad posteriores suas usque ad annum 21 cycli.

Omnia signa Zodiaca famulantur Lunæ noctu ex quatuor mundi plagis. Tria in septentrione; tria in meridie, tria in occidente, & tria in oriente. Omnes quoque horæ inserviunt Lunæ noctu: Duæ in Meridie, duæ in Septentrione, duæ in Oriente, atque duæ in

Occidente. Illa hora quæ incipit servire in Meridie, ista absolvit in Occidente: Atque talis est omnis circuitus eius. Omnia maiora luminaria lucis sita sunt in meridie, excepto Plastro, quod constitutum est in Septentrione.

Angeli noxii, qui versabantur in firmamento, & angeli, qui exciderant dignitate sua atque loco sanctitatis suæ è cælis, in diebus Enoch, cum adscenderent ad audiendum aliquid pone aulæum, scepro ignito in fugam acti retrocedentes reversi sunt ad locum suum.

Decem diebus, 21 horis, & 204 scrup., redundant dies solares supra lunares: Intercalatio autem inferitur, ut æquales reddantur dies anni solaris cum diebus anni lunaris, & tum Sol ac Luna incipiunt ab exordio mensis Martii. Sol procedit ante eam (Lunam) in tekupha, & Aries incipit ante eam servire interdiu. Omnia autem signa Zodiaci famulantur post eum (solem) iuxta ordinem suum. Cum Luna post eum progreditur, tum Aries incipit famulari ante eum noctu; & omnia signa Zodiaci serviunt post eum iuxta seriem suam. Atque hoc pacto usque ad annum cycli minoris seu annum embolimæum venit intercalatio expellens novilunii exordium, atque constituit in principio mensis Adar seu Martii. Sic quoque ad annum cycli minoris venit embolismus, extrudens principium novilunii, atque collocat in exordio mensis Thebeth seu Septembris. Hoc modo usque ad duodecim embolismos concurrunt Sol & Luna æquales in principium noctis quartæ, in horam Saturni, quo tempore creata sunt.

Ab una genitura seu novilunio ad aliud non sunt nisi 30 dies, 6 horæ, 2 quad. & 73 scrup. Luna non deficit è cælo nisi ictu oculi vel momento, etiamsi in ea sit quasi plenum filum vel linea cingens in oriente & occidente: nec potest oculus Lunam videre per octo horas maiores ab exordio Novilunii usque ad finem eius.

Calculus dierum anni lunaris est 354 dierum, tertiæ partis diei, & 876 scrup. Omnes horæ mensis lunaris sunt 708 & duæ quadrantes. Omnes horæ anni lunaris conficiunt 8504 horas.

Omnia signa Zodiaci inserviunt novilunio & generationi hominum, atque per illa mundus subsistit. Quisquis autem sapiens & prudens est, is intelligit quoque generationem Lunæ & hominum; de illis (signis) scriptum est: *Vt sint in signa & stata tempora.* Signa autem illa non dimoventur, ministrantia interdiu Soli, & noctu Lunæ.

Gen. I. 14

In tri-

In tribus Cyclis solis & lunæ seu 84 annis est una hora è die Sancti Ben. cum sol & luna conveniunt æquales in principium noctis quartæ, in horam Saturni, quo tempore creata sunt.

Quo tempore flamma lunæ interdiu pertingit ad solem 60 gradibus, illo transit per medium eius, atque obscurat lumen eius: Cum verò flamma Solis noctu accedit ad lunam 40 gradibus, tum pertransit medium eius, atque obtenebrat lumen eius.

R. Nahoræus inquit. Decretum Regis in circumcissione promulgatum est. Cum Israelitæ peccant, neque legitime intercalant, tum flamma solis nocte attingit lunam 40 gradibus, & Sanctus Ben. obscurat lunam, atque abscondit aliquem è Sanhedrin: Ubi verò faciunt beneplacitum Sancti Ben. tum agit pro magna sua misericordia, & obtenebrat solem, atque effundit furorem suum super gentes mundi, prout dicitur: *Sic ait Dominus: Viam gentium ne discite, & signis cæli ne metuite. Nam gentes ab illis formidant. Gentiles formidant, non verò Israelitæ.* Ier. x. 2.

Sicut autem lumen Solis non obtinet imperium in lumen Lunæ, neque luna in solis lumen: Sic quoque non supputant calculum solis noctu, neque computum Lunæ de die; ne etiam quis invadat limitem proximi sui.

Habitaculum Lunæ constituunt inter lunam & caliginem opacam, ut sint quasi duæ scutulæ incurvatæ (vel inversæ) una super latus alterius; atque inter illas duas progreditur vel oritur. Cum autem fit novilunium, tum duæ istæ nubes convertunt facies suas ad plagam occidentalem, atque oritur è duabus illis quasi cornu, nocte primâ unâ mensura vel gradu; nocte secundâ duobus gradibus; & sic deinceps usque ad dimidium mensem, donec tota appareat. A dimidio verò mense duæ istæ nubes convertunt facies suas ad regionem Orientalem seu plagam Lunæ. Ab initio cum oritur, incipit; ingreditur & obtegatur inter duas illas (nubes,) nocte primâ gradu unico; nocte secundâ gradu duplici, usque ad finem mensis; donec integra obtegatur. Quod autem constituta sit in duas nubes inde liquet, quia dicitur: *Cum ponerem ei nubem pro indumento & caliginem pro fascia.* Iob xxxviii. 9. Quod verò tota contegatur inde patet *Q. d. Clange te in novilunii tuba, cum tegitur, die festivitatis nostre.* Psalm. lxxxii. 4.

CAPUT VIII.

Sol & Luna sunt creata vigesimo primo Elul vel Augusti. Quod autem anni, menses, dies, noctes, horæ, partes (horarum) tekuphæ seu solstitia, cycli vel intercalationes sint coram Sancto Ben. qui intercalavit, & postmodum tradidit illa primo homini in paradiso, inde patet, quia dicitur: *Hic liber generationum hominis vel Adami*: seu calculationis mundi in omnes ætates hominum.

Gen. v. 1.

Gen. v.

22. 24.

Adam tradidit Enocho, qui introductus in mysterium embolismi intercalavit annum, iuxta illud: *Et ambulabat Enoch coram Deo*; ambulabat scil. Enoch in viis supputationis mundi, quas Deus Adamo tradiderat.

Enoch tradidit Noacho arcanum intercalationis, qui annum fecit embolimæum, & præterea dixit: *Omnes dies terræ sunt sementis & messis; frigoris & æstus; æstatis & hyemis. Sementis (tempus) est æquinoctium Septembris. Messis est æquinoctium Martii. Frigoris Solstitium Decembris. Aestus solstitium Iunii. Aestas & hyems in suo tempore. Calculationem Solis interdiu & Lunæ nocturnon faciunt cessare vel impediunt.*

Noach tradidit Semo, qui ingressus secretum embolismi annum intercalavit, & vocatus fuit Sacerdos, eo quod esset primogenitus & ministerio fungeretur die & nocte; hinc appellatus fuit Sacerdos iuxta illud. *Et Melchizedek rex Salem, &c.*

Gen. xiv.

18.

Psal. cx.

5.

Ibid.

Sem tradidit Abrahamo, qui introductus in mysterium embolismi annum intercalavit, atque dictus fuit Sacerdos, iuxta illud: *Inrauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum.* Quod autem Sem tradiderit Abrahamo inde liquet Q. d. *Iuxta ordinem Melchi tzedek.*

Gen. xxv

31.

Abraham tradidit Isaaco, qui ingressus arcanum intercalationis annum reddidit embolimæum post obitum Abrahami, quia dicitur: *Et factum est post mortem Abrahami, ut Deus benediceret Isaaco filio eius*: ideo quod introductus sit in mysterium intercalationis.

Ge. xxxv

9.

Isaac tradidit Iacobo, qui ascitus in arcanum embolismi annum intercalavit. Exiit autem Iacob extra terram (Sanctam Canaan) & voluit intercalare annum extra terram, sed dixit illi Sanctus Ben. *Non licet tibi extra terram intercalare annum. En Isaac pater tuus fecit annum embolimæum in terra, sicuti dicitur: Rursus apparuit Deus Iacobo cum rediisset ex Padan-Aram.* Cur autem iterum? Quia prima vice, cum appareret illi, prohibuit ei intercalare annum extra terram, ubi verò reversus erat dixit illi Sanctus Ben. *Surge intercalato annum, iuxta illud:*

illud: *Et apparuit Deus Iacobo. atque benedixit illi, eò quod introductus erat in mysterium intercalationis; atque benedixit illi benedictione æternâ. Hinc aiunt: Etiam si iusti ac sapientes fuerint extra terram (Canaan,) & pastor ovium vel bubulcus in terra, non intercalant annum nisi per manus vel operâ pastoris vel bubulci: Licet sint prophetae extra terram, & idiotæ vel rudes plebei in terra, non tamen annum faciunt embolimæum nisi operâ idiotarum.* Cùm in terra Babel captivi detinerentur, intercalabant annum ministerio illius, qui relictus erat in terra; cùm verò nullus amplius superstes erat in terra, faciebant annum embolimæum in Babylonia. Adscendit Ezra & totus cætus cum ipso. & voluit Ezechiel intercalare annum in Babyloniâ; sed dixit illi Sanctus Ben. *Ezechiel non fas tibi est annum facere embolimæum extra terram: En fratres vestri Israelitæ intercalabunt annum, quia dicitur: Fili hominis domus Israel dum habitarent in terra sua; quia illorum erat intercalare annum.*

Ezech.

XXXVI.

17.

Iacob tradidit Iosepho, qui ingressus mysterium embolismi intercalavit annum in Ægypto. Cùm autem mortuus erat Ioseph & fratres eius, interdictæ sunt Israelitis intercalationes. Sicuti autem diminuti sunt embolismi ab Israele propter Ægyptios, ita quoque imminuentur in fine servitutis sub Monarchia quarta, donec venerit Messias. Et quemadmodum Deus apparuit Mosi & Aaroni in Ægypto, sic quoque se nobis revelaturus est in fine Monarchiæ quartæ, iuxta id: *Et dixit Dominus Mosi & Aaroni in Ægypto, dicendo: Hic mensis sit vobis. Quid illud est, dicendo? hoc est, Dic illis: Haftenus penes me fuit arcanum intercalationis; deinceps vestrum quoque erit intercalare annum.*

Exod. XII.

2.

Cum tribus (viris) intercalant. R. Eliezar inquit, cum decem, quia dicitur: *Deus consistens in cætu deorum.* Cùm autem diminuti erant (embolismi), adferebant librum legis, eumque expandebant coram iis (decem) ut facerent quasi aream vel orbitam rotundam: Collocabant autem honoratiorem pro ætate & dignitate sua maiore, & viliorē iuxta minorem sortem suam, atque inclinabant facies suas versus terram, expandebant manus suas ad patres suos, qui in cælis sunt. Præses autem vel rector scholæ commemorabat Nomen (tetragrammaton,) & audiebant Bat Kol seu oraculum cæleste loquens hoc sermone: *Loquutus est Dominus ad Mosē & Aaronem, dicendo: Hic mensis sit vobis.* Propter corruptionem verò huius sæculi non audiunt totum illud, nisi quantum fas est dicere, nec potest Spiritus S. inter illos habitare. Beati autem illi, qui consistebant in

Psalm.

LXXXII.

Psalm.
LXXXIX.
15.16.

18

P I R K E

illo loco, iuxta illud: *Beatus populus, qui novit clangorem, Domine in luce vultus tui ambulabunt*; scil. in luce vultus Sancti Ben. incedent.

Propter tria signa intercalant annum, propter arbores, propter herbas & tekuphas vel solstitia. Si obveniant duo & non eveniat unum, tum non faciunt annum embolimæum propter arbores neque herbas: Si verò obveniat unum & non duo, tum intercalant annum propter solstitia. Si ingrediatur solstitium à vigesimo die mensis Septembris, & infra (scil. numerum 20) tum intercalant annum; sin verò à 20 die mensis Decembris & supra, tum non faciunt annum embolimæum. Cyclus embolimæus est 19 annorum, & sunt in eo septem cycli minores: Sunt autem quidam (embolismi scil.) eorum ex tribus, alii ex duobus & tribus, 2, 3, 3, & 3, 3, & 2.

In exordio mensis Martii apparuit Deus Mosi & Aaroni in Aegypto, qui erat annus decimus quintus in cyclo maiori anni lunaris, 17 anno cycli embolimæi, hinc & deinceps computus nobis erit ineundus-

C A P U T I X.

Quinto die prorepere fecit ex aquis omne genus volucrum, masculos & fæmellas, mundos atque immundos. Puri iudicantur duobus signis, ingluvie & ventriculo decoriato seu pelli-
culâ eius detractâ. R. Eliezer inquit, etiam ungue superflua. Duo genera avium selecta sunt in oblationem & holocaustum, videlicet turtur & pulli columbini.

Quinto die proserpere fecit ex aquis omnia piscium genera tam fæminas quàm masculos. Duabus notis mundi pronunciantur, pin-
nâ & squamâ; & nisi hæc habeant, immundi sunt.

Quinto die prorepere fecit ex aquis omnis generis locustas, ma-
res & fæminas, mundas & immundas. Duobus autem signis judi-
cantur mundæ, cruribus extensis ut transiliant super terram, & a-
lis obtegentibus totum corpus. Illa quæ ex aquis proreptarunt pi-
sces & locustæ comeduntur sine mactatione; sed volatili vesci non
licet nisi prævia mactatione. Quæ creata sunt ex aquis, illorum
sanguis instar aquæ effundendus est, quæ verò ex terra, eorum san-
guis obtegendus est pulvere.

R. Eliezar inquit. Non tantum de aquis dixit, ut prorepere
Esa. xvii. facerent, sed etiam de populis mundi seu gentilibus, qui compa-
12. rantur aquis, prout dicitur: *Strepitus populorum veluti strepitus aquarum*
inma-

immanium frementium. Et sicuti die quinto prorepere fecerunt aquæ, sic & populi mundi prorepturi sunt in orbem, & contra se invicem prælium commissuri sunt in exitium, iuxta illud: *Et conteritur gens à 2. Chron. gente, urbs ab urbe; quia Dominus conturbabit eos omni calamitate.* Post- xi. 6. modum describitur salus Israelis: *Vos ergo fortes estote, ac ne remissæ 1bid. v. 7. fiant manus vestre.* Sicuti omnia flumina, quæ transeunt super terram, sunt bona, salubria & dulcia, atque ex iis utilitas (dimanat) in mundum; ubi verò ingressa sunt mare, falsa & insipida, neque inde usus (provenit) in mundum: ita quoque Israelitæ confidentes in umbram vel protectionem Creatoris sui, sunt benedicti & grati, atque ab iis utilitas (derivatur) in mundum; sed cum declinant à Creatore suo atque fidunt statutis gentilium, tum fiunt abominabiles, noxii, neque ullus ab iis usus est mundo. Quemadmodum aquæ fluviorum cedunt in cibum mari, sic illi quoque erunt in pabulum igni gehennæ. Omnes pluviae descendentes in mare fiunt in eo semen, atque inde pisces commiscuntur vel semen concipiunt.

Quinto die mutatae vel conversae sunt omnes aquæ in Ægypto in sanguinem. Quinto die exiverunt patres nostri ex Ægypto. Quinto die constiterunt aquæ Iordanis coram arca fæderis Domini. Quinto die obthuravit Hiskias fontes, qui erant Hierosolymis, prout dicitur: *Ecce Hiskias obthuravit scaturigines Gichon superioris. 2. Chron. xxiii. 30.* Quinto die prorepsit Leviathan ex aquis, serpens oblongus, cuius domicilium est in aquis infimis; & inter duas pinnas vasti huius serpentis consistit medianum terræ, atque omnes maiores balænæ in cibum cedunt Leviathanis. Sanctus Ben. cum illo quotidie ludebat, atque aperiebat os ejus, unde ingens cetus, qui illo die intraverat ut comederet, aufugit, atque ingressum est os Leviathanis, & lusit cum eo Sanctus Ben. iuxta illud: *Leviathan quem formasti ad ludendum cum eo.* Psal. civ. 28.

R. Meir ait. Quæ creata sunt ex terra, ista quoque fætificant & crescunt in terra; quæ verò condita sunt ex aquis, ea generant & augentur in aquis, præter omne genus volatilis alati, cuius creatio quidem ex aquis, sed pullos generat & excludit in terra, sicuti dicitur: *Et volatile multiplicetur super terram.* Quæ producta sunt ex aquis ea fætificant cum ovis; quæ verò ex terra, illa fætificant cum generatione. Gen. i. 22.

2. Reg.
xiv. 25.

Psalms.
cxiii. 4.
Esa. vi. 3.

Ioan. i. 2.

Ibid. v. 4.

vers. 5.

Quinto die aufugit Ionas à conspectu Dei. Cur autem subduxit se? Quia prima vice miserat eum ut restitueret terminum Israelis, & substiterunt verba eius, iuxta illud: *Ipsè restituit terminum Israelis ab eo, quo itur Chatham*. Secunda vice ablegavit eum Hierosolymam, ut everteret eam; postquam verò pœnitundine ducti sunt egit Sanctus Ben. iuxta multitudinem misericordiarum eius, & pœnituit ipsum mali, neque exterminavit eam, hinc vocarunt eum Israelitæ falsum prophetam. Tertiâ vice misit eum Ninive, ubi Ionas sententiam pronuncians inter se & ipsum dixit: *Novi gentem hanc vicinam esse conversioni, & iam agit resipiscentiam: emittat Sanctus Ben. furorem suum super Israelitas, quia non suffecit, ut illi me appellitarent pseudopphetam, sed & gentiles mundi. En me, aufugiendum mihi est ad locum, ubi non celebratur gloria eius. Sed quonam? Nam de cœlis dicitur, quod ibi sit gloria eius, iuxta illud: Super cœlos gloria eius. De terra verò, quod ibi sit gloria eius, prout dicitur: Universa tellus est plena gloriâ eius. En, fugiendum mihi est ad locum, ubi gloria eius non prædicatur.* Descendit autem Ionas Iapho vel Ioppen, neque invenit ibi navim quam adscenderet; navis enim quam (prius) adscenderat remota erat Ioppe itinere duorum dierum. Ad tentandum Ionam quid fecit Sanctus ben.? Excitavit contra eam ventum procellosum in mari, atque reduxit illam Ioppen. Quod videns Ionas lætatus est in animo suo, dixitque: *Iam nobi semitam ante me directam esse.* Dixit verò iis: *Descondam vobiscum.* Responderunt illi: *En nos conten dimus ad insulas maris Tbarsci.* Dixit iis: *Proficiscar vobiscum.* Mos autem omnium est, ut cum inde homo egressurus est naulum det. Ionas verò cum lætitia cordis sui anticipavit, atque naulum obtulit, iuxta illud: *Et surrexit Ionas ut aufugeret Tbarsum à conspectu Domini, & descendit Ioppen, &c.* Profecti autem itinere unius diei insurrexit contra eos ventus procellosus in mari à dextra & sinistra eorum: Profectio reliquarum navium prætervehentium & revertentium erat cum maris tranquillitate & silentio; navis verò quam Ionas adscenderet in magna erat angustia, iuxta illud: *Vt cogitaret (quispiam) navem confringendam esse.*

R. Ananias inquit: Exsecratæ sunt linguæ qui erant in navi, & quilibet abominatus est eum manu suâ, iuxta illud: *Et timentes nautæ clamaverunt quisque ad Deum suum, & supplicati sunt dicentes: Invocet quilibet Deum suum, & iste Deus qui nos exauditurus & erepturus est*

ex hac angustia, is sit Deus (verus). Clamavit autem quilibet ad Deum suum, sed nihil profuit illi: Ionas verò ex animi mœrore, somno sopitus dormiebat. Accessit ad eum nauclerus, & affatus est illum: Ecce consistimus inter mortem & vitam, & tu somno obrutus obdormiscis? Cuias es? Respondit illi: Hebræus sum. Dixit ille: Nonne audivimus Deum Hebræorum esse magnum? Surge, invoca Deum tuum. Forsan futurus nobis quoque est Deus, & patraturus inter nos miracula, quemadmodum patravit vobis in mari algoso. Respondit iis: Non celabo vos, hanc calamitatem vobis (obvenire) propter me: Tollite & præcipitate me in mare, & tranquillum vobis reddetur mare, iuxta illud: Tollite me, & abiicite me in mare. vers. 12.

R. Simeon inquit: Non acceperunt homines ut deturbarent Ionam in mare, sed jecerunt sortes super se, & cecidit fors in Ionam, quia dicitur: *Et iecerunt sortem, & cecidit fors in Ionam.* Quid fecerunt? Sustulerunt omnes merces, quæ erant in navi, atque abiecerunt in mare, ut exonerarent ab iis, sed nihil profuit ipsis: Voluerunt in aridam remigare, sed non potuerunt. Quid egerunt? Sustulerunt Ionam, & insistentes lateribus navis dixerunt: *Deus mundi, Domine, ne imponas nobis sanguinem innoxium, quia nescimus, qualis sit conditio huius viri.* Dixerat iis, tollite & proiicite me in mare, propter me enim accidit vobis hæc calamitas. illico cum dimiserant eum usque ad genua eius substitit mare à fremitu suo; sed cum reciperent eum ad se, mare procellosum fuit contra illos. Præcipitarunt eum umbilicum tenus, & cessavit mare à tempestate sua; sed cum ad se eum retraherent, rediit mare & procellis agitatum fuit adversus illos. Postmodum dimiserunt eum usque ad cervicem, & quievit mare ab æstu suo, sed cum allevarent eum ad se, accessit mare & concitatum fuit contra illos. Tandem totum dederunt præcipitem, & statim mare sedatum fuit ab æstu suo.

R. Tarphon ait: Præparaverat (Deus) piscem illum à sex diebus creationis ad deglutendum Ionam, iuxta illud: *Et præparaverat Dominus piscem magnum, qui deglutiret Ionam: qui ingressus est in os eius; veluti homo qui intrat Synagogam amplam & subsistit.* Erant autem duo oculi istius piscis veluti fenestræ tecti, lumen præbentes Ionæ. Ion. 11. 1.

R. Meir dixit: Margarita quædam erat suspensa in visceribus piscis lucem subministrans Ionæ instar solis in meridie splendentis, & conspiciendum illi præbuit quicquid in mari & abyssis erat, atque Psalm. de hoc scriptum est: *Lux facta est iusto.* Allocutus est piscis Ionam: xcvii. 11.

tibi vis creare, brevis est dierum & satur miseria; & siue inciderit in peccatum, siue non, tum nihilominus tu prolongabis iram tuam contra ipsum, præstaret ei ne veniret in mundum. Dixit illi Sanctus ben. Num frustra vocor longus irarum, & multus misericordia?

Incepit autem colligere pulverem primi hominis è quatuor terræ angulis, videl. rubrum, nigrum, album & viridem.

Ruber pulvis factus est sanguis, niger fuit pro visceribus, albus pro ossibus & nervis, viridis factus est corpus. Cur congeffit pulverem eius è quatuor mundi angulis? Quia dixerat Sanctus ben. *Siue iiverit homo ex Oriente in Occidentem, vel ex Occidente in Orientem, seu in quemcumque locum contenderit, & venerit terminus eius ut separetur ex hoc mundo (vel moriatur), ne tum terra dicat, in isto loco non est à me pulvis corporis tui, non recipiam te, revertere ad locum unde creatus es. Ut dicas te, in quemcumque locum venerit homo, & accesserit terminus eius ut sequestretur à mundo, inde esse pulverem corporis eius, atque eò illum reverti; isteque pulvis attollet vocem suam,* juxta illud: *Pulvis enim es, & in pulverem reverteris.*

Gen. III.
19.

Duodecim sunt horæ diei. Prima hora congeffit pulverem hominis: Secundâ determinavit eum: tertiâ artificiose efformavit: quartâ insperfit ei animam: quintâ constituit eum super pedes: Sexta vocavit nomina: Septimâ in uxorem illi data fuit Eva: octavâ præcepta data sunt de fructibus arboris: nonâ duo ascenderunt in lectum, & quatuor descenderunt: decima, introduxit eum in hortum Eden, atque transgressus est præceptum: undecimâ judicatus seu sententiam accepit: duodecimâ expulsus fuit (horto), juxta illud: *Et expulit Adamum.*

Gen. III.
24.

Determinavit autem pulverem primi hominis in loco mundo, & in terræ umbilico affabrè effigiavit atque aptavit eum. Spiritus verò vitalis non inerat ipsi. Quid fecit Sanctus ben.? Inflavit spiritu vitali oris sui, atque insperfit illi animam, prout dicitur: *Et flavit in nares ejus animam vitarum.* Stetit Adam super pedem suum, & contemplatus est seipsum, antè, sursum & deorsum. Statura autem eius erat ab uno fine mundi usque ad alium, juxta illud: *A tergo & fronte formasti me:* *אחורא* post seu tergum designat occidentem: *פנים* ante vel frons orientem. Conspectus omnes creaturas, quas condiderat Sanctus Ben. & cæpit celebrare Deum Creatorem suum, & dixit: *Quam multa sunt opera tua Domine?* Constitit super pedes suos, & formatus erat iuxta similitudinem Dei. Viderunt eum creaturæ, & reveritæ sunt ipsam, existimantes illum creasse eas, atque accesserunt

Gen. II. 7.

Psalms.

CXXXIX. 4

omnes

omnes ad supplicandum ei. Dixit ei: *Venite ut adoretis me. & accesserunt. Ego (inquit) & vos eamus, atque induamus decus & robur, regemque super nos constituamus eum, qui creavit nos; quia populus præficit sibi regem: non verò rex seipsum creat, si nullus fuerit populus, qui ipsum constituat regem.* Abiit Adam ad ipsum, & recepit primus eum regem, & post illum reliquæ creaturæ, dixitque: *Dominus rex induit decorem,* *Psalms*
XCIII. 1.
&c.

Decem reges imperarunt ab uno mundi fine usque ad alium. Primus rex est Sanctus benedictus, qui dominatur in cælo & in terra, in cuius cogitationem adscendit (vel decrevit) constituere reges super terram, juxta illud: *Ipse mutat tempora & ætates; deponit reges & creat, &c.* *Dan. II.*
21.

Secundus rex fuit Nimrod, qui imperavit ab uno extremo mundi usque ad aliud. cum omnes creaturæ seu homines sibi metuerent ab aquis diluvii, Nimrod super eos rex erat, quia dicitur: *Fuit autem principium regni illius Babel.* *Gen. x. 10*

Tertius rex fuit Ioseph, qui regnavit ab uno extremo mundi ad aliud, juxta illud: *Et venit universa terra in Aegyptum.* non scriptum est hic terra, sed tota terra. Adferebant autem tributum aut munera, ut ad Iosephum respicerent, vel alimentum acciperent: Qui 40 annis fuit secundus à rege Ægypti, & 40 annis ipsemet imperavit, sicuti dicitur: *Et surrexit rex novus in Aegypto, &c.* *Gen. xli.*
58.
Exod. I. 8.

Quartus rex fuit Salomon, qui imperium tenuit ab uno mundi fine ad alterum, juxta illud: *Dominabatur Salomon super omnia regna, &c.* Quilibet adferebat illi quotannis munus suum, vasa aurea, argentea, vestimenta, arma, aromata, equos & servos. *I. Reg. IV.*
21.

Quintus rex fuit Achab rex Israelis, prout dicitur: *Vivit Dominus Deus tuus, si gens sit aut regnum, &c.* Omnes autem principes *ἐπαρχῶν* seu præfecturarum illi subjugati mittebant & adferebant Achabo tributum ac dona sua. Nonne omnes præfecturæ in mundo sunt 232? quia dicitur: *Et recensuit adolescentes principum provinciarum.* Assuerus dominatus est in mediam mundi partem seu in 116 provincias; & propter merita Estheræ addita ei sunt xi provinciæ, quia narratur de Assuero: *Regnabat ab India usque ad Aethiopiam.* *I. Reg.*
XVIII. 10.
I. Reg. xx.
15.
Esth. I. 1.

Sextus rex fuit Nebucadnezar, sicuti dicitur; *Omnia loca in quibus degunt homines.* Neque tantum in hos, sed & in aves dominatus est; quia non poterat avis os suum aperire sine eius permisso, iuxta illud: *Quia non est qui agit alam, aut aperit os suum vel pipit.* *Dan. II.*
38.
Esa. x. 14

Septimus rex fuit Cyrus, prout dicitur: *Sic dicit rex Persarum, omnia regna terræ.* *Ezr. I. 2.*
D d d Octavus

Octavus rex fuit Alexander Macedo, qui regnavit ab uno extremo mundi ad aliud, sicuti refertur: *Dum considero, ecce bircum caprigenum, qui veniebat super faciem totius terræ.* non est hic scriptum *super faciem terræ*, sed *totius terræ*, ut sciret quid esset in extremis terræ partibus; neque ibi tantum, sed & voluit in cælum adscendere, ut nosset, quid in cælis esset, atque descendere in abyssum, ut sciret quid in abyssis esset. Divisit autem regna in quatuor cæli regiones, iuxta illud: *Regnum eius conteretur, & conteretur in quatuor mundi cardines.*

Nonus rex erit Rex Messias, qui imperabit ab uno extremo mundi ad aliud, iuxta illud: *Lapis autem qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & implevit totam terram.*

Decimus rex, tum redibit regnum ad autorem suum, vel illum qui fuit primus rex & erit ultimus rex, sicuti dicitur: *Ego primus & ego ultimus; nec est Deus præter me.* Et alibi scriptum est: *Et erit Dominus rex super universam terram.* Redibit autem imperium ad hæredes suos, & tunc penitus abolebit idola, & elevabitur Dominus solus in illo die, atque pascet gregem suum, & recumbere faciet eum, sicuti scriptum est: *Ego pascam gregem meum, & faciam eum accubare.* atque oculo ad oculum videbunt eum, uti scriptum est: *Quoniam oculo ad oculum videbunt cum reduxerit Dominus Sion.*

CAPUT XII.

EXimio amore Sanctus ben. complexus est hominem primum, quem creaverat ex loco puro & sancto. Unde hunc locum desumpsit? Ex loco domus sanctuarii seu templi, atque introduxit eum in palatium suum, sicuti dicitur: *Et accepit Dominus Deus Adamum, atque collocavit eum in horto Eden, ad colendum & custodiendum eum.* Quis autem iste cultus, cum dicit *ad colendum & custodiendum eum*? Forſan dices, opus istud fuisse, ut amputaret vites, ut araret & occaret terram, vel ut sereret aut meteret. Sed nonne omnes arbores à seipsis germinabant? Fortassis dices, opus in horto Eden fuisse, ut irrigaret hortum. Sed nonne fluvius scaturiebat & promanabat ex horto? prout dicitur: *Et fluvius egrediebatur ex Horto.* Quidnam itaque illud est, ad excolendum & servandum illum? Nihil aliud quam ad operam navandum in verbis legis, & servandum viam ligni vitæ; non verò tam ligni vitæ quam legis, iuxta illud: *Lignum vitæ est iis, qui eam apprehenderint.* Ambulabat autem in horto Heden tanquam quidam ex angelis ministerii; & dixit Sanctus ben.,

Ego

*Ego solus sum in mundo meo, & hic solus est in mundo suo. Pro me nulla est proli-
ficatio vel generatio, neque pro illo. Ne itaque dicant creaturae, cum non
sit coram ipso generatio, ipse est qui creavit nos, non bonum est hominem esse* Gen. 11. 18

*solum, faciam coram illo adiutorium. R. Iehuda inquit: Ne legas כנגד
coram eo, sed כנגדו contra eum. Si promeritus fuerit, adiutorium illi e-
rit, sin verò secus, erit contra eum ad pugnandum. Statim atque
audivit terra hunc sermonem, contremuit & commota dixit coram
Creatore suo: Domine omnium orbium, non est apud me facultas, ut alam
gregem hominis. Respondit illi Sanctus Ben.: Ego & tu alemus gregem
hominis; & distribuit duo illa, noctem pro Sancto Ben. diem pro ter-
ra. Quid fecit Sanctus Ben.? Creavit somnum vitæ. Adam autem
decubuit atque dormivit, & illud erat alimentum & medicina ipsius;
vitam quoque habebat & requiem, iuxta illud: Dormirem tum requies
fuisset mihi. Sustentabat autem Sanctus ben. terram, & irrigabat il-
lam, quæ ferebat fructus suos & alimentum pro omnibus creaturis,
sed esca hominis (fuit). Cum dolore comedes eam omnibus diebus vitæ tuæ.* Gen. 11. 13.

Misertus illius fuit Sanctus ben. ne ipsum affligeret, & eum ob-
ruit gravi sopore, ut altum dormiret; atque desumpsit os ex ossi-
bus eius & carnem ex illius carne, paravitque adiutorium illi, quod
ante ipsum collocavit. Evigilans è somno vidit eam coram se sta-
re, illico amplexus atque exosculatus est eam, dixitque: *Benedicta sis
à Domino, substantia tua est ex substantia mea, convenit tibi ut voceris I-
schea, virago, iuxta illud: Os ex ossibus meis & caro ex carne mea. Cum an-
tea esset solus vocabatur nomen eius Adam.* Gen. 11. 23

R. Iosua F. Karchæ inquit: Ob nomen אדם & אשה, carnis & san-
guinis, vocavit nomen eius אדם Adam: Postquam verò illi parave-
rat auxilium, nomen huius fuit אשה Vir, & illius אשה Vira. Quid
fecit Sanctus ben.? Posuit inter illos nomen suum יי Iod He, (dixit-
que): *Si ambulaverint in viis meis, atque observaverint præcepta mea tum
nomen meum inter illos positum erit, & eripiam illos ex omni angustia: Sin
verò secus, tum auferam nomen meum ab illis, & fiet uterque אש ignis; &
hic ignis absorbet illum, iuxta illud: Ignis qui ad interitum devoravit.* Job xxxi 12.

Decem thalamos paravit Sanctus ben. primo homini in horto
Eden, eosque omnes ex pretiosis lapidibus, & margaritis &
auro. Sed nonne pro quovis sponso tantum unum construunt
thalamum, & pro rege tantum tres thalamos? Sed ad dis-
cernendum majestatem primi hominis extruxit, prout dicitur:
In Eden (deliciis) horti Dei fuisti omnis lapis pretiosus, &c. En isti
sunt decem thalami. Angeli autem tympana pulsarunt, & choreas
egerunt

Ibid. egerunt secundum fistulas, iuxta illud: *Opus tympanorum tuorum & fistularum tuarum in te*, scil. die quo creatus fui primus homo. hinc dicitur: *In die, qua conditus es, preparata sunt.*

Dixit Sanctus ben. angelis ministerii: *Venite, beneficentiam præstemus homini primo eiusque Adjutorio (uxori); quia propter retributionem operum misericordiae consistit vel permanet mundus.* Dixit Sanctus ben. *Gratior est præstatio operum benignitatis quam victimæ & holocausta, quæ* Osea. vi. *Israelitæ oblaturi sunt coram me super altare, iuxta illud: Beneficentiam* 6. *volo & non sacrificium.*

Fuerunt autem angeli ministerii veluti paranymphe custodientes thalamos, Q. d. *Angelis suis de te mandavit, ut te custodiant in omnibus viis tuis.* Non autem per vias tuas (intelligit) nisi viam sponzorum iuxta (morem) ministri Synagogæ. Qualis est mos ministri Synagogæ? Consistit & benedicit sponsæ in medio thalami sui; sic quoque Sanctus ben. stetit atque benedixit Adamo eiusque Adjutorio, iuxta illud: *Et benedixit iis Deus.* Gen. i. 28.

CAPUT XIII.

INvidia, concupiscentia & superbia tollunt hominem e mundo. **D**ixerunt angeli ministerii coram Sancto ben. *Domine omnium orbium: Quid est homo, ut cognoscas illum? homo vanitati similis est, neque est supra pulverem dominiuum eius.* Respondit iis: *Quid vos me celebratis in excelsis (ceu cœlis) qui unus & idem sum in inferioribus (vel terra)? Et annum vos poteritis surgere, & vocare nomina omnium creaturarum?* Sed non potuerunt. Statim surrexit Adam, & appellavit omnes creaturas nominibus, sicuti dicitur: *Indidit Adam nomina cuilibet bestie, &c.* Cum hoc viderent angeli ministerii, dixerunt: Nisi nos consilium ineamus contra Adamum, ut peccet contra Creatorem suum, nihil nos in eum poterimus. Psalm. cxlvi. 4. Gen. ii. 20.

Erat autem Sammael, princeps magnus in cœlis, & Sancta Animalia (genus angelorum,) & Seraphim ex sex alis vel turmis, atque Sammael ex duodecim assumpsit consortium suum, & descendit visurus omnes creaturas, quas condiderat Sanctus Ben. Sed non invenit astutiores ad malefaciendum quam serpentem, iuxta illud: *Serpens erat callidior omni bestia agri.* Figura eius erat veluti Cameli; ascendit (Sammael) & inequitavit illi. Clamavit lex, dicens: *Sammael, nunc est mundus creatus, & tempus rebellandi est Deo: iuxta tempus* Gen. iii. *cum erigit alas suas in altum, Dominus orbium ridebit equum & sessorem eius.* Iob xxxix. 21. *Similitudo: Cui hoc simile est? Homini, cui inest spiritus malignus,*

lignus: omnia opera quæ agit, illa facit ex illius arbitrio, omnia verba quæ loquitur ex eius sententia profert, nihilque agit nisi ex arbitrio maligni spiritûs: Sic etiam serpens quæcunque opera patrabat & verba loquebatur, ea non nisi ex suggestu Sammaelis egit ac profatus est, & de eo Scriptura inquit: *Impius in malitia sua pro-* Prov. XIV
pelletur. Simile quoque est Regi, qui extollit uxorem suam, & do- 34.
minium ei concedit in omnia quæ habet, in lapides pretiosos & margaritas. Dicitque illi: *Quicquid habeo sit in manu tua, præter cacabum istum plenum scorpionibus.* Accessit ad eam senex alius quasi postulaturus ab ea fermentum, atque interrogavit eam. *Cui rei præfecit te rex?* Respondit illi: *Quicquid habet dedit mihi, & reliquit in manu vel potestate mea, excepto cacabo hoc pleno scorpionibus.* Ad quod ille: *Sane omnis substantia (vel κειμήλια) regis in hac sartagine est, & non indicavit tibi, sed vult aliam ducere uxorem, ei que illa donare.* Sic quoque rex erat Adam, uxor eius Eva, senex postulans fermentum erat serpens, atque de iis dicit: *Ibi ceciderunt operarii iniquitatis.* Psalm.

Expendit serpens causam inter se & illum, dixitque: *Si alloquar* xxxvi. 13
Adam, scio illum mihi non obtemperaturum; quia vir semper difficilior est quam ut avellatur à sententia sua: sed verò mulierem affabor, cuius levis vel instabilis est sententia, novi illam mihi obedituram; quia fœminæ obediunt omnibus creaturis, iuxta illud: Plena ihecebris & nihil novit. Prov. IX.

Accessit serpens, dixitque mulieri: *Verumne, vos præcepta accepisse* 13.
de fructibus arboris huius? Respondit illi: *Sic, prout dicitur: De fructu* Ge. XII.
verò ligni quod est in medio horti. In eius verbis invenit ostium per 3,
quod ingrederetur, & dixit: *Non præcepit hoc nisi malignus oculus (vel invidia): illâ enim horâ, quâ comederetis ex illo, eritis tanquam Dii. Hoc qui facit, is creat & destruit mundos; sic & vos poteritis cōdere & evertere mundos: Is morte afficit & in vitam revocat; sic & vos poteritis necare & vivi-* Gen. III.
care, iuxta illud: Sed novit Deus, quod ipso die quo comederitis ex illo, aperientur oculi vestri. Abiit Serpens, & appropinquans arbori clamavit, 3.
& dixit: *Impie ne accedas ad me, quia dicitur: ne veniat mihi pes superbie.* Psalm.
Ibi ceciderunt operarii iniquitatis. Recessit Serpens & allocutus est mu- xxxvi. 12.
lierem: *En me, accessi vel attigi arborem, & non sum mortuus, accede quoque* 13.
ad eam, & non morieris. Abiit mulier, & accessit ad arborem, atq; vidit angelum mortis, qui contra illam veniebat, dixit autem. *Forsan iam moriar, & Sanctus Ben. parabit illi aliam uxorem: sed dabo quoque Adamo, & causa illi ero, ut edat mecum. Ut si moriamur, ambo simul moriamur; si vivamus, ambo quoque in vita maneamus.* Accepit & comedit ex fructibus arboris, deditque ex fructibus ipsius marito, ut cum ipsa

Gen. III. 6 ederet, sicuti dicitur: *Et sumpsit ex fructu illius & comedit, deditque marito suo.* Postquam comederat Adam ex fructibus arboris conspexit seipsum nudum, & aperti sunt oculi eius. Obstupescabant autem dentes eius, & dixit illi (Evæ). *Quid hoc sibi vult? Postquam dedisti mihi edendum aperti sunt oculi mei, & obstupuerunt dentes mei propter scientiam meam? Vti bebetati sunt dentes mei, ita quoque obtusi fient dentes omnium etatum.*

CAPUT XIV.

DEcem fecit descensiones Sanctus Ben. in terram, videl. has. Prima fuit in hortum Eden: Secunda ad generationes divisionis (seu ad confundendum linguas): tertia ad Sodomam: quarta in rubum (ex quo Mosen affatus est): quinta in Sinai: duæ in cavernam petrae: duæ in tentorium conventus seu tabernaculum; & una fiet in futurum seculum. Prima in hortum Eden, quia dicitur: *Gen. III. 8* *Audiverunt vocem Domini ambulantis in horto ad auram diei.* Et alibi *Pro. VI. 2.* *Scriptura: Amicus meus descendit in hortum suum.* Consedit in iudicio veritatis iudex iustitiæ & veritatis: Advocavit hominem, eumque allocutus est: *Cur aufugisti à conspectu meo?* Respondit illi: *Certè audiebam te, & tremebant ossa mea, iuxta illud: Vocem tuam audiebam in horto, & timui quia nudus eram, & abscondi me.* Abscondi me ob actionem meam, timui propter opus meum, quia denudatus sum præceptis, sicuti dicitur: *Quia nudus eram.*

Quale fuit vestimentum primi hominis? Pellis ex onycha; & nubes gloriæ obumbrabat eum. Postquam autem comederat ex fructu arboris exutus fuit pelle onychæ, & conspexit se nudum; atque remota fuit ab eo nubes gloriæ, sicuti dicitur. Et dixit: *Gen. III.* *Quis indicavit tibi, quod nudus esses? Nonne de arbore, quam præceperam tibi, &c.* Respondit illi Adam: *Domine totius mundi, si fuisssem solus forsitan non peccassem tibi; sed mulier quam ad me duxisti, avertit me à verbis tuis; sicuti dicitur.* Mulier quam dedisti ut mecū esset, ipsa dedit mihi de arbore, & comedi. Dixit Sanctus ben. *Nonne sufficiebat tibi ut peccares, sed & Adamum fecisti peccare?* Respondit coram Domino mundi: *vers. 12.* *Serpens seduxit animum meum, ut peccarem contra te, iuxta illud; Serpens ille seduxit me & comedi.*

Adduxit tres illos, & decrevit contra istos sententiam ex novem maledictionibus & morte: Sammaelem verò & turmam eius precipitavit è loco sanctitatis suæ seu cœlis, atque amputavit serpentis pedes, ac maledixit illi præ omni animali ac bestia. Statuit autem

die illo

die illo, ut semel septimo anno exueret pellem suam magno cum dolore, & serperet intestinis suis super terram; *cibus verò eius commutaretur in visceribus eius in pulverem, & fel aspidum, atque mors in ore eius* ^{Iob. xx: 14.} esset. Et posuit odium inter illum & fœminam, ut contererent caput eius; & post hæc omnia mortem.

Fœminæ autem impertiit novem maledictiones & mortem, quæ sunt: afflictio sanguinis menstruati: sanguinis virginitatis ejus: afflictio conceptionis in utero: dolor partus: molestia educationis liberorum: caput velatum instar lugentis: neque radat illud nisi obscortationem: perforavit etiam aurem eius veluti mancipium æternum: ut tanquam ancilla serviat marito suo: quod non fidelis seu idonea sit ad testimonium: atque post hæc cuncta mors.

Eduxit Adamum, & decrevit contra illum novem maledictiones & mortem: succidit robur eius, cum immundicie fluxus seminis, breviorē reddidit staturam, cum sorditie coitus; ut semina- ret triticum; meteret spinas vel urticas; cibus eius esset herba terræ: veluti bestia; panis eius esset cum sollicitudine; esca eius cum sudore; & post hæc omnia mors.

Cum homo peccaverit, quid deliquit terra, quod sit execrationi obnoxia? Non aliunde, nisi quod indicaverat hoc factum, idcirco maledicta fuit. Quo tempore enim homines committunt enormia peccata, tum immittit hominibus plagam; cum verò homines leviora patrant delicta, tum ferit fructus terræ propter iniquitates hominum, iuxta illud: *Maledicta sit terra propter te.* ^{vers. 17.}

CAPUT XV.

R Eliezar inquit: Ego audiavi auribus meis Dominum Zebaoth loquentem. Quid autem loquutus est? *Ponam bodie coram te vitam & bonum, mortem & malum.* ^{Deut. xxx. 15.} Dixit Sanctus ben. En propono duo hæc vobis Israelitis, unum est bonum, alterum verò malum; bonum est vitæ, malum est mortis. Boni sunt due viæ, una est iustitiæ, & altera misericordiæ. Elias autem ben, mem. stat medius inter duas illas; & cum homo accedit ut ingrediatur, tum proclamat Elias, & inquit: *Aperite portas, ut ingrediatur gens iusta servans fidem.* ^{Esa. xxv. 2.}

Samuel propheta quoque stat inter duas illas semitas, & inquit: *Quamnam ingrediari viam? Sive ingrediari viam beneficentiæ & (deinde) iustitiæ felicitas inde erit: sive introcam viam iustitiæ (& tum) beneficentiæ, bonum ex ea (provenit).* Testem super me advoco cælum & terram, quod duas illas non deseruerim, & receperim à meipso. Respondit illi Sanctus ben.

ben. Samuel, consistis inter duas istas optimas vite tue semitas : Ego quoque do tibi tria eximia munera , ut doceas, quod quilibet , qui expetit & præstat justitiam & beneficentiam , hæreditaturus sit tria excellentia dona , videl. iustitiam , vitam & gloriam , juxta illud : Qui justitiam & beneficentiam sequatur, inveniet vitam, justitiam & gloriam.

Prov.

XXI. 21.

In mala (via) quatuor sunt portæ , & super quamlibet portam sunt septem angeli custodes , quatuor confident foras & tres intus. Qui foras sedent, sunt misericordes , qui verò intus, sunt crudeles. Cum autem homo accesserit ut ingrediatur portam primam , tum angeli misericordes anteverunt illum , & alloquuntur eum : *Quid tibi fit? Visne ingredi in medium hunc ignem? Quid? Visne contendere in medium præputiatorum & prunarum? Ausculta nobis, & revertere cum resipiscentia.* Si obediverit iis, felix est ; si verò non, tum dicunt illi : *In iis non est vita.*

Cum discedit, ut intret portam secundam , dicunt ei : *En transiisti portam primam , ne ingrediaris portam secundam.* statim angeli Clementes anticipant eum , & aiunt : *Quid tibi (evenit)? Ut sis longe seiunctus à lege Dei, qui te vocabit immundum, & à te fugiet? Audi nos, & revertere.* Si auscultat iis , beatus est ; sin minus , dicunt illi : *In istis non est vita.*

Ubi pergit ut ingrediatur portam tertiam , dicunt ei : *En transiisti portam primam & secundam. Quid tibi accidit? Visne intrare portam tertiam?* Illico autem prævertunt illum angeli misericordes, & affantur eum : *Quid evenit tibi? Ut delearis ex libro vite? Non bene cedit tibi; quia certò deleberis. Audi nos, & redi.* Si auscultaverit illis, felix est ; sin minus , væ ipsi & capiti eius.

Cum præcedit ut intret portam quartam , dicunt illi angeli clementes : *En transiisti portam tertiam; ne ingrediaris quartam.* Illico anteverunt eum angeli misericordes , & alloquuntur eum : *Ecce ingressus es omnes portas illas , neque obedivisti; permane hic , donec Sanctus ben. recipiat (in gratiam) pœnitentes, & Sanctus ben. expiat peccatores, & remittat, & quotidie dicat : Revertimini , sicuti dicitur : revertimini filii averfi.* Si auscultaverit beatus est ; si non , væ illi. Angeli autem crudeles dicunt ad stellam eius : *Cum non obediverit , egrediatur Spiritus eius , prout dicitur : Exibit spiritus eius, & revertetur in terram suam.*

Ier. III.

10.

Psal.

CXLVI. 3.

Iob.

XXXIII. 29

Deutr.

XVII. 13.

Et alibi Scriptura inquit : *Hæc omnia Deus agit bis & ter cum viro.*

Advocavit autem Sanctus ben. Eliezarem , illique dixit : *Parasti teipsum tanquam funiculum triplicatum vite tue ; de te etiam pronuncio verum hunc; Eris perfectus cum Domino Deo tuo.*

CAPUT XVI.

Super tria consistit vel permanet mundus, super legem, cultum, & beneficentiam seu opera misericordiæ. Super legem ideo, quia scriptum est: *Sic ait Dominus. Si fœdus meum non cum die & nocte.* Et alia Scriptura inquit: *Ne recedat liber legis huius ab ore tuo, sed mediteris in eo die & nocte.* Super cultum ideo, quia scriptum est: *Precatio rectorum beneplacitum eius.* Qualisnam hic est cultus? Jerem. xxxiii. 25. Ios. i. 8. Pro. xv. 8.

Est precatio. Sic invenimus apud Daniele, quod dixerit illi Darius: *Deus tuus quem assidue colis.* Quis autem cultus erat in Babylonia nisi precatio? Super beneficentiam in sponso; illud discimus à Sancto ben. qui ipsemet beneficentiam præstitit Adamo ejusque Adjutorio: Dixit enim Sanctus ben. *Venite, benignitatem exerceamus erga Adamum & ejus Adjutorium.* Descendit Sanctus ben. & angeli ministerii, ut beneficentiam præstarent Adamo & Adjutorio ejus. Dixit Sanctus ben. Præstatio beneficentiæ gratior coram me est quam victimæ & holocausta, quæ oblaturi sunt coram me Israelitæ super altare, quia dicitur: *Beneficentiam volo, & non sacrificium.* Dan. vi. 17. Vid. supra Cap. 12. Ose. vi. 6.

R. Iosi inquit: Unde discimus convivium (nuptiale scil.) esse septem dierum? A patre nostro Iacobo, qui cum duceret Leam, instituit convivium septem dierum, prout dicitur: *Comple septimanam hujus.* Convenerunt autem omnes viri istius loci, ut benignitatem præstarent Iacobo, juxta illud: *Et congregavit Laban omnes homines istius loci, & paravit convivium.* Dixit illis Sanctus ben. *Vos beneficentiam exercetis erga Iacobum servum meum; ego remunerabo, & dabo mercedem vestram in hoc mundo, ne sit impiis merces in futuro seculo; quia dicitur: Et per illum dedit Dominus salutem Syriæ; atque recepit mercedem suam.* Ge. xxix. 27. Ibid. v. 22. 2. Reg. v. 1.

R. Simhai ait: Conscripsit Abraham omnia quæ habebat Isaaco in hæreditatem; & sumpsit instrumentum (libellum testamentarium) ac tradidit Eliezaro in manum; qui abiit ut affinitatem quæreretur in domo patris ac prosapia eius. A Kriath arbah usque ad Charran est iter septem dierum; tribus horis verò pervenit servus Charran, atque miratus fuit in corde suo, dixitque: *Hodie exivi & hodie reversus sum,* quia dicitur: *Et veni hodie ad fontem hunc.* Ge. xxiv. 42.

R. Abau dixit; Voluit Sanctus ben. exercere benignitatem erga Isaacum, & misit angelum ante Eliezarem servum Abrahami; profiliit coram illo via, & servus tribus horis pervenit Charran. Prævisa fuit coram Sancto ben. filia regum, quæ à diebus suis (nunquam)

quam) exiverat haustum aquam ; illa egreditur ea ipsa hora ad hau-
 riendum aquam : & puella , quæ ignorabat quisnam iste vir esset ,
 recipit in se connubium cum Isaaco contrahere . Cur ? quia ipsi
 à visceribus matris suæ idonea fuerat ex ore Potentiæ (vel decreto
Psa. LXII. Dei) juxta illud : *Ponantur in balance simul , vanitate leviores sunt.*
10. Responderunt autem Laban & Bethuel , atque dixerunt : *Post-*
quam hæc res prodiit ex ore Potentiæ (seu Omnipotentis ,) non possumus
Genes. *nos impedire , sicuti dicitur : Et respondit Laban & Bethuel , atque dixe-*
XXXIV. *runt : A Domino provenit hæc res . Ecce Rebecca coram te : Accipe , & vade.*
50. 51. Mane surgens vidit angelum stantem , & foras illum præstolantem ,
 & dixit iis : *Ne remoremini me , quia Dominus iter meum prospere direxit.*
 En hic præstolatur me foras . Comederunt autem & biberunt in con-
vers. 56. vivio Rebeccæ , iuxta illud : *Et comederunt ac biberunt , ipse & homines*
vers. 54. *qui cum illo erant ; dixitque illis : Nolite me remorari . Sicut autem mi-*
 nister Synagogæ stat & benedicit sponsæ in thalamo suo ; sic illi quo-
vers. 60. que stabant ac benedicebant Rebeccæ , prout dicitur : *Et benedixe-*
rant Rebecca , dicentes ei , &c. Hora sexta diei profectus est servus
 Charrane , & assumpsit Rebeccam atque nutricem ejus Deboram ,
 easque imposuit camelis . Ne autem servus noctu solus cum Rebec-
 ca ageret , subsiliebat terra coram ipso ; & hora tertia venit Cha-
 bron circa tempus precationis minchæ , atque exhibat Isaac ad oran-
vers. 63. dum precationem Minchæ , juxta illud : *Et egressus est Isaac ad medi-*
Psa. CII. I. *tandum in agro . Non est autem meditatio illa aliud nisi preca-*
 tio ; sicuti dicitur : *Oratio humilis , cum anxius fuerit , & effuderit coram*
Domino meditationem suam.

R. Ismael ait : Dixit Abraham filio suo Isaaco : Hic servus suspi-
 cionem iniicit de peccatis , & dolum esse in manu eius , juxta illud :
Ose. XI. *Chanaan est in manu ejus statera dolosa , gaudet vim facere . Vidit forsan*
7. *casum in limine ostii ; sed deduxit puellam in tentorium , atque ex-*
 traxit digito virginitatem ejus (hymena ,) num etiam pura seu illibata
 esset in virginitate sua . En tibi , hoc ex ore Potentiæ fuit : ubi eam
 in tentorium introduxerat , atque digito evulserat virginitatem ejus ,
 ostendit eam Abrahamo patri suo , & postea assumpsit eam , sicuti
Gen. CXX. dicitur : *Et introduxit eam Isaac in tentorium matris suæ Saræ , quia de-*
67. *prehenso fuit perfecta sicut mater illius Sara : Omnis etiam honesta*
Ibid. *filia regis intus latet . Et consolationem accepit Isaac post matrem suam .*
 Solent quoque Israelitæ digito educere virginitatem , ne incidant
Deutr. *in dubitationem vel suspicionem , iuxta illud : Sumat pater & mater*
XXII. 15. *puellæ .*

Senex erat in domo Abrahami servus eius Eliezer. Sed unde erat servus iste? Cùm exiverat Ur Chaldæorum, surrexerunt omnes magnates istius generationis, atque dederunt illi munera. Surrexit quoque Nimrod, & ascripsit, vel testamento reliquit, Abrahamo servum suum Eliezarem. Postquam sic benignitatem exercuerat erga Isaacum filium ejus, deduxit eum in libertatem vel manumisit: & dedit illi Sanctus ben. mercedem suam in hoc mundo, quia impiis non erit merces in futuro seculo; atque constituit illum regem, videl. regem Bafan Og.

R. inquit. Septem dies convivii (nuptialis) unde discimus? A Simfone; qui descendens in terram Philistæorum accepit uxorem, atque instituit septem dies convivii & lætitiæ, sicuti dicitur: *Et factum fuit cùm vidissent illam.* Quidnam? Edentes & bibentes cum ipso, juxta illud: *Et dixit iis Simson, proponam vobis nunc ænigma.* Scriptum est: *Sed non potuerunt explicare ænigma istud tribus diebus.*

Jud. xiv

11.

vers 13.

vers 15.

Sponsus similis est regi. Quid rex (facit)? Solus in publicum non procedit, sic & sponsus non egreditur solus in publicum. Quid rex? Induit se vestimentis splendidis; sic sponsus omnibus septem diebus convivii ornat se pulchris vestibus. Quid rex? Omnes celebrant eum, sic & sponsum laudibus extollunt septem diebus convivii. Quid rex? Facies eius splendet tanquam fulgor solis, sic & vultus sponsi fulget tanquam lux solis, juxta illud: *Veluti sponsus è thalamo suo procedit.*

Psa. xix.
5.

CAPUT XVII.

Miseri cordiæ præstationem erga lugentes unde discimus? A Sancto ben. qui exercuit benignitatem erga Moysen servum suum, atque sepelivit eum sua manu: nisi hoc conscriptum esset, non posset dici, hinc narratur: *Et sepelivit eum in valle.*

Deuter.

xxxiv .6.

Rabban Gamaliel filius R. Iehudæ principis ait: Non tantum erga Moysen, sed & Aaronem; cùm adscenderant in montem hunc & illum, in provincias distribuerunt omnes tribus Israelis. Dixit autem Moyses & Eleazar: *Reliquit Aaronem in hoc vel illo monte.* Descenderunt ad eos, sed non credebant quod exspirasset, & beneficentiam erga illum (Deus) præstitisset. Quid fecit Sanctus ben.? Sustulit loculum Aaronis, & traduxit supra castra; & viderunt omnes Israelitæ loculum Aaronis volentem & librantem se in aere: Et tum crediderunt Aaronem exspirasse, & præstitisse illi (Deum) benignitatem, juxta illud: *Et vidit totus cætus quod Aaron exspirasset.*

Num.

xx. 22.

Erga Mosen benignitatem exercuerunt tantum viri, prout dicitur:
Deutr. Et defleverunt filii Israelis Mosen.. Aaroni verò beneficentiam præsti-
xxxiv. 8. terunt viri & mulieres, juxta illud: Et luxerunt Aaronem triginta diebus
Num. xx. universa domus Israelis. Cur autem?
 29.

Quia diligebat & sectabatur pacem, & quotidie circumibat castra Israelis, & pacem componebat inter maritum & uxorem, inter virum & proximum eius: Hinc etiam universus Israel retribuit illi hoc beneficium. Versiculi autem huius locus non est hic, sed aliunde scriptus: *Ibi mortuus Aaron, & ibi sepultus est; & adducit hunc de illo, ac si ibi mortuus & sepultus esset.*
 vers. 28.

R. Iosi ait: Unde discimus septem esse dies luctus? A patre nostro Iacobo; quia Ioseph constituit illi luctum septem dierum, iuxta illud: *Et fecit patri suo luctum septem diebus.* Adscenderunt autem cum eo omnes magnates regni, sicuti dicitur: *Adscenderunt cum eo currus & equites.*
 Gen. L. 10
 vers. 9.

Dixit iis Sanctus ben. Vos benignitatem exercetis erga servum meum Iacob, ego vicissim dabo vobis filiisque vestris bonam mercedem in hoc seculo, ne, cum Ægyptii mortui fuerint in mari, submergantur in illo, sed promeriti sunt sepeliri, juxta illud: *Extendisti dextram tuam, & deglutivit eos terra.*
 Exod. xv.
 12.

Benignitatis exercitium erga lugentes unde discimus? A Iesebele, cuius domus vicina erat foro. Quicumque autem sponsus transibat, tum egrediebatur ædibus suis, & pulsabat manibus suis cymbalum, atque laudes cantabat ore suo, progrediens decem passus. Quicumque verò mortuus ferebatur in forum, tum quoque exhibat domo sua, abstergens se manu sua, atque ore suo lamentans sequebatur eum. Elias autem b. m. contra illam vaticinatus est, dicens: *Canes devorabunt Iezebelem in portione Izrebel.* Sed strenui misericordiam illi retribuerunt, ne canes in eam grassarentur, prout dicitur: *Abierunt autem ad sepeliendum eam, sed non invenerunt, nisi cranium, pedes & volas manuum.*
 2. Reg. 1x.
 10.
 Ibid. v.
 35.

Retributionem beneficentiæ erga lugentes unde discimus? A viris Iabesch Gilhad. Cum enim trucidatus erat Saul & filii eius, dixerunt viri Iabesch Gilhad: *Quis eripiet nos ab opprobrio filiorum Ammon? Nonne obstricti sumus benignitatem illi præstare?* Surrexerunt autem omnes strenui Viri ipsorum, & contenderunt tota nocte usque ad murum Beth Schan, sicuti dicitur: *Et surrexerunt omnes viri fortes, & receperunt corpus Saulis.* Lugentes verò consolabantur pane & vino, juxta illud: *Vinum bis qui amaro sunt animo.* Viri Iabesch
 1. Sam.
 xxxi. 12.
 Prov.
 xxxi. 5.
 Hilhal

Hilhal retribuuerunt benignitatem Sauli ejusque filiis, jejunio, lachrymis & planctu, quia dicitur: *Et jejunarunt septem diebus.* Dixit illis Sanctus ben. *Retribuam vobis mercedem in futuro seculo*, ubi congregabo Israel em ex quatuor mundi plagis, tunc primò colligam dimidiam tribum Menasse, juxta illud: *Mibi Gilbad, & mibi Menasse.* Deinde congregabo Ephraim, sicuti dicitur: *Ephraim robur capitis mei.* *Iebuda Scriba, vel legislator meus.* *Mibi Gilbad*, hoc est, Achab, qui mortuus est in Gilhad Ramoth. *Mibi Menasse*, prout iam dictum est. *Ephraim robur capitis mei*, hic est Ieroboam filius Nebeth. *Iebuda legislator vel Scriba meus*, hic est Achitophel. *Moab olla lotionis meae*, hic est Geazi. *Super Edom projiciam calceamentum meum*, iste est Doeg Idumæus. *Super me Palaestina amicitia mea.* Dixit iis Sanctus ben. *Super me*, ut expendam supra illos merita, & reddam illos inter se invicem amicos. Ibid. v. 13. Psal. LX. 9. vers. 10.

R. Pinchas inquit: Post annum cum interfectus esset Saul ejusque filii evenit fames tribus annis tempore Davidis de uno anno in alium, prout dicitur: *Et fuit fames diebus Davidis tribus annis.* Anno primo ascenderunt Israelitæ ad festum. Dixit illis David: *Ite atque videte, num etiam inter vos sint idololatæ;* propter peccatum enim idololatriæ prohibentur pluviae, juxta illud: *Custodite vos, ne seducatur cor vestrum.* Discesserunt atque investigarunt; sed nihil deprehenderunt. Secundo anno ascenderunt ad festum, & affatus est illos David: *Abite & observate, num inter vos forsitan sit qui detexerit nuditatem seu scortator;* nam propter fornicationem obstruuntur pluviae, prout dicitur: *Contaminasti terram scortationibus tuis & malitiâ tuâ.* Quid scriptum ibi est? *Et probibuerunt imbres, & pluvia serotina non erat.* Scrutati sunt, sed neminem invenerunt. Tercio anno ascenderunt Israelitæ ad festum, dixit iis David: *Abite & videte num etiam inter vos sint homicidæ;* nam propter peccatum homicidii impediuntur pluviae, juxta illud: *Et non profanabitis terram.* Indagarunt, sed neminem deprehenderunt. Dixit iis David: *Non est dubium, quin in me (sit culpa).* Confestim stetit David coram Sancto ben. & precatus est, dixitque illi de Saule: *Domine mundi*, inquit, ego non sum Saul, quia in diebus meis non est perpetrata idololatria: Non sum Saul, qui unctus oleo letitiæ altercatus est cum propheta Samuele. Respondit illi: *Vos estis in terra & extra terram.* Illico surrexit David, & assumpsit omnes sapientes & magnates Israelis, & transiverunt Iordanem, atque venerunt Iabesch Gilhad, ubi invenerunt ossa Saulis & Ionathanis filii ejus, ne in illos dominaretur vermis; atque de illo

dictum est: *Servat omnia ossa ejus, ne unum ex iis confringatur.* Sumpsit autem ossa ejus & deposuit in loculo, atque transierunt Iordanem, juxta illud: *Et sepeliverunt Saulem & Ionathanem filium ejus.* & fecerunt iis iuxta omnia quæ præceperat Rex. Quid autem præceperat? Ut portarent feretrum Saulis per omnem terminum Israelis, & per quamlibet tribum. In quem terminum ingressus erat locus Saulis ibi exhibant (incolæ) & filii atque filia ipsorum, ut debitum beneficentiæ persolverent, donec pervenit ad limitem Israelis & terram Benjamin, prout dicitur: *Et sepeliverunt eum in termino possessionis suæ.* Cum autem Sanctus Ben. vidisset, quod universus Israel ipsi retribuisset beneficentiam, confestim repletus fuit misericordiâ, atque largitus est pluviam super terram, sicuti refertur: *Propitius factus est Dominus terræ.*

R. Nathaniel inquit: Trecenti anni fuerunt, cum nondum natus erat Iosias & vocatum fuit nomen eius, juxta illud: *Ecce filius nascitur domui Davidis, Iosias nomen ejus.* Cum esset filius octo annorum regnavit. Sed si erat puer octo annorum, quæ eius potuit esse scientia? Quia contemptui habuit idola, confregit statuas, & exscidit lucos atque exterminavit sculptilia; meritum quoque ejus splenduit coram Sancto ben. & throno gloriæ: propter malitiam autem quam clanculum perpetrarunt *collectus est justus*, seu mortuus est. Congregati autem sunt omnes homines Iudæ & Ierusalem, atque propheta Ieremias ad retribuendum benignitatem Osia, prout narratur: *Et lamentatus est Ieremias propter Osiam, cecinerunt omnes cantores & cantrices, &c.* R. Meir ait: Cantores illi fuerunt Levitæ consistentes in suggestu cum cantione, cantrices verò sunt uxores illorum. R. Simeon inquit: Non tantum de Levitis eorumque uxoribus dicunt, sed de omnibus fœminis sapientibus, quia dicitur: *Sic ait Dominus exercituum, Curate & vocate preficas, ut veniant, & mittite ad mulieres sapientes, ut & istæ veniant.* Atque hoc pacto in se susceperunt omnes Israelitæ, ut beneficentiam exercerent erga omnes sapientes atque magnates Israelis, & pro statuto illud collocarent in Israele.

Animadvertit Salomoh, virtutem beneficentiæ magnam esse coram Deo; & cum exstruxit domum sanctuarii, ædificavit duas portas, unam pro sponsis, alteram pro lugentibus & excommunicatis. Israelitæ autem sabbathis vel festis diebus ingredientiæ confidebant inter duas illas portas; cum quis ingrediebatur portam sponforum, cognoscebant illum esse sponsum, alloquebantur

eum:

eum: *Qui habitat in hac domo exilaret te cum filiis ac filiabus.* Cum verò quis intrabat ostium lugentium, atque mandibula eius obiecta esset, tum intelligebant illum esse lugentem, atque dicebant illi: *Qui habitat in templo hoc consoletur te.* Ubi autem quis ingrediebatur portam lugentium & mystax ejus non erat obvelatus, agnoscebant illum esse excommunicatum, eumque sic affabantur: *Qui habitat in hac domo consoletur te, atque indat cordi tuo, ut obedias proximo tuo & appropinquet ad te.* Ut (sic) omnium Israelitarum egrediantur manus debiti in beneficentia. Postquam devastavit domum sanctuarii, decreverunt ut sponsi & lugentes ingrediantur Synagogas ac scholas, atque homines illius loci videntes sponsum lætantur cum ipso, conspicientes verò lugentem confident cum ipso super terram, ut revertantur & egrediantur manus officii ipsorum, vel satisfaciant officio suo in retributione benignitatis, atque de illis dicit: *Benedictus sis Domine, qui retribuisti bonam mercedem exercentibus beneficentiam.*

CAPUT XVIII.

D Omus Schammai inquit. Prius creati sunt cæli, & postmodum terra, iuxta illud: *In principio creavit Deus cælum & terram.* Domus verò Hillelis ait: Terra prius condita fuit, quia dicitur: *Primum terram fundasti, & cæli sunt opus manuum tuarum.* Familia Schammæi inquit: Cæli prius creati sunt, iuxta illud: *Etiam manus mea fundavit terram, & dextra mea palmo mensa est cælos.* Intercessit contentio inter duo illa ob hoc dictum, donec consideret inter illa majestas divina, atque hæc (terra) cum illo (cælo) consentiret, ut duo illa conderentur unicâ horâ & uno momento. Quid fecit Sanctus Ben.? Extendit manum suam dextram, atque expandit cælos, deinde extendit manum suam sinistram, & fundavit terram, quia dicitur: *Etiam manus mea fundavit terram, & dextra mea palmo dimensa est cælos;* & subriterunt simul cælum & terra, iuxta illud: *Et perfecti sunt cæli & terra, atque omnis exercitus eorum.* Quomodo autem consummata sunt cælum & terra, cum nondum essent aut existerent? Nonne iam de iis dictum erat, *Annon ego cælum & terram impleo?* Sed quia absoluta sunt operatione opificis & existentia, hinc dicitur: *Et perfecti sunt cælum & terra.* Dixerunt Israelitæ coram Sancto ben. Domine omnium orbium, cælum & terram perfecisti artificio opificis & existentie sex diebus creationis: Sed benignitatem & misericordiam tuam non finies; si enim misericordiam & benignitatem tuam

tuam finire, non possemus subsistere; quia per benignitatem & misericordiam tuam mundus subsistit, iuxta illud: Montes enim commovebuntur, & colles nutabunt, sed bonitas mea non deseret te.

Esa. LIV.
10.

Et perfecit Deus die septimo, &c. Septem dedicationes creavit

Gen. II. 2.

Gen. I.

Sanctus ben.: Sex earum suffocavit, atque una conservata est in secula. Creavit diem primum atque consecrationem eius, atque absolvit totum ejus opus, quia dicitur: Et fuit vespere & mane dies unus; atque sic deinceps omnes dies operis. Creavit quoque diem septimum, sed non refertur in eo opus, neque dicitur de illo: Et fuit vespere & mane; quia is reservatus est in ætates (sequentes), dicitur enim: Et fuit Dies unus, notus scil. Domino, non dies, neque nox. Cui hoc simile est? Habenti pretiosa vasa & nolenti hæreditate relinquere nisi filio suo servienti sibi: Sic Sanctus ben. diem Sabbathi, qui coram ipso est dies quietis & sanctificationis, noluit in hæreditatem relinquere nisi Israeli. Sciendum tibi est, ita se rem habuisse, postquam exiverant Ægypto, donec nondum iis dederat legem, tum in hæreditatem reliquit Israeli Sabbathum, & duobus Sabbathis quieverunt Israelitæ cum nondum dederat iis legem,

Nehem. IX. 14.

quia dicitur: Et dedisti eis mandata & leges per manum servi tui Moysi. Sanctus ben (dices) custodivit & sanctificavit Sabbathum, & Israelitæ non tenentur observare atque sanctificare Sabbathum. Ut intelliges ita se rem habere, veni atque observa, quod, cum daret iis Man quadraginta annis, tum largitus est illis sex diebus operationis seu profectis, sed non dedit illis die Sabbathi. Fortè dices, non potuit iis dare singulis diebus: Sed quia Sabbathum pro ipso erat, hinc dedit ipsis panem sexto die pro duobus diebus, iuxta illud:

Exod. XVI. 29.

Videte, quod Dominus dederit vobis sabbathum: idcirco dedit vobis sexto die panem pro duobus diebus. Quod ubi viderunt Israelitæ sabbathum pro

Ibid. V. 30.

ipso esse, illico etiam quieverunt, prout dicitur: Et quievit populus die septimo.

Gen. II. 3.

Et benedixit Deus diei septimo, & sanctificavit illum: Benedixit & sanctificavit Sanctus ben. diem sabbathi, & nonnisi Israelitæ tenentur observare & sanctificare diem sabbathi. Hinc aiunt: Quicumque benedictionem pronunciant super vinum noctibus sabbaticis, eius dies & anni prolongantur in hoc mundo, atque augebunt annos vitæ in futuro seculo.

Exod. XXXI. 13.

Observate sabbathum; quia sanctum est vobis. Quænam est observatio sabbathi? Cum (quis abstinet) ab accendendo in illo ignem, faciendo opus, ab exeundo vel ambulando extra terminum (sabbathi) etiam vel unicum pedem, portando aliquid manu sua, vel trans-

transferendo quatuor cubitis in locum publicum, & educendo de loco in locum. Hæc autem observatio sabbathi *sit inter me & filios Israelis signum æternum.* Dixit Sanctus ben. Sabbathum hoc constitui inter me & filios Israelis: Sex diebus operationis seu profectis paravi mundum, & sabbatho quievi, idcirco dedi illis sex dies operationis; at dies septimus est (dies) benedictionis, sanctificationis & quietis mihi & illis, hinc dicitur: *Inter me & filios Israelis.*

Exod.

XXXI. 17.

Ibid.

Septem firmamenta creavit Sanctus ben. atque ex omnibus illis nullum selegit in sedem quietis suæ nisi Aravot, vel supremum orbem, iuxta illud: *Extollite (eum) qui inquietat supremo cælo: in Iab nomen eius.*

Psalm.

LXVIII. 4.

Septem terras creavit Sanctus ben. atque ex iis omnibus nullam selegit nisi terram Israelis, prout dicitur: *Perpetuo oculi Domini Dei tui in te.*

Deut.

XI. 12.

Septem montes condidit Sanctus ben. Sed ex omnibus iis nullum selegit nisi montem Sinai, iuxta illud: *Mons, in quo Deo volupe est habitare.*

Psalm.

LXVIII.

Septem maria creavit Sanctus ben. Sed ex illis omnibus nullum elegit nisi mare Kinnereth seu Gennesareth, atque hæreditatem eius constituit tribui Naphtali, prout dicitur: *Naphtali satur est (divino) beneplacito, atque plenus est benedictione Domini. Occidentem & meridicm possidebit.*

17.

Deut.

XXXIII.

23.

Septem deserta condidit Sanctus ben. atque ex iis omnibus non elegit nisi desertum sanctitatis, per quod deduxit Israelitas, cum egressi erant Aegypto.

Septem mundos creavit Sanctus ben. sed ex illis omnibus non selegit nisi septimum. Sex sunt ad exeundum & ingrediendum (vel mortis & nativitatis); sed unus est totus sabbathismus & quies in vita æterna.

Septem dies condidit Sanctus ben. atque ex iis omnibus non selegit nisi diem septimum, sicuti dicitur: *Et benedixit Deus diei sabbathi, & sanctificavit eum.*

Gen. II. 3.

Septem annos creavit Sanctus ben. sed ex cunctis illis non elegit nisi annum septimum. Quicumque autem observat sabbatum in hoc sæculo, eius omnes iniquitates Sanctus ben. expiavit, juxta illud: *Quicumque observaverit sabbathum מרחליו à profanando illud.* Ne legas, *Quicumque observaverit sabbathum מרחליו à profanando illud; sed מרחליו ad condonandum illi.* docens, quod omnes iniquitates eius remittuntur.

Esa. LVI.

6.

Decem res creatæ sunt in vespera sabbathi inter crepusculum, atque istæ sunt: *Os terræ, os putei, os asini, Iris, Man, virga, Schamir, Scriptura, Lex scripta & tabule.* Dicunt etiam quidam, *Angeli noxii & sepulchrum Moysi.* Nonnulli addunt quoque forcipem.

*Psalms.
xlix. 12.
21.*

Hora septima diei in vespera sabbathi ingressus est homo primus hortum Eden; atque Angeli ministerii laudibus eum sunt profecuti, eumque comitati sunt in hortum Eden. Inter occasum solis vespera sabbathi expulsus atque egressus est; angeli autem ministerii clamaverunt ad eum, dicentes: *Adam cum in honore esset non intellexit; similis factus est jumentis, atque comparati sunt נרמ.* Non scriptum est נרמ *similis factus est, sed נרמ similes facti sunt, videl. duo illi.* Advenit dies sabbathi, & factus est advocatus primi hominis, dixitque coram Domino Orbium: *Sex diebus operationis nulla facta est in mundo internecio, & per me expiasti hunc. Hæc est eius sanctificatio & benedictio, iuxta illud: Et benedixit Deus diei sabbathi, & sanctificavit eum.* Et propter meritum diei sabbathi liberatus est Adam à sententia gehennæ.

*Psalms.
xcii. 1.*

Cum autem videret Adam efficaciam diei sabbathi, dixit: Non frustra benedixit Sanctus ben. diei sabbathi, eumque sanctificavit; incepit psalmista atque cecinit de die sabbathi, iuxta illud: *Psalms cantici in diem sabbathi.* R. Ismael inquit: Afferunt hunc fuisse Psalmum primi hominis, sed illum oblivioni traditum fuisse ab omnibus ætatibus, donec venit Moyses, atque illum renovavit vel in memoriam revocavit, sic dicitur: *Psalms cantici ad diem sabbathi; ad diem, qui totus est sabbathicus & quies in vita futuri sæculi.*

vers. 1.

Bonum est confiteri Domino. Dixit primus homo: Discant à me omnes generationes, quod, quicumque confitetur peccata sua & deferit, liberatus sit à sententia Gehennæ, iuxta illud: *Bonum est confiteri Domino.*

vers. 2.

Annunciare bonitatem tuam mane, omnibus venientibus in futurum seculum, quod simile est diluculo. Et fidem tuam in noctibus, omnibus venientibus in hunc mundum, qui similis est nocti. Annuntiabunt & eloquentur misericordiam & fidelitatem Sancti ben. quam præstitit mihi, & quod eripuerit me è iudicio Gehennæ.

vers. 3.

Ad decachordium, ad nablicum. Omnia testimonia fide digna in Israele constant decem (requisitis). Cythara quam pulsavit David decem chordis. Testimonia fœderis circumcisionis (requisitis) decem.

decem. Testimonia de mortuo decem. Testimonia de maledictione nominis (seu Dei) decem. Testimonia de extractione (calcei leviri) decem. Testimonia de benedictione desponsationum decem, prout dicitur: *Et accepit Boaz decem viros.*

Ruth. IV.

Dixit Sanctus ben. Volo ut ab Israelitis fiat meditatio oris illorum cum nablio & cythara, iuxta illud: *Ad biggajon cum citbara; quia exhilarasti me Domine operibus tuis.* Dixit Adam: Lætitiâ me affecit Sanctus ben.: & introduxit me in hortum Eden; & ostendit mihi quatuor regna (Monarchias) imperium obtinentia & intereuntia. Monstravit mihi quoque Davidem filium Isai regnaturum in futuro seculo; atque sumpsi ex annis meis septuaginta annos, atque addidi illius diebus, prout dicitur: *Dies diebus regis adiicies, annos eius veluti generationem & generationem.*

2.

vers. 4.

Psa. LXI.

7.

Dedit Deo canticum & hymnum; atque cecinit de operibus eius, sicuti dicitur: *In operibus manuum tuarum exultabo, quàm magna sunt opera tua Domine?* Exorsus est decorans & laudans nomen Altissimi, dixitque: *Quam magna sunt opera tua Domine?* Sed in profunditate cogitationum tuarum est abyssus valde magna, iuxta illud: *Valde profunde sunt cogitationes tuæ.*

Psal. XCII. 5.

Ibid.

Vir stupidus non cognovit, scil. homo, qui est stolidior Israele; neque didicit scientiam sapientum Israelis, qui docturi illum erant sapientiam, quia dicitur: *Intelligite brutissimi in populo.* Sed & homo eruditus inter gentes mundi stolidus est. Quare? quia non intelligit verba legis, iuxta illud: *Et stultus non intelliget hoc.*

vers. 6.

Psa. XCIV.

8.

Ibid. v. 6.

Cum germinant impii veluti herba: tempore cum vides impios augeri tanquam herbam contegentem superficiem terræ, & floreant omnes facinorosi, qui sunt idololatræ, & illorum iniqua ac mala opera diebus Messiae. Cum autem fuerint impii aucti instar herbæ, non multiplicat illos Sanctus ben. nisi ad exitium ex hoc & futuro sæculo, quia dicitur: *Vt in perpetuum exscindantur; tu autem ô Domine in æternum excelsus es.* Vidit David impios germinare veluti herbam obtegentem superficiem terræ, & florere omnes idololatræ eorumque mala opera; neque pronunciavit *Halelu Iah*, *Laudate Deum*, donec vidit illos exterminatum iri, iuxta illud: *Deficient peccatores è terra.* Atque tunc Sanctus ben. regnabit indefinenter in superiora & inferiora, quia dicitur: *Tu autem Domine exaltatus in æternum, quia ecce inimici tui Domine.* Dixerunt Israelitæ coram Sancto ben. Domine omnium orbium, imposuisti hostes tuos durum jugum cervicibus nostris; sed novimus, quod sunt ad exitium (desinati), prout dicitur: *Nam*

vers. 7.

Ibid.

Psal. CIV.

36.

vers. 9.

Ibid. ecce inimici tui peribunt; & omnes idololatræ dissipabuntur veluti palea coram vento, iuxta illud: *Dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.*

vers. 10. *Extolletur cornu meum veluti monocerotis.* Quid unicornis? Altiora sunt cornua eius cuiuslibet bestiae (cornubus); & ferit cornu tam sinistro quam dextro: Sic Menachem (Messiæ), filii Amielis, filii Iosephi cornua excelsiora sunt omnium animalium cornubus, & cornu petiit ad quatuor mundi regiones; deque illo dicit Moses: *Deuter. xxxiii. 17.* *Decor eius ut primogeniti bovis illius, & cornua illius ut cornua unicornis.* Atque populus eius decem millia Ephraim, & millia Manasse, prout

Ibid. dicitur: *Atque hæc sunt decem millia Ephraim, & ista millia Menasse.* Et contra illum concurrabunt reges ad interficiendum eum, iuxta il-

Psalms. 11. 2. *lud: Concurfant reges terræ.* Israelitæ autem qui sunt in terra (Canaan) in magna angustia erunt; sed afflictio eorum erit veluti oliva virescens, hinc dicitur: *Delibutus ero veluti oleo virente. Et respiciet*

vers. 10. *oculus meus ad insidiantes mihi,* videl. Israelitæ qui erunt in terra (Canaan) *vers. 11.* adspicient ruinam osorum suorum, quia dicitur: *Et respiciet oculus meus ad insidiantes mihi.*

vers. 12. *Iustus ut palma florebit.* Quid palma? Pulchra est forma, atque omnes eius fructus dulces & elegantes sunt: sic quoque filius David pulcher est formâ suâ; honor atque omnia opera eius dulcia & præstantia sunt coram Sancto ben. *Vt cedrus in Libano succrescit in altum.* Qualis est cedrus in Libano? Radices eius multiplicantur sub terra, & licet omnes venti in mundo veniant & irruant in eam, non tamen dimovebunt eam è loco suo: Ita quoque robur & opera filii Davidis augebuntur coram Sancto ben., ut licet omnes populi contra illum veniant, non tamen dimovebunt eum è loco suo, prout dicitur: *Sicut cedrus in Libano multiplicabitur.*

vers. 33. *Plantati in domo Domini.* Congregabit Sanctus ben. omnes Israelitas è quatuor mundi angulis, veluti hortum, qui plantatur ex una areola in aliam; sic quoque Sanctus ben. transplantabit illos ex terra immunda in puram, quia dicitur: *Plantati in domo Domini.* Veluti herba agri germinabunt & florebut in domo sanctuarii, iuxta illud:

vers. 14. *In atriis Dei nostri florebut.* *Adbuc germinabunt in canitie.* Quid est canities? Decor & honor pro senibus: sic quoque illi erunt in honore & gloria, quia dicitur, *succulenti & virentes.* *Ad prædicandum quod æquus sit Dominus.* Cur hæc omnia fient? Ad annunciandum, celebrandum & eloquendum potentiam operum Sancti ben. & præ-

vers. 15. dicandum, illum esse iustum, rectum, neque iniquum, prout dicitur:

Ibid. *Petra mea, & non est in ea iniquitas.* CA-

CAPUT XX.

Et expulit Adamum. Ejecit atque eduxit è horto Eden, & ha- Gen. III. 24.
bitare eum fecit in monte Moriah; quia porta Paradisi vicina e-
rat monti Moriae. Inde sumpsit eum (Deus,) & reduxit eum in lo-
cum, unde desumptus erat, iuxta illud: *Et sumpsit Deus Adamum.* Gen. II. 15.
Quisnam autem fuit hic locus? Desumpsit eum ex loco domûs san-
ctuarii, quia dicitur: *Ad colendum*, scil. terram illam, unde desum-
ptus erat.

R. Iehuda inquit: Sanctus ben. observavit Sabbathum primum;
& Adam primò observavit illud in inferioribus. Dies sabbathi
conservavit illum ab omni malo, & consolatus est cor eius ab an- Psa. XCIV. 19.
xiis curis: *In multitudine cogitationum intra me consolationes tuæ recrea-
runt animam meam.*

R. Iosua filius Karcha dicit: Ex arbore, quæ abscondita ibi e-
rat infra illum (locum) desumpserunt folia & consuerunt, iuxta
illud: *Et consuerant folia ficus.* Gen. III.

R. Eliezar inquit: Ex pelle, quam exuerat serpens, confecit 7.
Sanctus ben. Adamo & adjutorio eius tunicam gloriæ, sic dicitur:
Et paravit Dominus Deus Adamo atque uxori eius tunicas pelliceas, & vesti- Ibid. v. 23.
vit illos.

Inter crepusculum sabbathi confedit Adam, & cogitavit in ani-
mo suo: *Vae mihi; forsan veniet serpens, qui me decepit vespere sabbathi, &
mordebit calcaneum meum.* Emissa ad illū fuit columna ignis, ad lucem
illi præbendum, & conservandum eum ab omni malo. Ubi con-
spexit Adam columnam igneam, lætatus est in corde suo, dixitque:
Iam animadverto, Deum meum esse; atque extendit manus suas ad lucem
ignis, atque benedixit Creatori luminarium ignis. Postquam re-
movit manus suas ab igne, dixit: *Iam cognosco, distinctum esse diem san-
ctum à profano, quod non sit accendendus ignis sabbatbo.* Dixit: *Benedictus
sit, qui distinxit inter sacrum & profanum.*

R. Mona inquit: Quomodo tenetur homo benedictionem pro-
nunciare super vinum? Ad lucem ignis, & dicat: *Benedictus sit (ob)
luminaria ignis.* Ubi autem reduxerit manum suam ab igne, dicat:
Benedictus sit, qui distinxit sacrum à profano. Si verò non habet vi-
num, extendat manus suas ad lucem ignis, & respiciat ad ungues
suos, qui candidi sunt in corpore, & dicat: *Benedictus sit (ob) lu-
minaria ignis.* Atque illico ubi reduxerit manum suam ab igne, dicat:
Benedictus sit, qui sequestravit sacrum à profano. Quod si non habeat

ignem, expandat manum suam ad lucem stellarum, quæ sunt igneæ, atque intueatur ungues suos, qui in corpore albescunt, & pronunciet: *Benedictus sit (ob) luminaria ignis.* Si verò tenebricosum vel nubilosum fuerit cœlum, tum suspendat lapidem super terram, & faciat distinctionem, & pronunciet: *Benedictus sit, qui distinguit inter sacrum & profanum.*

R. Eliezar inquit. Cum homo bibit poculum separationis, tum parum aquæ infundendum est in calicem segregationis, & bibat, ut amore prosequatur præcepta: quod autem ex aqua servaverit in poculo, illam applicet lateribus oculorum suorum. Cur? quia sapientes dicunt: *Reliquiæ præceptorum retardant afflictiones.*

R. Tzadok ait: Quicumque non facit distinctionem super vinum in exitu sabbathorum, vel non audit à pronunciantibus separationem, is in æternum non videt signum benedictionis. Quicumque verò audit à proloquentibus separationem, vel ipsemet facit distinctionem super vinum, eum acquirit Sanctus ben. in peculium suum, quia dicitur: *Et segregavi vos è populis, ut sitis mihi peculium.*

Levi. xx.
26.

Quodam sabbatho ingressus est Adam aquas Gihon superioris, donec pertingerent aquæ ad collum eius, & supplicatus est septem diebus sabbathorum vel hebdomadæ, usque dum factum fuit corpus eius instar cribri. dixit Adam coram Sancto ben. *Domine universi mundi, transeat quæso peccatum meum à me, & recipe pœnitentiam meam; ut discant omnes ætates, quod sit resipiscentia, & quod suscipias resipiscentiam convertentium se.* Quid fecit Sanctus ben.? Extendit dextram suam, atque removit ab illo peccatum eius, & recepit conversionem eius, iuxta illud: *Peccatum meum tibi notum feci, & iniquitatem meam te non celavi; Selah, in hoc sæculo, Selah in futuro sæculo.*

P/. xxxii.
5.

Confedit Adam, & ruminatus est in corde suo, dixitque: *Quia locutus sum, mors reduxit me, & domum mansionis (seu tabernaculum), pro omni vivente.* Dixit Adam. *Donec exstruam mihi in mundo domum pernoctationis, ut cubem extra montem Moria.* Exscidit atque construxit sibi domum pernoctationis ad cubile suum.

Dixit Adam; *Hæ sunt tabulæ, quibus inscripturus est Sanctus ben. digito suo; atque coram illis fugient aquæ Iordanis.* Determinavit autem corpus duabus suis manibus, & spiritum vitalem oris sui inflavit in nares meos. Postquam autem mortuus fuero, accipient me & ossa mea, atque cum iis idololatriam committent; sed profunde recondam loculum meum infra hanc speluncam è regione illius speluncæ. Hinc vocata fuit Spelunca Machpela; quia erat

erat duplex. Atque ibi depositus est Adam & Eva, Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob atque Lea: Idcirco quoque appellatur *Kirath arbab* (τετραπόλις), quia in ea sepulti sunt quaterni coniuges, atque de illis ait Scriptura: *Veniet pax, requiescunt in cubilibus suis, & præcedit ante illum.* Esa. LVII. 2.

CAPUT XXI.

Scriptum est: *De fructu arboris istius, quæ est in medio horti.* Docet Gen. III. 3.
 R. Zehira, dicens: *Ex fructu arboris*; non verò arboris huius, sed hominis, qui similis est arbori, iuxta illud: *Arbor enim campi homo,* Deut. XX. &c.
Quæ est in medio horti: Non in medio horti, sed est phrasis honesta (per εὐφημισμὸν,) videl. in medio corporis, quod est in medio horti, seu in medio fœminæ. Neque est hortus, sed fœmina, quæ comparatur horto, sicuti dicitur: *Hortus clausus soror mea sponsa.* Cant. IV. 12.
 Quid hortus? Uti hortus quicquid seminatur, facit germinare, & producit (fructum); sic quoque mulier hæc quicquid seminatur concipit, & parit ex marito suo.

Accessit ad eam, & equitabat serpens, atque gravida facta est ex Caino; postmodum quoque concepit Abelem, prout dicitur: *Et cognovit Adam uxorem suam Evam.* Gen. IV. I.
 Unde cognovit eam gravidam esse? quia apparebat figura eius, quasi esset non ex inferioribus sed superioribus; atque (eam) contemplans, dixit: *Acquisivi virum cum Domino.* Ibid.

R. Ismael inquit: A Sem descendunt & originem ducunt omnes generationes iustorum; à Kain verò descendunt & prosapiam habent omnes generationes impiorum, rebellium & prævaricantium cum superbia, atque loquentium: *Non opus habemus guttula imbrium tuorum,* prout dicitur: *Et dicunt ad Deum, recede à nobis.* Iob XXI. 14.

R. Maischa ait: Genitus est Kain & gemella cum ipso; natus est Abel, & cum ipso gemella. Respondit illi R. Ismael. Nonne iam dictum est: *Vir qui acceperit sororem suam filiam patris sui.* Lev. XX. 7.
 Dixit illi: Nonne è medio verborum horum intelligis, non fuisse postmodum in mundo fœminas quas duceret sibi & repudiarent? Atque de hoc dicitur: *Sic enim locutus sum; mundum bonitas edificavit.* Psalm. LXXXIX.
 Benignitate creatus est mundus antequam lex data esset.

R. Iosi ait: Kain & Abel fuerunt gemelli, iuxta illud: *Concepit, & peperit Cain.* Gen. IV. I.
 Illa eadem horâ perrexit parere, prout dicitur: *Et rursum peperit.* Ibid. v. 24.
 Cain autem delectatus est colendo terram, ad sementum faciendum; Abel verò amavit pascere gregē. Hic dedit ex opificio

ficio suo cibum illi, iste rursus alimentum subministrabat huic ex suo opere. Advenit autem dies festivus paschatis, & dixit Adam filiis suis: *Hac nocte oblaturi sunt Israelitæ sacrificia paschatum; offerte vos quoque coram Creatore vestro.* Attulit Kain viles reliquias cibi sui semen lini; sed Abel adduxit ex primitiis gregis sui atque adipe ovium, quarum lana non erat detonsa. Abominabilis fuit oblatio Caini; delectatus verò fuit sacrificio Abelis, prout dicitur: *Respexit Dominus ad Abel, & munus eius.*

R. Iosua filius Karcha inquit: Dixit Sanctus ben. *Ne commisceatur in æternum oblatio Caini & Abelis. Absit hoc. ne quidem in textura vestis, quia dicitur: Ne induito vestimentum ex lana & lino contextum, &c.* Etiam putridum vel corruptum ne adscendat super te, iuxta *Lev. XIX. illud: Vestis ex lana & lino varie contexta ne adscendat super te.*

R. Tzadok ait: Invidia & vehemens odium intravit cor Kaini, eò quod grata fuerat oblatio Abelis, & cum uxor gemella eius non amplius pulchra esset inter fœminas, dixit: *Interficiam fratrem meum Abelem, & sumam uxorem eius,* iuxta illud: *Et dixit Cain ad Abelem fratrem suum; atque evenit cum essent in agro.* Non in agro, sed cum uxore, quæ similis est agro, sicuti dicitur: *Homo enim arbor agri.* Accipit lapidem, & impegit in frontem Abelis, iuxta illud: *Insurgens Cain in Abelem fratrem suum, interfecit eum.*

R. Iohannes inquit: Nescivit Cain, abscondita esse coram Deo manifesta. Sustulit is cadaver fratris sui, defodit atque abscondidit sub terra. Dixit illi Deus: *Vbi est frater tuus Abel?* Respondit coram Domino mundi: *Custodit agrum & vineam. Constituisti me custodem fratris mei?* Non constituisti me, iuxta illud: *Nunquid ego sum custos fratris mei?* Dixit illi Sanctus ben. *Nonne occidisti? Vox sanguinis fratris tui clamavit ad me.* Statim atque audivit Cain sermonem hunc, consternatus fuit, & maledixit sibi, ut esset vagabundus in terra propter effusionem sanguinis & malam necem. Dixit Cain ad Deum: *Maior est iniquitas mea quam ut tollatur, nulla pro ea est expiatio; & reputatus est illi hic sermo veluti resipiscentia,* prout dicitur: *Iniquitas mea maior est quam ut remittatur.* Neque amplius (quid restat), quam ut surgat in terra frater, atque commemoret nomen tuum magnum, meque interficiat. Quid fecit Sanctus ben.? Sumpsit literam unam è viginti duabus literis, quæ sunt in lege, atque inscripsit brachio Caini, prout dicitur: *Et posuit Dominus signum in Caino.*

Canis, qui custodiebat gregem Abelis, tutatus est illum adversus omnem feram agri & volucrem cœli. Confidebant autem Adam & uxor

& uxor eius flentes & lugentes propter eum, & nesciebant quid faciendum esset Abeli, quia non assueti erant sepulturæ: Venit autem illuc corvus quidam, atque sumpsit quendam è sociis suis, quem in terra defodit & abscondidit coram illorum oculis. Dixit Adam: *Vti corvus iste, sic quoque faciam.* Illico sumpsit cadaver Abelis, defodit in terra, atque abscondidit. Rependit autem Sanctus ben. bonam mercedem corvis in hoc mundo. Quam verò mercedem retribuit illis? Quod, cum genuerint pullos suos, videntes eos esse albos, aufugiant ab illis, existimantes illos esse pullos serpentis, tum Sanctus ben. illis largiatur alimentum absque penuria: Et præterea, cum illi crocitant ad eum, ut pluviam det super terram, tum exaudit illos Sanctus ben. iuxta illud: *Qui dat pecori pastum suum, pul-* *Psal.*
lis corvorum, qui (ad) eum clamant. *CXLVII.*
10.

CAPUT XXII.

Scriptum est: *Et vixit Adam triginta & centum annos, & genuit in si-* *Gen. v. 3.*
militudine in imagine sua. Hinc discere est, Cainum non fuisse ex semine eius, neque ex similitudine aut imagine Adami; neque opera eius similia fuisse operibus Abelis fratris sui usque dum genuit Seth, qui fuit ex semine & imagine Adami, & actiones eius similes operibus Abelis fratris sui, iuxta illud: *Et genuit in similitudine in imagine sua.*

R. Ismael inquit: Ex Sem descendunt & prosapiam ducunt omnes homines & generationes justæ; ex Cain verò omnes generationes impiorum, prævaricantium & rebellantium Deo, qui dicunt: *Non egemus guttula pluvie tue, neque cognoscere vias tuas,* iuxta illud: *Et dicunt ad Deum, Recede à nobis.* *Iob. XXI.*
14.

R. Meir dicit: Retentionem nuditatis carnis (scortationem) secutæ sunt generationes Caini, viri & mulieres instar bestiarum, atque inquinaverunt se omni fornicatione; quisque cum matre, sorore sua & uxore fratris sui, in propatulo & plateis, cum mala concupiscentia & cogitationibus cordium suorum, iuxta illud: *Et vidit* *Gen. vi. 5.*
Dominus quod multa esset malitia hominum in terra.

Rabbi inquit: Viderunt angeli qui exciderant è cælo loco suo sancto, filios Caini ambulantes in nuditate carnis (scortatione) & fucantes oculos suos instar scortorum, atque vagati sunt post illos, atque sumpserunt ex iis mulieres vel uxores, prout dicitur: *Viderunt filii Dei filias hominum.* *Gen. vi. 2.*

R. Iosua filius Karcha ait: Angeli sunt ignis flammarum, iuxta illud:

Psal. c. iv.
4.

Iob. vii. 5.

Num.

xiii. 33.

Gen. vi. 4.

Deut.

xiv. i.

Iob.

xxxvi. ii.

7.

Iob. ii. i.

Iob. xxi.

ii.

Ge. vi. 12

Iob. vi. 17

illud: *Qui facit ministros suos ignem flammantem.* Venit autem ex coitu ignis in carnem & sanguinem, neque combussit corpus: Sed tempore illo, quo ceciderunt è cœlo loco sanctitatis suæ, robur atque statura eorum facta est instar hominum, & vestimentum illorum fuit ramentum pulveris, sicuti dicitur: *Induit caro mea vermes, & ramenta pulveris.*

R. Tzadok ait: Ex iis nati sunt Enakim seu Gigantes elata staturâ incedentes, immittentes manus suas in omnem rapinam, violentiam atque effusionem sanguinis, uti scriptum est: *Vidimus ibi Nephilim gigantes, &c.* Et dicit: *Gigantes erant in terra.* Respondit

R. Iosua filius Karcha. Israelitæ vocantur filii Dei, juxta illud: *Filii vos Domini Dei vestri.* Angeli quoque appellantur filii Dei, prout dicitur: *Cum simul iubilarent stellæ matutinæ, & exultarent omnes filii Dei.*

Quamdiu autem sunt in loco suo sancto in cœlis vocantur filii Dei, juxta illud: *Atque etiam postmodum venerunt filii Dei.* K. Levi inquit,

Illi generarunt filios, creverunt ac multiplicati sunt veluti genus majoris reptilis, sex in quolibet partu. Illâ horâ quâ insistebant pedibus suis loquebantur quoque linguâ sanctâ, & saltabant coram illis, sicuti dicitur: *Edunt greges infantium, eorumque parvuli saltitant,*

Dixit illis Noach: *Convertimini à viis & operibus vestris malis, ne veniat super vos aqua Diluvii, & exscindat universum semen filiorum hominum.* Responderunt illi: *Abstinemus nos à generatione, ne exhauriatur semen filiorum hominum.* Quid fecerunt? Cum accederent ad uxores suas, perdebant scaturiginem seminis sui super terram, ne exhauriretur semen filiorum hominum, juxta illud: *Et vidit Deus terram, & ecce corrupta erat.*

Dixerunt: *Etiam si veniat super nos diluvium, tamen alti sumus staturâ, neque pertingent aquæ usque ad cervices nostras: Et licet aquæ abyssi adscenderent contra nos, tamen plantæ pedum nostrorum erunt ad obstruendum abyssos.*

Quid egerunt? Extenderunt plantas pedum suorum, & obthurarunt omnes abyssos. Quid fecit Sanctus ben.? Fervescit aquas abyssi, & elixarunt carnem suam, cutemque de se exuerunt, juxta illud: *Quo tempore incalescunt, delentur; dum incalescit בָּחֹמִי, exscinduntur è loco suo.* Ne legas בָּחֹמִי dum calefcit, sed בַּחֲמִימָא dum calefaciebant.

CAPUT XXIII.

E *T sic facies eam.* Tradit R. Schemajah. Digito ostendit Sanctus *Gen. vi.*
 ben. Noacho, dixitque: Hoc atque hoc modo parabis arcam, *15.*
 centum & quinquaginta calamorum (menforiorum) longam à dex-
 tro latere arcæ, & centum quinquaginta longitudine in sinistro;
 triginta tribus calamis latam in lateribus suis anterioribus, & tri-
 ginta tribus in lateribus suis posterioribus; & decem domicilia in me-
 dio, quæ erant pro cellis alimenti vel penuariis. Quinque autem
 cellas (penuarias) in longitudine dextræ partis arcæ, & quinque
 cellas à sinistra parte arcæ; atque admittebant revera aquas apertas
 vel liberas & conclusas. Sic quoque (paravit) in strato inferiori;
 uti & in gradu secundo ac tertio. Domicilium cujuslibet bestię seu
 quadrupedis in strato inferiori; domicilium omnium avium in tabu-
 lato secundo; sedes reptilium & filiorum hominum in tabulato ter-
 tio. Hinc disces de triginta duabus speciebus volucrum in terra, &
 365 generibus reptilium in terra. Sic quoque in tabulato infimo,
 uti & secundo & tertio, prout dicitur: *Inferiora, secunda & tertia fa-* *Gen. vi.*
cies eam. *16.*

R. Tanchuma inquit: Annis quinquaginta duobus laboravit
 Noach in (exstruenda) arca, ut converterent se cum resipiscentia
 à viis & operibus suis malis. Antequam autem evenerat diluvium,
 plura erant impura quàm pura, volens Sanctus ben. augeri pura &
 imminui immunda vocavit Noachum, dixitque illi: *Adduc tecum* *Gen. vii.*
in arcam ex omni animali mundo septem & septem. Respondit verò No-
 ach coram Sancto ben. *Domine universi mundi, quomodo possem ista me-* *Gen. vii.*
cum congregare in arcam? Descenderunt autem omnes angeli præfecti *15.*
 cuilibet speciei (animalium,) & congregarunt illa, atque omnia ali-
 menta illorum. *Et venit Noach,* non scriptum est, sed, *venerunt ad*
Noachum, venerunt scil. ab (angelis) illis.

R. Mona dicit: Statim atque congregatæ sunt omnes creaturæ
 in arcam, ipse Deus occlusit atque obthuravit manu sua arcam,
 juxta illud: *Occlusit Dominus pro illo.* Margarita autem quædam sus- *vers. 16.*
 pensa erat in arca, quæ lucem præbebat omnibus creaturis instar
 lucernæ valde splendentis, quia ducitur: *Lucem facies in arca.* *Gen. vi.*

R. Tzadok ait: Decimo Marchesvan convenerunt omnes crea- *16.*
 turæ in arcam; decimo septimo *descenderunt aquæ diluvii* super terram,
 quæ erant aquæ maritales, & *adscenderunt ex abyssis,* quæ erant aquæ
 scemineæ; atque hæ cum illis conjunctæ prævalebant ad devastan-
 dum

Gen. vii. 19. vers. 23. Ibid. dum mundum, quia dicitur: *Et aquæ prævaluerunt valde super terram. Atque exterminata est omnis substantia vivens in terra, juxta illud: Et delevit omnem substantiam in superficie terræ. Præter Noachum & omnes, qui erant cum ipso in arca, prout dicitur: Et relictus fuit superstes Noach, & qui cum ipso erant in arca.* Etiam præter Og, regem Basan, qui insedit cuidam ligno ex scalis arcæ, & juravit Noacho eiusq; filiis, quod illis futurus esset æternus servus. Quid fecit Noach? Terebravit foramen quoddam in arca, & quolibet die porrigebat illi cibum, atque ipse etiam superstes mansit, iuxta illud: *Tantum enim Og rex Basan.* Exceptâ quoque terra Israelis, quia super eam non descenderunt pluviae, hinc dicitur: *Fili hominis. dic ei. Tu terra es impura, neque compluta imbre in die furoris.* Sed convolutæ sunt aquæ ex omnibus terris atque collectæ sunt ad eam.

Ieze. xxi. 24. Emisit Noach corvum, ut cognosceret quid in mundo obveniret illi. Invenit autem cadaver hominis in cacumine montium, eique insedit propter escam suam, & non reversus est emissus ad mittentes ipsum. Emisit columbam, sed ista emissâ rediit, juxta *Gen. viii. 11.* illud: *Rediit ad eum ad vesperam; ecce autem folium oleæ decerptum in ore ejus.* Quare autem folium olivæ? Quia dixerat columba coram Sancto ben. Domine omnium orbium, sint cibi mei amari tanquam oliva hæc, qui traduntur manu vel opera tua; non verò dulces, qui dantur manu carnis & sanguinis seu hominis. Hinc aiunt: *Qui mittit res per manum impuri, is mittit veluti per manum stulti; qui verò mittit per manum puri, is mittit tanquam manu legati fidelis ad mittentes ipsum.*

Pro. xxv. 13. R. Tzadok dicit. Duodecim menses egerunt omnes creaturæ in arca. Surrexit autem Noach & preces fudit coram Sancto ben. dixitque: Domine universi mundi, educ me è claustro hoc; quia defatigata est anima mea ex fœtore leonum, ursorum atque pardorum, & coronabunt te omnes justî coronâ regiâ, postquam eduxeris me ex hoc claustro, juxta illud: *Educ è claustro animam meam ad celebrandum nomen tuum: me cingent (coronâ) justî, cum beneficium contuleris in me.*

Psal. cxlii. 3. R. Levitas vir Iabenensis inquit: Omnium accedentium ad arcam mares & fœminas sequestravit, quia dicitur: *Ingressus est Noach & filii eius, atque uxor ejus & uxores filiorum ejus.* En viri in uno latere vel acie, mulieres in altera. Cum autem egressuri erant, copulavit viros cum fœminis, juxta illud: *Egredere ex arca tu & uxor tua, ac filii tui atque uxores filiorum tuorum.* En maritus & uxor ejus.

Gen. vii. 13. Benedixit autem illis Deus, ut generarent & fœtificarent in terra, prout dicitur: *Et benedixit illis Deus, dicendo: Dixit autem illis: Fœtificate & augefcite.*

Inve-

Invenit Noach vitem, quæ evulsa erat atque allata ex paradiso, & botri in illa erant. Sumpsit autem ex fructibus eius, & comedit, atque desideravit eos animo suo. Plantavit etiam ex illa vineam in terra, in qua illo die fructus eius germinabant, iuxta illud: *In die plantationis tuæ crescere facies eam.* Bibit autem ex ea vinum, & denu-
datus fuit in medio tentorii; accessit verò Cenahan, & vidit nuditatem patris sui, atque alligavit funiculum (filum) fœderi eius, & castravit eum, fratribusque suis significavit. Advenit etiam Cham, & invenit patris sui nuditatem, neque posuit in corde suo (vel cordi ipsi fuit) præceptum honoris paterni; exiens indicavit duobus fratribus suis cum risu tanquam irridens patrem suum. Increparunt autem illum fratres eius, atque secum sumpserunt tegumentum, & retrorsum incedentes obtexerunt nuditatem patris sui, prout dicitur: *Tunc accepit Sem & Iaphet pallium ejus.* Cum autem evigilasset Noach à vino suo, cognovit quidnam fecerat sibi filius eius minimus, atque execratus est illum, dixitque: *Maledictus esto Cenahan.*

Confedit atque ruminatus est animo suo, dixitque: *Sanctus ben. liberavit me ab aquis diluvii, atque eduxit me è claustro hoc. Nonne oportet me coram illo offerre sacrificium & holocausta?* Confestim adduxit Noach è specie animalis mundi bovem, agnum & capram; atque ex genere volatilis puri turtures & pullos columbæ: & construxit (vel restauravit) altare primum, in quo obtulerant Cain & Abel holocausta, atque super illud obtulit quatuor holocaustomata, iuxta illud: *Exstruxit Noach altare Domino; & accepit, non est scriptum, sed, obtulit holocausta in altari.* Adscendit autem odor gratus coram Domino ^{20.} cum offerret holocaustum in altari, acceptumque illi fuit, prout dicitur: *Et odoratus fuit Dominus odorem illum gratum.* Quid fecit ^{Gen. VIII.} Sanctus ben.? Extendit dextram suam juravitque illi, se non amplius adducturum aquas Diluvii super terram, quia dicitur: *Nam istud exit mihi (tanquam) aquæ Noach, uti juraveram, &c.* Constituit ^{Es. LIV. 9.} autem arcum (iridem) in signum fœderis jurati inter ipsum & terram, prout dicitur: *Arcum meum disposui in nube, ut sit signum fœderis.* Ordinaverunt quoque sapientes, ut quotidie commemorarent jura-
mentum Noachi, juxta illud: *Vt multiplicentur dies vestri & dies filiorum vestrorum super terram.* ¹³

Gen. IX. 1. **B**enedixit Noacho ejusque filiis, prout dicitur: *Et benedixit illis Deus, donis & possessionibus totius terræ. Benedixit Semo ejusque filiis ut nigri ac pulchri essent, qui possiderent universam terram habitabilem. Benedixit Chamo ejusque filiis ut nigri instar corvi essent, ac possiderent littus maris. Benedixit Iaphet atque illius filiis, ut omnes illi essent albi & formosi, atque possiderent desertum & campos. Istæ sunt possessiones quas hæreditario iure acceperunt.*

Gen. XI. 1. **R.** Elihai ait: Generarunt illi filios suos, foetificarunt & multiplicati sunt tanquam genus quoddam majoris reptilis, sex quolibet partu; atque erant omnes illi populus unus, anima una atque lingua una, sicuti dicitur: *Et erat totius terræ lingua una & sermonum eorundem.*

Ibid. v. 2. Spreverunt autem terram desiderabilem, iuxta illud: *Et factum est, cum proficiscerentur ab Oriente, invenerunt campum planum in terra Sinear. Invenerunt (ibi) terram magnam & latam spaciis, & totam muro cinctam, ibique considerunt, sicuti dicitur: Invenerunt latum campum in terra Sinbar, ibique habitarunt.*

Ibid. **R.** Akiba inquit: Excusserunt à se regnum cœlorum (Dei,) & constituerunt super se Nimrodum servum filium servi; quia omnes filii Cham servi erant. Væ autem terræ, super quam regnat servus, quia dicitur: *Sub servo quia imperabit.*

Proverb. xxx. 22. **R.** Chanina ait: Nimrod fortis fuit potentiâ, juxta illud: *Et Cusch genuit Nimrod, &c.*

Gen. x. 8. **R.** Iehuda ait: Tunica quam confecerat Deus Adamo & Evæ fuit cum illis in arca; & ubi egressi sunt arcâ, accepit eam Cham, filius Noachi, & secum extulit, atque in hæreditatem reliquit Nimrodo. Cum illa indutus esset (Nimrod,) venerunt omnes bestię atque aves & conciderunt coram ipso, quasi cogitantes ipsum pol-
Gen. x. 9. lere robore, atque constituerunt eum super se regem, juxta illud: *Idcirco dicitur, quasi Nimrod robustus venator coram Domino. Dixit Nimrod ad populum suum: Venite, ædificemus nobis urbem magnam in medio nostri, atque adscendamus in cœlum; quia nulla est potentia Sancti ben-
Gen. XI. 4 nisi in aquis. Comparemus nobis nomen magnum in terra, prout dicitur: *Faciamus nobis nomen.**

R. Pinchas inquit: Non erant ibi lapides ad exstruendam urbem ac turrim. Quid fecerunt? Formarunt lateres, eosque combusserunt sicuti figulus argillam, donec construxerant eam septuaginta milia-

miliaribus. Erant in ea gradus ab Oriente & Occidente; illi gradus per quos attollebant lateres, adscendebant ab Oriente, per quos verò descendebant, ab Occidente. Quando autem homo decidebat ac moriebatur non applicabant animum suum; cum verò decidebat lapis aliquis, confidebant atque lachrimabantur dicentes: *Vae nobis ubi deciderit alius infra illum.*

Transiit autem Abraham filius Therach, & vidit illos ædificantes urbem istam, atque maledixit illis Nomine Dei sui, dixitque: *Dissipet Dominus Peleg linguas vestras.* Sed contemptui habuerunt sermonem eius tanquam lapidem projectum ad terram. Omnem autem selectiorem & præstantiorem lapidem collocarunt in angulis edificiis, atque de hoc Scriptura inquit: *Lapidem spreverunt ædificantes,* &c. Psal. CXVIII. 22

R. Simeon ait: Advocavit Sanctus ben. Septuaginta angelos, qui cingunt thronum gloriæ eius, illosque affatus est: *Abite, confundamus linguas illorum.* Unde autem (probas) quod Sanctus ben. descenderit? quia dicitur: *Venite descendamus.* Non scriptum est *Gen. xi. 7* *descendam,* sed *descendamus.* Unde verò (habes) quod Sanctus ben. inter illos proiecerit sortes? quia dicitur: *Cum altissimus possessiones divideret gentibus.* Cecidit autem fors Sancti ben. in Abrahamum, Deuter. xxxii. 8. eiusque semen, iuxta illud: *Quia pars Domini populus eius.* Dixit Sanctus ben. *Sors ista quæ cecidit super me delectat animam meam,* sicuti dicitur: *Funiculi ceciderunt mihi in locis amœnissimis.* Psa. xvi.

Descendit Sanctus ben. & septuaginta angeli cingentes solium gloriæ eius, atque confudit linguas 70 populorum; quælibet autem gens ex 70 habuit suam linguam & scripturam, atque angelum præfecit cuilibet genti. Israel verò cessit in hæreditatem & sortem eius, atque de hoc dictum est: *Quia pars Domini populus eius.* Deuter. xxxii. 9.

Unde autem (probas) quod descenderit Sanctus ben.? quia dicitur: *Et descendit Dominus ad videndum urbem & turrim illam.* Atque Gen. xi. 5 hic fuit descensus secundus.

Volunt, quemlibet ad proximum suum locutum fuisse linguâ sanctâ, & quod nemo intellexerit sermonem proximi sui. Quid fecerunt? Accepit quisque gladium suum, atque hi cum illis prælium commiserunt ad perdendum se, & dimidiis mundus concidit ibi gladio, atque inde dispersit eos Dominus super faciem universæ terræ, juxta illud: *Et dispersit illos Dominus super faciem totius terræ.* Gen. xi. 8.

Rabbi inquit: Esau frater Iacobi videns tunicam, quam confecerat

Genes.
xxix. 19.

Iob. xviii
10.

cerat Sanctus ben. Adamo & Evæ, apud Nimrodum, expetiit illam animo suo, atque interfecit eum, abstulitque ab illo. Unde autem (probas) quod fuerit desideratissima in oculis eius? quia dicitur: *Accepit Rebecca vestes Esau filii sui majoris desideratissimas.* Postquam autem illis vestitus erat, factus fuit per illas robustus, iuxta illud: *Erat Esau vir peritus venationis.* Ubi autem discessit Iacob à conspectu patris sui, dixit: *Nonne Esau impius est? decet me induere tunicam illam; dedit eam atque abscondidit sub terra, prout dicitur: Eius funis in terra est absconditus.*

C A P U T X X V.

Ge. xviii.
21.

Ibid. v. 17

Tertius descensus fuit cum descenderet Sanctus ben. Sodomam, iuxta illud: *Descendam nunc, & videbo.* Dixit Sanctus ben. rem magnam facturum sum in mundo meo, eamque indicabo Abrahamo amico meo, sicuti dicitur: *Et dixit Dominus. Occultemne ego ab Abrahamo?*

vers. 2.

vers. 10.

vers. 20.

R. Chanina inquit: Apparuit Sanctus ben. & tres angeli patri nostro Abrahamo, quia dicitur: *Et tollens oculos suos vidit, atque ecce tres viros.* Unus incepit illi annunciare conceptionem in utero Saræ uxoris eius, iuxta illud: *In tentorium revertar ad te.* Alter indicavit illi facinus Sodomæ & Gomorrhæ, prout dicitur: *Dixit autem Dominus. Clamor Sodomæ & Gomorrhæ quia multus est.* Hinc ajunt: *Quicumque locuturus cum proximo suo aliquid turpe incipiat à rebus bonis, & finiat sermone qui non est ad placitum eius.* Unde autem hoc discimus? A Sancto ben. qui postquam apparuerat Abrahamo patri nostro, exorsus est illi nunciare de conceptione Saræ uxoris eius, & postmodum significavit ei opus Sodomæ.

Ge. xviii.
23.

Ibid. v. 26

vers. 32.

Incepit autem (Abraham) rogare & supplicari coram illo pro Loth filio fratris sui, & dixit coram illo: *Domine omnium orbium, Vti impius moritur, itane quoque morietur iustus?* Iuxta illud: *An perimes justum cum improbo?* Respondit illi Sanctus ben. *Abraham, per vitam tuam, propter merita quinquaginta iustorum parcam Sodomæ, sicuti dicitur: Si invenirem Sodomæ quinquaginta iustos, remitterem omnes iniquitates illorum.* Hinc dicunt: *Si fuerint quinquaginta iusti in mundo, in illorum justitia subsistet mundus.* Incepit supplicari & intercedere coram illo donec pervenit ad decem. Idcirco dicunt sapientes: *Si fuerint decem iusti in aliquo loco, propter illorum merita locus iste servatur, iuxta illud: Non essem perditurus propter istos decem.*

R. Zehira inquit: Decimus mundus sunt homines Sodomæ è terra

terra bona; octavus vero sunt qui habitant in illa : quia unumquemque , qui est in mundo , oportet ex illo egredi. *Et illi sunt auri pulveres.* Iob. XXVIII. 6 Tempore isto, quo homo egreditur, postulat, ut sumat sibi olus, dicitque servo suo : *Abi atque adfero mihi in fasciculo olus.* Discessit ut adferret illi olus, atque succreverat infra illud aurum, quia dicitur : *Et illi sunt pulveres auri.* Ibid. v. 1. Prodiit ex ea (terra) argentum , juxta illud : *Certe est argento egressio.* vers. 6. Lapidēs pretiosi ac margaritæ prodeunt ex ea, sicuti dicitur : *Locus sapphiri lapides ejus.* vers. 7. Panis egrediebatur ex illa, uti scriptum est : *Terra ex qua panis provenit.* Non confidebant in umbram (seu protectionem) Creatoris sui , sed in copiam opum suarum. Divitiæ enim dissipant à possessoribus suis timorem Dei , ut confidant in opes suas.

R. Iosua filius Karcha inquit : Non sperarunt in honorem possessoris sui ut frangerent cibum pro hospite & peregrino ; sed absciderunt superius omnes arbores à fructibus suis, ut nulla iis inesset pulchritudo , neque etiam pro volucre cœli , quia dicitur : *Semitam non cognovit volucris.* Iob. XXVIII. 7

R. Nathaniel ait : Constituerunt inter se iudices falsos , qui omnem advenam & peregrinum venientem Sodomam oppresserunt perversis suis iudiciis , atque nudos illos expulerunt, prout dicitur : *Et peregrinum oppresserunt absque iudicio.* Ezech. XXII. 29 Saturi quoque omnibus proventibus terræ habitabant cum securitate , pace & tranquillitate , sine pavore belli in omnibus circumitibus suis ; saturi omni felicitate , non tamen servabat manus illorum fructum panis pro afflicto & egeno , iuxta illud : *Hæc est iniquitas sororis tuæ Sodom.* Ezech. XVI. 49.

R. Iehuda inquit. Proclamarunt Sodomæ, atque dixerunt : *Quis quis roboraverit manum suam frusto panis pro afflicto , peregrino & paupere, ustulabitur igne.* Pelothit filia Loth nupta cuidam ex magnatibus Sodomæ, videns pauperem quendam extreme egenum in plateis urbis, tristitia affecta est anima ejus super illum. Quid egit ? Quotidie cum exiret ad hauriendum aquam , dabat primitias , quas habebat ex omni alimento domûs suæ. Dixerunt Sodomitæ : *Vnde hic pauper vivit ?* Donec rem cognoverunt , atque eduxerunt eam ad comburendum. Dixit : *Deus mundi , fac iudicium & sententiam meam à viris Sodomæ.* Adscendit autem clamor ejus coram throno gloriæ. Dixit Sanctus ben. *Descendam, & videbo , quisnam iste clamor sit , qui ad me venit : Si juxta clamorem huius puellæ fecerint Sodomitæ , tum evertam fundamenta illius , ut illa fiant sursum , & facies ejus deorsum ,* prout dicitur : *Vtrum juxta clamorem ejus , non verò scriptum est , Vtrum* Genes. XVII. 21.

Ge. XVIII
21.
Pro. XIII.
21.

Ibid.

juxta clamorem illorum. Sic quoque inquit: *Qui cum sapientibus versatur, sapiens redditur.* Cui hic similis est? Illi, qui ingreditur pharmacopœum; etiamsi nihil omnino dederit vel acceperit, nihilominus tamen bonum odorem secum sumit atque aufert: Sic quicumque versatur cum justis, accipit ex moribus atque operibus eius bonis. *Qui se stolidis associat, peior fit.* Cui hic comparatur? Homini ingredienti domum vel officinam coriariorum, etiamsi nihil omnino det vel accipiat, tamen tetrum odorem secum defert atque accipit: sic quoque quicumque versatur cum impiis, accipit ex viis & operibus eius malis, hinc dicitur: *Qui associat se stultis, pejor fit.*

Alia expositio. *Qui versatur cum sapientibus, sapiens redditur.* Hic fuit Loth, qui versans cum patre nostro Abrahamo, didicit ex operibus & viis eius bonis. Dixerunt: Quid egit pater noster Abraham? Paravit sibi domum è regione Charran, & quemlibet ingredientem & egredientem Charris excipiebat (hospitio,) atque apponebat illi cibum ac potum, dixitque illi: *Vnus est Deus in mundo.* Sic quoque Loth egit, postquam venit Sodomam. Postquam proclamaverant Sodomitæ, atque dixerant: *Quicumque manum suam fulciverit frusto panis pro paupere atque egeno, is cremabitur igne;* metuens (illud) facere de die, noctu fecit. Vidit duos angelos, existimans illos esse viatores terræ, accurrit ut invitaret illos, prout dicitur: *Et pervenerunt duo angeli Sodomam.* Cur confidebat Loth in porta Sodomæ? Quia isto die constituerant eum super advenas; sed dixit iis: *Venite & pernoctate in domo mea; comedite ac bibite, atque cum pace discedite in vias vestras.* Non verò tradidit illos viros ipsis, sed apprehendit manus illorum, quia non erat iuxta voluntatem eorum, atque deduxit eos in domum suam, juxta illud: *Et institit apud eos valde.* Vidit illos puer quidam è Sodomitis, abiit atque indicavit illis. Congregati autem omnes sunt ad ostium domus, ut agerent pro more suo, dixeruntque Lotho: *Vbi sunt viri illi, qui ingressi sunt ad te hac nocte? prodeant ad nos, ut cognoscamus illos:* volumus nos facere juxta consuetudinem nostram. Quid fecit Loth? Uti Moses magister noster posuit animam suam pro Israël, sic & Loth animam suam pro illis. Accepit duas filias suas atque eduxit ad illos pro duobus angelis, sicuti dicitur: *En, sunt mihi due filiae.* Neque tradidit illos. Quid fecerunt iis angeli? Percusserunt illos cæcitate, adeo ut adscenderet *columna auroræ.* Quod autem adscenderet *columna auroræ,* istud omne (factum est) cum mensura vel justa retaliationē. Sicuti enim apprehenderat manus illorum non iuxta illorum volun-

voluntatem, atque deduxerat illos in domum suam; sic quoque apprehenderunt manum ejus, uxoris atque duarum filiarum illius, atque e-
duxerunt foris. Dixerunt autem illis: *Ne respicite pone vos*; quia descendit Majestas Sancti ben. ut pluviam dimittat super Sodomam & Gomorrhham, sulphur & ignem. Viscera autem Adith uxoris Loth æstuarunt super filias ejus desponsatas Sodomæ, atque retrospexit, num etiam ipsam sequerentur, nec ne; vidit autem post se Majestatem Dei, atque facta est statua salis, ac etiamnum hodie persistit. Lambunt eam boves, & descendens vel stans super pedes suos mane efflorescit, sicuti dicitur: *Et retrospexit uxor ejus, atque effecta est statua salis.* vers. 16. vers. 26.

CAPUT XXVI.

DEcies tentatus est pater noster Abraham, atque in iis omnibus persistit. Prævisum autem fuit coram ipso, tentandos esse filios ejus à Sancto ben. decem tentationibus. Præmisit autem melam plagis illorum, atque probavit eum decem tentationibus.

Prima tentatio fuit, cum natus erat pater noster Abraham. Quæsiverunt omnes magnates regni illum interimere, & occultatus fuit sub terra tredecim annis, ut solem neque lunam adspiceret. Post tredecim annos prodiit è terra loquens linguâ sanctâ; contempsit lucos, & abominatus est idola, atque confidit in creatorem suum, dixitque: *Domine exercituum, beatus est homo, qui in te confidit.*

Secunda tentatio fuit, cum eum in carcerem conjecerunt decem annis; tribus annis in Samaria, & septem in Armenia vel interKordæos. Sunt qui ajunt, tribus in Armenia & septem in Samaria. Post decem annos miserunt atque adduxerunt eum, & conjecerunt illum in medium fornacis igniti: Sed rex gloriæ extendit manum suam dextram, eripuitque eum è clibano ignito, juxta illud: *Ego sum* Gen. xv. 7
Dominus, qui eduxi te ex Vr Chaldæorum.

Tertia tentatio fuit, cum exul fuit è domo patris sui & consanguinitate sua, atque deduxit eum Charras, ubi mortuus est pater ejus Therach & mater illius Amthalai. Hæc migratio gravior est homini quam omnis (alia). Unde autem (probas) quod migraverit? quia dicitur: *Abi è terra tua & generatione tua.* Gen. xii. 1

Quarta tentatio. A die, quo creata fuerant cælum & terra, non evenerat fames nisi diebus Abrahami, neque in ullis terris nisi in terra Canaan, tantum ad explorandum & deportandum eum in

Ibid. v. 10. Ægyptum, prout dicitur: *Et erat fames in ista regione, atque descendit Abraham in Ægyptum.*

Quinta probatio fuit, cum uxor eius Sara sumpta erat à Pharaone in uxorem. Quis autem est tibi homo, qui videns uxorem suam ab alieno viro adsumptam, non laceret vestimenta sua? Sed consultò eam sumpserat, ne ad illam appropinquaret. R. Tarphon inquit: Ista nocte, qua fuit capta mater nostra Sara, erat nox Paschatis; & tunc immisit Deus Pharaoni eiusque domui graves plagas, ut indicaret illi, sic Ægyptios percussum iri magnis plagis, iuxta illud: *Et afflixit Dominus Pharaonem eiusque domum magnis plagis.*

Gen. xii. 16. R. Iosua F. Karcha ait: Propter amorem illius, legavit illi Pharao testamento omnes suas opes, ex auro, argento, servis atque fundis, & ascripsit illi terram Gosen in hæreditatem, hinc Israelitæ quoque inhabitaverunt terram Goshen; quia erat Saræ matris nostræ. Legavit quoque illi Agar filiam concubinæ suæ in ancillam. Unde autem probas, Agarem fuisse ancillam Ægyptiacam? quia dicitur: *Et Sara uxor Abrahami non pariebat illi, sed erat ei famula Ægyptiaca, & nomen eius Hagar.*

Summo mane surgens (Pharao) conturbatus & perculsus advocavit Abrahamum, eique dixit: *En uxorem tuam, & omnia instrumenta* (scripta vel testamenta) *atque dona eius, discede & ne subsistas in hac terra,* prout dicitur: *Ecce uxorem tuam, recipe & abi.* Et postmodum scriptum est: *Et præcepit super eo Pharao viris.*

Gen. xii. 19. *Ibid. v. 20.* Quicquid ille (Pharao) donaverat Saræ, illud dedit Abimelech Abrahamo, juxta illud: *Et Abimelech accepit greges, armenta, servos atque ancillas, deditque Abrahamo,* ut abiret in terram Canaan usque ad regionem Philistæorum. Hoc autem omne prævisum fuit coram Sancto ben.

Omnes quoque fœminæ domus Abimelechi steriles redditæ sunt etiam usque ad ova pediculorum seu lentes. Misit Abimelech, atque sumpsit Saram, cogitans ex illa filios suscitare; sed descendit angelus Michael, strinxitque gladium suum ad interficiendum illum. Dixit autem illi: *Hæcine est sententia veri judicii ut interimas me, cum ignoraverim?* prout dicitur: *Etiam gentem justam interficies?* En, hic dixit mihi, soror est. Respondit illi: *Restitue uxorem viri huius, quia propheta est.* Atque exte discat homo, qui venit ad urbem, de negotiis cibi interrogent eum, non verò de negotiis uxoris suæ. *Et orabit pro te.* Stetit Abraham, atque preces effudit coram Sancto ben. dixitque: *Domine omnium orbium, Creasti hominem ad generationem & fœtifi-*

fecundationem; generent atque multiplicent quoque Abimelech ejusque domus. Atque exoratus est, juxta illud: Cùm orasset Abraham Deum, sanavit Deus Abimelechum & domum eius, ut parerent.

CAPUT XXVII.

Sexta tentatio fuit, cùm accesserunt ad illum omnes reges ad occidendum eum. Dixerunt: *Primo incipiemus à filio fratris eius; ac postmodum exordiemur ab illo.* Propter Lothum autem diripuerunt omnes facultates Sodomæ & Gomorrhæ; postea quoque captivum abduxerunt Lothum ejusque opes, prout dicitur: *Et acceperunt illi omnes facultates Sodomæ & Gomorrhæ.* Venit autem Michael & significavit (hoc) Abrahamo, juxta illud: *Venit quidam, qui evaserat, & indicavit Abrahamo Hebræo.* Michael princeps mundi fuit nuncius, sic dicitur: *Qui habebat alas, indicavit rem.* Cur autem vocatur nomen ejus *עליון* *evasor*? Quia cùm præcipitaret Sanctus ben. Sammaelem ejusque turmam ex sancto illorum loco, tum apprehendit alam Michaelis, ut detraheret ac deturbaret illum, sed eripuit eum Sanctus ben. manu sua, hinc vocatur nomen ejus *עליון*, *qui evasit.* Atque de illo locutus est Iezekiel: *Venit ad me quidam qui evaserat è Ierusalem, dicens: Percussa est civitas.*

Gen. XIV.

2.

vers. 13.

Ecc. x. 20.

ca. XXXIII.

22.

Adsumpsit Abraham tres discipulos suos & servum suum Eliezarem, & persecutus est illos usque ad Dan, quia dicitur: *Et persecutus est illos usque ad Dan.* Ibi autem retardatus est vel substitit justus hic, quia ibi dictum erat illi, Abraham, cognosces, filios filiorum tuorum ibi culturos esse idola, hinc dicitur: *Et collocavit unum in Bethel, & alterum in Dan.* Ibi autem reliquit discipulos suos & uxores suas cum illis; atque sumpsit secum servum suum Eliezarem, in cuius nomine numerus literarum est 318, atque armavit instructos filios domus suæ, & persecutus est illos usque ad sinistram Dammassek, juxta illud: *Et irrui super illos noctu, &c.*

Gen. XIV.

14.

Samuel parvus dixit: Ibi impetus factus est ab illo noctu; quæ fuit nox ab initio. Nox erat cùm percuteret primogenita Ægyptiorum; nox erat cùm percuteret Abraham reges, juxta illud: *Et irrui super illos noctu.* De hoc autem dictum est: *Et factum est media nocte, &c.*

Exod. XII.

29.

Hillel senior inquit: Recepit Abraham omnes facultates Sodomæ & Gomorrhæ, atque reversus est cum pace, nullusque ab illo spoliatus fuit, prout dicitur: *Et reduxit Abraham omnes facultates.* Perterrefactus autem Abraham dixit: *Fierine potest, ut omnes istos arma-*

Gen. XIV.

16.

to exercitus interimam? & nullus inter illos existat justus? Respondit illi
 Esa. xli. Deus: *Abraham, ne metuas. Atque de illo dixit: Semitam in pedibus suis*
 3. *nunquam triverat. Non pervenies pedibus tuis, ut perficias hac re.*

R. Iosua F. Karcha ait: Abraham primus incepit offerre decimas
 in mundo. Accepit autem omnes decimas Sodomæ & Gomorrhæ
 atque Lothi filii fratris sui, deditque Semo filii Noachi, juxta il-
 lud: *Atque obtulit illi decimam ex omnibus.* Exivit Sem filius Noachi
 Gen. xiv. in occursum ejus, viditque omnia opera quæ patrauerat, atque o-
 20. mnes facultates, quas retulerat. Miratus autem in corde suo in-

cepit laudare, celebrare atque ornare nomen Creatoris sui, dixit-
 que: *Benedictus sit Deus excelsus, qui tradidit hostes tuos in manus tuas.*
 Ibid. v. Stetit Abraham, atque preces effudit coram Sancto ben. dicens:
 20. *Domine totius mundi: non patravi omnia ista virtute manûs meæ, sed poten-*

tiâ dextræ tuæ, tu es scutum meum in hoc & futuro seculo, prout dicitur:
 Psal. lli. *Tu Domine clypeus meus, gloria mea, qui caput meum extollis.* Responde-
 4. runt superiores (angeli) & dixerunt: *Benedictus sis tu Domine, cly-*
peus Abrahami.

CAPUT XXVIII.

Gen. xv. i **S**Eptima tentatio: *Post hæc factum fuit verbum Domini ad Abrahamum*
in visione, dicendo: Ne timeas, Abram. Omnibus prophetis appa-
 ruit in visione nocturna; sed Abrahamo in visione (prophetica) &
 Ibid. diurna. Unde (probas) in visione? quia dicitur: *In visione dicendo:*
Ne timeas, Abram. Ego clypeus tuus sum, in hoc seculo, merces tua valde
magna, in futuro seculo. Dixit illi: *Abram, ne metuas, quia dextra mea*
protegit te in omni loco quo ambulas; veluti scutum contra calamitates: & do ti-
bi mercedem bonam in hoc & futuro seculo, juxta illud: Merces tua valde
magna. Unde autem probas in visione diurna (apparuisse illi Deum)?
 quia dicitur: *Et respexit ad eum Dominus.*

R. Iehuda inquit: Ista nox, quâ Abrahamo patri nostro revela-
 tus est Sanctus ben. fuit vox paschatis, & eduxit eum foras, dixit-
 ei: *Potesne numerare exercitum cæli?* Respondit illi Abraham: *Quomo-*
do esset numerus turmarum tuarum? Dixit ei: *Sic quoque numerabitur se-*
 Gen. xv. 5 *men tuum præ multitudinem, juxta illud: Et dixit ei. Sic erit semen tuum.*

R. Akiba inquit: Ostendit Sanctus ben. Abrahamo patri nostro
 inter partes dissectas regna dominantia (monarchias) & intereun-
 Gen. xv. 9 tia, sicuti dicitur: *Sumito tibi vaccam triennem, hæc (denotat) re-*
 Ier. l. ii. gnum quartum seu Edumæum, quod est instar *buculae herbilis. Et ca-*
 Dan. viii. 8. *pram triennem, quæ (signat) Monarchiam Græciæ, juxta illud: Hir-*

cus caprorum evasit valde magnus. Et arietem Triennem, qui notat regnum Medum & Persicum. *Et turturem*, qui (significat) filios Ismaelis. Non enim dicitur תור *turtur* lingua legis, sed idiomate Aramæo תור iste est שור bos; postquam enim commissus est bos mas cum fœmina, dissolute vagati sunt atque devastarunt omnes colles. *Et pullum columbæ*, qui signat Israellem, qui comparatur columbæ, juxta illud: *Cant. 11. 14. Cant. 7. 2. Columba mea in salebris istius petre. Et alibi ait Scriptura: Anima mea, columba mea, perfecta mea.*

R. Acha filius Iacob inquit: Non dicitur phrasis hæc de trienni, sed pollentes robore, sicuti dicitur: *Funiculus triplicatus non cito rum- pitur. Eccle. 17. 12.*

R. Mesorsia inquit: Triennes (signarunt) triplices, qui regnari erant tribus vicibus in terra Israelis. Prima vice, unusquisque (rex) pro semetipso; secunda, duo simul; tertiâ vice, omnes illi simul erunt ad prælium committendum cum filio Davidis, juxta illud: *Et convenerunt reges terræ, &c. Psal. 11. 2.*

R. Iosua dicit: Accepit Abraham cultrum suum, atque dessecuit quodlibet in duo (frusta), prout dicitur: *Et dessecuit ea in medium. Gen. xv. 10.* Nisi dessecuisset mundus non potuisset subsistere. Postquam dessecuerat evulsit robur eorum, atque obtulit quamlibet diversam partem è regione comparis suæ, sicuti dicitur: *Et posuit quamlibet partem è regione comparis suæ. Gen. xv. 10.* Pullum autem columbæ sivit vivere, juxta illud: *Avem verò non dessecuit. Ibid.* Hinc illud discis; nullam tibi esse avem in lege nisi tantum pullum columbæ, quæ descendit super eas (aves) ad rapiendum & perdendum illas: & nullum esse volucrum nisi filium Davidis, qui comparatur avi, juxta illud: *Avi discolor Ier. xii. 9.* (rapax) possessio mea. Cum sol occideret, confidebat Abraham, & ventilabat super eas sudario suo, ne dominaretur in eas avis, donec advenit vespera.

R. Eliezar F. Azariæ inquit: Hinc istud discere est. Imperium quatuor illorum regnorum non esse nisi diei unius ex diebus Sancti ben. Respondit illi R. Eliezar F. Arech. Manifestum hoc est iuxta verba tua, quia dicitur: *Desolatam reddidit me, & toto die me- rore confectam. Thr. 1. 13. 3.* Præter duas partes vel quadrantes horæ. Sciendum autem tibi est, ita se rem habere. Veni & vide; quod sicut sol vergens venit in occasum, duæ partes horæ deprehenduntur, ut nullus sit illi (soli) splendor; sic quoque cum nondum venerit vespera, germinabit filius Davidis lux Israelis, juxta illud: *Et ad tempus vespere erit lux. Zach. xiv. 7.* Stetit Abraham, & supplicatus est coram Sancto ben. ne filii

- ne filii eius servirent quatuor regnis vel monarchiis. Obruit autem illum altus sopor, & dormivit, juxta illud: *Et sopor irruit super Abram.* Quomodo autem homo cubans & dormiens poterit precari? Hinc discis, quod Abraham cubaverit atque dormiverit ex vi precationis, ut transirent filii eius super quatuor illa regna, sicuti dicitur: *Horror tenebrosus & magnus invasit eum.* Horror signat imperium quartum, uti scriptum est: *Bestia, timenda, terribilis & fortis.* Tenebrae sunt regnum Græciæ, quia istud obtenebravit oculos Israelis ab omnibus præceptis legis. *Magnæ* (notant) regnum Medum & Persicum, quod magnum evasit gratis divendendo Israelem. *Conciderunt* (notat) regnum Babyloniam; quoniam istius opera concidit corona Israelis. *Super eum* (significat) filios Israelis, super quos florebit filius Davidis, juxta illud: *Inimicos eius induam pudore, super ipsum effloreat diadema ipsius.*
19. R. Azarias inquit: Non sunt creata ista regna, nisi ut sint ligna gehennæ, sicuti dicitur: *Ecce, furnus fumans & fax ardens transiit inter particulas illas.* Non est autem furnus & fax nisi gehenna, juxta illud: *Cuius ignis est in Zion & furnus in Ierusalem.*

9.

CAPUT XXIX.

- Gen. XVII. 1. **O**ctava tentatio fuit: Cum Abram natus esset nonaginta novem annos, dixit ei Sanctus ben: *Ambula coram me, & esto perfectus.* Dixit illi: *Nondum es perfectus coram me nisi circumcideris carnem præputii tui, quod in te est. Ambula coram me, atque esto perfectus; quia præputium impurius est omnibus sordibus.* Sicut dicitur: *Non veniet in te amplius circumcissus & pollutus.* Præputium enim vitium est (peius) omnibus vitiis. Circumcide carnem præputii, tu ambula coram me, atque sis perfectus.

- Rabban Gamaliel inquit: Misit, & advocavit Sem filium Noachi, qui circumcidit carnem præputii ejus atque carnem præputii filii eius Ismaelis, sicuti dicitur: *בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה* In efficacia diei huius. Illo eodem die circumcissus est Abraham & Ismael filius eius. Quid sibi vult, illo eodem die? In vi solis meridiani; neque venit (maior) efficacia præ vi diei expiationum, hinc deinceps: *בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה* in hoc eodem die facietis, quia est dies expiationum. Die autem expiatorio circumcissus est Abraham. Quotannis respicit Sanctus ben. sanguinem fœderis circumcisionis Patris nostri Abraham; atque expiat omnes iniquitates nostras, juxta illud: *Quia hoc die expiatur pro vobis ad mundandum vos, &c.* In isto autem loco ubi circumcissus

cisus fuit & relictus est sanguis eius ibi exstructum fuit altare, ac proinde dicitur: *Et omnem sanguinem eius effundet ad basin altaris.* Dicit quoque: *Tibi in sanguine tuo vita.* Lev. 17. 7. 18. 25.

R. Chanina F. Douſæ ait: Omnes circumcisi tertio die dolore cruciantur, iuxta illud: *Evenit tertio die cum dolore laborarent.* Quocirca docent sapientes, ut lavent parvulum tertio suo die, licet hoc profanum (censeri possit) die sabbathi; omnia autem necessaria ad circumcisionem peragunt die sabbathi. Cum nullo autem præputiato comedat, neque perveniat in sanctuarium; qui se à præputio segregat, is veluti à sepulchro se separat. Ezech. XVI. 6. Genes. XXXIV. 25.

Rabban Gamaliel filius R. Iudæ principis ait: Die tertio, cum Abraham circumciscus esset, vehementem sensit cruciatum ad tendendum eum. Quid fecit Sanctus ben.? Terebravit foramen quoddam per gehennam, atque fervidum reddidit diem illum veluti diem impiorum. Egressus autem confidebat in ostium tentorii ad ventum diei, iuxta illud: *Sedebat in ostio tabernaculi in ipso fervore diei.* Dixit Sanctus ben. angelis ministerii: *Venite, visitemus egrotum; quia retributio beneficentiae magna est coram me.* Confestim descenderunt angeli atque visitarunt Abrahamum. Veni & vide efficaciam circumcisionis: Cum nondum circumciscus erat Abraham, concidebat, & postmodum locutus est cum illo, sicuti dicitur: *Et cecidit Abraham super faciem suam.* Statim atque circumciscus fuit, confidebat & stabat, prout dicitur: *Sedebat in ostio tabernaculi, &c.* Scriptura quoque est: *Et sustulit oculos suos, viditque; & ecce tres viri stantes apud ipsum.* Genes. XVIII. 1. Gen. XVII. 3. 17. Genes. XVIII. 2.

R. Zehira inquit: Quinque præputia sunt in mundo; quatuor in homine, & unum in arbore. In homine quatuor esse unde probas? Præputium auris, iuxta illud: *Ecce circumcisa est auris illorum.* Præputium labiorum, prout dicitur: *Et ego præputiatus labiis.* Præputium cordis, iuxta illud: *Et circumcidite præputium cordis vestri.* Præputium carnis, sicuti dicitur: *Et præputiatus masculus, qui non circumciderit præputium carnis suæ.* Et dixit: *Qui omnes gentes præputiatæ sunt, & tota domus Israelis præputiati sunt corde.* Cor autem præputiatum non permittit facere voluntatem Creatoris sui; sed in futuro seculo auferet Sanctus ben. ab iis præputium cordis, neque obfirmabit cervicem suam adversus Creatorem suum, quia dicitur: *Et tollam cor lapideum è carne vestra, & reddam vobis cor carneum.* Et inquit: *Circumcidite præputium carnis vestræ.* Unum est in arbore, iuxta illud: *Cum veneritis in terram, & plantaveritis omne lignum cibi, auferetis præputia fructuum eorum.* Jer. VI. 10. Exod. VI. 12. Deu. X. 16. Gen. XVII. 14. Jer. IX. 25. Ezech. XXXVI. 26. Gen. XVII. 11. Lev. XIX. 23.

R. Zerika inquit: Lignum hic memoratum non est nisi lignum vitis. Cum non amputant lignum præputiatum omnium fructuum, tum non producit racemos vindemiationis, neque elegantes aspectu, & vinum eius prophanum vel impurum censetur super altare: si verò amputant lignum præputiatum omnium fructuum, tum profert pulchros (racemos) forma, & vinum eius selectum est ad offerendum super altare: Sic quoque pater noster Abraham, cum nondum circumcissus erat, fructus quem proferebat non erat bonus in operibus illius, & prophanus fuit habitus super altare; postquam verò circumcissus fuit, fructus quem producebat erat elegans in operibus eius, & selectum erat vinum illius super altare

Num. xv. tanquam libaminis, iuxta illud: Vinum ad libamen.

5.7.

R. Iohannes ait: Omnes ethnici, qui veniunt ad Israelem, qui circumciduntur in suam utilitatem & ex libera sua voluntate & timore Dei, illi circumcissi sunt, licet inter gentes non sint credentes usque ad septimam generationem; quia non redibunt aquæ ad exitus vel scaturigines suas. Servi autem non circumciduntur in ipsorum commodum neque ex illorum beneplacito, neque fides est in servis. Sic nulli servi circumcissi sunt cum patre nostro Abrahamo, neque illorum semen confirmatum fuit in Israele. Unde autem (pro-

Gen. xvii.

23.

bas) quod circumciderit (servos) illos? quia dicitur: *Omnes viros domus sue & natum domus circumcidit.* Cur autem circumcidit illos?

Propter purificationem, ne contaminarent dominum suum cibo ac potu suo. Quicumque enim comedit cum præputiato, is veluti cum cane edit. Uti canis non est circumcissus, sic & præputiatus non est circumcissus. Quisquis accedit ad præputiatum, is veluti mortuum contrectat. Quicumque lavat se cum illo, is quasi cum leproso se lavat. Sunt enim in vita sua tanquam mortui, & in morte sua veluti cadaver agri; neque illorum precatio ingreditur.

Psal. cxv.

17.

coram Sancto ben. atque de iis ait: *Annum mortui laudabunt Deum?*

sed Israelitarum preces, quia sunt circumcissi, ingrediuntur coram

Ibid. v. 18

Sancto ben. & de illis dicit: *Nos verò laudabimus Deum ab hoc tempore usque in seculum. Hallelu-Iah.*

R. dicit. Isaac circumcidit Iacobum; sed Esau contempsit circumcisionem, sicuti etiam sprexit primogenituram, iuxta illud:

Gen. xxvi

34.

Et contempsit Esau primogenituram. Iacob autem firmiter adhæsit fœ-

deri circumcisionis, atque circumcidit filios suos & filios filio-

Genes.

xxxiv. 22

rum suorum. Unde autem (habes) filios Iacobi circumcisos esse?

quia dicitur: *Si circumcidantur nobis viri hi, &c.* Hinc discis, filios Ia-

cobi

cobi fuisse circumcisos, & circumcidisse filios suos, atque illis hæreditario iure reliquisse in statutum æternum, donec surrexit Pharaon, & gravia contra illos decreta promulgavit, atque illis fœdus circumcisionis prohibuit.

Die isto, quo egressi sunt Israelitæ Ægypto, circumcisi sunt omnes à magno usque ad parvum, iuxta illud: *Circumcisi enim erant omnes de populo, qui egressi erant.* Sumpserunt autem sanguinem circumcisionis & sanguinem paschatis, eumque collocarunt super liminare ædium suarum, ut cum transiret Sanctus ben. & videret sanguinem fœderis & sanguinem paschatis, impleretur misericordia super Israelitas, sicuti dicitur: *Transiens per te, vidi te conculcatum in sanguine tuo. Et dixi tibi. In sanguine tuo vive.* Dixit R. Elieser: Quod autem vides Scripturam bis dicere, *In sanguine tuo vive*, quasi Sanctus ben. dixisset: Merito sanguinis fœderis circumcisionis & sanguinis paschatis liberavi vos ex Ægypto; merito quoque illorum vos liberaturus sum sub finem regni quarti, hinc bis dicitur: *In sanguine tuo.* Ios. v. 4.

R. Ismael ait: Non cunctatus est Abraham (perficere) quicquid illi præceperat; & cum Isaac natus erat filius octo dierum, duxit illum ad circumcisionem, sicuti dicitur: *Et circumcidit Abraham filium suum Isaac, filium octo dierum.* Obtulit quoque Mincha seu eucharisticum sacrificium super altare; atque instituit lætitiæ (diem) & convivium. Hinc aiunt sapientes: *Tenetur homo hilaria & convivium parare isto die, quo promeritus est circumcidere filium suum, sicuti Abraham pater noster, iuxta illud: Et paravit Abraham convivium magnum, quo die ablaetatus fuit Isaac.* Eze. xvi. 16.

Tres afflictiones sunt. Afflictio jeiunii, afflictio captivitatis & itineris. Afflictio jeiunii unde? quia dicitur: *Ieiunio affligebam animam meam.* Afflictio incarcerationis unde? quia dicitur: *Afflixerunt pedes eius compede.* Afflictio itineris unde? quia dicitur: *Afflixit vires meas in via.* Ob afflictionem itineris non circumciderunt Israelitæ filios suos, iuxta illud: *Non enim circumciderant illos in itinere.* Gen. xxi. 4.

R. Ismael ait: Sed nonne præputiati audiverunt vocem Sancti ben. in monte Sinai, atque dedit iis legem? Absit hoc. Erant circumcisi; sed non habebant denudationem (membri genitalis.) Quicunque autem circumcidit, & non denudat circumcisionem, is est quasi non circumcidisset. Postquam autem venerunt Israelitæ in terram Israelis, affatus est Sanctus ben. Iosiam: *Nonne tu nosti Israelitas non fuisse ritè circumcisos? revertere & circumcide illos denuo, sicuti dicitur:*

Ios. v. 2. citur: *Circumcidit filios Israelis secundò.* Accumulavit autem omnia præputia, adeo ut conficeret ex iis veluti collem, iuxta illud: *Et Ibid. v. 3.* *circumcidit filios Israelis ad collem præputiorum.*

Acceperunt autem Israelitæ præputium & sanguinem, atque contexerunt illa pulvere deserti. Postquam autem venit Bilham divinator, videns totum desertum repletum esse præputiis Israelitarum, dixit: *Quis poterit consistere ob meritum sanguinis fœderis circumcisionis, qui obtectus est pulvere?* Hinc dicitur: *Quis numerabit pulverem Iacobi?* Itaque dicunt sapientes: *Obtexerunt præputium sanguinis, pulvere,* iuxta illud: *Et erit semen tuum veluti pulvis terræ.* Atque hoc modo soliti fuerunt Israelitæ circumcidere, donec divisi sunt in duo regna, & regnum Ephraim prohiberet illis circumcisionem. Surrexit autem Elias magno zelo incitatus, & adjuravit cælum ne dimitteret rorem ac pluviam super terram. Audivit hoc Iezabel, & quæsiuit illum occidere. Stetit verò Elias & preces fudit coram Sancto ben. Respondit illi Sanctus ben. *Meliorne es patribus tuis?* Esau studuit interficere Iacobum, iuxta illud: *Appropinquabunt dies luctûs patris mei, & occidam fratrem meum Iacob.* Aufugit autem à conspectu eius atque ereptus est, prout dicitur: *Et fugit Iacob in agrum Aram.* Pharaon quæsiuit interimere Moysen, & aufugit à conspectu eius atque evasit, sicuti dicitur: *Et fugit Moyses à Pharaone.* Saul studuit trucidare Davidem, sed aufugit à conspectu eius & liberatus est, iuxta illud: *David fugit atque evasit.* Unde discis, quod quilibet fugiens evadat. Surrexit Elias atque aufugit à terra Israelis & evasit, uti dicitur: *Et surrexit, edit ac bibit.* Apparuit illi Sanctus ben. dixitque ei: *Elia quid tibi hic (negotii est)?* Respondit illi: *Zelando afficior zelo.* Dixit ei Sanctus ben. *In æternum tu zelaris.* Zelare contra prævaricantes in scortatione, iuxta illud: *Phineas filius Eleazar.* Hinc tu zelo affliges vitam tuam, quod Israelitæ non observant fœdus circumcisionis, donec videas oculis tuis. Idcirco ordinarunt Sapientes, ut parent sedem gloriæ pro angelo fœderis, iuxta illud: *Et angelus fœderis, quo vos delectamini, ecce venit.* Deus Israelis festinet atque adducat in vita nostra Messiam in solatium nostrum; atque re-
Ibid. iv. 6 novet corda nostra, sicuti dicitur: *Vt convertat cor patrum ad filios.*

CAPUT XXX.

Nona tentatio fuit, cum Ismael natus fuit cum arcu, & educatus fuit cum arcu, sicuti dicitur: *Fuit jaculandi peritus.* Tulit autem arcum & sagittas; atque cum aliquando iacularetur aves, vidit Isaacum confidentem solum, inque illum direxit sagittam ut interficeret eum. Vidit hoc Sara, atque significavit Abrahamo, hoc ac illo modo Ismaelem fecisse Isaaco. Sed surge & conscribe Isaaco, quicquid Sanctus ben. iuravit dare tibi atque semini tuo. Per vitam tuam, filius hic ancillæ non erit hæres cum filio meo Isaaco, prout dicitur: *Dixit Abrahamo. Ejice ancillam hanc & filium ejus.* Affatus est Sarah Abrahamum: *Scribe libellum repudii atque expelle ancillam hanc ejusque filium à me & filio meo ex hoc & futuro seculo.* Hic sermo gravior & pejor fuit in oculis eius quam omnia mala quæ obvenerant Abrahamo, iuxta illud: *Et malus fuit valde hic sermo in oculis Abrahami propter filium suum.*

R. Iehuda inquit. Ista nocte, quâ apparuit Sanctus ben. patri nostro Abrahamo, dixit illi: *Abraham nonne nosti, Saram aptatam (vel destinatam) tibi fuisse in uxorem à visceribus matris suæ, atque esse sociam & uxorem adolescentiæ tuæ? Agar autem non vocatur uxor tua, neque Sara appellatur ancilla tua, iuxta illud: Sed Sara uxor tua pariet tibi filium.* Hagar verò non vocatur uxor tua sed ancilla tua. Quicquid autem locuta est Sara istud verè dixit, neque videatur malum in oculis tuis, prout dicitur: *Et dixit Deus Abrahamo, ne videatur malum in oculis tuis de puero, &c.* Surrexit Abraham mane, & conscripsit libellum divortii, deditque illi, atque eiecit illam à se filioque suo ex hoc & futuro seculo, uti dicitur: *Et mane surgens Abraham, sumpsit panem & urceum aquæ, & dimisit eam,* scil. libello repudii. Accepit quoque tinam & redimiculum capitis pro donis suis, ut operiret se à tergo, ad cognoscendum illam fuisse ancillam; neque amplius, nisi cum vellet Abraham videre filium suum Ismaelem, & conspicere viam quam ingressi erant.

Propter meritum Abrahami non defecit aqua in utre; statim verò ubi pervenit in desertum, incepit errare post idololatriam domus Pharaonis patris sui; atque illico defecit aqua in urceo, ideo etiam abiecit puerum. Ismael erat viginti septem annorum, cum exiret domo Abrahami, Isaac verò decem annorum. Cum abiisset errabat in deserto. Non enim errabat sed in idololatriam exercebat, quia scriptum est de illa: *Vanitas opus errorum vel seductionum.*

Defatigata fuit anima Ismaelis siti, atque abiit & prostravit semetipsum sub urticis deserti, dixitque: *Domine orbium, si coram te est beneplacitum me potare aqua, pota me queso, ne exeat anima mea prae siti; quia iterata mors est sitis, & gravior omnibus necibus.* Atque exaudivit Sanctus ben. precationem ejus, sicuti dicitur: *Exaudivit autem Deus vocem pueri.* Et scriptum est: *Audivit Deus ploratum pueri eodem loco ubi est.* Cum autem ibi essent, reclusus illis fuit puteus, qui creatus erat diluculo (sabbathi); abierunt, potarunt atque impleverunt urceum aqua, iuxta illud: *Et aperuit Deus oculos eius.* Ibi quoque reliquerunt puteum, atque sustulerunt pedes suos, & iverunt per totum desertum, donec pervenerunt in desertum Paran, ubi invenerunt aquarum scaturigines, ibique habitant, prout narratur: *Et habitavit in deserto Pharan.* Misit Ismael, & sumpsit sibi in uxorem ex campestribus locis Moab, cuius nomen erat *Hischa*.

Gen. xxi.

17.
Ibid.

vers. 19.

vers. 21.

Post tres annos profectus est Abraham, ut inviseret filium suum Ismael, & iuravit Saræ se non descensurum ex camelo in loco ubi potiebatur dominio Ismael. Pervenit autem eò dimidio die, atque invenit ibi uxorem Ismaelis. Interrogavit eam, *ubi est Ismael?* Respondit illi: *Abiit ipse & mater ejus ut adferrent palmarum fructus è deserto.* Dixit illi: *Dato mihi parum panis & eduliorum, quia defatigata est anima mea ex itinere.* Respondit illi: *Non est (hìc) panis neque aqua.* Dixit ei: *Ubi venerit Ismael, indicato ei hæc verba, atque dic illi: Accessit quidam senex è terra Canaan ut videret te.* Atque dixit: *Limen huius domus ne sit felix.* Ubi autem reversus fuit Ismael; significavit illi uxor eius verba hæc. Et dimisit vel eiecit eam atque matrem illius, atque sumpsit uxorem è domo patris sui, cuius nomen erat *Phitoma*.

Præterea post tres annos abiit Abraham ut videret filium suum Ismael, atque iuravit Saræ sicut prima vice, se non descensurum è camelo in loco ubi imperium obtinebat Ismael. Pervenit autem eò dimidio die, atque offendit uxorem Ismaelis, dixitque illi: *Ubi est Ismael?* Respondit illi: *Abiit ipse & mater ejus, ut pascere camelos in deserto.* Dixit ei: *Da mihi parum panis & aquæ, quia lassata est anima mea ex itinere deserti.* Protulit atque dedit illi. Surrexit Abraham, atque preces fudit coram Sancto ben. pro filio suo, & repleta est domus Ismaelis omnibus bonis ex omni benedictionum genere. Postquam redierat Ismael, significavit illi uxor omnia verba, atque animadvertit Ismael iam patris sui misericordiam esse super se, iuxta illud: *Sicut pater miseretur filiorum.*

Psal. ciii.

Post mortem Saræ reversus est Abraham, atque adsumpsit repudiatam

tam

ram suam, hinc dicitur: *Et perrexit Abraham, & accepit uxorem nomine Ketura.* Cur autem dicitur, *& perrexit Abraham*? quia prius fuerat uxor eius. *Et nomen eius קטורה Ketura*, quia מקטורת suffimentum offerebat ex omnibus aromatum generibus. Alia expositio: קטורה Ketura, quia opera eius erant pulchra כקטרת instar suffimenti. Peperit autem illi sex filios, Zimran, Iacfan, Medan, Midian, Iisbac, & Sua, prout dicitur: *Et peperit ei Zimran, &c.* Uti uxor quæ repudiata est à marito eius, ita eiecit vel repudiavit illos Abraham ab Isaaco filio suo in hoc & futuro seculo, iuxta illud: *Filiis verò concubinarum, quas habuit Abraham, dedit Abraham dona, atque amandavit illos à filio suo Isaaco, videlicet libello repudii.* Propter nomen filii eius Ismaelis Kedar vocantur filii Kedar, prout dicitur: *Ad Kedar & regna Hazor.* Et ob Kedema orientem vocantur filii Kedem seu orientis, iuxta illud: *Illi filii Kedem.* Propterea quod habitabant in possessione Kaini vocabantur filii Kaini, hinc istud: *Heber autem Kenæus abscesserat à Cain, &c.* Sed nonne omnes filii Kaini separati sunt in diluvii sæculo? Sed eò quod incolebant hæreditatem Kaini, dicti fuerunt filii Kaini, sicuti dicitur: *Siquidem erit ad comburendum Kain, donec Assur captivum te abduxerit.* Assur autem fuit ex semine Ismaelis, itaque captivum eum abducturus erat è regno Assur.

Bilham inquit. *Ex septuaginta linguis, quas condidit Sanctus ben. in mundo suo, nulli illarum apposuit nomen suum nisi Israeli: Postquam autem Sanctus ben. nomen Ismaelis simile fecit nomini Israelis, vixit qui vixerit illius diebus, hinc dicitur: Heu qui vixerit, cum posuerit illud Deus.*

R. Ismael ait: Quindecim res facturi sunt Ismaelitæ in terra novissimo dierum, videlicet has. Mensurabunt terram funiculis. Facient sepulchra pro cubili gregis vel sterquiliniis. Dimensurabunt in his & ab illis (locis) usque supra cacumina montium. Augebitur mendacium. Opprimetur veritas. Separabitur statutum ab Ismaele. Multiplicabuntur afflictiones in Israele. Dentes vermis (vel cocineum dibaphum) in iugo. Marcescet papyrus & calamus. Prophanabitur petra regni. Restaurabunt urbes desolatas. Planas redent vias. Plantabunt hortos & paradisos. Obsepient rupturas murorum Sanctuarii. Exstruent ædificium in templo. Tandem duo fratres surgent contra illos, atque illorum diebus surget germen filii Davidis, sicuti dicitur: *In diebus illorum regnum suscitabit Deus cæli, regnum quod in secula non destruetur.*

Præterea dixit R. Ismael: Tria prælia tumultuosa commissa sunt Ismaelitæ novissimo die in terra, iuxta illud: *A facie gladiatorum evaga-*

evagabuntur. Non gladios, sed bella. Unum fiet in sylva Arabiae, pro-
Ibid. *ut dicitur: A facie gladii districti. Alterum in mari, quia dicitur:*
A facie arcus intenti. Tertium in urbe magna Roma, quod gravius
erit illis duobus, sicuti dicitur: A facie ingravescentis praelii. Atque
inde efflorescet filius Davidis, & intuebitur horum & illorum exi-
tium; inde quoque proficiscetur in terram Israelis, hinc dicitur:
Esa. LXIII. Quis hic est, qui venit ex Edom, tinctus vestibus è Boztra? Honorabilis in
1. veste, properans in multitudine fortitudinis suae. Ego qui loquor in iustitia,
multus ad salvandum.

CAPUT XXXI.

Gen. XXII. 1. **D** Ecima tentatio fuit: Et factum est post hac, ut Deus tentaret Abra-
Ibid. v. 18. *hamum. Tentavit Abraham identidem, ut cognosceret, num*
posset consistere & observare omnia praecepta legis, iuxta illud:
Quandoquidem auscultavit Abraham voci meae, atque observavit manda-
tum meum, praecepta, statuta mea & leges. Egressus autem est Is-
mael è deserto ut inviseret patrem suum Abrahamum.

Ibid. v. 2. **R.** Iehuda inquit: Ista nocte apparuit Sanctus ben. Abrahamo,
dixitque ei: *Sume nunc filium tuum, unicum tuum quem diligis Isaacum.*
Abraham autem misertus Isaaci dixit coram Domino totius mundi:
Quemnam filium (vis)? filiumne praeputii, an filium circumcisionis? Re-
spondit illi: Unicum tuum. Rursus dixit illi: Hic est unigenitus matri
suae. Regessit illi: Quem diligis. Respondit ei: Hunc & illum diligo.
Dixit ei: *Isaacum; & offer illum ibi in holocaustum.* Dixit coram Domi-
no universi mundi: *Vbinam est mons? Respondit illi: Vbicunque videris*
gloriam meam, ibi consistam & prestolabor te; & dico tibi hoc esse altare, iux-
ta illud: Super unum montium, quem dico tibi. Non scriptum hic est
וְאָמַרְתִּי dixi tibi, sed וְאָמַרְתִּי dico tibi.

vers. 3. Surrexit itaque Abraham mane, & assumpsit Ismaelem, Elease-
rem atque Isaacum filium suum, & instravit asinum, (hic asinus fuit
pullus istius asini, qui creatus erat crepusculo vespere sabbathi) pro-
ut dicitur: *Et mane surrexit Abraham, & instravit asinum. Hic fuit asi-*
nus, cui insedit Moses, cum veniret in Aegyptum, iuxta illud: Et
Exod. IV. 20. sumpsit Moses uxorem suam & filios suos, atque imposuit illos asino. Hic
Zachar. IX. 9. quoque asinus erit, cui insidebit filius Davidis, hinc dicitur: Exulta
valde filia Tzion, clange filia Ierusalem. Ecce rex tuus advenit tibi, iustus &
salute praeeditus est; pauper, & insidens asino atque pullo asinarum.

Erat Isaacus filius 37 annorum, cum iret ad montem Moriah, &
Ismael filius 50 annorum. Contentio autem oborta fuit inter Elie-
zarem

zareni & Ismaelem. Dicebat Ismael ad Eliezarem: *Iam Abraham offert filium suum Isaacum in holocaustum adustionis super altare; atque ego sum primogenitus, eroque hæres Abrahami.* Respondit Eliezar, dixitque Ismaeli: *Nunc te expulit sicuti uxor repudiata est à marito suo atque eiecta in desertum: Ego autem servus ejus, minister domus ejus noctu ac interdiu. Ego sum hæres Abrahami.* Sed respondit illis Spiritus Sanctus, dixitque iis: *Neque hic neque ille est hæres.*

Tertio die pervenerunt Tzophim; ubi autem accessit ad Tzophim, vidit gloriam maiestatis divinæ consistentem supra montem, iuxta illud: *Tertio die attollens Abraham oculos suos, vidit locum suum è longinquo.* Quid vidit? Vidit columnam ignis è terra usque ad cælum. Dixit Abraham filio suo Isaaco: *Fili mi, videsne omnia ista in uno illorum montium?* Respondit illi, *Ita.* Interrogavit eum. *Quidnam vides?* Respondit ei. *Video columnam ignis stantem à terra usque ad cælum.* Atque intellexit Abraham voluntarium esse puerum ad holocaustum. Interrogavit quoque Ismaelem & Eliezarem. *Videtisne vos omnia ista in uno istorum montium?* Responderunt. *Non.* Habuit illos Abraham instar asini, dixitque iis; *Consistite vos hic cum asino.* Dixit illis. *Sicuti asinus ista omnia non videt, sic vos quoque non cernitis illa omnia.* Hinc dicitur: *Et dixit Abraham ad pueros. Vos consistite hic cum asino;* propter similitudinem cum asino, quia populus similis est asino. Sustulit ligna atque imposuit Isaaco; & accepit ignem & culturum manu sua, atque progressi sunt duo isti soli. Dixit Isaac patri suo: *Pater mi, ecce ignem & ligna, ubi est pecus ad holocaustum?* Respondit Abraham. *Deus providebit tibi pecudem ad holocaustum, fili mi, tu es pecus.*

R. Ismael inquit: Statim atque devenerunt ad illum locum, monstravit Sanctus ben. Abrahamo digito, dixitque illi: *Hoc est altare, hoc, inquam, est altare, in quo primus homo olim obtulit. Hoc est altare illud, in quo sacrificium obtulerunt Cain & Abel. Hoc quoque est, in quo Noach & filii ejus sacrificarunt, prout dicitur: Et extruxit Noach altare Domino, non sic scriptum est, sed Extruxit Noach illud altare, in quo scilicet primi seu prisca obtulerant.*

Dixit Isaac patri suo: *Pater mi colliga me, & vinci ambas manus & ambos pedes meos propter prævaricationem, quod violaverim (præceptum): Honora patrem tuum.* Ligavit ambas manus & duos pedes ejus, atque constrinxit super altare, & instruxit ligna ignemque, ac super illa collocavit eum, imposuitque illi pedem suum, sicuti homo facit, cum mactat bestiam, ne recalcitret. Firmavit brachium & ambo genua sua super illum, extenditque manum suam supra eum, atque

Genes. sumpsit cultum, iuxta illud: *Emisit Abraham manum suam, atque accepit*
XXII. 10. *cultrum ad iugulandum filium suum*, veluti sacerdos qui adducit obla-
tionem suam eamque libat. Sedebat autem Sanctus ben. atque in-
tuebatur patrem ligantem & filium ligatum ex toto corde. Exten-
dit manum suam ut elevaret gladium, sed angeli ministerii clama-
bant & lachrymabantur, hinc dicitur: *Ecce nuncii eorum foris clamant,*
Esaï. *legati pacis acerbè fleverunt.* Dixerunt angeli ministerii: *Domine mun-*
XXXIII. 7 *di, vocaris misericors & graciosus; quia misericordia tua super omnia opera*
tua. Miserere Isaaci, qui est homo & filius hominis, & vincit te in-
Psalm. *star bestiae. Hominem & bestiam servabis Domine, juxta illud: Iustitia tua*
XXXVI. 6. *sicut montes Dei; judicia tua abyssus magna. Hominem & bestiam servabis*
7. 8. *Domine.*

Gen. XXII R. Jehuda inquit. Statim atque gladius attigit cervicem ejus, ef-
12. fugit atque exiit anima Isaaci. Mox ubi audire fecit vocem suam
inter duos Cherubinos, atque dixit: *Ne immittas manum tuam in*
puerum, rediit anima in corpus ejus, atque solutus stetit super pedes
suos. Cognovit Isaac vivificationem vel resurrectionem mortuo-
rum ex lege, omnes mortuos suscitatum iri. Ista hora aperuit (os
suum) dixitque: *In terra Israelis vivificat mortuos.*

R. Zacharia ait: Aries iste, qui creatus fuit crepusculo (sabba-
thi,) accurrit, & venit, ut offerretur pro Isaaco. Stetit verò Sam-
mael & avertit illum, ut irritum redderet sacrificium patris nostri
Abraham; atque implicatus fuit ambobus cornubus inter arbores,
Ibid. v. juxta illud: *Levavit Abraham oculos, & retrospexit, & ecce aries.* Quid
13. fecit aries? Extendit pedem suum ad pallium Abrahami. Suspi-
ciens Abraham vidit arietem, ac sumpsit illum, solutumque obtu-
lit pro Isaaco, sicuti dicitur: *Abiit Abraham & sumpsit arietem, eumque*
Ibid. *obtulit in holocaustum pro filio suo.*

R. Berachia dicit: Holocaustum arietis fuit odor quietis vel ac-
ceptus coram throno gloriæ, & transiit eò tanquam odor quietis ip-
sius Isaaci; atque iuravit se benedicturum ei in hoc & futuro secu-
lo, hinc illud: *Benedicendo benedicam tibi, & valde multiplicabo semen*
vers. 17. *suum sicuti stellas cæli. Benedicendo benedicam in hoc sæculo, multipli-*
cabo in futuro seculo.

R. Chanina ben. Dousæ inquit: Ex ariete isto nihil frustra prove-
nit. Cinis enim arietis fuit fundamentum altaris interioris, iuxta
Exo xxx. illud: *Et expiabit Aaron super cornua ejus semel in anno.* Nervi arietis
10. fuerunt decem iuxta decem nablia cytharæ, in quibus David pul-
sabat. Pellis arietis fuit cingulum lumborum Eliæ, hinc illud: *Et*
dixerunt

dixerunt ad eum: Vir qui ascendit in occursum nostrum, & Zona pellicea in 2. Reg. 1.8
lumbis eius. Duo cornua arietis fuerunt. Sinistro clauxit Sanctus
ben. in monte Sinai, sic dicitur: Et fuit sonus tubæ. Dextrum cornu *Exod. 19*
fuit maius sinistro, & illo buccinaturus est in futuro seculo in con- *16.*
gregatione captivitatis, iuxta illud: Die illo clauget buccina magna. *Ejai.*

R. Isaac dicit: Hoc omne non fuit formatum nisi propter meri- *xxvii, 15*
 tum incurvationis vel supplicationis, iuxta illud: *Exaltate Dominum*
Deum nostrum, & incurvate vos ad scabellum pedum eius. *Psalms.*
xcix. 5.

CAPUT XXXII.

S Ex appellati sunt nominibus suis antequam nati erant, isti que
 sunt Isaac, Ismael, Moses magister noster, Salomoh, Iosias
 & nomen Messia, quem cito adducat Sanctus ben. in diebus no-
 stris.

Isaac, quia dicitur: *Et vocabis nomen eius Isaac.* Cur autem voca- *Gen. xvii*
 tur nomen ejus *יִצְחָק* Isaac? Iod, notat decem tentationes, quibus ten- *19.*
 tatus est pater noster Abraham. & nonaginta annos; quia mater no-
 stra Sara erat nonagenaria. *י* octavum diem, quo circumcisus est.
פ centum annos, quos habebat pater noster Abraham, iuxta illud:
Et Abraham erat filius centum annorum. *Gen. xxi.*

Ismael, unde probas? Quia dicitur: *Et vocabis nomen eius Ismael.* *5.*
 Cur autem appellatur nomen eius Ismael? Quia Sanctus ben. exau- *Gen. xvi.*
 diturus est vocem gemitus populi ob illud, quod Ismaelita patratur- *11.*
 ri sunt in terra (Canaan) novissimo dierum, hinc vocatur nomen
 ejus Ismael, prout dicitur: *Exaudiet Deus, & respondebit iis.* *Psalms.*

Moses, unde? quia dicitur: *Non contendet spiritus meus cum bo-* *lv. 11.*
mine in æternum, מֹשֶׁה eò quod etiam. *מֹשֶׁה* continet in geometria (a- *Gen. vi. 3*
 rithmetica) *מֹשֶׁה* Mosch 345, quia vita eius fuit 120 annorum, iux-
 ta illud: *Et erunt dies eius 120 anni.* *Ibid.*

Salomoh, unde? quia dicitur: *Ecce filius nascitur tibi, & vocabis no-* *2. Sam.*
men eius Salomoh; propterea quod dicitur. *Pacem & quietem dabo Israe-* *11. 24.*
li in diebus eius. *1. Chron.*

Iosias, unde? quia dicitur. *Ecce filius nascitur domui Davidis, Io-* *xxii. 6.*
sias nomen eius. Cur autem vocatur nomen eius *יְהוֹשִׁיָּא* Iosias? quia *1. Reg.*
 veluti *ש* Munus acceptum fuit pro altari, *יְהוֹשִׁיָּא* *לפניך*, pulchrum *xl. 11. 2.*
 munus est coram te.

Rex Messias, unde? quia dicitur. *Ante solem jinnon nomen eius.* *Psalms.*
 Cur autem vocatur nomen eius *יְהוֹנָן* jinnon? quia propagaturus est *לִינן* *lxxii. 17*
 dormientes in pulvere, vel suscitaturus est mortuos.

Postquam autem venit Abraham à monte Moria, excanduit ira Sammaelis, quod videret non ascendisse in manum suam (ipsum potitum esse) desiderium cordis sui ad evertendum sacrificium Abrahami. Quid fecit? Abiit, atque affatus est Saram: *Nonne audivisti, Sara, quid factum sit in mundo?* Respondit ei: *Non.* Dixit illi: *Sumpsit virtus senex puerum Isaacum, eumque obtulit in holocaustum. Puer autem flebat & ejulabatur, quod non posset eripi.* Confestim incepit illa lachrymari & ejulare. Flevit tres ploratus iuxta tres clangores (bucinae in festis); tres ejulatus iuxta tres vaciferaiones; aufugit anima eius atque abiit. Advenit Abraham, & invenit eam mortuam, iuxta illud: *Venit Abraham ad lugendum Saram & deflendum eam.* Hinc venit Abraham ex monte Moriah.

Genes.
xxiii.2.

R. Iose inquit: Tribus annis fecit Isaac luctum propter matrem suam Saram; post tres annos adsumpsit Rebecam, & oblitus est luctus matris suae Saræ. Hinc discis, quod, cum nondum homo sumpsit uxorem, amor eius sectetur parentes illius; ubi autem duxit uxorem, tum amor eius sequitur uxorem illius, hinc dicitur: *Quocirca deferet vir patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ.* Non quod vir deserturus sit patrem suum & matrem suam in præcepto honorandi, sed ut amor animæ illius adhæretat ipsius uxori, hinc dicitur: *Et adhærebit uxori suæ.*

Gen. 11.
24.

R. Juda inquit: Viginti annis Rebecca fuit sterilis, post viginti autem annos sumpsit eam Isaac, atque profectus cum illa est ad montem Moria, in locum, ubi colligatus fuerat, & preces fudit pro conceptione, atque exauditus fuit ab illo, iuxta illud: *Et exoratus est ab illo Dominus, &c.* Evenit ut pareret, & propter eius tormenta pertigit anima illius ad mortem. abiit verò illa ut precaretur in loco puro, hinc istud: *Abiit ut consuleret Dominum.* Erant autem filii in visceribus eius quasi pollentes robore, prout dicitur: *Et collidebant sese filii in medio ejus.* Quid fecit pater noster Jacob? Apprehendit calcaneum Esau, ut evelleret eum, sicuti dicitur: *Manus ejus prebendebat calcem Esau.* Hinc discis non casuros Esau filios (Edumeos) donec advenerit Superstes ex Jacob, & amputaverit pedes Esau ex monte Esau, iuxta illud: *Videbas donec abscissus est lapis sine manibus.* Et alia Scriptura inquit: *Mibi est vindicta & retributio ad tempus: labe- turpes eorum.*

Gen. xxv.
21.

Ibid. 22.
Ibid.

vers. 26.

Dan. 11.
34.

Deuter.

xxxii.35.

Gen. xxv.
27.

R. Acha dicit. Educatio puerorum fuit, quod hic ingressus sit semitam vitæ, iste viam mortis, iuxta illud: *Creverunt parvuli.* Jacob pater noster ambulabat in semita vitæ, qui habitabat in tentoriis, & ope-

& operam dabat legi omnibus diebus vitæ suæ. Esau verò impius ingressus est viam mortis ad interficiendum patrem nostrum Jacobum, sicuti dicitur: *Appropinquabunt dies luctûs patris mei, & interficiam fratrem meum Iacobum.* Genes. XXVII. 41.

R. Simeon ait. Cùm ligatus esset Isaac, elevabat oculos ac videbat majestatem Dei, scriptum autem est: *Non videbit me homo & vi-* Exod. XXXIII. 20. *vet, sed loco mortis caliginarunt oculi eius tempore senectutis ip-* Genes. XXVII. 8. *sus, sicuti narratur: Senuit autem Isaac, & caligaverunt oculi ut non videret.* Hinc discis, cæcum censerî instar mortui.

Advenit nox paschatis & vocavit Isaac filium suum grandiore. Esau, dixitque illi. *Fili mi, hæc est nox, in qua universus mundus dicit laudem, & recluduntur thesauri roris. Para mihi cupedias, ut tibi nunc benedicam.* Sed Spiritus Sanctus respondit, dixitque: *Ne comedas panem oculi maligni.* Abiit ut adferret, sed cunctatus est ibi. Allocuta est Rebecca Jacobum. *Fili mi, hac nocte aperientur thesauri roris, & superiores (angeli) dicunt hymnum. Hac nocte liberabuntur filii tui à manu captivitatis; hac quoque nocte hymnum dicturi sunt. Para edulia patri tuo, ut tibi iam benedicat.* Jacob verò versatus in lege, metuit animus eius maledictiones patris sui. Respondit illi mater eius: *Fili mi, benedictiones (sunto) super te & semen tuum; maledictiones verò super me & animam meam, iuxta illud: Super me maledictio tua, fili mi.* Genes. XXVII. 33.

Discessit atque adduxit duos hédos caprarum. Sed quomodo duo hædi fuerunt cibus Isaaci, nonne unus sufficiebat illi? sic dicitur. *Iustus edit ad saturitatem animæ suæ.* Sed unus erat pro paschate, alter verò ad parandum illi cupedias, ad comedendum duos illos paschatis non venerat, sed propter saturitatem. Ingressus dixit: *Surge queso, & comede iam ex venatione mea.* Dixit autem Isaac: *Hæc vox, vox Jacobi est; coniunctim (extat) vox vox Jacobi in meditatione legis.* Sed manus hæ, sunt manus Esau, cum omni sanguinis effusione vel homicidio, & omni mala nece. *Vox hæc est vox Jacobi.* Neque erit amplius, nisi cùm proclamaverint in cælum. Vox hæc, vox Jacobi commovens cælos; & ubi in terra proclamaverint, hæc vox est vox Jacobi, ut quicumque audiverit & fecerit, portio eius (sit) cum, hæc vox vox Jacobi: Quicumque verò non auscultaverit neque fecerit, eius pars sit cum, manus hæ sunt manus Esau. Pro. XIII. 25.

R. Jehuda inquit: Decem benedictionibus Isaac benedixit Jacobo, super ros cæli & frumentum terræ, iuxta decem effata, quibus conditus est mundus, iuxta illud: *Et dabit tibi Deus de rore cæli,* vers. 30. &c. Postquam autem exiit Jacob à facie patris sui, processit coro-

Gen. XLIX
24.

natus instar sponsi & sponsæ cum redimiculis suis, atque descendit super ipsum vivificatio roris è cælo, & pinguefacta sunt ossa eius, fortisque ac robustus redditus est, hinc dicitur: *Ex manibus robusti Jacob, hinc pastor lapis Israeli.*

CAPUT XXXIII.

Genes.
XXVI. 12.

Ose. x. 12.

Genes.

XXVI. 12.

1. Reg.

XVII. 15.

Ibid. v. 17

vers. 22.

2. Reg. IV.

20.

Scriptum est: *Seminavit Isaac in terra illa.* R. Elieser ait. Seminavitne Isaac frumentum? Absit. Sed accepit ex illo omnes decimas & disseminavit eleemosynam pro pauperibus, prout dicitur: *Seminate vobis ad justitiam.* Et quicquid decimaverat, reddidit illi Sanctus ben. centum modis pecuniæ, atque benedixit illi, iuxta istud: *Et benedixit illi Dominus.*

R. Simeon inquit: Efficaciâ eleemosynæ mortui suscitabuntur. Unde hoc discimus? Ab Elia Thisbite, qui ambulans de uno monte in alium, ex una spelunca in aliam venit Tzarephtam, ubi mulier vidua eum excepit summo cum honore, quæ erat mater Jonæ, atque ex buccella farine & olei comederunt ac biberunt ipse hæc atque filius eius, sicuti dicitur: *Comedit hic & ille, &c.* R. Levi ait. *Hic & hæc* scriptum est. *Hic & hæc* vocantur, propter meritum Eliæ comederunt. Post aliquos dies ægrotavit filius eius, atque obiit, prout refertur: *Et factum post hæc, ut ægrotaret filius mulieris.* Dixit illi mulier: *Accessisti ad me cum ministerio lecti vel officio maritali. Recordare quæso afflictionis meæ; mortuus est filius meus: aufer, quod attulisti ad me, & redde mihi filium meum.* Surrexit Elias, & supplicatus est coram Sancto ben. dicens: *Domine mundi, nonne sufficiunt mihi omnia mala, quæ transierunt super me & caput meum? sed & mulier hæc, quam novi affligi propter filium, loquitur contra me, ut me iam perversitatis arguat. Discant generationes esse resurrectionem mortuorum, reduc animam pueri huius; atque exoratus est ab illo, sicuti dicitur: Et exaudivit Dominus vocem Eliæ.*

R. Josua F. Karcha inquit: Propter hoc ne admiraris? veni & vide de Elisæo F. Schebet, quod mulier non potuerit intueri faciem ejus ne moreretur. Obambulabat hic de uno monte in alium, ex una spelunca in aliam, & venit Sunemum, ubi mulier præstans excepit illum magno honore, quæ erat soror Abigasi Sunemithidæ, uxor prophetæ Eduæ, atque recepit illum cum honore. Dixit autem marito suo: *Vir hic Dei sanctus est, nec potuit mulier contemplari vultum ejus ne moreretur.* hinc istud: *Faciamus quæso cenaculum*

culum parvum. Quoties autem transibat, tum deflectebat ad cœnaculum superius, quod exstruxerant & aptaverant. Post aliquot dies transiit Sunemum, & recessit ad cœnaculum, sicuti narratur. *Euit vers. 15.* dies ut transiret eò, & vocabit Sunamitidem, juxta illud: *Et vocabit eam atque substitit in porta.* Cur autem stetit in ostio? Quia non poterat intueri faciem illius. Dixit ei: *Ad hoc statutum tempus, sicut iam vivit, amplexura es filium.* Respondit illi: *Dominus meus valde senex est, & defuit in me consuetudo mulierum. Quomodo hoc facere posset Deus? Dominus meus vir Dei est, queso ne mentiaris ancillæ tuæ.* *vers. 16.*

R. Zacharia inquit: Beneplacitum timentium se faciet. Effectui dedit Sanctus ben. voluntatem prophetæ, concepit & peperit, atque adolevit puer. Cum autem exivisset relaxandi animi causa visurus messorum inopinatò invasit eum mors, sicuti dicitur: *Abiit ad patrem suum ad messorum, & mortuus est.* Profecta est autem mulier ad montem Carmel, & concidit super faciem suam in terra coram Elisæo, dicens illi: *Vtinam vas esset vacuum; sed quia plenum erat, etiam effusum est.* Respondit Propheta: *Quicquid Sanctus ben. facit indicat prophetæ, præterquam istud,* sic dicitur: *Accessit ad virum Dei; appropinquavit Gehazi ad depellendum eam,* cum decore pulchritudinis eius, docens, ut imponeret manum suam uberibus illius. Dixit vir Dei: *Sine illam.* *Ibid.* Accepit autem baculum, qui erat in manu eius, eumque dedit Gehazi, & dixit illi: *Nullum omnino verbum loquaris ore tuo, donec abieris & imposueris baculum hunc faciei pueri, & revixerit.* Gehazi verò cum arrideret vel annueret oculis suis, & cuilibet ipsi occurrenti diceret, *Credisne, quod scipio hic vitam restituat?* hinc non ascendit (scipio) in manu eius; donec ipse (Elisæus) veniret pedibus. atque imponeret faciem suam faciei illius, oculos suos oculis eius, atque inciperet precari: *Domine mundi, sicuti patraisti miracula per manus Eliæ magistri mei, & in vitam revocaisti mortuum; ita quoque mecum fac, & suscita puerum hunc.* atque exoratus est ab illo, uti narratur: *Et sternutavit puer septies.* *vers. 35.*

R. Azariæ dicit: Ut animadvertas vim eleemosynæ, veni & vide de Sallom filio Tikva, qui erat ex magnatibus istius ætatis, & quotidie eleemosynas erogabat. Quid fecit? Implevit hydriam aqua, & confedit ad portam urbis, atque cuilibet venienti ex itinere potum præbuit, & reduxit animum illius ad ipsum. Ob meritum autem eleemosynæ huius, habitavit Spiritus Sanctus cum uxore eius. Abiit verò Chelekias sacerdos ad Chuldam prophetissam uxorem Sallom F. Tikvæ, & retrorsum vel inverso ordine nomen

nomen eius erat *Ben Sacbra* מַרְכָּבָה mercatoris, sicuti dicis: *Melior est mercatura quàm merx argenti.* Postquam autem mortuus est maritus eius, חָסַר defecerunt eleemosynæ ipsius mariti. Exiverunt verò omnes Israelitæ ad beneficentiam exercendum erga Sallom F. Tikvè, & viderunt turmam (militum) contra illos venientem, atque abiecerunt virum hunc in sepulchrum Elisæi, & decidens vir ille tetigit ossa Elisæi, ac revixit; postmodum genuit Chamael filium Sallom.

R. Chanina filius Thardion inquit: Ut cognoscas virtutem eleemosynæ, veni & observa à Saule filio Kisch, qui sustulit pythones & ariolos, atque rursus dilexit illum quem oderat. Profectus hic est Aijn dear ad uxorem Tzephanix matrem Abner; consuluit eam per Ob vel necromantiam, atque produxit illi Samuelem, & adscenderunt cum ipso alii. Et cum existimarent advenisse resurrectionem mortuorum, videns hoc mulier valde perterrita fuit, iuxta illud: *Et dixit illi rex: Ne timeto.* Sunt qui ajunt, iustos multos similes illi adscendisse cum ipso illo tempore.

1. Sam.
xxviii. 13

R. Elieser ait: Omnes mortui stabunt in resurrectione mortuorum, & surgent cum vestimentis suis. Unde hoc discis? Ex semine terræ; multò magis ex tritico. Quid triticum? Sepelitur nudum, egreditur cum aliquot vestimentis vel folliculis: Justi, qui sepulti sunt cum suis vestimentis, pro uno aliquot (recipient). Sed à quo amplius discis? Ex Chanania, Mischaël & Azariah, qui descenderunt in fornacem ignitum vestiti, atque adscenderunt cum palliis suis, iuxta illud: *Et pilus capitis eorum non est adustus.* A quo præterea hoc discis? A Samuele propheta, qui adscendit amictus pallio, sicuti refertur: *Et dixit: Vir senex adscendit amictus pallio.*

Dan. iii.
27.
1. Sam.
xxviii. 14

R. Nathan inquit: Omnes prophetæ vaticinati sunt in vita sua; at Samuel prophetavit in vita sua & post mortem suam. Dixit enim Samuel Sauli. *Si auscultaveris consilium meum ut incidas in gladium, tum mors tua erit expiatio pro te, & erit fors tua mecum, quam ego incolo.* Attendit ad consilium ejus, atque cecidit in gladium ipse & tota domus eius, sicuti dicitur: *Et mortuus est Saul & tres filii eius.* Cur? Ut esset fors eius cum Samuele propheta in futuro seculo, iuxta illud: *Cras tu & filii tui mecum.* Ubi illud mecum? R. Johannes inquit: *Mecum, in meo sepimento vel tabulato.* Hillel senior: Samuel dixit Sauli: *Non sufficiet tibi; quia non auscultasti voci eius atque executus es excandescentiam iræ eius contra Amalek; sed venisti quoque ad consulendum pythoniſſam. Væ pastori, væ gregi illius: quia propter te tradidit Sanctus ben. Israelitas in manum Philistæorum.*

vers. 19.
vers. 13.

R. Iohan-

R. Johannes inquit: Adscenderunt Israelitæ in Babel, neque deseruerunt mala sua opera. Achab filius Koliah, & Tzedekias F. Mahasæ facti sunt falsi medici, & curabant fœminas Chaldæorum, & accedebant ad illas veneris causa. Rex ubi hoc audivit, iussit ut cremarent illos. Dixerunt duo illi: *Iosua F. Iehotzedek vir justus venit nobiscum, atque ob illius meritum liberemur.* Dixerunt ei: *Domine noster rex, vir hic fuit nobiscum in omni negotio (seu reus eiusdem culpæ).* Iussit rex, ut ustularent tres illos igne. Sed descendit angelus Michael, atque eripuit Josuam è flamma ignis, evexitque eum coram throno gloriæ. hinc dicitur: *Et ostendit mihi Iosuam sacerdotem.* Duo autem illi combusti sunt igne, iuxta illud: *Et assumetur ex iis maledictio,* non scriptum est ibi, *quia combussit illos,* sed, *quia frixit eos.* En discimus, quod capilli eorum sunt avulsi propter iniquitates illorum, sic dicitur: *Nonne hic torris ereptus ab incendio?*

R. Iehuda inquit: Cùm adferret Nebucadnezar insidiosa facinora contra Israelitas ad interficiendum illos, erexit statuam in valle Dora, & produxit præconem, qui dixit: *Quicumque non adorabit simulachrum hoc, is ustulabitur igne.* Israelitæ non confidentes in umbram Creatoris sui, venerunt ipsi, uxores atque filii ipsorum, atque incurvarunt se coram idolo, præter Daniel, Chanania, Mischaël & Azariah, qui invocarunt nomen Dei sui; atque erat illis ignominiosum, aliquem igne comburere, hinc illud: *Et postremò coram me Daniele, &c.* Sustulerunt autem Chanania, Mischaël & Azariah, atque constituerunt eos in medio fornacis ignitæ. Descendit verò Gabriel, atque eripuit illos ex ignito furno. Dixit iis rex: *Agnoscite, vos habere Deum liberatorem & ereptorem. Cur deseritis Deum vestrum, & incurvatis vos coram idolo? in quo non est potentia ad liberandum. Sed uti fecistis in terra vestra atque devastastis illam (idololatria scil.); sic quoque studetis facere in terra mea, ut devastetis illam.* Et præcepit rex, ut omnes illi occiderentur. Unde autem probas, omnes illos gladio interemptos esse? Quia dicitur: *Et dixit ad me, vaticinare, & infla super illos interfectos, ut vivant.*

R. Phinchas ait: Postquam omnes illi interfecti fuerant viginti annis in Babel, requievit Spiritus Sanctus super Iezekielem, & eduxit eum ex convalle Dora, atque ostendit illi multa ossa valde arida. Interrogavit eum: *Fili hominis, quid vides?* Respondit illi: *Video hic ossa sicca.* Dixit ei: *Habesne potentiam illa vivificandi?* Respondit propheta: *Domine mundi, est in te potentia multa majora præstandi quàm hoc.* Dixit: *Domine Deus, tu nosti.* Quia autem hoc non credebat,

Amos
VII. 17.

hinc ossa ejus non sunt sepulta in terra pura, sicuti dicitur: *Et tu in terra immunda morieris*. Dixit illi: *Vaticinare super ossa illa*. Respondit coram illo: *Domine mundi, quænam prophetia adducet super illa carnem, nervos & ossa, vel omnem carnem & ossa, quæ devoravit ex iis bestia, fera & avis? & mortui sunt in terra aliena (vel extra Canaan)*. Illico atque audire fecit Sanctus ben. vocem suam, contremuit terra, iuxta illud: *Et factus est sonus prophetante me, & ecce commotio vel tremotus*. Et terra conjunxit os cum osse suo.

Ezech.
XXXVII. 7

vers. 8.

vers. 10.

Exod. I. 6

Ezech.
XXXVII.
12.

R. Iosua F. Karcha inquit: Descendit super illa roris vivificatio è cælo, qui scaturivit & produxit aquas; sic quoque scaturaverunt atque adscenderunt super illos caro, ossa & nervi, prout dicitur: *Et vidi; atque ecce super illos caro & nervi adscenderunt*. Dixit illi: *Vaticinare ad ventum seu spiritum*. Ista hora egressi sunt quatuor venti cæli, atque recluserunt thesauros imbrium, atque reduxit quemlibet spiritum ad corpus cujuslibet carneum, juxta illud: *Prophetavi sicut præceperat mihi*. Scriptum sic est: *Exercitus valde magnus, &c.* Scriptum quoque est: *Et filii Israelis fructificaverunt, vel aucti sunt*. Quid supra (dicitur)? *Sexaginta myriades, vel sexies centena millia*; sic hic quoque sexaginta myriades. Omnes hi steterunt super pedes suos præter unum virum. Dixit propheta: *Domine mundi, quænam est fors huius viri*. Respondit illi: *Fœnori dedit*. Ista hora fleverunt Israelitæ, dicentes: *Speraveramus resurgere cum toto Israele in suscitatione mortuorum; sed iam periit spes nostra*. Isto tempore dixit Sanctus ben. propheta: *Abi, dic illis: Vivo ego, suscitabo vos in resurrectione mortuorum in futuro seculo; & congregabo universum Israelem ad colligendum captivitates ad terram Israelis, juxta illud: Ecce ego aperio sepulchra vestra*.

C A P I T U L U M XXIV.

Deuter.
XXXII. 39

Ibid.

Ibid.

V Idete iam, quod ego ego, & non dii mecum. Cur autem vides scripturam bis dicere, *Ego ego*? nisi quod Sanctus ben. dixerit, *Ego sum in hoc seculo, ego sum in futuro seculo. Ego liberavi vos ex Ægypto, ego liberaturus sum illos in fine regni quarti*. Hinc dicitur: *Ego, ego sum*. Quicumque populus dixerit binum esse Deum, ego illum afficiam duplici morte; quia de illo non erit suscitatio. Quæcunque verò gens dixerit, non esse duos Deos, ego ego illam suscitabo ad vitam huius & futuri seculi. Morte afficio illum, & vivifico hunc, hinc dicitur: *Ego morte afficiam, & vivificabo*. Percutio, Ierusalem scil. & populum ejus in die æstus iræ meæ, sed magna misericordia sanabo illos, sicuti dicitur: *Percutio, & sanabo*. Nullus autem angelus vel Saraph eripiet impios è iudicio gehennæ,

gehenne, juxta illud: *Non est qui è manu mea eripit.*

Ibid.

R. Jonathan inquit: Omnes mortui resurgent præter generationem Diluvii, sicuti dicitur: *Mortui non reviviscunt. Mortui non vivent;* *Esa. xxvi*

14.

isti sunt gentiles, qui sunt veluti cadaver bestiae. Surgent quidem ad diem judicii, sed non reviviscunt. Generatio autem Diluvii etiam non resurget die iudicii. hinc dicitur: *Gigantes non resurgent.*

Ibid.

Omnes autem eorum animæ factæ sunt spiritus noxii vel cacodæmones hominis, atque eos in futuro seculo disperdet Sanctus ben. è mundo, ne amplius noceant Israelitis, juxta illud: *Idcirco visitaſti, & exterminaſti eos, atque perdes omnem memoriam illorum.*

Ibid.

R. Zacharia inquit: Somnus noctis similis est huic mundo, evigilatio matutina similis est futuro seculo. Quid somnus noctis? Uti hominis cubantis & dormientis spiritus discursitat per universam terram, atq; indicat illi in somnio quidquid futurum est, juxta illud:

In somnio in visione noctis, &c. tunc aperiet aurem virorum: Sic mortuorum spiritus percurſitant totam terram, & significant illis quid futurum est, sed laudem dant Sancto ben. quod sit illos vivificaturus. hinc dicitur: *Exultabunt juſti in gloria.* Expergefactio matutina similis est futuro seculo, prout dicitur. *Satura nos mane bonitate tua.*

Iob.

xxxiii. 15

Pſalm.

cxlix. 5.

Pſalm. xc

14.

Quinque sunt, quorum vox transit ab uno extremo mundi ad alterum ejus extremum, & non exauditur. Ista sunt. Tempore, quo amputant lignum arboris fructum ferentis; sonus hic exit ab uno fine mundi ad alium, & non auditur. Tempore, cum serpens exuit pellem; sonus iste non auditur. Cum uxor repudiatur à marito suo, vox hæc transit ab uno extremo mundi ad aliud, & tamen non auditur. Cum uxor cum marito suo caput primò collimat, sonus iste egreditur ab uno fine mundi ad alium, neque auditur. Cum proles egreditur ex visceribus matris suæ; sonus iste transit ab uno fine mundi ad alium, neque exauditur. Tempore, quo anima exit è corpore; vox ista progreditur ab uno fine mundi ad alium, neque auditur. Non egreditur autem anima è corpore donec videbit Majestatem Dei, juxta illud: *Non videbit me homo & vivet.*

Exod.

xxxiii.

20.

R. Azariah inquit: Omnes animæ revertuntur, & congregantur quælibet ad generationem majorum suorum & populi sui; juſti cum juſtis, impii cum impiis. Sic dixit Sanctus ben. patri nostro Abrahamo: *Tu ibis ad patres tuos in pace.* Cum exit anima è corpore, estne hæc pax? Sed quia angeli præcedentes dicunt illi *Schalom pax,* juxta illud: *Veniet pax, requiescent in cubilibus suis.* Et alia Scriptura

Gen. xv.

15.

Esa. lvii.

2.

2. Reg. dicitur: *Aggregaris ad sepulchra tua cum pace.*

xxi. 20. R. Chanina dicit: Animæ omnium Israelitarum, qui mortui sunt extra terram, congregabuntur ad terram (Canaan), hinc il-

1. Sam. lud: *Anima Domini mei colligata est in fasciculo vitæ.* Animæ verò om-

xxv. 29. nium gentilium, qui defuncti sunt in terra (Canaan), fundâ exp-

Ibid. pellentur extra terram. sic dicitur: *Animam hostium tuorum ejaculabitur volâ fundæ.* In futuro autem seculo apprehendet Sanctus ben. angulos terræ Israelis, atque excutiet illam ab omni immundicie; sicuti homo excutit vestem, & quicquid (sordium) in eo est expellit, prout dicitur: *Vt carpat oras terræ, atque improbi excutientur ex illa.*

Iob.
xxxviii.
13.

Tres amicos habet homo in vita sua, filios, nepotes suos, opes atque bona opera. Tempore solutionis vel ἀναλύσεως ipsius ex mundo ingreditur ad filios & domesticos suos, dicitque illis: *Precibus vestris accedite, atque eripite me ex judicio malæ hujus mortis.* Sed re-

Psalms.
xlix. 5.

spondent ac dicunt ei: *Nonne audivisti non esse dominatorem in die mortis? Nonne scriptum est, Frater non redimet virum? Neque etiam divitiæ ipsius, quas amat, poterunt illum redimere, sicuti dicitur:*

Ibid.

Neque dabit Deo expiationem pro illo, & pretiosa (nimis) est redemptio animæ illorum, & cessavit sermo hic in æternum: sed abi in pace, & requiesce in cubili tuo, & resurges ad sortem tuam in fine dierum, atque erit portio tua cum iustis mundi. Hoc ubi videt, colligit opes suas, & dicit illis:

Prov. xi.
4.

Plurimum propter te defatigatus sum noctu ac interdiu, precatione tua redime me ab hac morte, atque libera me. Sed respondent illi: *Nonne audivisti,*

Non prosunt opes in die furoris? Tandem quoque congregat bona sua opera, dicitque illis: Accedite atque eripite me ex hac morte, roboramini mecum, & ne permittatis me ex hoc mundo exire; habetisne de me spem, quod evasurus sim? Respondent illi: Abi in pace, antequam illuc perveneris, nos

Esai. lviii.
8.

precedemus te, juxta illud: Anteibit faciem tuam justitia tua, & gloria Domini colliget te.

Septem diebus luctûs incipit corpus vermes producere; dissolvitur atque redit in pulverem, qui fuerat. hinc dicitur: *Redibit pulvis in terram, uti fuerat.* Unde autem discimus animam datam esse è

Ecc. xii. 7

cælo? Veni & vide, quod, cum formaverat Sanctus ben. hominem, tum non erat spiritus vitalis in ipso. Quid fecit? Sufflavit spiri-

Gen. ii. 7

tu oris sui, atque inspersa est illi anima, juxta illud: *Et inspiravit ipsi animam vitæ.*

R. Simeon inquit: Omnia corpora resolvuntur in pulverem terræ, adeo ut non superstes maneat è corpore quasi plenum cochlear putredinis, quod non permixtū sit pulvere terræ, veluti fermentum mixtum

mixtum cum massa farinacea. In futuro autem seculo, cum clamabit Sanctus ben. ad terram, ut reddat depositum omnium corporum, tum miscebitur cum pulvere terre, sicuti fermentum miscetur cum pasta. Ornabit, augebit atque producet totum corpus sine labe, uti fermentum ornat & auget massam. Statim terra contremiscet, montes commovebuntur, atque sepulchra aperientur, & lapides sepulchrorum dispergentur, veluti mulier cum conquassatur, iuxta illud: *Et servabit eos Dominus Deus illorum in die illa.*

Zach. ix.

16.

R. Azaria dicit: Omnes animæ sunt in manu Sancti ben. hinc dicitur: *Quia in manu ejus anima omnis viventis.* Similitudo. Cui hoc simile est? Cuidam qui ambulat in foro, & aperit, quoties in manu sua clavem habet, omnes opes suas; sic quoque Sanctus ben. clavem sepulchrorum habet in manu sua, atque reseat thesauros animæ. In futuro seculo recludet Sanctus ben. sepulchra, & reseat thesauros animarum, atque reducet quemlibet spiritum ad corpus cujuslibet carneum, iuxta illud: *Emitte spiritum tuum, creabuntur.* Anima similis est creatori suo. Quid Sanctus ben.? Ille videt, sed non videtur; sic anima videt, sed non videtur. Quid Sanctus ben.? Coram ipso non est mutatio; sic nec anima mutatur. Quid Sanctus ben.? Portat vel sustentat mundum suum; sic anima portat universum corpus: atque omnes animæ ex illo sunt. hinc dicitur: *Omnes animæ sunt mihi, ecce, &c.*

Iob. xii.

10.

Psal. cix.

31.

Ier. xviii

4.

R. Iehuda dicit: A die, quo vastata est domus sanctuarii: terra (Israelis) languida reddita est à malitia incolarum ejus; sicuti homo ægrotus non potest consistere, ita quoque terra debilis facta fuit, neque potest proferre fructus suos, iuxta illud: *Etiam terra hæc contaminata est ab incolis suis.* In futuro autem seculo demissurus est Sanctus ben. vivificationem roris, & suscitabit mortuos. hinc dicitur: *Vivent mortui tui.* Illi sunt Israelitæ, qui confidentes nomini ejus defuncti sunt: *Cadaver meum resurget.* Isti sunt gentiles, qui sunt tanquam cadaver bestię. Resurgent illi quidem ad diem judicii, sed non reviviscunt. *Expergiscimini & jubilate incolentes pulverem.* illi sunt iusti, incolæ pulveris. *Nam ros lucis ros tuus.* Ros justorum non est ros tenebrarum sed lucis; qui terræ dat sanitatem vel vigorem. hinc illud: *Et terram Repbaim abiicies.* Quid autem est, dat terræ sanitatem. R. Tanchum inquit: Ob semen terræ, quæ visitata enitetur rorem ad suscitationem mortuorum. Ex quonam loco descendit iste? Ex capite Sancti ben. In futuro enim seculo excutiet capillum capitis sui, atque dimittet rorem resurrectionis, & vivifi-

Ier. xxiv.

5.

Esa. xxvi.

19.

Ibid.

Ibid.

cabit mortuos, prout dicitur: *Ego dormivi, sed animus vigilavit, &c.*
Cant. v. 2. Donec caput meum oppletum sit rore.

CAPUT XXXV.

Eccl. vii. 9. **M***elior est finis orationis quam principium ejus.* Benedictiones primæ, quibus Isaac benedixit Iacobo, sunt de rore cœli & frumento terræ, juxta illud: *Det tibi Deus de rore cœli.* Benedictiones postremæ sunt fundamentum æternum, neque inest iis defectus in hoc vel futuro seculo, hinc dicitur: *Deus fortis benedicat tibi.* Addit illi insuper benedictionem Abrahami, sicuti dicitur: *Det etiam tibi benedictionem, tibi & semini tuo tecum.* En ut dicat: *Melior est finis orationis quàm initium ejus. Melior est longus irâ, quàm elatus animo.* Dixit hoc pater noster Iacob, & qui singulis diebus prolongabat spiritum suum (vel longanimitate se exercebat); & loquebatur omnia verba oblectationis seu amœna. *Quàm elatus spiritu.* Hic est impius Esau, qui comedebat quotidie ex venatione sua vel ferinam carnem, atq; ob ferociam spiritûs sui nihil omnino dabat ex cibo suo Iacobo. Exiit aliquando ad venandum feram, sed nulla incidebat in manum eius. Vidit autem Iacobum edentem cibum lentium, atque vehementer illum expetebat animo suo, dixitque illi: *Sine me queso gustare ex isto valde rufo.* Respondit illi Iacob: *Rufus egressus es ex visceribus matris tuæ, & desideras esculento rufo vesci.* Idcirco vocavit nomen ejus רֹאשׁ רֹאשׁ *Rufus.*

Genes. xxv. 30. R. Elieser ait: Lentium cibus est amarus & lugentis. Hinc intelligis, patres nostros postquam interfectus fuit Abel ob illius luctum comedisse lentium cibum in luctu & ægritudine. Postquam exustus fuit Haran in Ur seu igne Chaldeorum, ob luctum eius comederunt liberi ejus lentium esculentum in luctu & afflictione. Iacob autem pater noster edit lentis ferculum in luctu & angustia, eò quod regnum, dominium & primogenitura esset Esau. Isto die, quo pater noster senex Abraham mortuus est, manducarunt Israelitæ esculentum lentium in luctu & afflictione propter mœrorem de sanctuarii domo & captivitatem Israelis. Hinc discis, non casuros filios Esau antequam venerit superstes ex Iacobo, & dederit posteris Esau edulium lentium in luctu & afflictione, & abstulerit illis principatum regni & primogenitorum, quem acquisivit ab illo Iacob cum juramento, juxta illud: *Et dixit Iacob: Jurato mihi iam hodie. & juravit illi.*

R. Akiba inquit: Quocunque patres nostri iter fecerunt, ibi puteus

teus præcessit illos. Ter autem foderunt, atque invenerunt eum ante se. Isaac ter fodit in terra, & invenit illum coram se, juxta illud: *Refodit Isaac puteum aquarum.* Fodit in terra bis, & reperit illum ante se, prout dicitur: *Et foderunt servi Isaac in valle.* Scriptum quoque de Ierusalem: *Isto die prodibunt aquæ vivæ à Ierusalem.* Iste puteus adscensus est Hierosolymis, & irrigaturus omnes circuitus eius. Quia autem septies invenerunt eum, hinc appellarunt illum *Schibba*, sicuti dicitur: *Et vocavit illum Schibba.* A nomine autem *Beer* putei huius, dicta est civitas *Beer-Schebah* in hunc usque diem.

Genes.

xxvi. 18.

Ibid. v. 19.

Zach. xiv.

5.

Genes.

xxvi. 32.

Iacob erat filius 77 annorum, cum exiret domo patris sui, & præcessit ante ipsum puteus. Beer-Schebah usque ad montem Moriah est iter duorum dierum, & pervenit illuc dimidio die, atque occurrit illi Sanctus ben., iuxta illud: *Et incidit in locum (Deum,)* atque pernoctavit ibi, quia sol occiderat. Cur autem vocatur nomen eius *Deum* locus? quia in omni loco, ubi iusti sunt, ipse existit cum illis. sic dicitur: *In omni loco ubi memorabo nomen meum.* Dixit illi S. B. *Iacob, panis est in gluma tua, & puteus coram te, ut edas ac bibas in hoc loco.* Respondit coram Domino mundi: *Nondum declinavit sol quinquaginta gradibus; & ego somnum cepi in hoc loco, atque præter tempus suum occidit sol in occasu.* Elevavit Iacob oculos suos atque vidit solem occidisse, & dormivit ibi, sicuti dicitur: *Pernoctavit ibi, quia sol occiderat.* Accipit Iacob duodecim lapides ex lapidibus altaris, super quo colligatus fuerat pater illius Isaac, & collocavit eos sub capite suo in illo loco, ut indicaret, inde suscitatum iri duodecim tribus. Facti autem sunt omnes isti unicus lapis, ad significandum, omnes illas fore unicam gentem, prout dicitur: *Quis sicut populus tuus Israel, gens una in terra?*

Genes.

xxviii. 11.

Exod. xx.

24.

Genes.

xxviii. 11.

1. Chron.

xvii. 21.

R. Levi ait: Ista nocte ostendit illi Sanctus ben. omnia miracula. Monstravit ei scalam consistentem à terra usque ad cælum, iuxta illud: *Et somniavit; ecce autem scalam, & angelos (ministerii scil.) adscendentes & descendentes per eam.* Contemplati vero sunt faciem, & dixit quidam: *Hæc facies est veluti facies vitæ in throno gloriæ.* Hi adscendebant, illi verò descendebant, sicuti narratur: *Ecce angelos Dei adscendentes & descendentes per illam.* Ostendit illi quoque Sanctus ben. quatuor regna vel monarchias, ipsorum dominium & interitum. Monstravit ei principem regni Babel adscendentem septuaginta gradibus & descendentem. Ostendit illi ducem regni Medi 52 gradibus adscendentem & descendentem. Monstravit quoque ei principem

Genes.

xxviii.

12.

cipem regni Græciæ adscendentem 180 scalis & descendentem. Ostendit illi etiam ducem regni Edom adscendentem, non verò descendentem, & dixit: *Adscendam super excelsum nubium, similis fiam Supremo (Deo).* Dixit illi Iacob: *Certe ad infernum præcipitaberis, ad latera foveæ.* Dixit ei Sanctus ben. *Etiam si elevaveris te instar aquilæ.*
Esai. XIV. 14. Ibid. v. 15. Jer. XLIX. 16. Genes. XXVIII. 17. Ibid. vers. 18. vers. 20. Manè surrexit Iacob magno pavore, & dixit: *Domus Sancti ben. in hoc loco est, iuxta illud: Et metuit, ac dixit, quam tremendus hic locus est?* Hinc discis, quemlibet precantem in hoc loco Hierosolymis, quasi preces fundere coram throno gloriæ; quia porta cæli ibi est, atque porta aperta ad exaudiendum preces, sicuti dicitur: *Hæc porta cæli est.* Iacob revertens ad colligendum lapidesprehendit omnes illos unicum lapidem factos esse, & collocavit statuam istam in medio loco; atque descendit cælitus in illam oleum, & inunxit eam. hinc dicitur: *Et effudit oleum in caput ejus.* Quid fecit Sanctus ben.? Extendit dextrum suum pedem, & defixit eum usque ad abyssis profunditates, atque fecit illum paxillum vel iuncturam cum terra, sicut homo facit commissuram cum pice; hinc etiam vocatur *אבן השתיה Lapis foundationis*, quia inde est umbilicus terræ, atque inde se extendit universa terra; & super illo stat templum Domini. sicuti dicitur: *Et lapis hic, quem collocavi statuam, erit domus Dei.* Cecidit autem Iacob super faciem suam in terram coram lapide foundationis, & precatus est coram Sancto ben. dixitque: *Domine omnium orbium, si reduxeris me cum pace ad hunc locum, sacrificabo coram te victimas eucharisticas & holocausta,* iuxta illud: *Et vovit Iacob votum, dicendo.* Reliquit autem ibi puteum, indeque retulit pedes, & quasi ictu oculi pervenit in Charran, prout narratur: *Et sustulit Iacob pedes suos.* Dicit quoque: *Et egressus est Iacob Beer Schebab.* Sanctus autem Deus sanctificatus fuit in iustitia, & responderunt superiores (angeli), atque dixerunt: *In terra Israelis Deus est sanctus.*

CAPUT XXXVI.

Pro. IV. 12. **C**um ambulabis, non arctabuntur gressus, & si curris, non cespitabis. Non cespitarunt gressus Iacobi, neque impegit robur ejus; sed tanquam virtute pollens devolvit lapidem ab ore putei, atque puteus promebat ac scaturiebat aquam extra se. Viderunt hoc pastores, atque omnes mirati sunt, neque potuerunt devolvere lapidem, sed Iacob devolvit eum ab orificio putei.

R. Akiba inquit: Quicumque ingreditur urbem, atque educit coram se puellas, ejus iter prospere succedit illi. Unde autem cognoscis ita

ita se rem habere? Ex Eliezaro servo Abrahami, qui antequam intraret urbem, offendit ante se puellas exeuntes, iuxta illud: *En ego ad fontem aquæ, &c.* Atq; Sanctus ben. fortunavit iter ejus, quia dicitur: *Quia Dominus iter meum prospere direxit.* A quo præterea hoc discis? A Mose magistro nostro, qui antequam ingrederetur urbem invenit puellas coram se exeuntes, sicuti dicitur: *Et sacerdos Midian, &c. prospere direxit iter ejus, atque adscendit ad regnum.* Unde autem intelligis ita se rem habere? Veni & vide à Iacobo patre nostro, qui cum nondum ingressus esset urbem reperit puellas coram se exeuntes, prout narratur: *Et ecce Rachel filiam ejus advenientem cum pecudibus.*

Genes. xxiv. 43.
vers. 56.
Exod. II. 16.
Genes. xxix. 4.

Raf Hona dicit: Hoc omne fuit prævisum coram Sancto ben. antequam venerat Iacob in Charran. Quid egit Sanctus ben.? Immisit plagam gregi Labanis, ut relictum esset parum ex magna ista (copia) quam Rachel pascebat. hinc dicitur: *Et Rachel venit cum grege patris sui; quia pascebat.* Unde autem probas, relictum esse parum ex magno numero? quia dicitur: *Et Iacob pavit gregem Labanis, superstitem scil. ex plaga.*

Benedixit Dominus tibi ad pedem meum; quia pedes Iacobi (fecerunt) augere & multiplicari gregem Labanis. Hinc dicunt: *Est pes hominis, qui benedicit domui; est pes hominis, qui vastat domum.* Sed pes Iacobi benedictionem attulit, sicuti dicitur: *Et benedixit Dominus tibi ad pedem meum.* Hoc etiam pacto Laban affatus est Iacobum: *Expertus sum, quod Dominus benedixerit mihi propter te.*

Gen. xxx. 30.
Ibid. v. 27.

Ubi Laban audivit de Iacobo filio sororis suæ atque de robore fortitudinis ejus, quam præstiterat apud puteum, accurrit, ut oscularetur & amplecteretur illum, prout narratur: *Et factum est cum audiret Laban de filio sororis suæ, &c. Et dixit Laban Iacobo: An quia frater meus es? &c.* Sed quomodo frater ejus fuit? nonne erat filius sororis ejus? Hinc discis, filium sororis hominis vocari filium ejus; & filium fratris illius, esse veluti fratrem ejus. Unde autem hoc discimus? Ab Abrahamo patre nostro, cum alloquitur Lothum: *Ne sit quæso contentio inter me & te, inter pastores tuos & meos; sumus enim fratres.* Et postmodum inquit Scriptura: *Audiens Abraham captum esse fratrem suum Lotb.* At quomodo frater ejus erat? nonne erat filius fratris illius? Sed hinc discendum tibi est, filios fratris hominis esse tanquam fratres ejus, & nepotes esse veluti filios. Unde hoc discimus? A Iacobo, qui dicit: *Ephraim & Menasse sicut Ruben & Simeon mihi erunt;* qui filii ejus erant. Nonne ejus erant nepotes? Sed ut discas,

vers. 13.
Gen. xiii. 8.
Gen. xiv. 14.
Genes. xlvii. 1. 5

Genes. discas, nepotes esse tanquam filios; & filios filiarum esse veluti fi-
 xxxi. 43. lios. Vnde hoc probas? A Labane, cum inquit: *Nonne filiae istae fi-*
liae meae sunt; & filii isti filii mei, & greges isti greges mei sunt? At quo-
 modo erant filii eius? nonne erant nepotes illius? Sed ut discas, fi-
 lios filiarum hominis, esse tanquam ipsius filios.

Incepit Iacob servire pro uxore septem annis: Post septem annos
 paravit septem dies lätitiæ & convivii, atque accepit Leam, sicuti
Genes. dicitur: *Comple septimanam huius. Atque fecit Iacob sic, & complevit il-*
 xxix. 27. *lius septimanam.* Addidit præterea septem dies convivii, & accepit
 vers. 28. Rachelem, prout narratur: *Dedit ei Rachelem filiam suam, &c.* Con-

gregati sunt omnes homines istius loci, ut beneficentiam exercerent
 vers. 22. erga Iacobum, uti dicitur: *Et congregavit Laban omnes viros istius loci,*
atque paravit convivium. Dixit Sanctus ben. Vos benignitatem exer-
 ceris erga Iacobum servum meum, ego quoque vobis dabo merce-
 dem in hoc seculo, propterea quod impiis nulla sit futura quies in
 futuro seculo, hinc dicitur: *Et Naaman princeps exercitus Regis Aram.*

v. i. Sumpsit Laban duas ancillas, easque dedit duabus filiabus suis.
 Sed quomodo ancillæ eius erant? nonne erant illius filiae? Sed ut
 discas, filias hominis ex ipsius concubinis vocari ancillas, prout di-
 citur: *Dedit Laban Rachelæ filiae suæ, &c.*

Gen. xxix 29. R. Levi ait: Respexit Sanctus ben. ad afflictionem Leæ, & lar-
 gitus est illi partum ventris, & solatia animo ipsius, atque peperit
 virum bonum, formosum & sapientem, dixitque: *וַיֵּרָא בֶן* Videte fi-
 lium, quem dedit mihi Deus, juxta illud: *Et concepit Lea, peperitque fi-*
lium, & vocavit nomen eius וַיֵּרָא בֶן Ruben. Atque hinc appellavit no-
 men eius Ruben.

R. Elieser ait: Septem mensibus peperit Lea filios suos; septem
 annis natæ sunt Iacobo xi tribus atque unica filia, omnesque illi na-
 ti sunt gemelli, excepto Iosepho, qui non fuit natus gemellus; quia
 Asanath filia Dinæ apta illi erat in uxorem, & cum Dina non fuit
 natus gemellus. Dixit, *proles hæc, וַיִּן* iudicium & justitia erit; hinc
 vocavit nomen ejus *וַיִּן* Dina.

Dixit præterea R. Elieser: Aufugit Iacob proficiscendo ad La-
 banem; fugit quoque abeundo à facie Labanis. Aufugit proficiscen-
Ose. xii. 13 do ad Labanem, unde probas? quia dicitur: *Et fugit Iacob in agrum*
Aram. Fugit discedendo à facie Labanis, unde discis? quia dicitur:
Genes. *Et nunciatum fuit Labani tertio die aufugisse Iacobum.* Cur autem aufu-
 xxxi. 22. git? Quia dixerat illi Sanctus ben. *Iacob, non poterit habitare præsentia*
seu majestas mea tecum extra terram (Canaan); ne revertaris in terram patrum
tuorum,

tuorum, &c. idcirco fugit. Adsumpsit autem Laban omnes viros domus ac civitatis seu valentes robore, & persecutus est eum, ut interficeret. Sed descendit Michael, & enssem vibravit post ipsum, & voluit eum trucidare, dixitque illi: *Ne loquaris contra Iacobum*, &c. sicuti dicitur: *Et venit Deus ad Labanem in somnio nocturno. Surrexit* *Ibid. v.* Laban mane, & vidit quaecunque habebat Iacob, dixitque illi: *O-* *24.* *mnia hæc mea erant; cum autem omnia mihi eriperes, cur suffuratus es deos meos, Teraphim meos, coram quibus me incurvabam?* Quid autem sunt Teraphim? Mactabant primogenitum hominis, eius caput diffindebant, & sale atque oleo condiebant, ac inscribebant laminæ aureæ nomen immundi spiritus, istudque sub lingua ejus reponebant. Collocabant autem illud in pariete, & accedebant coram illo lucernas, atque supplicabantur illi, & loquebatur cum iis. Uude autem (nostri) Teraphim locuta esse? quia dicitur: *Tera-* *Zach. x. 2* *phim enim loquuntur vanitatem.* Idcirco furata est illa Rachel, ne indicarent Labano aufugisse Iacobum; præterea, ut extirparetur nomen idololatriæ è domo patris eius. Iacob verò nihil de istis omnibus noverat, & dixit: *Quicumque furatus fuerit Teraphim moriatur sine mora.* Quod autem exit ore iusti, istud egreditur veluti ex ore angeli, & peperit Rachel, atque mortua est, iuxta illud: *Et fuit* *Genes.* *cum exiret anima eius, ut moreretur.* *xxxv. 18.*

R. Iehuda inquit: Tres patres fœdus inierunt cum populis terræ (Canaan), istique sunt, Abraham, Isaac & Iacob. Abraham pepigit fœdus cum populis terræ, cum apparuerunt illi angeli; existimans illos viatores esse gentium, & accurrit ut invitaret illos, voluitque iis parare magnum convivium, atque dixit Saræ, ut appararet iis convivium illo tempore, quo viderat Sara apud pecudem sanguinem menstrui, idcirco non attulit iis placentas. Cucurrit autem ut adduceret vitulum, sed aufugit vitulus, & ingressus est speluncam Macphelah, atque intravit illuc post eum. Invenit autem ibi Adamum & Evam cubantes in lectis & dormientes, erantque ante illos accensæ lucernæ; atque odor gratus erat super illos tanquam odor quietis: itaque valde expetiit speluncam Macphela ad possessionem sepulturæ. Allocutus est filios Iabus, ut emeret ab iis speluncam Macphela æquo pretio, auro & chirographo æterno in possessionem sepulchri. Sed quomodo erant Iebusæi, nonne erant Chittæi? At sic dicti sunt Iebusæi à nomine civitatis Iebus. Nihil autem acceperunt viri illi. Genua flexit & incurvavit se coram illis, prout dicitur: *Et incurvavit se Abraham coram populo istius regionis.* *Genes.* *xxiii. 7.*

Dixerunt illi : *Nos scimus Sanctum ben. daturum tibi & semini tuo omnes has terras Dei. Pange nobiscum juramentum fœdusve, Israelitas non possesuros urbem Iebus. Atque sic postmodum accepit speluncam Macpela æterno chirographo in perpetuam possessionem, iuxta illud : vers. 16. Et auscultavit Abraham Ephroni, atque appendit Abraham Ephroni argentum illud, quod dixerat audientibus filii Cheti, quadringentos (siclos) argenti commeantis ad mercatorem. Quid fecerunt filii Iebus ? Confece-
runt statuas æneas, atque collocarunt illas in muro urbis, ac iis in-
sculpsērunt juramentum Abrahami. Postquam autem venerunt
Israelitæ in terram, voluerunt intrare urbem Iebusæorum, sed non
poterant ingredi propter signum fœderis iurati ab Abrahamo, jux-
ta illud : *Et Iebusæi incolebant Ierusalem, &c.**

Cùm autem regnaret David, ac vellet ingredi urbem Iebusæo-
rum, non admiserunt illum, sicuti refertur : *Et allocuti sunt Davidem,*
1. Chron. xi. 5. *dicendo. Non venies huc, &c.* Sed nonne erant Israelitæ veluti arena ma-
ris ? At respexit David ad efficaciam fœderis juramenti (facti) ab
2. Sam. v. 9. Abrahamo, atque reversus est, juxta illud : *Et habitavit David in arce*
illa Sion. Dixerunt illi : *Non poteris ingredi urbem nisi demolitus fueris o-*
mnes istas imagines, quibus insculptum est signum juramenti Abrahami, pro-
Ibid. v. 8. *ut dicitur : Si abstuleris claudos & cæcos illos, isti sunt imagines vel sta-*
Ibid. tuæ. De iis enim refertur : *Idcirco dixerunt. Claudus & cæcus non in-*
troibit domum hanc. Sed forsan dices : Nulline cæci & claudi ingressi
sunt domum sanctuarii ? Absit, & bona verba. Sed isti sunt imagi-
Psal. cxv. 7. *nes vel idola, quæ habent oculos & non vident, quæ habent pedes & non am-*
bulant, hinc dicitur : Quas odio habet anima David, quia David dete-
2. Sam. v. 8. *statur audire idololatriam, juxta illud : Idcirco dixerant, cæcus & clau-*
Ibid. *du, &c.* Affatus est David viros suos : *Quicumque primò adscenderit &*
sustulerit statuas illas, quibus inscriptum est juramentum fœderis Abrahami,
is futurus erit Dux. Adscendit autem primò Ioab filius Tzerujah. &
factus fuit dux, sicuti narratur : *Et adscendit primò Ioab filius Tzerujah.*
1. Chron. 6. *Atque sic postmodum acquisivit urbem Iebusæorum pro Israelitis*
æterno scripto (chirographo) in perpetuam hæreditatem. Quid
fecit ? Accepit à qualibet tribu quinquaginta siclos, qui omnes
1. Chron. xxi. 25. *(conficiunt) sexcentos siclos, prout dicitur : Et dedit David Amani pro*
loco illo siclos auri sexcentos.

Isaac quoque fœdus pepigit cum populis terræ, cùm pe-
regrinaretur in terra Philistæorum ; animadvertens autem illos
faciem suam à se avertisse, egressus est ab iis cum pace. Secuti il-
lum sunt Abimelech & omnes procures ejus. dixit illis : *Avertistis*
vultum

vultum vestrum à me, & jam acceditis ad me, iuxta illud: Dixit iis Isaac. Genes. Quid venistis ad me, &c.? Responderunt illi: Certò vidimus Dominum esse tecum. Dixerunt: Novimus Sanctum ben. daturum semini tuo omnes has terras, pange nobiscum fœdus, Israelitas non possessuros terram Philistæorum. Quid fecit Isaac? Accepit cubitum unum (vel frustum mensuræ cubitalis) è fræno asini, cui insidebat, & dedit in signum, quod inter illos futurum erat fœdus juramenti. Cùm autem rex David vellet ingredi terram Philistæorum, non potuit intrare propter fœdus Isaaci, donec abstulisset iis signum fœderis iurati ab Isaaco, iuxta illud: Et abstulit David frænum frontis è manu Philistæorum. Et scriptum est: Humiliati sunt Philistæi, neque poterant amplius.

Jacob fœdus iniit cum populis terræ, cum dixit illi Laban: *Ubi Sanctum ben. daturum semini tuo omnes hasce terras. Pange mecum fœdus juramenti, Israelitas non possessuros terram Aram, vel Syriam. Erexit sibi statuam lapidum, & adduxit filios suos secum cum fœdere juramenti, prout dicitur: Et dixit Jacob fratribus suis, colligite lapides. Sed quomodo erant fratres eius, nonne erant ipsius filii? Sed discendum tibi est, filios hominis esse veluti fratres ipsius. Dixit illi Laban: Ubi possederint Israelitæ terram hanc, ne veniant in Syriam ad pascendum, juxta illud: Siquidem ego non sum transgressurus cumulum hunc. Postquam autem regnavit David, voluit ingredi Syriam, sed non potuit intrare propter efficaciam fœderis iurati à Jacobo, donec contrivit statuam illam; de quo dixerat Moses: Statuas illorum minutim confringes. Atque sic postea subjugavit Syriam, prout narratur: Et percussit David Adar-eser regem Aram.*

CAPUT XXXVII.

Quemadmodum fugiet vir à facie leonis, & occurrat ei ursus. Leo hic fuit Laban, qui insecutus fuit Jacobum, ut eriperet animam eius. Ursus autem fuit Esau, qui stetit in via instar ursi, ut interimeret omnem adventantem, matrem cum filiis. Leo habet verecundam faciem, ursus verò non. Stetit Jacob, & supplicatus est coram Sancto ben., dicens: Domine omnium mundorum, nonne sic allocutus es me? Revertere ad terram patrum tuorum, & ad profapiam tuam, atque ero tecum? Sed ecce frater meus Esau jam venit ad interficiendum me, & non veretur te; at ego metuo mihi ab illo. Hinc dicitur: Ne reformides virum dominantem & imperantem, sed hominem, in quo non est timor cœli (Dei). Stabat autem contra illum in via sicuti ursus, ut omnes interficeret, matrem cum filiis. Quid fecit Sanctus ben.? Misit angelum, qui

eriperet & servaret eum è manu Esau, atque apparuit illi quasi vir quidam, juxta illud: *Quidam luctatus est cum illo, donec aurora adscenderet.* Illico autem atque adscendit columna auroræ, dixit illi angelus: *Dimitte me, quia advenit tempus stationis meæ ad serviendum & cantandum coram Sancto ben.* Sed noluit Jacob illum dimittere. Quid fecit angelus? Incepit cantillare è terra. Ubi autem superiores (cælitales) audiverunt vocem angeli psallentis & cantantis è terra, dixerunt: *Propter honorem huius iusti audimus vocem angeli è terra;* de quo scriptum est: *Ab ala terræ cantica audivimus, gloriam iusti, &c.* Præterea dixit illi angelus: *Dimitte me.* Sed respondit ei Jacob: *Non deferam te, antequam mihi benedixeris, iuxta illud: Non dimittam te nisi mihi benedixeris.* Et benedixit illi, sicuti narratur: *Et ille benedixit ei.* Insuper dixit illi: *Dimitte me.* Sed respondit illi Jacob: *Non deferam te donec mihi indicaveris nomen tuum.* Vocavit autem nomen suum *Israel*, uti nomen eius erat, ita quoque vocatum est nomen illius *Israel*. Volebat verò Jacob prævalere angelo, & illum prosternere in terram. Quid fecit angelus? Apprehendit nervum acetabuli fœmoris ejus, & factus est nervus acetabuli illius veluti adeps demortui; idcirco illicitum est Israelitis comedere nervum coxendicis, sicuti dicitur: *Idcirco non comedunt filii Israelis nervum mutationis, qui est iuxta acetabulum fœnoris.*

Voluit Jacob transire vadum Jabok, sed retardatus est ibi. Dixit illi angelus: *Nonne sic affatus sum te, valde divitem te reddam?* Quid fecit Jacob? Accepit omnem possessionem, quam acquisiverat, atq; eduxit è Padan-Aram; erant autem 5500 pecudes. Præterea dixit angelus Iacobo. *Nonne habes filios, & decem isti mei sunt?* Quid fecit Iacob? Sequestravit quatuor primogenitos à quatuor ancillis, & residui fuerunt octo. Incepit à Simeone, & desiit in Beniamine, qui erat in visceribus matris suæ. Præterea, exorsus quoque est à Simeone, & finivit in Levi; atque obtulit Levi decimum sanctum Domino, juxta illud: *Decimum erit sanctum Domino.*

Num.
xxvii. 32

R. Ismael inquit: Omnes primogeniti, cum sunt in observatione oculi (quàm primum visi sunt) debent offerri in decimas: Iacob verò non decimavit nisi retrogrado ordine. Incepit à Beniamine, qui erat in visceribus matris suæ, atque obtulit Levi sanctum Domino, de quo ait Scriptura: *Decimum sanctum erit Domino.*

Descendit angelus Michael, atque tulit Levi, eumque obtulit coram Sancto ben. dicens: *Domine mundi, hic est sors tua, atque decimæ tuæ portio.* Extendit manum suam dextram, eique benedixit, ut filii

Levi

Levi serviant coram ipso in terra, sicut angeli ministerii in cœlo. Dixit Michael coram Sancto ben. *Domine universi mundi: Ministris regis non dedisti fructum vel particulam alimenti.* Itaque dedit Levitis omne sanctum, quod offertur illius nomini, sicuti dicitur: *Ignita Domini, & possessionem ejus comedent.*

Deut.

XVIII. 1.

Postquam transierat Jacob ut proficisceretur in terram Canaan, accessit ad illum Esau è monte Sehir, in furore iræ cogitans illum trucidare, iuxta illud: *Molitur impius contra justum, frendet contra illum dentibus suis.* Dixit Esau: *Non interficiam fratrem meum sagittis aut arcu, sed ore meo necabo eum, atque exsugam sanguinem eius,* sicuti dicitur: *Et accurrens Esau obviam illi, amplexatus est eum, & deosculatus est illum וַיִּשָּׂקוּ, atque fleverunt.* Ne legas illud, וַיִּשָּׂקוּ, & osculatus est illum; sed וַיִּשָּׂקוּ & momordit illum. Factum autem fuit collum Jacobi tanquam os dentis, & de hoc scriptura inquit: *Collum tuum tanquam turris dentata;* atque hebetati sunt dentes Esau. Statim atque vidit non adscendisse in manum suam desiderium suum (vel se non compotem factum esse voti sui), incepit indignari atque frenduit dentibus suis, iuxta illud: *Impius vidit atque indignatur, frendet dentibus suis & contabescit.*

Psalms.

XXXVII.

12.

Genes.

XXXIII. 4.

Cant. VII.

4.

Psalms.

CXII. 9.

Accepit autem Jacob decimas possessionis suæ quam attulerat è Padan-Aram, & misit per manum servorum suorum, atque dedit Esauo, dixit illis: *Sic alloquimini eum: sic dixit servus tuus Jacob.* Allocutus est illum Sanctus ben. *Iacob sanctum reddidisti profanum.* Respondit illi: *Domine totius mundi. Adulatus sum impio, ne me interficeret.* Hinc aiunt sapientes: *Blandiuntur impiis in hoc mundo propter rationes pacis.* Dixit illi Esau: *Frater mi, multum mihi est.* Propterea autem quod Iacob impertitus fuit Esauo honorem, idcirco quoque distincti erunt filii Jacobi honorem à filiis Esau phrasi רַב לָכֵם, iuxta illud: *Multum vel satis vobis, circumito montem hunc.* Dixit illi Sanctus ben. *Nonne sufficit tibi, quod te sanctum reddideris profanum? Sed cum dixerim: Maior serviet minori, tu verò dicis: Servus tuus Jacob.* Per vitam tuam, fiet iuxta verba tua; ipse dominabitur super te in hoc seculo, tu verò super illum imperabis in futuro seculo. Idcirco dixit illi Iacob: *Transseat queso dominus meus coram servo suo; ego sensim incedam.* Hinc discis, non casuros esse filios Esau donec venerit superstes ex Iacob, atque amputaverit pedes filiorum Esau è monte Schehir, iuxta illud: *Et dominabitur è Iacob, &c.* Et scriptum est: *Neque erit superstes domui Esau, quia Dominus locutus est.*

Genes.

XXXII. 9.

Deut. II. 3.

Genes.

XXXIII. 14.

Num.

XXIV. 19.

Obad. I.

18.

R. Levi dicit. Tempore aggregationis (ad patres vel mortis)
 Isaaci , reliquit possessionem & facultates suas , ac quicquid habe-
 bat , duobus filiis suis ; idcirco duo illi beneficentiam erga illum
 exercuerunt , sicuti narratur : *Et sepeliverunt eum duo filii ejus Jacob & Esau.* *Dixit Esau Jacobo : Dividamus , quicquid acquisivit pater , in duas* *Genes. XXXV. 29.*
partes ; & ego optionem habeam , quia primogenitus sum. *Dixit Jacob : Im-* *Eccles. 1v. 8,*
pius hic non implet oculum suum divitiis , juxta illud : Etiam oculus ejus non
saturatur divitiis. Quid fecit Jacob ? Divisit in duas partes ; quicquid
 reliquerat pater ejus pars una (erat ;) terra Israelis pars altera.
 Quid egit Esau ? Profectus est ad Ismaelem ad desertum , ut ibi re- *Genes. XXVIII. 9.*
 gem ageret. hinc dicitur : *Et abiit Esau ad Ismael.* *Dixit Ismael E-*
sauro : Amoreus & Canaanus etiamnum in terra (Canaan) sunt. *Iacob spe-*
rat se terram hereditaturum ; sed tolle quod pater tuus reliquit , & nihil omni-
no habebit Jacob. Sumpsit Esau quicquid pater ejus (hæreditario ju-
 re) reliquerat ; terram verò Israelis & speluncam Macphela tradi-
 dit Jacobo , & conscripserunt inter se literas (contractus) æternas.
 Dixit Jacob Esauo : *Discede è terra possessionis meæ , è terra Canaan.*
 Et sumpsit Esau uxores suas , & quicquid habebat , sicuti refertur :
Et abiit in terram coram Jacobo fratre suo. Et quia in pretium conver- *Genes. XXXVI. 6.*
 terat omnem supellectilem suam propter Jacobum fratrem suum ,
 dedit illi centum provincias à Sehir usque ad Magdiel , prout dici-
 tur : *Dux Magdiel , dux Hiram , hæc est Roma.* Tunc habitabat Ia- *Genes. XL. 2.*
 cob securè & tranquille in terra Canaan , in terra generationis , at-
 que in terra peregrinationis patrum ejus. hinc dicitur : *Et habitavit* *Genes. XXXVII. 1.*
Jacob in terra peregrinationum patrum ejus.

R. Ismael inquit. Omnis filius senectutis dilectus est patri suo ,
 quia dicitur : *Et Israel diligebat Iosephum præ omnibus filiis suis , quia e-* *Genes. XXXVII. 3.*
rat filius senectutis ejus. Sed quomodo Ioseph erat filius senectutis
 ejus , nonne Benjamin is erat ? Ideo , quia præviderat prophetiâ
 suâ illum regnaturum esse ; hinc dilexit illum præ reliquis filiis.
 Magnâ autem invidiâ adversus illum flagrabant fratres ejus , sicuti
 dicitur : *Viderant autem fratres ejus , quod amaret ipsum pater illorum.* *Ibid. v. 4.*
 Præterea quoque quod viderat ipsemet in somnio suo , se regnatu-
 rum esse , atque indicaverat patri suo , auxerunt adversus eum invi-
 diam , juxta illud : *Et perrexerunt amplius illum odisse.* Quia viderat fi- *Ibid. 4.*
 lios concubinarum patris sui comedentes carnem caudarum agno-
 rum , cùm adhuc essent vivi , produxit contra illos infamiam apud
 patrem ipsorum , hinc dicitur : *Vt non possent placide illum alloqui.* *Ibid.*

Dixit Jacob Iosepho : *Fili mi Ioseph , sunt aliquot dies mihi , ex quo*

nihil audierim de salute fratrum tuorum & gregis, sicuti dicitur: Dixit il-
 vers.14. li. *Abi queso, cognosce de incolumitate fratrum tuorum & salute gregis.* Ab-
 iit autem puer, & aberravit à via, atque occurrit illi angelus Ga-
 vers.15. briel, iuxta illud: *Invenit illum vir quidam, cum ecce aberraret in agro.*
 Dan. 1x. Iste vir erat Gabriel. hinc istud: *Vir hic Gabriel quem videbat in somnio.*
 21. Interrogavit illum, *Quid quaeris?* Respondit ei: *Fratres meos quaero, si-*
 vers.16. *cuti dicitur: Et dixit. Fratres meos quaero.* Deduxit illum ad fratres ejus;
 vers.18. qui videntes ipsum, voluerunt illum trucidare, iuxta illud: *Cum*
viderent eum procul. Dixit iis Ruben: *Ne effundite sanguinem, sed dimit-*
tite illum in cisternam banc, quae est in hoc deserto, ibique moriatur. Auscul-
 vers.25. *tarunt illi fratres ejus, & accipientes Iosephum dimiserunt in pu-*
teum, sicuti dicitur: Et sumentes illum, projecerunt in cisternam illam.
 Quid fecit Ruben? Discessit atque confedit in quodam monte, ut
 descenderet noctu, & educeret Iosephum è puteo; novem verò
 ejus fratres confidebant in uno loco uno corde atq; consilio. Trans-
 ibant autem illos Ismaelitæ, & dixerunt: *Abeamus ac vendamus eum*
Ismaelitis. Et abduxerunt eum ad finem deserti (pater autem eius
 Iacob, nihil adhuc de ipso audiverat), ac divenderunt eum Ismae-
 litis viginti argenteis siclis. Unusquisque sumpsit duos siclos ad e-
 Amos. 11. mendum calceos pro pedibus suis, iuxta illud: *Quod vendiderunt iu-*
 6. *stum pro pecunia, & pauperem pro calceamentis.* Dixerunt: *Anathema pro-*
nunciamus inter nos, ne ullus hanc rem significet patri nostro Iacobo, donec id
fiat omnium nostrum beneplacito. Dixit illis Juda: *Non adest hic Ruben;*
& anathema non habetur ratum nisi à decem (fiat). Quid fecerunt? Con-
 iunxerunt vel associarunt secum Deum, atque fecerunt anathema.
 Descendit autem noctu Ruben, ut educeret Iosephum è puteo, sed
 non invenit eum illic. Dixit illis: *Interfecistis Iosephum, & ego mæ-*
stus discedo. Indicarunt illi, quid egerant, & anathema quod impre-
 cati erant. Audivit Ruben diram imprecationem, & siluit, con-
 tuit quoque Sanctus ben. Propter anathema autem non significa-
 vit rem hanc Iacobo, atque de eo scriptum est: *Indicat verba sua Ia-*
 Psalm. cobi, &c. Sed hanc rem non significavit Iacobo; hinc ignora-
 cxlvii. vit Iacob quid factum esset Iosepho, dixitque: *Discerptus est*
 19. *Ioseph.*

R. Inai inquit: Venditio Iosephi non fuit expiata à tribubus do-
 Esai. nec mortuæ fuerunt, iuxta illud: *Et revelatum est in auribus Domini ex-*
 xxii. 14. *ercituum, si expiabitur iniquitas hæc, donec moriamini.* Ob venditionem
 Iosephi evenit fames septem annis in terra Israelis. Descenderunt
 autem fratres Iosephi, ut emerent frumentum in Ægypto, & de-
 prehen-

prehenderunt fratrem ipsorum Iosephum vivere, & solverunt anathema. Audivit quoque, Iosephum in vivis esse, & revixit Spiritus eius, sicuti dicitur: *Revixit spiritus Iacobi patris ipsorum.* At quomodo mortuus erat spiritus Iacobi, cum viveret? sed propter anathema ablatum fuit ab illo Spiritus Sanctus: statim atque solverunt anathema, habitavit super illum Spiritus uti ab initio, iuxta illud: *Et revixit spiritus patris ipsorum Iacob.* Interpretatur autem Onkelos: *Et habitavit spiritus prophetiae super Iacob patrem illorum.* Gen. XLV. 27.

R. Akiba inquit: Anathema est iuramentum, & iuramentum est anathema. Quicumque solvit anathema, is quasi iuramentum solvit. Quicumque novit rem & non indicat, super illum venit anathema, atque absumit ipsum, ligna & lapides eius, sicuti dicitur: *Consumet eum, ligna & lapides ejus.* Ut scias vim anathematis esse magnam, veni & vide in Iosua filio Nun, qui anathemate devovit Iericho, & quicquid in ea erat: combussit quoque igne Hacan filium Carmi, filium Zeruach. Vidit ille teraphim, & argentum, quod coram illo obtulerant, atque tunicam Babyloniam, quæ extensa fuerat ante illud, & linguam unam auri in ore eius; atque expetivit animo suo: abiens abstulit, & recondidit illa in tentorio suo; & propter prævaricationem eius, quam molitus erat, mortui sunt triginta sex iusti, prout dicitur: *Ceciderunt ex illis viri Hagi triginta sex.* Abiit Iosua, & laceravit vestes suas, ceciditque super faciem suam in terram ante arcam fœderis Domini, & petiit responsum. Delectatus est illo Sanctus ben. dixitque illi: *Iosua, prævaricatus est Israel contra anathema, iuxta illud: Peccavit Israel.* Reversus spexit Iosua ad duodecim lapides Sacerdotis magni iuxta duodecim tribus; in cuiuscunque autem tribus manu erat præceptum, eam irradiabat lumen; in cuius verò tribus manu erat transgressio, illam non irradiabat. Cognovit autem tribum Iudæ prævaricatam esse contra anathema, & iecit sortes, atque deprehensus est Hacan, sicuti narratur: *Et deprehensus est Hacan filius Carmi, &c.* Sumpsit autem Iosua Hacan & argentum, tunicam, lingulam auream, filios ac filias eius, & quicquid habebat, atque dimisit illa in locum profundum turbidum. Sed verò scriptum est: *Non afficientur morte patres propter filios, neque filii propter patres.* Et si ita se res habet, cur itaque illi mortui sunt? Eò quod cognoverant de hac re, & non indicaverant. Lapidavit eos lapidibus, & ustulavit illos igne. Si autem (fuit) lapidatio, quorsum vivicomburium? Sed lapidatio (facta est) quia cognoverant rem, & non significaverant. Ustulatio, quia

Nun 2 propter

Ios. vii. 5. propter illum mortui erant triginta sex: *Et percusserunt ex iis viros Hai triginta sex.* Quia autem confessionem dedit coram Sancto ben. habet quoque partem in futuro seculo, iuxta illud: *Turbabit te Dominus hoc die.* Hodie conturbatus esto, sed non in futuro seculo.

Iud. xix. & xx. Ut cognoscas efficaciam anathematis, veni & vide à tribubus, quæ zelo flagrarunt propter fornicationem tribus Benjamin. Dixit illis Sanctus ben. *Zelati estis propter scortationem tribus Benjamin, non verò propter idolum Michæ:* idcirco interfecerunt filii Benjamin ex illis prima, secunda & tertia vice; donec venirent & conciderent super facies suas in terram coram arca fœderis Domini, atque magnam agerent pœnitentiam. Anathemate autem devoverunt, ut omnes Israelitæ adscenderent post illos, atque iuramentum præstarent à

Iud. xxi. 5. minimo usque ad maximum, sicuti dicitur: *Nam iuramentum maximum.* Sed quomodo iuramentum præstiterunt omnes Israelitæ? Quia anathema est iuramentum. Viri Iebesch Gilhad non adscenderunt, neque venerunt cum iis in Ecclesiam, & rei facti sunt in-

Ibid. v. 5. ternecionis, iuxta illud: *Ille, qui non adscenderit ad Dominum, omnino morietur.*

Ut scias vim anathematis, veni & vide à Saule filio Kisch; qui anathemate obstrinxit, ut universus populus ieiunaret à minimo usque ad maximum, sicuti dicitur: *Maledictus esto vir ille, qui comederit panem.* *I. Sam. xiv. 25.* Jonathan autem non audiverat, & comedit paululum mellis, & splenduerunt oculi eius. hinc illud: *Et lumen acceperunt duo oculi eius.* *Ibid. v. 28.*

Vidit Saul Philistæos reverti adversus Israelem, & cognovit Israelem prævaricatum esse contra anathema. Respexit autem ad duodecim tribus; quæcunque verò tribus executæ erant rem præceptam, illius lapis radiabat lumen; quæ autem commiserat transgressionem, istius lapis non resplendebat lumen. Animadvertit autem tribum Benjamin deliquisse adversus anathema; atque iecit sortes, & deprehensus fuit Saul & Jonathan. hinc dicitur: *Et deprehensus fuit Saul & Jonathan.* *vers. 42.* Sumpsit Saul gladium suum, ut necaret filium suum, iuxta illud: *Sic faciat mihi Deus, & ita pergat.* *vers. 45.* Dixit verò populus: *Domine noster rex, error hic fuit; offeratur holocaustum pro errore illius, atque supplicatio fiat pro illo;* atque redemerunt illum à morte, sicuti narratur: *Sic redemit populus Jonathanem, ne moreretur.* *vers. 46.*

Cuthæi non recensentur pro gente inter septuaginta populos; sed reputantur inter reliquias quinque gentium à rege. hinc illud: *Et adduxit Rex Assur à Cuthia, &c.* *2. Reg. xvii. 24.*

R. Iose inquit : Addidit præterea iis quatuor populos, ut in universum fuerint novem gentes, sicuti dicitur : *Dinaii, Apbarsat-chai, &c.* Ezr. IV. 9.

Cùm Israelitæ è loco suo captivi abducti erant è Schomron, misit rex servos suos, & fecit illos habitare Samariæ, ut tributum adferrent pro regno. Quid fecit Sanctus ben. ? Immisit illis leones, qui interfecerunt eos, uti narratur : *Et factum fuit initio cùm habitarent ibi, &c.* Miserunt, & allocuti sunt regem Babel : *Domine rex noster, terra ista, in quam nos misisti, non recipit nos ; pauci enim ex magna copia relictii sumus.* Misit rex, & convocavit omnes seniores Israelis, dixitque illis : *Omnihus istis annis, quibus fuistis in terra nostra, nulla fera agri absumpsit vos, & iam non admittit illos ; dicerent sibi consilium, num redactus esset illos in terram ipsorum.* Responderunt illi : *Domine noster rex, terra hæc non admittit gentem incircumcisam.* Dixit iis : *Tradite ex vobis duos, qui proficiscantur, & circumcidant atque doceant librum legis ;* atque dixit rex non reducendos esse. Miserunt autem Rabbi Dositai & R. Zachariam, qui illos circumcidebant, & docebant illos librum legis Scripturâ Notarikon, atque fleverunt. Gentes verò istæ ambulabant in statutis legis & statutis deorum suorum, iuxta illud : *Dominum revereabantur, & deos suos colebant.* 2. Reg. XVII. 25. vers. 33.

Adscenderunt autem è Babel Ezra, Zerubabel filius Schealtiel, atque Iosua filius Iehotzedek, atque inceperunt lachrimari in templo Domini. sic dicitur : *Tunc surrexerunt Zorobabel filius Schealtiel.* Venerunt adversus illos Samaritani in prælium centum & octoginta millia. Sed quomodo erant Samaritani ? nonne erant Cuthæi ? At vocabantur Samaritani à nomine urbis Samariæ. Præterea quoque conati sunt interficere Nehemiam, iuxta illud : *Veni, consultabimus nos pariter in viculis, &c.* Insuper olim impediverant opus Dei (in restaurando templo) duobus annis, usque ad annum Iubilæum. Quid fecit Ezra, Zerubabel filius Schealtiel, & Iosua filius Iehotzedek ? Congregarunt totum cætum in templo Dei, & adduxerunt 300 sacerdotes, 300 infantes, 300 buccinas, atque 300 libros legis in manibus suis. Clangebant buccinis & cantilabant Levithæ, atque anathemate devovebant Cuthæos mysterio Nominis amphorasch vel proprii Dei, & Scriptura exarata in tabulis, & anathemate domus iudicii superioris (vel cœlestis,) atque anathemate curiæ inferioris vel terrestris : Ne quisquam homo ex Israele in æternum comedat fructum vel buccellam Cuthæi. Hinc dicunt : *Quicumque comedit carnem Cutbæi, is vescitur quasi carne porcinâ.* Cuthæus quoque

quoque ne fieret profelytus ; neque haberet partem in resurrectione
 Ezr. IV. 3. mortuorum , iuxta illud : *Non vobis nec nobis (convenit) ut edificemus*
domum Dei nostri ; non in hoc neque in futuro seculo. Præterea quo-
 Nehe. 11. que ne haberet partem in Ierusalem. hinc dicitur : *Vobis non est pars,*
 20. *neque jus, neque memoria in Ierusalem.* Transmiserunt autem anathema
 hoc ad Israelitas , qui erant in Babylonia. Addiderunt hi contra
 illos anathema super anathema ; adiecit insuper rex Cyrus , atque
 Ezr. VI. æternum anathema contra illos fixit. hinc illud : *Deus vero cuius no-*
 12. *men habitat illic.*

CAPUT XXXIX.

Descensus quartus (Dei) fuit , cùm descenderet in Ægyptum ;
 Genes. sicuti dicitur : *Ego descendam tecum in Ægyptum.* Audiebat Ja-
 XLVI. 4. cob de Iosepho illum vivere ; sed ruminabatur animo suo , ac dice-
 bat : *Quomodo ego defererem terram patrum meorum , terram profapie meæ,*
& terram in qua est maiestas seu præsentia Sancti ben. ? Proficiscerer ad ter-
ram impuram , inter servos filios Cham , inter quos nullus est timor Dei ? Di-
 xit illi Sanctus ben. *Iacobe, ne metuas, ego descendam tecum in Ægyptum,*
ego reducam te inde. Quod ubi audivit Iacob , sumpsit uxores suas, fi-
 lios , filias atque nepotes , & deduxit illos , iuxta illud : *Filios suos*
 vers. 7. *& filios filiorum suorum, &c.* Sed alia Scriptura inquit : *Et filia ejus*
Dina. Hic verò dicit, *& filias suas.* Ut discas, filias Iacobi fuisse uxo-
 res filiorum eius. Atque universum semen Iacobi sumpsit sorores
 vel consanguineas suas , & reliquam suam carnem , ne connubia
 contraherent cum gentibus illarum regionum ; idcirco vocatur se-
 men verum, iuxta illud : *Et totum ejus semen verum seu fidele.*

Ubi pervenerunt ad terminum Ægypti recensiti sunt omnes mares
 sexaginta sex , & Ioseph atque duo eius filii : Et ex septuaginta de-
 Deut. x. ficit una (anima.) Scriptum verò est : *Cum septuaginta animabus descen-*
 22. *derunt patres tui in Ægyptum.* Quid fecit Sanctus ben. ? Ingressus est
 cum illis in computum , atque resultarunt ad numerum septuagena-
 rium ; ut confirmaret illud quod dictum erat : *Ego descendam tecum in*
Ægyptum. Postquam autem descenderat Israel in Ægyptum , recen-
 siti sunt ad familiam omnes strenui vel bellicosi sexaginta myriades ;
 deficiebat autem una. Quid fecit Sanctus ben. ? relatus est cum
 iis in numerum , atque resultavit numerus sexaginta myriadum , ut
 impleret istud quod dictum erat : *Ego descendam tecum in Ægy-*
ptum, & inde te reducam.

R. Ismael inquit. Decies dixerunt filii Iacobi ad Iosephum, Ser-

pus tuus pater noster. Audivit Iacob sermonem hunc, & siluit; quod silentium simile fuit confessioni: hinc decurtati sunt è vita illius decem anni. Audiens Ioseph advenisse patrem suum ad terminum Aegypti, sumpsit omnes viros secum, atque exiit, ut obviam procederet patri suo, & universus populus egressus est in occursum regis. Sed verò rex non egreditur in occursum alicuius: sed ut discas, patrem hominis esse veluti regem ejus.

R. Pinchas inquit: Requievit spiritus sanctus super Iosephum ab ipsius iuventute usque ad diem obitus eius; atque direxit eum in omnem sapientiam, sicuti pastor qui regit gregem suum, juxta illud: *O pastor Israelis ausculta, qui dirigis veluti gregem Ioseph.* Omni verò sapientia sua pellicebat eum uxor Potipharis: Cùm autem vellet se assuefacere rei veneræ, vidit effigiem patris sui, retrocessit, atque subegit libidinem suam. Tres subegerunt concupiscentiam suam coram Creatore suo, Ioseph, Bohaz & Pelthi filius Lisch. Conveniebat autem ut duodecim tribus suscirarentur à Iosepho, atque egressum est è verticibus digitorum eius semen decem tribuum, juxta illud: *Et roborata sunt brachia manuum ejus; & residui ibi relictii sunt* Menasse & Ephraim.

Protulit mulier ista contra ipsum machinationes verborum seu accusationes, ut compingeretur in carcerem decem annis; & ibi interpretatus est somnia servorum Pharaonis, cuiuslibet somnium exponebat prout se habebat. hinc dicitur: *Evenit autem, ut, sicuti interpretatus erat nobis, ita esset.* Exposuit quoque somnium Pharaonis, postquam habitaverat super illo spiritus sanctus, juxta illud: *Et dixit Pharaos servis suis, an inveniemus virum huic parem, in quo sit spiritus Dei?*

Intelligebat quoque omnes linguas. Præterea cùm exhibat in publicum, videbat populos facientes turmas atque collegia, & quemlibet suo idiomate loquentem; intelligebat autem quid loquerentur, hinc dicitur: *Testimonium posuit in Ioseph; cùm exiret Aegypto, linguam, quam non noverat, cognovit.* Præterea cùm insidebat currui suo, atque transibat per omnem terminum Aegypti, progrediebantur filiae Aegyptiacæ super murum, & projiciebant in illum monetas auri, ut forsitan in iis contemplaretur pulchritudinem formæ ipsarum. Et non contuebatur eum oculus hominis; atque erat in cujuslibet oculo fecundus ac prolificus. hinc illud: *Filius fecundus Ioseph, &c.*

Veniebant autem omnes gentes ad emendum cibum, & adferre tributum & dona sua, ut emerent à Iosepho; loquebatur verò cum

Genes.
XLII. 23.

cum quolibet populo juxta illius linguam ; hinc vocabatur eius *מתרגם* *Interpres*, iuxta illud : *Erat enim interpres inter illos*; idcirco loquebatur cum illis. Quidam autem vendiderant ædes suas ; alii verò veniebant ut emerent cibum ; & hi interrogabant illos, qua mensura emissent. Cùm verò ad Iosephum venirent, dicebat illis : *Vti audivistis, sic se res habet*, idcirco, ne minorem mensuram venditionis proferret. Hinc ajunt : *Quicumque profert mensuram minorem venditionis, is in æternum non videbit signum benedictionis.*

Genes.
XLVII. 12

R. Tanchum ait: Mandavit Ioseph, ut exstruerent in qualibet urbe ædes penuarias, atque collegit proventus terræ in horrea. Sublannabant autem illum Aegyptii, dicentes : *Iam vermis comedit omnia horrea Iosephi.* Sed non fuit in illa dominata vermis, neque defecerunt usque ad diem mortis eius ; hinc vocatum fuit nomen illius *סולל* *Sustentator*, altor, sicuti dicitur : *Et sustentavit סולל Ioseph patrem suum.*

Genes.
XXIV. 3.
XLVII. 29
Gen. L. 7.

R. Eliezer ait. Tempore aggregationis Iacob advocavit filium suum Ioseph, dixitque illi : *Fili mi, jurato mihi per fœdus circumcisionis, quod deportaturus sis me ad sepulchra patrum meorum in speluncam Macphelah.* Ab initio prisci illi jurabant in fœdus circumcisionis ante dationem legis. hinc illud : *Pone quæso manum tuam sub fœmore meo.* Et iuravit, ac observavit atque præstitit, ut sepeliret & beneficentiam exerceret erga patrem suum Iacobum, prout dicitur : *Adscendit Ioseph ad sepeliendum patrem suum.* Præsto fuit acies Israelis, atque universa regio attulit famem panis ad castra Iosephi. Dixit iis Sanctus ben. *Vos benignitatem exercuistis erga servum meum Iacob ; ego vobis & filiis vestris reddam mercedem in hoc seculo.* Cùm enim omnes Aegyptii mortui erant in mari algofo, non relictii fuerunt in aqua, sed promeriti sunt ut sepelirentur in terra. Dixit Sanctus ben. *Vos iustum exercetis erga vestros iudicium, ergo dabo vobis locum sepulture, juxta illud : Extendisti dextram tuam, absorpsit illos terra.*

Exod. xv.
12.

Cùm autem pervenerunt ad speluncam Macphela, venit adversus illos Esau è monte Schehir, ad accendendum litem, dixitque : *Mea est spelunca Macphela.* Quid fecit Ioseph ? Misit Nephthali, ut subiugaret sydera, atque descenderet in Aegyptum, & adferret literas æternas contractus inter illos. hinc dicitur : *Nephthali cerva emissæ est.* Chosim filius Dan erat incisus vel ruptus aure & lingua sua. dixit illis : *Cur hic consideramus ?* Ostendit illum digito suo. Respondit illi : *Propterea virum hunc, qui non permittit nobis humare patrem nostrum Iacobum. Illico strinxit gladium suum, atque amputavit caput eius & ingressus spelun-*

Genes.
XLIX. 21.

speluncā Macphela ; ac corpus ejus miserunt ad terram possessionis illius ad montem Schehir. Quid fecit Isaac ? Apprehendit caput Esau, & preces fudit coram Sancto ben. dixitque : *Domine totius mundi ; impius hic non didicit omnia precepta legis, juxta illud : Impius etiam beneficiis affectus non discit justitiam.* Propter terram verò Israelis atque speluncam Macphelah perverse locutus est, sicuti dicitur : *In terra plana inique egit.* Respondit Spiritus Sanctus, & dixit : *Vivo ego, non videbit gloriam Domini, hinc illud : Non videbit majestatem Domini.*

Esa. XXVI

10.

Ibid.

Ibid.

CAPUT XL.

DEscensus quintus fuit, cū descendit in Rubum, sicuti dicitur : *Ideo descendi, ut liberem eum e manu.* Deseruit autem totum montem & descendit in rubum, atque illic commoratus est; rubus verò affligit & tribulat vel pungit, & totus est ex spinis & tribulis. Cur autem habitabat in angustia & afflictione ? Quia videbat Israelitas in magna afflictione, ipse quoque cum ipsis habitavit in afflictione. hinc illud : *In omni afflictione illorum erat ipsi afflictio.*

Exod. III.

8.

Esaie.

LXIII. 9.

R. Levi dicit. Virga, quæ creata fuit in crepusculo sabbathi tradita fuit primo homini in paradiso. Adam autem Enocho, Enoch tradidit Noacho. Noach dedit Semo. Sem verò tradidit Abrahamo. Abraham dedit Isaaco. Isaac tradidit Iacobo. Iacob autem dedit filio suo Iosepho postquam descenderat in Aegyptum. Cū autem mortuus fuit Ioseph & spoliata fuit tota domus ejus, deposita est in palatiis Pharaonis.

Erat autem Pharaon unus ex magis Aegyptiacis, qui videns virgam istam & literas in illa exaratas, vehementer istā expetiit animo suo. Acceperunt verò, detulerunt atque plantarunt in horto Iethronis, & vidit virgam istam; nullus autem homo poterat ad illam amplius appropinquare. Postquam venit Moses ad domum ejus, ingressus est hortum Iethronis, vidit istam virgam, legitque literas quæ in illa erant; emisit manum suam & accepit illam. Videns autem Iethro Moysen, dixit : *Hic liberaturus est Israelem ex Aegypto, quocirca dedit illi Tzipporam filiam suam in uxorem, sicuti dicitur : Et acquievit Moses ut habitaret cum viro isto.*

Eod. XII.

21.

Pascebat autem Moses gregem Iethronis quadraginta annis, & quia fera agri illum non absumebat, valde fecundus & copiosus erat, atque de hoc Scriptura inquit : *Sicuti gregem sanctorum.* Egerat vero gregem donec pervenerat ad Choreb, prout dicitur : *Adduxit gregem post desertum.* Ibi autem revelatus est illi Sanctus ben. e me-

Ezech.

XXXVI.

38.

Exod. III.

2.

Ibid.

dio rubi, iuxta illud: *Apparuit illi angelus Domini in flamma ignis è medio rubi.* Videbat autem Moses ignem è medio rubi, sed ignis non absumebat rubum, neque rubus exstinguebat flammam ignis; neque rubus germinat in terra, nisi aqua sub illo fuerit. Vidit Moses, & vehementer admiratus est in animo suo. Dixit: *Vnde fulgor hic in medio rubi? agedum videbo magnam hanc visionem; non enim ardet rubus.* Dixit illi Sanctus ben. *Mose, Mose, subsiste in gressu tuo, quia hic daturus sum Israelitis legem, prout dicitur: Ne appropinques huc, exue calceamentum tuum è pedibus tuis.* Hinc dicunt: *Quicumque consistit in loco sancto, illum oportet extrahere calceamentum è pedibus suis.* Sic enim dixit Sanctus ben. *Mosi: Exue calceos è pedibus tuis.*

Exod. III.

5.

Exod. IV

10.

Exod. II.

15.

Exod. IV.

19.

Malach.

III. 1.

Exod. IV.

4.

Dixit illi Sanctus ben. *Abi mittam te ad Pharaonem.* Respondit illi: *Domine totius mundi, nonne dixi tibi, Non est in me potentia, quia sum incisus linguâ meâ? juxta illud: Et dixit Moses ad Deum, Non sum vir verborum ego, vel eloquens. Præterea, cum tu me miseris in manum hostium meorum, & illi quænaverint malum meum, nonne aufugiam ab illis? sicuti dicitur: Et aufugit Moses à conspectu Pharaonis.* Dixit illi: *Ne metuas ab iis; quia interfecti sunt omnes viri, qui animam tuam quænaverunt.* Sed quomodo mortui erant? nonne vivebant? quia exciderant opibus suis. Hinc discis, quicumque excidit facultatibus suis esse instar mortui; idcirco dicitur: *Quia mortui sunt viri.*

Dixit ei: *Abi, mittam te ad Pharaonem.* Respondit coram illo: *Domine universi mundi. Mitte quæso operâ istius viri quem missurus es.* Dixit illi: *Non dixi tibi. Abi, & mittam te ad Israelitas; sed, abi, & mittam te ad Pharaonem. Istum autem virum, quem dicis, ego in futuro seculo missurus sum ad Israelitas, sicuti dicitur: Ecce ego mitto vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini.* Dixit ei: *Domine totius mundi, da mihi prodigium & signum.* Respondit illi: *Projice virgam tuam in terram.* Abiecit virgam suam in terram, & facta fuit serpens ignitus. Cur autem ostendit Sanctus ben. Mosi quasi serpentem ignitum in virga, & non aliud quid? Ideo, quia sicut serpens mordet & morte afficit homines; ita quoque Pharaonem ejusque populum mordere & necare Israelitas. Resumpsit verò, & facta est veluti lignum aridum, juxta illud: *Et dixit Dominus: Emitte manum tuam, & apprehende caudam eius.* Dixit coram illo: *Domine omnium orbium, da mihi prodigium.* Respondit illi: *Mitte manum tuam in sinum.* Immisit manum suam in sinum, atque eduxit illam leprosam. Cur autem Sanctus ben. ostendit Mosi per rem impuram signum Pharaonis, non verò per rem puram? Quia sicuti leprosus est impurus, & reddit immundum; sic

sic quoque Pharaon eiusque populus erant impuri, atque Israelitas contaminabant. Reduxit (manum,) & fuit pura reddita. Dixit illi Sanctus ben. *Sic puri reddentur Israelitæ à sordibus Aegyptiorum.* atque dixit illi: *Reduc manum tuam in sinum tuum.*

Cur Sanctus ben. monstravit Mosi ignem è medio rubi? quia iste ignis (designat) Israelitas, qui comparantur igni, iuxta illud: *Et erit domus Iacob ignis.* Rubus verò (notat) gentes mundi, quæ comparantur carduis & spinis. Dixit illi: *Sic erunt Israelitæ inter populos, non consumet ignis illorum populos, qui similes sunt tribulis & spinis; neque gentes mundi exstinguunt flammam illorum, quæ sunt verba legis; sed in futuro seculo absumet ignis Israelitarum omnes populos, qui comparantur carduis & spinis.* hinc illud: *Et populi combustionis calcis.*

Dixit Moyses coram Sancto ben. *Domine totius mundi; notum mihi fac nomen tuum magnum & sanctum, ut appellem te nomine tuo, & respondeas mihi.* Indicavit illi, sicuti dicitur: *Dixit Deus Mosi, Ero, qui ero.* Dixit præterea Deus Mosi, &c.

Videbant autem superiores (cælites) quod Sanctus ben. tradebat arcanum nominis amphorasch proprii, & responderunt: *Benedictus sis, Domine, qui gratiose largiris scientiam.*

CAPUT XLI.

DEscensus sextus fuit, cum descendit in montem Sinai, iuxta illud: *Et descendit Dominus in montem Sinai.* Sexto die mensis Si-
van revelatus est Sanctus ben. Israelitis in monte Sinai; atque è loco suo eradicatus fuit mons Sinai, & aperti sunt cæli, montisque cacumen se inseruit cælo, atque caligo obtexit montem. Sanctus verò ben. insidebat throno suo, & pedes eius impositi erant caligini, sicuti dicitur: *Et extendit cælos, ac descendit, atque caligo erat infra pedes ejus.*

R. Tharphon dicit; Splenduit Sanctus ben. è monte Sehir, & revelatus est filiis Esau, iuxta illud: *Dominus de Sinai venit & ortus est ex Sebir.* Non est autem Seir nisi filiorum Esau, sicuti dicitur: *Et habitabat Esau in monte Seir.* Dixit iis Sanctus ben. *Accipite legem.* Interrogarunt eum: *Quid scriptum est in illa?* Respondit iis: *Non occides.* Dixerunt ei: *Discede è gente nostra, quia non possumus deferere benedictiones, quibus Isaac benedixit Esauo, cum dixit illi. Ex gladio tuo vives.*

Hinc autem reversus est, atque apparuit filiis Ismael, iuxta illud: *illuxit è monte Paran.* Dixit iis: *Recipite legem.* Interrogarunt eum: *Quidnam in ea scriptum est?* Respondit iis: *Non furaberis.* Dixerunt ei;

Non possumus relinquere istud quod fecerunt patres nostri, qui suffurati sunt Iosephum, & descendere ipsum fecerunt in Aegyptum, prout dicitur: Quia furtim ablatum sum à terra Hebræorum.

Inde misit ad omnes gentes mundi, dixitque illis: Accipite legem. Interrogarunt eum: Quidnam in illa scriptum est? Respondit illis: Non habebitis deos alienos coram me. Dixerunt ei: Non possumus nos abrogare legem patrum nostrorum, qui coluerunt idola; non delectamur hac lege; sed des legem tuam populo tuo, juxta illud: Dominus robur dabit populo suo. Dominus benedicet populo suo in pace.

Illinc reversus est, atque apparuit filiis Israelis, sicuti dicitur: Venit cum millibus sanctorum. Non myriadibus, sed Israele, iuxta illud: Cum verò consideret illic, dixit: Da Domine quietem myriadibus Israelis. Populus ejus (continet) millia iterationis, & equitatus (Dei) myriades angelorum sanctorum. Dextra autem ejus apprehendit legem. hinc dicitur: A dextra eius lex ignis ad illos. Hinc discis, verba legis esse veluti prunas ignis. Dedit vero iis linguam dilectionis, iuxta illud: Sinistra ipsius sub capite mea. Phrasi iuramenti (dedit legem), sic dicitur: Iuravit Dominus per dextram suam, & brachium roboris sui; non dextra eius (fuit,) sed iuramentum. hinc illud: Iuravit Dominus per dextram suam.

R. Eliezer ait. A die quo egressi sunt Israelitæ Aegypto, processerunt, & castramentati sunt in locis lubricis. sic dicitur: Et profecti sunt à Sucoth, & castrametati sunt, donec omnes pervenerunt ad montem Sinai, & castrametati sunt à regione montis, iuxta illud: Castrametati sunt ibi Israelitæ à regione montis. Dixit illis Sanctus ben. Recipite legem. Responderunt omnes uno ore: Cum nondum audiveramus legem, observavimus & prestitimus omnia præcepta legis. hinc illud: Dixerunt, quicquid dixerit Dominus faciemus, & audiemus.

R. Eliezer Amodæus inquit: A die, quo creati sunt cæli & terra, vocatum fuit nomen istius montis Choreb. Postquam autem apparuit Sanctus ben. Mosi à medio rubi, à nomine חור rubi Choreb dictus fuit חור Sinai. Unde verò probas, quod receperint in se legem in monte Choreb? quia dicitur: Hodie stetisti coram Domino Deo tuo in Choreb.

R. Pinchas ait: In vespera sabbathi constiterunt Israelitæ in monte Sinai; dispositi fuerunt viri soli, & mulieres sejunctim. Dixit Sanctus ben. Abi, dic filiabus Israel; si voluerint recipere legem, quod via (vel modus vivendi) secutura sit mulierum scientiam, prout dicitur: Sic alloqueris domum Iacobi, mulieres scilicet, & significabis filiis Israel, nimi-

nimirum viris. Responderunt autem omnes uno ore : *Quicquid dixerit Dominus , faciemus , & auscultabimus .* & dixerunt *Cantores simul cum ducentibus chorum , omnes scaturigines meae in te .*

Exod.

xix. 8.

Psalm.

LXXXVII.

R. Chachinai inquit: Mense tertio dies fuit duplicatus iuxta noctem , & dormierunt Israelitae usque ad duas horas interdiu ; quia somnus diei est cum vespere arctatione , & breviora reddit noctem . Egressus autem est Moses ad castra Israelitarum , atque excitavit illos e somno , dixitque illis : *Surgite e somno vestro , venit iam sponsus & querit sponsam ut introducat eam in thalamum .* Praestolabatur eam , ut daret iis legem : venit paranympus atque eduxit sponsam , sicuti homo , qui paranympum agit amici sui . hinc illud : *Et eduxit Moses populum in occursum Dei , &c .* Sponsus autem exiit in occursum sponsae , ut daret illi legem . sic dicitur : *Deus , cum exhibas tu coram populo tuo .*

7.

Exod.

xix. 17.

Psalm.

LXVIII. 8.

R. Iosua filius Karcha dicit: Pedes Moysi stabant in monte , & ipse totus erat in caelo . Uti tentorium expansum , in quo homines habitant , & pedes illorum stant in terra , atque omnes sunt in tentorio ; sic pedes Moysi stabant in monte , sed totus erat in caelo , contemplans & perspiciens quicquid erat in caelis . Loquebatur cum ipso Sanctus ben . sicuti homo loquitur cum proximo suo , iuxta illud : *Et locutus est Dominus facie ad faciem .* Dixit illi Sanctus ben . *Abi & sanctifica Israelem duobus diebus .* hinc istud : *Et dixit Dominus ad Moysen : Abi ad populum , & sanctifica eum hodie & cras .* Sed qualis erat haec sanctificatio Israelis in deserto ? Non erant inter illos praepuciati ? Man descendebat ad illos caelitus ; bibebant aquam e puteo ; nubes gloriae cingebat illos ? Sed (illa fuit) propter maritale officium , ne scilicet veneri indulgerent . Moses autem iudicium exercebat inter illum & semetipsum . Dixit Moyses : Abeat homo ad uxorem suam . Reprehensi autem sunt quod impediabantur a recipienda lege . Quid fecit ? Addidit iis diem unum de suo , ut si homo collimaret caput cum uxore sua , purus esset duobus diebus ; idcirco addedit iis diem unum de suo . Dixit illi Sanctus ben . *Mose , multae animae Israelitarum periissent hac nocte , nisi pulchrum hoc opus egisses .* & laudavit illum Sanctus ben . iuxta istud : *Et parati fuerunt ad diem tertium .* Dixit Sanctus ben . *Mose , descende ad castra , ut sic postea legem meam significem Israelitis ; ne quisquam dicat : Moses loquitur nobiscum e lege .* Dixit ei : *Discede , testare hoc in populo .* Sed Moses volebat ibi manere . dixit illi : *Iam testatum me feci cum populo .* Dixit illi : *Advoca Aaronem .* Descendit autem ad castra in occursum Aaroni , & significavit

Exod.

XXXII.

II.

Exod.

xix. 10.

Exod.

xix. 11.

San-

- Ibid.* v. 24. Sanctus ben. legem suam, iuxta illud: *Et dixit ad illum Dominus, Abi, descende.* Descendit autem Moses ad populum, atque dixit iis: *Quid scriptum est in lege?* Et locutus est Deus omnia verba ista, dicendo: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te.* Cùm exiret prima vox, contremiscebant ab illa cœli & terra; maria & flumina aufugiebant; montes atque colles dimoti sunt, & omnes arbores inflectebant se: mortui in sepulchro in vitam redibant, atque insistebant pedibus suis, iuxta illud: *Quicumque dormiverit, hic stat hodie nobiscum.*
- Deuter.* xxix. 15. Et quicumque creabuntur usque ad finem omnium ætatum, hic steterunt nobiscum in monte Sinai. hinc illud: *Et cum eo, qui non est hic hodie nobiscum.* Israelitæ autem qui vivebant, concidebant mortui super facies suas; sed ubi secunda vox exiit, revixerunt atque constiterunt super pedes suos, & dixerunt Mosi: *Mosè magister noster, non potuimus vocē Sancti ben. (audire.) Sed mortui fuimus, veluti qui (verè) mortui eramus.* iuxta illud: *Loquente ipso anima mea egressa est.* Et scriptum est: *Dixerunt ad Mosē. Loquere tu nobiscum, & audiemus.* Audiebat verò
- Exod.* xx. 29. Sanctus ben. vocem Israelitarum & delectabatur; atque misit Michaelē & Gabrielē, ut apprehenderent manus Mosi etiam contra ipsius voluntatem, & adduxerunt ipsum ad caliginem, sicuti narratur: *Et Mosēs perductus fuit ad caliginem.* Non scriptum est *וַיֵּצֵא* accedebat, appropinquabat, sed *וַיֵּבֶן* adductus fuit. Reliqua etiam omnia verba locutus est cum Mosē. atque de hoc scriptura dicit: *Vti frigus nivale tempore messis, sic est legatus fidus mittentibus ipsum.*
- Prov.* xxv. 13. *Et factum est cum audiretis vocem è medio caliginis.* Cur autem Sanctus ben. promulgavit vocem suam è medio ignis & caliginis, & non potius è medio lucis? Cui hoc simile est? Regi, qui habet astrologum, & cuius filius ducit uxorem, atque suspendit in thalamo filii sui cortinas atras, non verò albas. Dicunt illi filii palatii: *Domine noster rex, nemo suspendit in thalamo filii sui nisi vela candida.* Sed respondit illis: *Novi filium meum non præstolari uxorem suam nisi post quadraginta dies; ne dicant, cras: astrologus enim ignorat, quid eventurum sit filio meo.* Sic quoque rex hic est Sanctus ben. filius eius sunt Israelitæ; sponsa vero est lex. Noverat quoque Sanctus ben. Israelitas non expectaturos verba (decalogum) nisi post quadraginta dies; idcirco promulgavit iis vocem suam è medio ignis & caliginis.
- Exod.* xx. 18. R. Iuda inquit: Cùm loquitur homo cum proximo suo, ipse videtur quidem, sed vox eius non apparet; Israelitæ verò audiverunt vocem, & viderunt simul egredientem ex ore Omnipotentis fulgura atque tonitrua, iuxta illud: *Et totus populus vidit sonitus & faces.*

Omnia præcepta in lege sunt 613, duo verò effatus est Sanctus; hinc vocatur תורה: numerus enim in voce תורה (continet) 611, & duo profatus est Sanctus ben. sicuti dicitur: *Semel locutus est, & duo* *hæc (vel bis) audivimus.* En hic 613.

Psalms
LXII. 12.

R. Pinchas ait: Tota ista generatio, quæ audivit vocem Sancti ben. in monte Sinai, promerita fuit fieri veluti angeli ministerii. Nullam viderunt in diebus suis guttulam sanguinis (vel seminis) profluvii, neque dominatum in illos est ullum genus pediculorum: nec in morte ipsorum grassatus fuit vermis neque blatta. Beati fuerunt in hoc seculo, & felices erunt in futuro seculo; atque de illis Scriptura inquit: *Beatus populus, cui sic fit, beatus populus, cui Dominus Deus est.*

Psalms.
CXLIV. 18.

CAPUT XLII.

ET factum est, cum dimitteret Pharaopopulum. Hoc est quod scriptura inquit: *Emissiones tuæ (sunt) paradisus malorum puni-
corum.* Quid paradisus? Is repletus est omni genere arboris fructum in sua specie proferentis: sic Israelitæ egressi sunt Aegypto referti omni bono ex quocunque genere benedictionum, juxta illud: *Emissiones tuæ sunt paradisus malorum puni-
corum.*

Exod.
XIII. 15.
Cant. IV.
13.

Rabban Gamaliel inquit: Aegyptii insecuti sunt Israelitas usque ad mare Suph vel algosum. Erant autem Israelitæ inter Aegyptios ac mare algosum, quod ante illos erat, & hostis erat à tergo ipsorum. Israelitæ verò videntes Aegyptios vehementer extimuerunt, atque ibi abjecerunt à se omnem abominationem Aegyptiorum, & magnam egerunt resipiscentiam, & invocaverunt Deum suum, juxta istud: *Et appropinquavit Pharaos, & sustulerunt filii Israelis oculos suos.* Videns autem Moses angustiam illorum, stetit ad supplicandum pro iis coram Sancto ben. Dixit illi Sanctus ben. *Alloquere filios Israelis, ut procedant.* Dixit Moses coram Sancto ben. *Hostes hi à tergo ipsorum sunt, & mare ante illos est, quamnam ingredientur viam?* Quid fecit Sanctus ben.? Misit principem magnum Michaellem, & factus est murus ignitus inter Israelitas & Aegyptos. Volebant autem Aegyptii persequi Israelitas, sed non poterant (eò) pervenire propter ignem. Angeli quoque videbant tota nocte angustiam Israelis, & nullam laudem vel hymnum dabant Creatori suo. Dixit Sanctus ben. Mosi: *Mose, extende manum tuam contra mare, & diffinde illud.* Expandit Moses manum suam contra mare; sed non recepit in se, ut rumperetur. Ostendit verò illi fœdus circumcisionis, locum

Exod.
XIV. 10.

lum Iosephi & virgam, cui insculptum erat nomen amphorasch proprium Dei, sed non recepit (mare). Rediit Moses ad Sanctum ben. & dixit: *Domine totius mundi, mare hoc non auscultat mihi.* Illico apparuit Sanctus ben. cum gloria sua super mare, & refugit mare, atque turbatae sunt aquae; expaverunt, contremuerunt & descenderunt in abyssos. hinc illud: *Viderunt te aquae, Deus, viderunt te aquae, atque expaverunt.*

R. Eliezer dicit. Isto die, quo confluxerunt & coagulatae sunt aquae, duodecim semitae sunt factae juxta duodecim tribus, atque factae sunt aquae in murum. Inter unam & alteram semitam erant fenestrae, ut hi illos possent videre. Conspiciebant Sanctum ben. ante se ambulantiem, sed vestigia pedum eius non cernebant, neque agnoscebant, juxta istud: *Viderunt incessus tuos Deus.* Et scriptum est: *In mari via tua, atque semita in multis aquis; vestigia autem tua non agnoscuntur.*

R. Akiba inquit. Processerunt Aegyptii perveniendo ad mare algosum; sed retrocedebant metuentes ne aquae reverterentur super illos. Voluit autem tribus Benjamin ingredi. sic dicitur: *Ibi Benjamin parvus in illos dominabatur.* Incepit tribus Juda descendere, sed lapidibus eam impetierunt, juxta illud: *Principes Iudae lapidastis.* Occlusit autem prius (fontem) chalibæum ad mare, atque sanctificavit nomen suum magnum coram omnium oculis. Postquam verò superior evasit manus filiorum Iudae, post illos ingressi sunt omnes Israelitae in mare, sicuti dicitur: *Iuda factus est in sanctitatem ejus, & Israel dominia illius.* Aegyptii conati sunt insequi Israelitas, sed retrocesserunt, reformidantes ne aquae super se remearent. Quid fecit Sanctus ben.?

Apparuit super mare veluti avis quaedam insidens equo, juxta illud: *Equitatu meo cum Pharaonis curribus.* Equus verò cui infidebat Pharaon, videns equitatum, cucurrit hinniens, atque ingressus est mare. Aegyptii autem cernentes Pharaonem ingredi mare, omnes illum secuti sunt in mare, sicuti dicitur: *Et persecuti sunt (illos,) Aegyptii.* Illico retrocedebant, sed contegebant illos (aquae); prout narratur: *Reverse sunt aquae, & operuerunt currus & equites.*

Ben Azai dicit: Hoc omne factum est cum mensura vel justa relatione. Sicuti enim Aegyptii elati vel superbi erant, atque abiciebant pueros in fluvium; ita quoque Sanctus ben. abiecit illos in mare. hinc dicitur: *Cantabo Domino, quia valde magnifice se gessit, equum & sessorem dejecit in mare.*

K. Schila inquit: Non omnes infantes, quos projecerant in rivum,

vum, moriebantur; sed fluvius liberabat eos, atque eiciebat in desertum Aegypti: ubi Sanctus ben. attulit petram ad cuiuslibet os & petram à latere eius. Petra autem, quæ (apposita erat) ori eius, lactabat illum melle; petra verò quæ erat à lateribus eius nutriebat illa oleo, uti bestia nutrit prolem suam, sicuti dicitur: *Lactabit Deut. eum melle è petra & oleo è rupe adamantina.* Cum autem Israelitæ venirent ad mare, viderunt Sanctum ben. eumque agnoverunt, laudaverunt & sanctificarunt ipsum, iuxta istud: *Hic Deus meus, & nos illius.*

R. Simon inquit: Die quarto Israelitæ castra posuerunt in litore maris ad plagam australem maris. Aegyptii autem innatabant aquæ veluti utres, & venit ventus aquilonaris atque eiecit omnes è regione castrorum Israelitarum. Abierunt Israelitæ, & contemplati sunt eos, & dixerunt: *Illi sunt filii Israelitarum ex palatiis Pharaonis; hi sunt exactores:* atque unumquemque agnoverunt, prout dicitur: *Et vidit Israel Aegyptios.*

R. Ruben dicit: Quicumque sequitur ducem, cum pastor errat, etiam post illum errat, sicuti dicitur: *Propter peccatum Ieroboam quod commisit.* Cum verò pastor bonus est & ingreditur viam rectam, grex quoque illum sequens. Moses magister noster erat pastor fidelis, & exorsus est cantare & psallere coram Sancto ben. Secuti sunt illum Israelitæ, iuxta illud: *Cecinit autem Moses & filii Israel, &c.* Mirjam incepit cantare & imitatae sunt eam omnes fœminæ, prout dicitur: *Et accepit Mirjam prophetissa, &c.* Unde verò habuerunt tympana & fistulas in deserto? Sed iusti semper norunt ac confidunt Deum iis præstiturum esse miracula & virtutes. Cum educturus illos esset Aegypto, ordinaverat iis tympana & fistulas. Dixerunt Israelitæ coram Sancto ben. *Domine totius mundi, illi surrexerunt veniendo contra nos, ut perdant nos è mundo tuo; qui autem surgunt contra nos, illi quoque adversus te insurgunt; omnes illi eminentia roboris tui atque furore iræ tuæ absumpti sunt instar stipulæ, sicuti dicitur: In multitudine magnificentiæ tuæ subvertisti insurgentes contra te; misisti furorem tuum, qui devoravit eos tanquam stipulam.*

Dixerunt Israelitæ coram Sancto ben. *Non est similis tibi inter angelos mysterii, etiam quicumque appellatur nomine Elohim vel Dei, ut Michael & Gabriel. Quis sicut tu inter deos, Domine?* Respondit Pharaò à tergo illorum canticum & hymnum linguâ Aegyptiacâ: *Quis tui similis, magnificus sanctitate, tremendum laudibus, faciens mirabile?* Non est hic scriptum, *tremendus laude, sed tremendus laudibus, quia angeli ministerii laudant te superne, & laudes Israelitarum (fiunt) inferne.* Allocutus est

Sanctus ben. terram : *Recipe exercitus tuos , hosce confossos.* Respondit coram illo : *Domine totius mundi , aquæ interfecerunt illos , aquæ etiam absorbeant eos.* Dixit illi Sanctus ben. *Hac vice recipe illos , altera vice qui à te interfecti fuerint abiiciam in mare , iuxta illud : Torrens Kischonis scopavit illos , torrens Kedumim.* Dixit coram illo : *Domine mundi ; Quid (fiet) tempore cum non nisi unus interfectus fuerit ? ideo ne execrata sum propter illum ? cum recipiam omnes hos exercitus pro una vice aliquoties.* Dixit coram eo : *Domine mundi , dato mihi iuramentum dextræ , quod non sis repetiturus illos è manu mea.* Extendit Sanctus ben. manum suam dextram , iuravitque illi , quod non esset exacturus illos è manu eius. hinc dicitur : *Extendisti dextram tuam , deglutivit eos terra ; non (erat) dextra , sed iuramentum , iuxta illud : Iuravit Dominus dextrâ suâ & brachio fortitudinis suæ.* Illico aperuit terra os suum , & deglutivit eos.

Postquam audiverunt omnes reges terræ exitum Aegyptiorum , & diffisionem mariæ algosæ , conturbati sunt , contremuerunt atque aufugerunt è loco suo , iuxta illud : Audiverunt populi , conturbati sunt.

Dixit Moses coram Sancto ben. Domine omnium orbium , immitte illis pudorem & terrorem tuum , fiat cor illorum instar lapidis , donec transiverint Israelitæ mare. sicuti dicitur : Donec transieris populus tuus , introduces & plantabis illum , &c. Introduces illos ad montem sanctitatis tuæ. Respondit Sanctus ben. Mosi. *Mose , non dixisti , deduces nos , plantabis nos ; sed duces illos , plantabis eos. Qui deducit , is quoque educit.* Dixit : *Per vitam tuam , fiet iuxta verba tua. In hoc mundo tu deducis illos ; sed in futuro seculo ego plantabo eos plantam veram , ut nunquam exstirpandi sint è terra sua.* hinc istud : *Et plantabo eos in terra ipsorum.* Dixit autem : *Regnet Dominus in æternum & semper.*

CAPUT XLIII.

Resipiscentiæ & bona opera sunt tanquam clypei contra calamitates. R. Akiba inquit : *Creatæ est resipiscentia , & dextra Sancti ben. quotidie extensa est ad recipiendum convertentes se , & dicit : Convertimini , filii hominum.* Ut cognoscas efficaciam eleemosynæ & resipiscentiæ , veni & vide in Achabo rege Israelitarum ; qui magnam egit resipiscentiam , quod rapuisset , violentia usus esset atque occidisset , iuxta illud : *Nonne occidisti , & pauperem fecisti ?* Misit autem & advocavit Josaphatum regem Judæ , qui quotidie illi dabat quadraginta plagas seu flagellationes , idque tribus vicibus. In precibus & jejuniis mane & vespere transigebat coram Sancto ben. operam quoque dabat legi omnibus diebus suis : neque unquam reversus fuit ad mala

mala sua facinora, atque accepta fuit conversio eius, sicuti dicitur: *Nonne vidi, ut se humiliavit Achab coram me?*

Ibid. v.

R. Abhu dicit: **Vim** conversionis poteris nosse ex Davide rege^{29.} Israelis. Cum enim iuraverat Sanctus ben. patribus, se aucturum semen illorum veluti stellas cœli, venit David rex Israelis, ut supputaret numerum eius. Dixit illi Sanctus ben. *David, iuravi patribus, me semen illorum multiplicaturum tanquã stellas cœli, & tu accedis, ut irritum reddas verbum meum? Propter te dedi gregem in cibum.* Et ceciderunt tribus horis septuaginta millia virorum ex Israele.

R. Schimeon ait: Non cecidit ex Israelitis nisi tantum Abisai filius Tzerujah, qui bonis suis operibus & lege sua appensus est contra septuaginta millia viros, iuxta illud: *Et cecidit ex Israel septuaginta mille vir;* non est hic scriptum *viri*, sed *vir*. Sic dicitur: *Et audivit David atque laceravit vestes suas.* Concidit quoque super faciem suam in terram coram arca fœderis Domini, & sedulo quæsit conversionem coram Sancto ben. dixitque: *Domine totius mundi, peccavi; transeat quæso peccatum meum.* Et accepta fuit eius resipiscentia. Dixit angelo perditori seu interfectori: *Remitte manum tuam à multitudine populi.* Quanta est copia? Respondit illi: *Ingens copia ex Israelitis.* Quid fecit angelus? Sumpsit gladium suum & absterxit pallio Davidis. Videns autem ensem angeli mortis, tremor invasit omnia membra usque ad diem mortis ipsius. hinc dicitur: *Nec potuit David ire in conspectum ejus, ut consuleret Dominum; quia perterritus erat propter gladium angeli Domini.*

1. Chron. XXI. 14.

Ibid. v. 30.

R. Josua inquit: Ut scias vim resipiscentiæ, veni & vide à Menasse filio Chiskia, qui patraverat omnia facinora mala, quæ sunt in mundo; & sæpius iteraverat committere malum, atque diis alienis immolaverat, iuxta illud: *Traduxerat per ignem filios suos, & multiplicaverat malum agere in valle Hinnom, in oculis Domini, ut irritaret eum.* Egressus quoque est Hierosolyma dissecans columbas, & sacrificabat universo exercitui cœlorum. Venerunt autem duces exercitus Assyrici, & apprehenderunt monile capitis, atque deduxerunt eum in Babyloniam. Collocarunt ipsum in sartagine ignita, & invocavit ibi omnes deos alienos, quibus immolaverat; sed nullus eorum exaudiebat illum, aut respondebat, ut eriperet ipsum. Dixit: *Invocabo Deum patrum meorum ex toto corde meo; forsitan facturus est mihi juxta omnia miracula sua, quæ patravit patri meo.* Invocavit Deum patrum suorum ex toto animo, atque exoratus ab illo fuit, precesque eius exaudivit, sicuti dicitur: *Deprecatus est eum, & exoratus fuit ab*

2. Chron. XXXIII. 6.

Ibid. v. 13.

illo. Isto tempore dixit Menasse: *Est iudicium atque est iudex.*

Ben Azai dicit: Veni & vide vim resipiscentiæ in Simeone filio Zakisch, qui ipse & duo socii eius deprædati atque aggressi sunt quemlibet illos in via transeuntem. Quid egit? Deleruit duos socios suos vastantes seu prædantes in montibus, atq; reversus est ad Deum patrum suorum ex toto corde cum jejuniis & precibus; atque omnibus diebus suis operam dabat legi & donis pauperum, neque unquam reversus fuit ad impia sua facinora, fuitque grata conversio eius. Die autem quodam mortui erant duo eius socii prædones, atque dedit ei (Deus) partem in vita; & duobus sociis eius in sepulchro infimo, (infernè). Dixerunt duo isti coram Sancto ben. Domine mundi, honoratus est hic coram te, qui nobiscum prædo fuit in montibus, atque est in repositorio vite, nos verò sumus in sepulchro infimo. Respondit illis: *Hic egit pœnitentiam in vita sua, vos autem non.* Dixerunt illi: *Quietem nobis da, & agemus resipiscentiam.* Respondit iis: *Non est resipiscentia nisi usque ad mortem.* Similitudo. Cui hoc simile est? Homini, qui vult in mari longius proficisci, si non sumpserit manu sua panem ex terra inhabitata, nihil inveniet in mari. Si voluerit iter facere ad finem deserti, nisi detulerit ex hoc mundo panem & aquam in desertum, nihil reperiet ad edendum & bibendum. Sic quoque homo, nisi egerit in vita sua resipiscentiam, post mortem non erit ipsi (superstes) resipiscentia, iuxta illud: *Qui non recipit faciem ullius expiationis.* Et scriptum est: *Ego Dominus scrutator cor & exploro renes.*

Prov. vi.

35.

Ier. xvii.

10.

R. Nechonia F. Akanah inquit: Ut intelligas efficaciam resipiscentiæ, veni & vide à Pharaone rege Ægypti, qui valde rebellavit

Exod. v. 2 Rupi supremæ, sicuti dicitur: *Quis Dominus, ut audiam vocem ejus?* Eadem autem lingua qua peccaverat, egit quoque resipiscentiam.

Exod. xv. iuxta illud: *Quis sicut tu inter deos, Domine?* atque eripuit illum Sanctus ben. ex mortuis. Unde autem probas, quod non fuerit mor-

12.

Exod. ix. tuus? quia dicitur: *Iam extendi manum meam, & percussi te.* Suscitavit illum Sanctus ben. ex mortuis ad narrandum robur fortitudinis suæ. Unde autem (probas) quod suscitaverit illum? quia dici-

13.

Ibid. v. tur: *Propterea suscitavi te.* Profectus est atque regnavit Ninivæ; con-

16.

scribebant autem Ninivite fraudulentas literas contractus, & deprædabatur quisque proximum suum, atque congregiebatur quilibet cum proximo suo ὁσπενοκοίτη, & similia opera mala. Cùm autem miserat Sanctus ben. Ionam, ut vaticinaretur contra illam, quod vastanda esset; Pharaon hoc audiens surrexit à solio suo, & laceravit vestes suas, & sacco induit se, totumque populum convocavit, ut

omnes

omnes secum jejunarent tribus diebus; & quicumque hæc non faceret, is ustularetur igne. Quid fecit? Disposuit ab uno latere viros, ab altero fœminas, atque omnem bestiam puram ab una parte, omnem verò impuram ab altera parte. Infantes autem respicientes ad ubera matrum suarum cupiebant lac sugere, matres etiam intuentes filios suos volebant lac præbere, & lachrymabantur; atque erant plus quam duodecim myriades hominum, iuxta illud: *Nonne parcerem Ninivæ civitati magnæ, in qua sunt ultra duodecim myriades hominum? Et pœnituit Dominum mali, quod locutus erat.* Jon. IV. II. Quadraginta annis produxerat vel distulerat iram suam iuxta quadraginta dies, quibus Jonam misit Niniven. Post quadraginta verò annos sæpissime reversi sunt ad priora sua opera, atque absorpti sunt veluti mortui ab infimo sepulchro, iuxta illud: *E civitate mortui gemunt.* Iob. XXIV. 12.

Misit Sanctus ben. per servos suos prophetas, ut vaticinarentur contra Israelem, & dixit: *Convertere Israel ad Dominum Deum tuum, ad illum, qui dixit tibi in Sinai, Ego sum Dominus Deus tuus. Quia corruisti in tua iniquitate. Non scriptum hic est, in gloria, in fortitudine, sed iniquitate tua. Accipite vobiscum verba; non scriptum hic est, Sumite vobiscum aurum vel argentum; sed sumite vobiscum verba. Non est quod hic scriptum, Et persolvemus aurum & argentum, sed persolvemus vitulos labiorum nostrorum.* Ose. XIV. 2. Ibid. Ibid. v. 3.

R. Juda inquit: Si Israelitæ non egissent resipiscentiam, non fuissent liberati (ex Ægypto). Non egerunt Israelitæ conversionem nisi in afflictione, expulsionem atque exilio, & cum non haberent, qui illos vivificaret. Non facturi sunt Israelitæ magnam resipiscentiam donec venerit Elias. Memento in bonum, sicuti dicitur: *Ecce mitto vobis Eliam prophetam, antequam venerit dies Domini magnus & tremendus. Ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres. In terra Israelis delectatur resipiscentia.* Malach. III. 34.

CAPUT XLIV.

R. Johannes filius Nori ait: Post omnes virtutes & miracula, quæ patravit Sanctus ben. erga Israelem in Ægypto & mari albo, reversi sunt & tentarunt Sanctum ben. decies, iuxta illud: *Et tentarunt me decies.* Præterea quoque calumniati vel male locuti sunt contra Sanctum ben. & dixerunt: *Deservit Dominus nos in hoc deserto, neque est majestas vel præsentia in medio nostri, sicuti dicitur: Estne Dominus in medio nostri, vel non?* Num. XIV. 21. Exod. XVII. 7.

R. Josua filius Karcha inquit: Quid post hanc sectionem scriptum est?

Ibid. v. 8. est? *Et venit Amalek.* Processit contra illos Amalek, ut sumeret ultionem de iis, atque abduxit ex itinere antecedentes illum (Israeliticum populum) cum cibo & potu. Et cum videret illos lassos atque defatigatos ex servitio Aegyptiaco & itineris molestia, non posuit (ad illud) cor suum, vel non fuit hoc illi cordi, sed stetit tanquam ursus in via, ut omnes trucidaret, matrem cum filiis, iuxta illud: *Cum occurreret tibi in via.*

Deut.
xxv. 18.

R. Zacharias dicit: Amalek erat cognatus Esau, atque ex veteri inimicitia venit adversus illos, ut vindictam de iis sumeret. Columna autem nubis cingebat castra Israelitarum veluti murus ambiens urbem, neque poterat hostis ad illos pervenire; sed quicumque opus habebat lotionem seu baptismo, eum nubes conservabat extra castra Israelis, quia sancta erant. hinc illud: *Castra tua sancta sunt.* Amalek autem caudam vel postimam partem amputabat, atque interficiebat quicquid post nubem erat, sicuti dicitur: *Detruncavit extremos agminis tui, qui lassi erant.*

Deuter.
xxiii. 14.
Deuter.
xxv. 18.

Dixit Moses Iosuae: *Selige nobis viros, filios patrum, pollentes robore & fortitudine, timentes Deum, atque exi, praelium committe cum Amalek.* Moses autem Aaron & Chur consistebant in loco excelsso intra castra Israelis; unus à dextra Moysi, alter à sinistra eius. Hinc discis, quod nuncio vel ministro Ecclesie illicitum sit preces habere, nisi ibi consistent duo. Omnes verò Israelitæ stabant extra tentoria sua, & intuebantur Moysen flectentem genua sua, ac ipsimet incurvabant genua sua, cadentem super faciem suam in terram, & illi concidebant in facies suas; expandentem manus suas ad cælum vel Deum, & illi extendebant manus suas ad patrem ipsorum qui in cælis est. Hinc discis, quod cum minister synagogæ preces fundit, universus populus post eum respondeat *Amen.* Percussit autem Sanctus ben. Amalek & populum eius acie gladii, iuxta illud: *Debilitavit Iosua Amalek gladio, &c.*

Exod.
xvii. 13.

R. Schila dicit: Voluit Sanctus ben. exscindere atque exterminare universum semen Amalek. Quid fecit Sanctus ben.? Extendit dextram suam, & apprehendit thronum gloriæ, atque iuravit (se velle) extirpare & disperdere totum semen Amalek in hoc & futuro seculo. hinc dicitur: *Quia manus supra thronum Iab, bellum Domini contra Amalek.*

Ibid. v.
16.

R. Pinchas inquit: Post quadraginta annos voluit Moses Israelitis in memoriam revocare, dicendo: *Meministis, quid dixeritis in deserto. Estne Dominus inter nos, vel non?* Sed dixit Moses: *Si ego tale quid locutus*

locutus fuisset Israelitis; certè pudore affecissem facies illorum. Quicumque verò pudore afficit faciem (alicuius) is non habebit partem in futuro seculo. Sed ego locutus iis sum historiam Amalek, & intellexerunt, quod ante ipsum scriptum erat. Similitudo. Cui hoc simile est? Regi, qui habet paradisum, atque rex alligat canem portæ paradisi, ipse confidet in gradibus eius vel loco excelso, & contemplatur quicquid in illo est. Ingreditur autem amicus regis, ut suffuretur aliquid ex paradiso, irruit in eum canis & lacerat vestes amici ipsius. Dixit rex. Si alloquar amicum meum, Cur ingressus es hortum meum? sane pudore suffunderem faciem ejus. Sed dicam illi. Nonne videbas canem istum stolide, quomodo laceravit vestimenta tua? Non intellexit, te amicum meum esse. atque illico animadvertet quid fecerit. Sic quoque dixit Moses: Ego locutus sum Israelitis facinus Amalek; atque confestim cognoverunt, quid superius scriptum erat. Hinc ait Moses: Memento, quid fecerit Amalek cum exires Aegypto. Dixerunt Israelitæ: Mose magister noster, Scriptura una inquit: Memento, quid fecerit tibi Amalek, & altera dicit: Memento diei sabbathi ut illum sanctifices. Quomodo duo confirmantur, vel observantur? Hic est memento, & ibi est memento. Respondit illis Moses. Poculum conditum non est simile poculo fermentato. Hic est scyphus, & iste est scyphus. Memento observare & sanctificare diem sabbathi, iuxta illud: Memento diei sabbathi ut sanctifices illum. Hoc verò memento est ad perdendum & excindendum totum semen Amalek. hinc illud: Memento, quid tibi fecerit Amalek. Vbi autem veneris in terram, ne obliviscaris. Obliti verò sunt Israelitæ excindere & disperdere universum semen Amalek, Sanctus ben. autem non est oblitus.

Deuter. xxv. 18.

Exod. xx. 8.

Cùm regnaret Saul, allocutus est illum Samuel, Sic dicit Dominus exercituum, Recensui, &c. Abi iam, percutite Amalek usque ad mingentem ad parietem. Assumpsit Saul omnes viros bellicosos, atque egressus est in occursum Amalek. ubi autem pervenit Saul ad medium itineris, substitit cogitabundus in animo suo, iuxta illud: Et venit Saul usque ad urbem Amalek, insidias struxit in valle. Si viri peccarunt, quid autem fœminæ deliquerunt? Si mulieres peccarunt, quid deliquerunt infantes? Si infantuli peccarunt, quanam in re deliquerunt? Exiit filia vocis vel Oraculum cælitus: Saul, ne sis justior possessore vel Domino tuo.

1. Sam. xv. 2.

vers. 5.

Rabbi inquit: Postquam venit Saul ad castra Amalek, vidit filios Iethro commixtos cum castris Amalek, dixit illis: Segregate vos è medio Amalek, iuxta illud: Et dixit Saul ad Kineum. Ite, recedite & descendite è medio Amalek, ne fortè te cum illo perdam, &c. Sed ergane omnes

1. Sam. xv. 6.

omnes Israelitas benignitatem exercuerat Iethro, nonne erga solum Moſen? Hinc diſcis, quod, quicunque beneficentiam exercet erga aliquem ex prioribus Israelis, ille quaſi benignitatem præſtat univerſo Israeli. Propter beneficentiam autem quam exhibuerat Moſi omnes eius filii erepti ſunt è medio Amalek, ſicuti dicitur: *Receſſit Kenæus è medio Amalek.*

R. Joſi ait: Cùm venit Sennacherib in terram Israelis, viderunt omnes populi in circuitu terræ Israelis caſtra Sennacheribi, & vehementer perterrefacti ſunt, atque aufugit quilibet è ſuo loco, iuxta illud: *Terminos populorum ſuſtuli & penuaria eorum deprædatus ſum.* Ingreſſi autem ſunt deſertum, & commixti fuerunt cum filiis Iſmael; atque omnes illi erant decem populi. hinc illud: *Tentoria Edom & Iſraelitarum, Moab & Agarenorum, Gebal & Ammon, & Amalek, Philiſteorum & incolarum Tyri, etiam Aſſur iunctus cum illis.* Omnes illi caſuri ſunt in manum filii Davidis, prout dicitur: *Deus meus, pone illas ut rotam, &c.*

Eſaiæ. x.
13.

Pſalm.
LXXXIII.
6. 7.

Ibid. v.
14.

C A P U T XLV.

R. Simeon filius Jochai dicit: Poſtquam apparuerat Sanctus ben. Moſi è medio rubi, miſit eum in Aegyptum. Dixit Moſes coram Sancto ben. Domine totius mundi, jurato mihi, te, quicquid voluerofacere, effecturum eſſe, ne loquar aliquid coram Pharaone, quod non ſis effecturus, & interficiat me. Juravit illi, ſe, quicquid poſtulaturus eſſet, effectui daturum, exceptis duabus rebus, videl. de ingreſſu in terram, & de die mortis (eius). Unde autem probas, quod iuraverit ipſi? quia dicitur: *Iuravi enim, dictum Domini.*

Gen. xxii
17.

Postquam acceperunt Iſraelitæ eloquia (decalogum), poſt quadraginta dies obliti ſunt Dei ſui, atque dixerunt Aaroni: *Aegyptii extollunt numina ſua, cantillant & pſallunt coram iis, atque conſpiciunt illa ante ſe. Faciamus nobis deos ſicuti dii Aegyptiorum ſunt, ut videamus illos coram nobis,* iuxta illud: *Dixerunt ei, Surge, fac nobis deos.* Abierunt autem ad ſocios Moſis Aaronem & Chur filium ſororis eius. Unde autem (colligis) Chur fuiſſe filium ſororis ipſius? quia dicitur:

Exod.
xxxii. i.

Et cùm mortua eſſet Azaba, ſumpſit ſibi Caleb Ephrata, quæ peperit illi Hur.

1. Chron.
ii. 19. 20

Cur autem vocatur nomen Mirjam Ephrata? Quia erat aulica, filia regum, ex magnatibus iſtius ſæculi; omnis enim princeps vel magnas, qui ſurgit in Iſraele, eius nomen vocatur Ephratæus, iuxta illud: *Ieroboam filius Nebeth Ephratæus. Et, David filius Iſai Ephratæus.*

1. Reg. xi.
26.
1. Sam.
xvi.

At quomodo erat Ephratæus? nonne erat ex tribu Iudæ? Sed quia erat

quia erat filius palatii, filius regum, ex magnatibus istius ætatis. Quia autem erat Hur ex tribu Iudæ & ex magnatibus istius ætatis, increpavit Israelem asperis & ignominiosis verbis, ut quidam ex Israelitis contra illum insurgerent atque ipsum trucidarent. Videns verò Aaron interfectum esse Hur, exstruxit altare, iuxta illud: *Et vidit Aaron*. Quid vidit? Hur filium sororis suæ occisum esse. Atque ædificavit altare, sicuti dicitur: *Et exstruxit altare*.

Exercuit Aaron inter illum (populum) & semetipsum iudicium, dicens: *Si dixerò iis, date mihi aurum & argentum, illico adferent: Si verò dixerò illis, præbete mihi monilia uxorum, filiorum & filiarum vestrarum, & confestim irrita erit hæc res*. hinc illuc: *Dixit iis Aaron, rumpite*. Au- *Ibid. v. 2.* diverunt hoc mulieres, sed noluerunt, neque receperunt in se, ut traderent monilia sua maritis suis; sed dixerunt iis: *Adparandum fædum & abominabile hoc, in quo nulla est potentia ad liberandum? Non auscultabimus vobis*. Dedit autem iis Sanctus ben. mercedem in hoc seculo, ut magis observent novilunia quàm viri; atque largitus est illis præmium in futuro seculo, quod innovandæ sint veluti novilunia, juxta illud: *Qui saturat bono desiderium tuum, & renovabitur juventus tua* *Psa. ciii. 5* *tanquam aquila*.

Cùm viderent viri non auscultare fœminas illis, ut traderent monilia maritis suis, quid fecerunt? Usque ad illud tempus habebant monilia (inaures) in auribus suis juxta morem Aegyptiorum & Arabum; divulserunt innaures, quæ erant in ipsorum auribus, atque tradiderunt Aaron, prout dicitur: *Et detraxit sibi totus populus innaures, quæ erant in auribus ipsorum*. *Exod. xxxii. 3.* Invenit autem Aaron inter has innaures lamellam auream, cui inscriptum erat nomen sanctum, eique insculpta erat figura vituli, atque istam tantùm abjecit in fornacem ignitam, sicuti dicitur: *Tradiderunt mihi*. non hic scriptum est *וַאֲשֵׁרֵיהֶם* *vers. 14.* & abjeci illas (inaures), sed *וַאֲשֵׁרֵיהֶם* & abjecerunt illud in ignem. Prodiit autem (inde) vitulus mugiens, eumque intuiti sunt Israelitæ.

R. Iuda inquit: Sammael in illum (vitulum) ingressus est atque boavit, ut seduceret Israelitas. hinc illud: *Novit bos possessorem suum*. *Esai. 1.* Contemplati sunt eum omnes Israelitæ, atque exosculati sunt: incurvarunt se coram illo, eique victimas obtulerunt. Allocutus fuit Sanctus ben. Mosen: *Mose, obliti sunt Israelitæ roboris fortitudinis meæ, quam erga illos exercui in Aegypto & mari algoso, atque pararunt sibi idolum, sicuti dicitur: Vade, descende, quia populus tuus corripit se*. *Exod. xxxii. v. 7.* *Dixit Mofi: Abi, descende, quia populus tuus corripit se. Abi, descende ex dignitate tua*. Respondit coram illo Moses: *Domine mundi, cùm nondum*

Exod. VII. 4. peccaverant coram te, vocabas illos populus meus, prout dicitur: *Educam exercitus meos, populum meum. Iam verò cum peccaverint coram te, dicis mihi: Abi, descende, quia corrupit se populus tuus. Sunt populus tuus & possessio tua, iuxta illud: Sunt populus tuus & possessio tua.* Accepit autem Moses tabulas, & descendit; Scripturæ verò portabant semetipsas & Mosén secum: ubi autem viderunt Scripturæ tympana, chorizantes & vitulum, aufugerunt, atque ex tabulis evolarunt, & ponderosæ redditæ sunt in manu Mosi, ut Moses nec seipsum neque tabulas portare posset, atque abiecit illas è manibus suis ut confringerentur, sicuti narratur: *Confregit eas sub ipso monte.* Dixit Moses Aaroni: *Quid fecisti huic populo? Denudasti illum veluti fœminam ex scortatione denudatam.* Respondit illi: *Vide quid fecerint Chur: hinc vehementer extimescebam.*

Exod. XXIV. II. Rabbi ait: Nulli principes conjunguntur in confectione vituli, hinc istud: *In selectos filiorum Israel non misit manum suam.* Non selectos, sed principes; idcirco etiam promeriti sunt intueri faciem maiestatis divinæ, sicuti dicitur: *Et viderunt Deum Israelis.*

R. Iuda dicit: Etiam tribus Levi non præbuit se sociam in opere vituli, uti narratur: *Et substitit Moses in porta castrorum, & aggregati sunt ad eum omnes filii.* Levi Videns Moses tribum Levi, illico se illi adiunxit; generosè & fortiter se gerens arripuit vitulum, & conflagravit illum igne, ac veluti pulverem terræ comminuit, disparfitque pulverem eius super faciem aquæ, iuxta illud: *Et accepit vitulum, quem confecerant, & bibendum dedit Israeli.*

Quicumque autem ex toto animo suo osculatus fuerat vitulum, eius labia fiebant aurea; atque illum interficiebat tribus Levi, adeo ut caderent ex Israele quasi tria millia virorum. Misit autem Sanctus ben. quinque angelos, ut disperderent omnes Israelitas, istaque erant קצף אף חמה משהית חרון Indignatio, ira, fervor, internecio, & æstus vel excandescencia. Audiens hoc Moses egressus est in occursum Abrahamo, Isaaco & Iacobo, dixitque: *Si vos estis ex filiis futuri seculi, consistite jam coram me; ecce enim filii vestri traditi sunt veluti grex ad mactationem.* Et steterunt ibi coram illo tres patres. Dixit Moses coram illo: *Domine omnium orbium, nonne sic jurasti illis, multiplicandum esse semen eorum veluti stellas cæli, iuxta illud: Memento Abrahami, Isaaci & Israelis? Ob merita autem trium horum patrum arceantur ab Israele tres angeli, קצף אף חמה, indignatio, ira, & fervor.* Supererant verò duo (angeli.) Dixit Moses coram illo: *Domine mundi, propter iuramentum, quod jurasti illis, arceatur ab Israele משהית internecio, iuxta illud:*

Quod

*Quod iurasti per te metipsum; atque averſa fuit internecio, hinc illud: Ibid. v. Ipſe eſt miſericors, & propitiuſ fuit illorum iniquitati, neque diſperdidit. Præ-^{13.} terea dixit Moſes coram eo: Propter juramentum quod iuraſti mihi, re-^{Pſalm.} moveatur ab Israele ^{LXXVIII.} אַסְתּוּ אֵשׁ, hinc dicitur: Revertere ^{38.} מִמֶּרְרָא ab æſtu ^{Exod.} iræ tuæ. Quid fecit Moſes? Defodit in terra veluti domum ^{XXXII. 12} quandam amplæ habitationis in poſſeſſione filiorum Gad, at-
que abſcondidit אֵשׁ אֵשׁ אֵשׁ æſtum iræ veluti hominem in carcere conſtrictum. Quotieſcunque autem Iſraelitæ peccabant, ad-
ſcendebat & dilatabat os ſuum ad mordendum ſpiritu ſuo & diſ-
perdendum Iſraelitas; hinc vocatur nomen eiꝯ פֶּבֹר *Dilatatus*: atque
memoravit vel pronunciavit Moſes ſupra illum Nomen Dei, & de-
truſit illum infra terram. Cũ verò mortuus erat Moſes, quid fe-
cit Sanctuſ ben.? Poſuit ſepulchrum eiꝯ è regione illiuſ; quotieſ-
cunque autem Iſraelitæ peccabant, dilatabat os ſuum ad morden-
dum afflatu ſuo atque exterminandum Iſraelitas: Videns autem
ante ſe Moſis ſepulchrum expaveſcebat & retro cedebat. ſic dicitur:
*Et ſepelivit eum in valle Mol domus Pebor.**

Deuter.

XXXIV. 5.

CAPUT XLVI.

R. Elieſer F. Azariæ dicit: Veſperâ Sabbathi, die ſexta menſis,
& horâ ſextâ diei acceperunt Iſraelitæ eloquia (decalogum),
& horâ nonâ diei reverſi ſunt Iſraelitæ ad tentoria ſua, & habuit
turba (ibi) ſtationem duobus diebus. Idcirco quieverunt iſto ſab-
batho hilares ex lætitiâ feſti, quo audiverant vocem Sancti ben. iu-
xta illud: *Quæcunque enim caro audiverit vocem Dei viventis.*

Deut. v.

26.

Allocutus eſt Sanctuſ ben. Moſen ſermone honeſto: *Abi, dic Iſ-^{Ibid. v.} raelitis. Quilibet diſcedat ad tentorium ſuum, prout dicitur: Abi, dic il-^{30.} lis. Revertimini ad tentoria veſtra. Poteris tu quoque reverti.* Sed docuit,
quod ab illo die, quo lex fuit data Iſraeli, non acceſſerit Moſes ad
uxorem ſuam, iuxta illud: *Tu verò conſiſte hic mecum.*

Ibid.

R. Iofua F. Karcha inquit: Quadraginta diebus, quibus egit
Moſes in monte, legebat de die in Mikra Scriptura, noctu verò
repetebat in Miſna vel Deuterofi. Poſt quadraginta autem dies
ſumpſit tabulas, & deſcendit ad caſtra; decimoſeptimo autem
Tamuz vel Iulii confregit tabulas atque interfecit maledictos Iſ-
raelis. Tranſegit quadraginta in caſtris donec exuſſiſſet vitu-
lum, & comminuiſſet in pulverem terræ, atque omnem intere-
miſſet, qui exoſculatus fuerat vitulum, & idololatriam exterminaſ-
ſet ex Israele, ac quamlibet tribum ordinaiſſet ſuo loco. Initio verò

mensis Elul dixit Sanctus ben. Mosi: *Adscende ad me in montem, & per universa castra circumferto buccinam. Ne, ubi adscenderit Moses in montem, amplius errent post idololatriam.* Atque illo die exaltatus fuit Sanctus ben. ista buccina. hinc illud: *Adscendit Deus cum clangore, Dominus cum buccina.* Hinc etiam ordinarunt sapientes, ut clangant buccinâ quotannis initio mensis Elul seu Septembris.

R. Tahana dicit : Tabulae non sunt creatae ex terra , sed ex caelo ,
Exod. (atque fuerunt) opus manuum Sancti ben . sicuti dicitur : *Et tabulae*
xxxii. 16 *opus Dei* הַמֶּלֶךְ *illa . istae* tabulae fuerunt antea vel ab initio . Scriptura
haec erat scriptura Dei ; ista erat scriptura , quae fuerat antea . Insculpta
tabulis , ne legas חָרוּת *sculpta , sed* חֲרוּת *candoris igniti . Cum autem*
Exod. dixisset Sanctus ben . Mosi : *Sculpe tibi duas tabulas lapideas , &c. cœ-*
xxxiii. 1. *duus lapis adamantinus creatus est Mose in tentorio ipsius , eumque*
vers. 4. *asciavit , iuxta illud : Et sculpfit duas tabulas similes prioribus . Adscendit*
autem Moses cum tabulis , atque transegit quadraginta dies in mon-
te , confidens coram Sancto ben . sicuti discipulus sedet coram prae-
ceptore suo , legens interdium in Mikra vel Scriptura , noctu repe-
tens in Misna . Dixerunt illi angeli ministerii : Mose , non est data lex
Exod. xx. *nisi propter nos . Respondit illis Moses : Scriptum est in lege , Honora pa-*
12. *tre tuum , & matrem tuam . At quomodo vos habetis patrem & matrem ?*
Num. *Præterea scriptum est in lege : Cum mortuus fuerit homo in tentorio . Quid ?*
xix. 14. *inter vosne evenit mors ? Sed data est tantum propter nos . Et conticue-*
runt , nec quicquam amplius responderunt . Hinc aiunt : Adscen-
dit Moses scientiam suam ad superiores vel cælites , & deturbavit robur & fiducia
angelorum ministerii ; prout dicitur : Civitatem potentium conscendit sa-
Prov. *pienter , & dejecit robur fiduciae ejus . Viderunt angeli ministerii , San-*
xxi. 22. *ctum ben . legem dedisse Mose , steterunt ipsimet atque donarunt*
Mosi munera , literas & libros mendicamentorum pro hominibus ,
Psal. *iuxta illud : Adscendisti in altum , & captivam duxisti captivitatem .*

Ben Bethira inquit. Moses tranſegit in monte 40 diebus, ſcrutans
verba legis & literas illius inveſtigans; poſt 40 dies ſumpſit legem,
& deſcendit decimo die menſis ſeptimi die Expiationis, atque poſ-
ſeſſionem hanc dedit Iſraeli in æternum ſtatutum. hinc dicitur:
Levit. Et ſit hæc vobis in æternum ſtatutum.

xvi. 34. R. Zacharia inquit: Légerunt in lege, & invenerunt scriptum esse
Levit. in illa: *Affligetis animas vestras*. Atque isto die resonare fecerunt buc-
xvi. 29. cinam per universa castra, ut jejunaret totus populus à viro ad fœ-
minam, à magno ad parvulum. Nisi autem esset dies Cippurim,
expiationum, mundus non subsisteret: dies enim expiatorius in hoc
& fu-

& futuro seculo expiat. sic dicitur: *Sabbathum sabbathorum hoc vo-* Ibid. v.
bis. Sabbathum huius seculi, sabbathorum in futuro seculo. Licet 30.
autem omnia festa transirent vel abolerentur, dies tamen expiatorius
non transibit; quia dies expiatorius levia & gravia (peccata) ex-
piat. hinc dicitur: *Quia isto die expiabit vos ab omnibus peccatis vestris;* Ibid. v.
Non est hic scriptum, à peccatis vestris, sed ab omnibus peccatis vestris. 31.
Isto die, quo lex fuit lata, dixit Sammael coram Sancto ben. Domi-
ne mundi, super omnes populos mundi dedisti mihi potestatem, non verò in Is-
raelitas. Respondit illi: *En, habes in illos potestatem die expiationis, si ha-*
buerint peccatum; si verò non, in illos non habebis potentiam. Idcirco dant
illi munus die Expiatorio ne irritum reddat Israelitarum sacri-
cium. hinc dicitur: *Vna sors pro Domino, altera sors pro Hazazel seu ca-* Lev. xvi.
pro emissario. Sors Sancti ben. est sacrificium holocausti; sors verò 8.
Hazazel est hirci peccati, atque omnes iniquitates Israelis super il-
lum sunt, iuxta illud: *Et feret hircus ille super se omnes iniquitates illorum.*
Animadvertit autem Sammael, nullum peccatum in iis deprehendi vers. 22.
die expiatorio. Dixit coram Domino mundi: *Habes unicum popu-*
lum in terra, similem angelis ministerii in cælis. Quid angeli ministerii?
Non habent poplites; sic & Israelitæ die expiatorio stant super pe-
des suos. Quid angeli ministerii? Non habent cibum nec potum; sic
& Israelitæ die expiationis non habent cibum neq; potum. Quid an-
geli ministerii? Puri sunt ab omni peccato; sic quoque Israelitæ
die expiatorio mundi sunt ab omni peccato. Quid angeli ministerii?
Pax inter illos est intima; ita etiam die expiationis pax est in medio
Israelitarum. Audit quoque Sanctus ben. supplicationem illorum
de accusatore ipsorum. Expiat quoque altare, sacerdotes atque
universum cœtum, à magno usque ad parvum. sicuti dicitur: *Et ex-* vers. 33.
piabit sanctuarium sanctum.

Dixit Moses: Die expiatorio videbo gloriam Sancti ben. & post-
modum expiabo iniquitates Israelis. Dixit Moses coram Sancto
ben. Domine mundi, ostende mihi quæso gloriam tuam. Respondit illi Exod.
Sanctus ben. *Non poteris videre gloriam meam, & non mori,* iuxta illud: xxxiii. 19
Non videbit me homo & vivet. Sed propter iuramentum, quod præstiti tibi, Ibid. v.
notum faciam tibi nomen tuum: *Faciam beneplacitum tuum.* Consiste hic 20.
in porta tentorii, & transire faciam ante me angelos ministerii. hinc dici- vers. 12
tur: *Faciam transire coram te omne bonum.* Vbi verò audiveris Nomen, quod
indicabo tibi, tunc consistam ibi coram te. persiste autem in fortitudine tua, Ibid.
& ne expavescas, iuxta istud: *Miserebor cuius miserebor, clemens ero erga*
quem clemens ero. Dixerunt angeli ministerii coram Sancto ben. En,

nos inservimus tibi noctu ac interdiu, & non possumus videre gloriam tuam, & hic filius mulieris vult gloriam tuam intueri. Insurrexerunt autem contra illum cum indignatione & terrore, ut interficerent illum, atque anima pertigit ad mortem. Quid fecit Sanctus ben. ? Apparuit illi in nube, prout dicitur : *Et descendit Dominus cum nube*, (qui fuit septimus descensus) & obtexit illum Sanctus ben. volâ ne moreretur, hinc dicitur : *Cum transibit gloria mea, ponam te in fissura petrae huius, & obtegam te manu meâ*. Postquam autem transierat Sanctus ben. removit manum suam ab illo, & vidit posteriora Majestatis divine, sic dicitur : *Cum tollam manum meam, videbis posteriora mea*. Incepit Moses exclamare voce magnâ, & dixit : *Dominus, Dominus, Deus est misericors & graciosus*. Atque dixit coram illo : *Con dona quæso iniquitates Israelitarum in confectiione vituli usque ad finem omnium generationum*. Et sic fecit, quia erat tempus beneplaciti, atque sic dicit : *Tempore beneplaciti exaudivi te*. Sed dixit rursus : *Remitte quæso iniquitates illorum propter vituli facinus*. Respondit illi Sanctus ben. *En iuxta verba tua feci*. hinc istud : *Et dixit Dominus, Condonavi secundum verba tua*.

20.

CAPUT XLVII.

R. Eliezer F. Arech dicit : Cum descendit Sanctus ben. ut daret legem suam Israelitis, descenderunt cum ipso sexaginta myriades angelorum ministerii, juxta sexaginta myriades fortium Israelitarum. Habebant autem in manibus suis arma & coronas, & cinxerunt Israelitas corona Nominis amphorasch seu proprii Dei. Omnibus istis diebus, cum nondum patraverant facinus illud (de vitulo,) erant coram Sancto ben. præstantiores angelis ministerii; neque dominabatur in illos angelus mortis, neque egerant foramina vel excrementa sua tanquam homines. Illicò autem atque factum istud commiserant, indignatus contra illos fuit Sanctus ben. dixitque : *Cogitaveram vos coram me fore angelos ministerii, iuxta istud : Dixi, dii vos estis, & omnes filii Altissimi*. Et mox : *Certè instar hominis moriemini*.

Psal.
LXXXII. 6.
7.

R. Iuda inquit : Sicuti homo, quotiescunque se induit vestibus ornatûs sui, pulcher est formâ, decore & elegantia sua; ita quoque Israelitæ, cum vestiret illos Nomen Dei, erant formosi Sancto ben. tanquam angeli; statim autem atque patraverant facinus illud, exarsit contra illos Sanctus ben. dixitque iis : *Deiiciam te ex tuo gradu vel dignitate, & sciam quid tibi facturus sum*. Atque ista nocte descenderunt sexaginta myriades angelorum ministerii iuxta sexaginta myriades strenuorum Israelitarum, atque sustulerunt ab iis, quicquid ipsis dederant,

derant, & nudi deprehensi sunt contra voluntatem suam. hinc dicitur: *Et spoliaverunt se Israelitæ.* Non est hic scriptum, *וַיִּנָּצְלוּ* Et depre- *Exod.*
dati sunt, sed *וַיִּתְּנוּ* Et spoliati sunt omni robore vel ornamento suo. *xxxi. 6.*
 Dicit autem quidam, decorticatus est illo.

Rabbi ait: Ubicunque confederunt Israelitæ in deserto, ibi confecerunt sibi idola, prout dicitur: *Et sedit populus ut ederet ac biberet,* *Exod.*
atque surrexit ad ludendum. Quid autem postea scriptum est? *Et pararunt* *xxxii. 6.*
sibi idola. Atque alia Scriptura inquit: *Morabatur Israel in Sitim.* *Num.*
 Quid ibi scriptum est? *Et cæpit populus scortari cum filiabus Moab.* Hæc *xxv. 1.*
 fuit idololatria.

R. Iuda inquit: Consilium impiorum longe recedat à me, & consilium Bilhami quod suavit Madianitis, ut caderent ex Israele viginti quatuor millia virorum. Dixit iis: Non prævalebitis huic populo, nisi cum peccaverint adversus Creatorem suum. Confestim pararunt diversoria extra castra Israelitarum, & respexerunt ad filias Madian, quæ fucaverant oculos suos, & post illas errarunt, iuxta illud: *Et cæpit populus fornicari cum filiabus Moab.* Simeon & *Ibid.*
 Levi zelati sunt contra meretrices, sicuti dicitur: *Facietne scortum* *Genes.*
sororem nostram? Princeps autem tribus Simeon non fuit recordatus illius quod fecerat senex, neque objurgavit primogenitos Israelis, sed ipsemet in propatulo congressus est cum scorto Madianitide, prout dicitur: *Nomen viri Israelitæ occisi, qui percussus fuit cum* *Num.*
Madianitide. Omnes autem principes & Moses, Eleazar & Phineas videbant angelum mortis, & confidebant lachrymantes, nescientes, quid agendum esset. Videbat verò Phinchas Zimri publicè congre- *xxv. 15.*
 dientem cum Madianitide, & magno zelo incitatus rapuit è manu Mosis lanceam, & post illos currens transfodit posticam fœderis ejus (membrum circumcisi,) atque transiit lancea in ventriculum mulieris, hinc dedit illi quoque Sanctus ben. cibum ventriculi, atque roboravit semen eius. Erexit autem lanceam in terra, atque hærebant in vertice spiculi unus supra alium, vir super mulierem, atque separatae erant maxillæ viri à maxillis fœminæ; idcirco dedit illi Sanctus ben. cibum maxillarum, iuxta illud: *Et de-* *Deuter.*
dit sacerdoti brachium, maxillas & ventriculum. Surrexit veluti magnus *xviii. 3.*
 judex Israelem judicans, sicuti dicitur: *Et surrexit Phineas, & judi-* *psal. cvi.*
cavit seu vindicavit, quasi diceret, & constitit inter iudices. Percus- *30.*
 sit etiam selectiores Israelis, atque contexit illos omnibus armis castrorum Israelis, ut videret populus atque timeret. Vidit autem Sanctus ben. quid fecerat, quod arcuerat fornicatorem ab Israele.
 R. Elie-

R. Eliezer inquit: Æstimavit Sanctus ben. nomen Phinchasi tanquam nomen Eliæ b. m. inter habitatores Gilhad, quia Israel conversionem egerat in terra Gilhad, prout dicitur: *Fædus meum erit cum ipso, vita & pax.* Atque dedit illi vitam huius & futuri seculi, & largitus est illi eiusque filiis mercedem bonam, sive iusti sive impii essent, propter æternum sacerdotium, hinc dicitur: *Erit ipsi atque semini eius post illum fædus sacerdotis æternum.*

R. Eliezer Amodæus ait: Stabat Phineas & anathema pronuntiabat super Israelem per mysterium Nominis amphorasch, & per Scripturam in tabulis exaratam; per anathema curiæ superioris (cælestis) & inferioris: Ne quisquam Israelitarum biberet vinum gentilium, siquidem conculcat pedem eorum, sic dicitur: *Et gregem conculcatum pedibus vestris depascunt, & conturbatum pedibus vestris bibunt.* Omne enim vinum gentilium ad idololatriam & scortationem (allicit); quia primitias musti sui desumunt pro idololatria & scortatione, seu libant veneri, iuxta illud: *Fornicatio vini & musti.* Atque alibi inquit Scriptura: *Ne sis cum ingurgitantibus se vino & commessantibus carnem.*

R. Phinchas ait: Dixit Sanctus ben. Mosi: *Mementote istius quod fecerunt vobis Madianitæ, quod ceciderint ex Israele vices quater millia virorum; sed non perrexisti illos ulcisci,* sicuti dicitur: *Ulcisceris filios Israelis?* Quid fecit Moses? Sumpsit centum viros ex qualibet tribu Israelis, videlicet 1200 viros, atque zelatus est contra fornicationem principis. Acceperunt autem vasa sancta & buccinas clangoris in manibus suis; & abierunt atque considerunt cum filiabus Madian, atque adduxerunt illos. Audiens hoc Moses egressus est in occursum eorum, atque allocutus est illum de viginti quatuor millibus, qui ceciderant ex Israele, iuxta illud: *Enistæ fuerunt filiis Israel iuxta sermonem Bilhami.* Cœpit Moses contra illos indignari, prout dicitur: *Et Moses iratus fuit contra præfectos exercitus.* Cùm autem irasceretur, ablatus fuit ab illo Spiritus Sanctus. Hinc discis, quod iracundia perdiderit sapientiam eius. Advocavit Eleazarem, & tradidit illi post se, hinc illud: *Et dixit Eleazar sacerdos ad viros exercitus, hoc est decretum legis quod præcepit Dominus Mosi.* Dixit iis: *Mosi præcepit, non verò mihi præcepit.*

CAPUT XLVIII.

R. Iohannes F. Zachæi aperuit (os suum). *Eodem die feriit Do-* Gen. xv.
18.
minus cum Abrahamo fœdus, &c. Dixit Abraham coram Sancto
 ben. Domine mundi non dedisti mihi semen, & dicis mihi, *semini tuo dabo* vers. 2.
banc terram. juxta illud: *Ecce non dedisti mihi semen.* *Vnde cognoscam* vers. 8.
me hereditario iure possessorum eam? Respondit illi Sanctus ben. *Abra-*
ham. *universus mundus verbo meo subsistit, & non credis sermoni meo, sed*
interrogas. *Vnde cognoscam me possessorum illam?* *Per vitam tuam, duabus*
vicibus certò cognoscies illud fore peregrinum, hinc illud: Certò scias semen vers. 13.
tuum fore peregrinum.

R. Eliezar F. Azariæ inquit: Israelitæ non sunt commorati in
 Aegypto nisi 210 annis. Ut intelligas ita se rem habere, veni & vi-
 de. Cùm descenderet Ioseph in Aegyptum erat filius septendecim
 annorum, cùm verò coram Pharaone staret, erat filius 30 anno-
 rum, prout dicitur: *Et Ioseph filius annorum.* Septem autem anni fue- Genes.
xli. 46.
 runt saturetatis, & duo anni famis. En 39 annos. Levi autem
 filius Iacobi sex annis grandior natu erat Iosepho, & cum descen-
 deret in Aegyptum erat filius 45 annorum, atque anni vitæ ipsius in
 Aegypto fuerunt 92. En 137 annos; iuxta illud: *Anni vitæ Levi fue-* Exod. vi.
16.
runt 137. Cùm descenderat in Aegyptum peperit illi uxor filiam
 Iochabad, quæ filia 130 annorum peperit Moysen, sicuti dicitur:
Et Moyses octoginta erat annorum. Ecce, omnes hi simul conficiunt
 210 annos, quorum signum est 117. *Descendite.* Hic verò ait: *Subiicient* Gen. xlii
2.
eos servituti & affligent illos quadringentis annis. Respondit illi Eleezar
 F. Arech. Non dixit (illud) Sanctus ben. Abrahamo nisi ab illo Gen. xv.
13.
 tempore, quo habebat semen, hinc dicitur: *Peregrinum erit semen*
tuum. Scriptum quoque est: *In Isaaco vocabitur tibi semen.* Atque Gen. xli.
12.
 à nato Isaaco usque dum exiverunt Israelitæ, sunt 400 anni.

Dixit illi R. Iohannes F. Zechai. Nonne scriptum est, *Et habitatio* Exod. xii
40.
filiorum Israel, quibus in Aegypto commorati sunt, fuerunt 430 anni, &c. Re-
 spondit ei. Israelitæ habitarunt in Aegypto 210 annis, & quinque an-
 nis antequam venerat Jacob in Aegyptum natæ illi sunt duæ tribus
 ex Iosepho, Menasse & Ephraim, iuxta illud: *Ephraim & Menasse*
sunto mihi veluti Ruben & Simeon. En 215 annos dierum & noctium.
 Unde confiunt 430 anni. Transilierunt autem terminum suum pro-
 pter merita patrum, qui sunt colles mundi, atque de his ait Scri-
 ptura: *Vox dilecti mei, ecce hic venit transiliens, &c.* R. Eleezar inquit. Cant. ii.
8.
 Isti omnes anni sunt, quibus Israelitæ tutò & tranquille habitarunt

in Ægypto, usque dum venit Jaganon è filiis Ephraim, & dixit: *Apparuit mihi Sanctus ben. ut educerem vos ex Ægypto.* Filii Ephraim, quia erant elato animo, è semine regio atque pollentes fortitudine in bello, surrexerunt, & acceperunt uxores filios & filias suas, atque exiverunt Ægypto. Insecuti sunt illos Ægyptii, atque trucidarunt eos, iuxta illud: *Ducenta millia, omnes fortes filii Ephraim armati, &c.*

Psal.
LXXVIII.
11.

R. Inai dicit: Nonne Ægyptii in servitutē redegerant Israelitas? Sed una hora ex die Sancti ben. erat annus octogintessimus tertius antequā nasceretur Moses. Dixerunt autem Magi Pharaoni. *Nasciturus est puer, qui educturus est Israelitas Ægypto.* Cogitavit & dixit in corde suo, abiiciant omnes natos masculos in fluvium. Cum illis etiam ipse (Moses) abjectus fuit, iuxta illud: *Omnem filium natum proiicite in fluvium.* Sed frustraneum hoc fuit. Tres iam anni erant, & tertio natus fuit. Cum autem natus erat, dixerunt illi: *Ecce natus est, qui est veluti stipula pro oculis nostris.* Respondit illis: *Cum iam natus sit, ne deinceps proiicite natos in fluvium, sed gravius illis imponite jugum, ut amara reddatur vita patrum ipsorum.* sicuti dicitur: *Et amaram effecerunt vitam illorum.*

Exod. I.
22.

R. Nathaniel dicit. Viderunt parentes Mosis, formam Mosis esse veluti angeli Dei; & circumciderunt illum, nomenque eius vocarunt *Iekutiel.*

Exod. II. 2

Ibid.

R. Simeon ait: Appellarunt eum *Tof*, iuxta illud: *Et vidit eum esse צו Tof, elegantem.* Vivum illum conservarunt in ædícula sub terra tribus mensibus, prout dicitur. *Et abscondidit eum tribus mensibus.* Cum autem post tres menses non posset amplius occultari, deposuit eum in capsula, atque in rivum demisit. Hoc autem prævisum fuit coram Sancto ben. Filia autem Pharaonis Bathia percussa erat gravibus plagis, neq; poterat se lavare in calidis (aquis) sed descendit ut lavaret in fluvio. Vidit puellum lachrymantem, atque extendit manum suam, eumque apprehendit, & sanata fuit, dixitque: *Puer hic justus est, & conservabo illum in vita.* Quicumque autem servat animam unam ex Israele, is quasi totum mundum conservat, & qui perdit unicam animam Israelitarum, is veluti universum mundum perdit. Hinc promerita fuit filia Pharaonis adhærere alis Majestatis divinæ, & vocata fuit filia Dei. Omnes autem Pharaonis aulici illum honorabant, hinc dicitur: *Et credit, & exivit ad fratres suos.* Exiverat Moses ad castra Israelitarum, & vidit Ægyptium percutere quendam ex filiis Kahati, qui erat ex fratribus eius

Exod.
II. II.

eius ex tribu Levi, juxta illud: *Et vidit virum Aegyptium percutientem* Ibid.
quendam Hebraeum ex fratribus suis. Cæpit illum execrari, & sustulit
 gladium labiorum suorum, & trucidavit eum, atque occultavit in
 castris Israelitarum, sicuti dicitur: *Et abscondidit eum in arena.* Non in
 arena, sed Israele. hinc illud: *Et numerus Israelitarum veluti arena maris.* vers. 12.

Egressus est die secundo, & vidit duos Hebræos rixantes, qui e-
 rant Dathan & Abiram, juxta illud: *Et dixit violento, quare tu percutis* vers. 13.
proximum tuum? Respondit illi Dathan, *Tu conaris me interimere*
gladio oris tui, sicuti interfecisti Aegyptium. sicuti dicitur: *Quis constituit* vers. 14.
te principem & judicem super nos? Num ut me interficias, hoc dixisti, sic-
uti trucidasti Aegyptium?

Postquam venerunt Moses & Aaron ad Pharaonem, dixerunt il-
 li: *Sic ait Dominus Deus Israelis, Dimitte populum meum ut serviat mihi.*
 Respondit Pharaon. *Quis est Dominus, ut auscultem voci eius & dimittam* Exod. v. 2
Israelem? Non cognovi Dominum, neque Israelem dimittam. Illico pro-
 iecit Aaron virgam suam, atque facta est serpens ignitus. Advocavit
 statim Pharaon magos, qui etiam adiecerunt virgas suas, & factæ sunt
 igniti serpentes; sed accurrit scipio Aaronis & deglutivit illorum
 virgas, juxta illud: *Et deglutivit virga Aaronis virgas illorum.* Immisit Exod. vii
 manum suam in sinum, atque eduxit eam leprosam instar nivis; sic 12.
 quoque magi. Omnes plagas, quas immisit Sanctus ben. Aegyptiis,
 ipsi quoque patrarunt, donec immitteret illis Sanctus ben. ulcera,
 quæ non potuerunt efficere, sicuti narratur: *Et non potuerunt magi* Exod. ix.
consistere coram Mose propter ulcera. 11.

R. Akiba inquit: Spiculatorum Pharaonis strangulabant Israeli-
 tas ad parietes domus inter fornacem laterum. Idcirco vociferati
 sunt inter parietes, & Sanctus ben. exaudivit gemitum illorum, sic
 dicitur: *Exaudivit Deus gemitum illorum, & recordatus fuit fœderis sui.* Exod. 11.
 Præterea ustularunt filios illorum in fornace ignito, hinc illud: 25.
Vos sumpsit Dominus, & eduxit vos è fornace ferri ex Aegypto. Sed mensu- Deut. 17.
 ravit illis Sanctus ben. eadem mensura, atque necavit primogeni- 20.
 tos illorum. Postquam egressi sunt Israelitæ Aegypto, quid fecit
 Sanctus ben.? Deturbavit omnes imagines abominationum ipso-
 rum, juxta illud: *Et in deos illorum exercuit Dominus iudicia.* Num.

R. Iosi ait. Aegyptii polluerant Israelitas eorumque uxores, Scias xxxiii. 4
 autem nepotem Dan duxisse uxorem è tribu sua, cuius nomen erat
Salomith filia Dibri. Eadem autem nocte accedebant ad illam ex-
 ætor es Pharaonis & trucidabant maritum eius & fœtum, ac quod-
 cunque aliud semen, sive erat dulce ad oblectandum sive amarum ad

reddendum amarum. Cum verò exierant Israelitæ Aegypto, convitio affecit & blasphemavit (Deum), sicuti dicitur: *Et exerratus est filius Israelitidis Nomen, & blasphemavit.*

Levit.
xxiv. 11.

R. Ismael inquit: Quinque sunt digiti dextræ Sancti ben. Omnes fundamentum fuerunt liberationis. Minimus digitus monstravit

Gen. vii.
15.

Noacho quomodo arca esset conficienda. hinc dicitur: *Sic facies eam.*

Exod.

Secundo digito à minimo percussit Aegyptos. Tertio digito à minimo conscripsit tabulas, sicuti dicitur: *Tabulae lapideae conscriptae digito Dei.*

Deut. ix.

Digito quarto, qui est secundus à pollice ostendit Mosi, quomodo Israelitæ daturi essent pro animarum suarum redemptione iuxta illud: *Hoc dabunt.*

Exod.

Pollice & tota manu perditurus est Sanctus ben. filios Esau, qui sunt persecutores Israelitarum, uti & filios Ismael, qui sunt illorum hostes. hinc dicitur: *Exaltabitur manus tua super omnes hostes tuos, & omnes inimici tui exseindantur.*

Mich. v. 9

R. Elieser dicit: Quinque literæ, quæ duplicantur inter literas in lege, fundamentum sunt liberationis. Veluti כך Caph duplicatum, per illud liberatus fuit pater noster Abraham ex Ur Chaldæorum,

Gen. xii. 1

sicuti dicitur. אבי אבי אבי è terra tua: מם Mem duplicatum, illo ereptus fuit Isaac pater è manu Philistæorum, iuxta illud: *Discede à nobis, quia potentior factus es מאר ממנו nobis valde.*

Genes.

Per כן vindicatus fuit pater noster Jacob è manu Esau, quia dicitur: *עלני ערפה me quæso è manu fratris mei.*

Exod. xii. 6.

Per פך liberati sunt patres nostri ex Aegypto, hinc dicitur: *פקר פקרתו Visitando visitavi vos.*

Zach. vi. 12.

Per פך liberaturus est Sanctus ben. Israelitas in fine quarti regni seu Monarchiæ, atque dicturus est illis: *Germen florescere feci vobis, sicuti dicitur: Ecce vir cui nomen תזמח Tzemach Germen, subter se תזמח, germinabit, atque edificabit templum Domini.*

Exod. ix.

Non sunt autem literæ traditæ nisi Abrahamo patri nostro, Abraham verò tradidit illas Isaaco, Isaac antem tradidit Jacobo, Jacob verò tradidit eas Josepho, Joseph tradidit fratribus suis. Et Ascher filius Jacobi tradidit arcanum liberationis Serach filia Ascher.

Exod. ix.

Cum autem venit Moses & Aaron ad seniores Israelis, atque signa patrarunt coram illorum oculis, iverunt seniores ad seniore nostram Serach filiam Ascher, eamque allocuti sunt: *Venit vir atque miracula fecit coram oculis nostris.*

Exod. ix.

Illa verò in hunc modum respondit illis: *In istis miraculis nihil omnino est. Dixerunt illi: Nonne dixit nobis, Visitando visitavi vos?*

Exod. ix.

Respondit illa: *Hic vir liberaturus est Israelitas ex Aegypto, sic enim audivi ex patre meo ore ad os. iuxta illud: Visitando visitavi vos.*

Exod. ix.

Illico credidit populus in Deum & Mo- sen, sicuti dicitur: *Et credidit populus, & audivit quod Dominus visitaverat Israelem.*

Exod. ix.

R. Akiba

Exod. ix.

Exod. ix.

R. Akiba inquit: Exactores Pharaonis percutiebant Israelitas, ut darent ipsis demensum laterum, iuxta illud: *Et summam laterum*. Non ^{Exod. v. 8} præbebant autem Israelitis paleam, sicuti dicitur: *Stramen non dedit* ^{Ibid. v. 16} *servis tuis neque lateres, & dicunt nobis, parate (lateres)*. Colligebant autem Israelitæ paleam in deserto, atque calcabant illam cum cæmento uxores filii atque filiæ illorum, & palea deserti terebrabat calcanea ipsorum, ut sanguis prodiret, cum argilla calcaretur. Rachel autem neptis Sotelech gravida erat ad pariendum, & calcabat cum marito suo argillam, & prodiit foetus ex visceribus eius ut misceretur cum lateritia materia, atque adscendit clamor eius ad thronum gloriæ. Descendit verò Michael, & sumpsit laterem in olla sua, & coram throno gloriæ detulit. Illa ipsa autem nocte apparuit Sanctus ben. & percussit omnes primogenitos Aegyptiorum. sic dicitur: *Factum autem fuit media nocte, ut percuteret Dominus* ^{Exod. xii.} *omnem primogenitam*. Dixit Sanctus ben. *Si eduxero Israelitas noctu,* ^{29.} *tum dicent Aegyptii more furum peregrinaverunt opera sua; itaque educam illos medio die in solis valore,* iuxta illud: *Et evenit in ipsomet die, ut educeret Domi-* ^{Ibid. v. 31} *nus Israelitas ex Aegypto cum exercitibus ipsorum.*

R. Iuda dicit: Tota ista nocte Israelitæ edebant, & bibebant vinum, atque hilares celebrabant Sanctum ben. magna voce. Aegyptii verò vociferabantur ex amaritudine animæ propter plagam, quæ subito illis obvenerat. hinc dicitur: *Et fuit magnus clamor in* ^{Exod. xi.} *Aegypto; quia nulla erat domus, in qua non erat mortuus*. Ob me- ^{6.} rita autem trium rerum egressi sunt Israelitæ Aegypto, quod non mutaverant linguam suam, quod inter illos non fuerat lingua maledica, & per unitatem Nominis Dei; exiverunt Israelitæ referti benedictionibus omnis generis boni, siquidem memor fuit sermonis illius dicti Abrahamo: *Sed gentem cui servituri sunt ego judicabo*. Et ^{Genes. xv} sic postmodum egressi sunt cum magnis facultatibus. ^{14.}

CAPUT XLIX.

R. Simeon F. Jochai inquit: Voluit Sanctus ben. excindere & disperdere omne semen Amalek, & misit ad Saulem filium Kisch, ut exterminaret atque pessundaret universum semen Amalek. Saul verò & populus audiverant, & non pepercerunt homini vili sed Agag, sicuti dicitur: *Et pepercit Saul & populus Agag, & præ-* ^{1. Sam. xv} *stantiori gregi atque armento*. Audivit hoc Samuel, & egressus est in ^{9.} occursum illis, dixitque: *Vos misericordiam exercuistis erga Amalek, & superstitem ex illo servastis*. Responderunt illi: *Grege hic & armentum*

erit ad parandum sacrificium Domino Deo tuo. Sed dixit illis: *Non delectatur Dominus holocaustis & victimis. Sed ut quis auscultet voci eius. hinc illud: Non delectatur Dominus holocaustis & victimis, quàm ut audiatur voci eius. Ecce obedire præstat sacrificiis, &c.*

R. Phineas dicit: Prævidit Sanctus ben. surrecturum ex Agag quendam magnum afflictozem & hostem Judæis. Quisnam autem is fuit? Haman impius, iuxta illud: *Haman filius Hamedatba ex Agag, hostis & adversarius Iudæorum.* Ex semine autem Saulis vindex & ultor (fuit) Iudæorum à manu Hamanis. Quis is fuit? Mardocheus; sicuti dicitur: *Vir Iudæus erat in civitate Susis.* Stetit autem ibi Samuel, & preces fudit, dixitque: *Domine orbium, ne obliviscaris afflictionis, quâ affecit impius Esau patrem suum Iacobum, cum duxit uxores alienigenas sacrificantes & adolentes idolis ad amaram reddendam vitam parentum suorum, prout dicitur: Et fuerunt exacerbatio spiritus Isaac & Rebeccæ. Memento peccati ejus super filios ac nepotes illius usque ad finem omnium ætatum, hinc illud: Revocetur in memoriam apud Dominum iniquitas patrum ejus.*

Audivit Samuel vocem mussitantem in ore Agagi, atque dixit: *Fieri potest ut tollatur à nobis mala mors, sicuti dicitur: Profecto recessit amaror mortis.* Dixit illi Samuel: *Sicut orbavit gladius tuus mulieres, sic quoque absument è mulieribus matrem tuam. Vti gladius avi tui Amalek perdidit omnes selectiores Israelitas post nubem, atque permanserunt uxores ipsorum orbatae atque viduae; sic quoque in excidio Esther precibus & gemitibus interficietur omnis filius Amalek, & considebunt ipsorum uxores orbae & viduae, hinc dicitur: Et dixit Samuel. Sicut gladius tuus orbavit mulieres, &c.*

Et precatio Samuelis infregit robur filiorum Agag ex Israele in Agag, sicuti dicitur: *Et dissecuit Samuel Agag coram Domino in Gilgal.* Cum hoc omni faciebat legationem suam per fortes, mittens ad illos verba humilia, ut indicaret iis nullam omnino esse ipsorum fortitudinem.

Impius Titus ingressus domum Sancti Sanctorum dixit, *Nullus hostis & adversarius poterit coram me (consistere).* Quid fecit Sanctus ben.? Immisit muscam quandam naso ejus, quæ processit donec usque ad cerebrum penetravit; & facta est musca illa veluti pullus columbæ, cuius pondus erat duarum librarum, ut significaret, illi nullum omnino esse robur fortitudinis ejus.

Cùm Israelitæ ingressi sunt domum Sancti sanctorum cum superbia cordis ipsorum ac dicerent: *Nullus hostis vel adversarius poterit coram nobis consistere, quid fecit Sanctus ben.? Misit contra illos impium Nebucad-*

Nebucadnezarem hostem & elatum spiritu; ut omnibus notum faceret, nullum robore fortem esse.

R. Chachinai dicit. Non dedit Sanctus ben. terminum præcisum regnis nisi servituti Ægyptiacæ, iuxta illud: *In servitutem illos* Gen. xv. *redigent & affligent quadringentis annis.* Sed egit cum iis Sanctus ben. 13. iuxta multitudinem misericordiæ & benignitatis suæ, atque incidit dimidiam partem iuxta numerum 210 annorum. Regno autem Babylonix septuaginta annos, sicuti dicitur: *Cum impleti fuerint Ba-* Jer. xxv. *byloniæ septuaginta anni.* 12.

R. Abahu inquit: Nebucadnezar regnavit 45 annis. Ut intelligas ita se rem habere veni & vide. Anno, quo regnavit, adscendit Hierosolymam, & subegit Jehojakim regem Iudæ, sicuti dicitur: *Et anno tertio regni Iehojakim regis Iebudæ venit Nebucadnezar Hieroso-* Dan. i. 1. *lymam.* Octo verò annis regnavit Iehojakim, & annis undecim Zedechias. Unde confiunt 19 anni antequam devastatum fuit templum, & mansit vastatum 26 annis. Ut cognoscas ita se rem habere, vedi & vide ex captivitate Iehojachim, donec regnavit filius eius Evilmedorech 37 annis, iuxta illud: *Factum fuit anno trigesimo septimo captivitatis Iehoiachin regis Iudæ, mense duodecimo, vicesima* 2. Reg. xxv. 27. *septima die mensis, ut elevaret Evilmedorech rex Babel caput Iehoiachin à carcere.*

R. Johannes inquit. Finis regum Medorum & Persarum fuit Artaxerxes rex Babylonix, & duodecim annos imperavit, hinc dicitur: *Et in hoc toto non fuit Hierosolymis.*

R. Tanchum dicit. Veni & vide divitias Assueri, qui fuit opulentior omnibus regibus Persiæ ac Mediæ, & de illo Scriptura inquit: *Quartus ditabitur magnis opibus.* Quænam autem fuerunt divitiæ Assueri? Quod collocaverit lectos aureos & argenteos in platea urbis, ut opes suas ostentaret universo mundo, hinc dicitur: *Lecti* Esthe. 1. 7. *aurei & argentei.* Omnia vasa ministerii eius vel supellectilis non erant ex argento sed auro. Adduxit quoque vasa domus sanctuarii & vasa domus suæ, quæ immutata sunt veluti plumbum, sic dicitur: *Vasa à vasis erant diversa.* Totum pavimentum palatii eius erat Ibid. v. 8. *ex lapidibus pretiosis & margaritis, prout dicitur: Super pavimentum* (stratum) Smaragdino & Pario lapide & varicolore. vers. 7.

R. Abraham inquit. Assuerus paravit magnifica convivia per dimidium annum omnibus populis, hinc illud. *Diebus multis, centum octoginta diebus.* Cuiuscunque cibus erat in mundicie, illi præbebant cibum mundum; cuius verò erat cum immundicie, illi dabant

bant cibum immundum (vetitum lege) ut confirmaret id quod dictum est, *Vt facerent iuxta cujuslibet voluntatem.*

R. Salomoh dicit: Mos erat regum Mediæ ac Persiæ, ut, cum ederent ac biberent (convivia celebrarent,) adducerent uxores illorum resectas nuditate carnis, lusitantes & choreas agentes coram illis, ut contemplerentur pulchritudinem formæ earum. Cum autem vinum invaserat cor Assueri, simile quid agere voluit cum Valshti; quæ cum esset filia regum non recipiebat in se sic facere, ut veniret denudata coram ipso; sed misit & dixit illi: *Vir stulte & ebrie, si venero, & viderint me esse nudam, ludibrio te habebunt in mensa tua: si verò viderint me esse pulchræ formæ, interficiet te aliquis ex tuis principibus.* Rex tempore vini audiens verba eius iussit illam necari: postquam verò recesserat ex corde eius vinum quæsiuit regem Valshti, sed non invenit. Dixerunt illi magnates ipsius decretum, quod contra illam statuerat, & cœpit lachrymari propter edictum, quod adversus eam decreverat. Cur autem tale decretum contra illam statutum fuit? Quia ipsa adduxerat filias Israelitarum nudas, quæ pro illa faciebant opera sabbatho; atque hinc decretum sabbatho contra illam statutum fuit ut jugularetur nuda. sic dicitur: *Recordatus est Vasthi ea quæ fecerat, &c.*

R. Zacharias inquit. Devoluta sunt merita per manus Zechai, per manus Danielis, qui erat Memuchan. Et devolutum est regnum ad manus Estheræ; quia dixit regi: *Ne fleas, quicquid enim fecisti Vasthi istud egisti secundum legem. Quicumque autem confirmat præcepta legis, eius regnum quoque Sanctus ben. stabilis.* Sic enim est scriptum in *Gen. iii. 6* lege: *Et ipse dominabitur in te.* Misit autem rex in omnes provincias, ut facerent iuxta verba Memuchan, sicuti dicitur, *Vt quisque vir dominetur in domo sua.* Præterea dicitur: *Quærant regi puellas virgines.* Non quælibet virgines, sed virgines pulchræ formæ. hinc dicitur: *Puella placuit in oculis eius.* Inclinauit autem Sanctus ben. gratiam & benignitatem erga illam in oculis omnium videntium eam, sicuti dicitur: *Et reportavit Esther gratiam in oculis omnium videntium illam.*

C A P U T L.

Esth. ii. 5. **V**ir erat Iudæus in urbe Susis, cuius nomen erat Mardocheus. R. Schemaia inquit: Non erat in urbe Susis Iudæus nisi Mardocheus tantum. Sed verò scriptum est, *Iudæi qui erant Susis.* At quia erat iustus, atque filius Abuha, è semine regio; quia operam dabat legi omni-

bus diebus suis, & cuius os nullus ingressus erat cibus immundus, hinc vocatur *Vir Iudæus*. Et nomen ejus erat מרדכי *Mardechai*, quia precatio eius ingressa erat coram Sancto ben. tanquam מרדכי *amaritudo multæ contusionis*. Ben יאיר *filius Iairi*, quia facies ejus splendebat in Hilcha vel constitutione juris legalis. Ben Schimbi, quia exiit ad maledicendum Davidi. Ben קיש *filius Kisch*, quia קיש *pulsavit ostia misericordiæ & aperta sunt illi*.

R. Simeon ait. Veni & contemplare sapientiam Mardochei, qui fuit peritus gubernator linguæ, atque nomen ejus מרדכי *Mar decbi* in lingua. Considebat in porta regis, ut despiceret ne contaminaretur Esther & eius virginitas ullo immundo cibo. Audiebat autem duos cubicularios regis inter se loquentes lingua Chaldaica, ac sibi invicem dicentes: *Iam dormit rex somnum meridianum, ubi surrexerit è somno, ac dixerit nobis. Date mihi paululum aquæ, tunc præbebimus illi venenum lethiferum in scytho aureo*. Audivit verò Mardocheus illorum sermonem, & ingressus significavit Estheræ, Esther autem indicavit regi nomine Mardochei, iuxta illud: *Et dixit Esther regi nomine Mardochei*. Hinc dicunt Sapientes. *Quicumque dicit aliquid nomine alloquentis ipsum, is liberationem adfert in mundum*. Postquam autem rex surrexit è cubili meridiano, dixit duobus suis cubiculariis, qui solebant illi potum præbere, *Date mihi potum*, & tradiderunt illi in cyatho aureo lethale venenum. Dixit illis rex: *Effundite aquas illas coram me*. Responderunt illi: *Domine, rex noster, sunt aquæ hæ bonæ elegantes, frigide & limpide*. Dixit (denuo) illis rex: *Sic adscendit coram me (vel placet mihi) ut effundantur*. Illico effuderunt illas coram ipso, atque reperit in iis venenum lethale, & iussit rex ut suspenderent illos, iuxta illud: *Et suspensi fuerunt duo isti è ligno*. Quicquid autem regi eveniebat illud conscribebant coram ipso, atque relinquebant in ejus arca seu archiva, cum verò quædam vellet nosse, legebantur ista coram illo; conscriperant quoque istud, quod Mardocheus significavit, in libro chronicorum coram rege.

R. Phineas dicit: Duo fuerunt divites in mundo, Korach in Israele, qui reperit thesauros auri Iosephi, Aman inter gentes mundi, qui accepit omnes thesauros regum Iudæ & omnes thesauros domus Sancti sanctorum. Videns autem rex divitias ejus atque filiorum illius, voluit illum extollere & magnum reddere, sicuti dicitur: *Isto die magnificavit rex Assuerus Aman filium Amadatha*. Præcepit rex, ut universus populus genua flecteret & incurvaret se coram Aman.

Quid fecit Haman? Paravit sibi statuam artificiosè effigiatam cum ipsius vestibus; quicunque autem incurvabat se coram Aman, is quoque adorabat abominadum eius (idolum), quod confecerat sibi. Vidit autem Mardocheus, sed non recepit in se ut genu flecteret
Esth. III. 2. & incurvaret se coram illius abominatione, sicuti narratur: *Mardocheus non flectebat genu neque incurvabat se.* Repletus fuit contra illum iracundiâ, dixitque. *Iudei hi odio persecuti sunt patres meos ab æterno, ego dicam regi ut disperdat illos in æternum.* Quid egit? Adiit regem & dixit illi. *Domine mi rex, habitat populus quidam dispersus & dissipatus inter gentes in omnibus provinciis regni tui, qui non exequitur voluntatem tuam; regi verò non est utile, ut relinquat eos. Si bonum fuerit visum Regi, sume dimidiam partem opum mearum, & dato mihi potestatem in illos.* Respondit illi rex. *Ecce gratis tibi dantur.* Atque exclamavit Spiritus Sanctus, & dixit: *Gratis venundati estis, & absque argento redimini.*
Esai. LII. 3.

K. Josi ait. Haman erat magnus astrologus, & conscripsit epistolas diplomatum, atque jecit sortes, ut dignosceret diem unum ab altero, inter sydus hoc & illud, atque
Esth. III. 7. mensem hunc ab illo, hinc dicitur: *Misit Pur vel sortem coram Haman.* Misit autem in omnes provincias ut exterminarent, interficerent atque disperderent omnes Iudæos à puero usque ad senem, ad parvulum & fœminas die decimo tertio mensis duodecimi, qui erat Aedar, die tertio sub signo leonis. Audiens hoc Mardocheus laceravit vestimenta sua, atque induit se sacco & cinere; atque exiit in plateam urbis clamans & dicens: *Domine mundi, nonne jurasti patribus meis, semen illorum multiplicandum esse veluti stellas cœli, & jam tradidisti illos tanquam gregem mactationis?*

Audivit quoque Esther & recessit robur ejus, juxta illud: *Exborruit regina valde.* Misit illa & vocavit Atach fidelem in domo sua, ut cognosceret quidnam factum esset. Egressus verò est Hatach ad Mardocheum, eique hæc indicavit; ingressus est Hatach atque significavit Estheræ, Haman autem videns Hatachum exeuntem, venit atque trucidavit illum; neque reperit (Esther) alium fidelem virum, quem mitteret ad Mardocheum. Dixit apud semetipsam, cundum esse ad Mardocheum. hinc illud: *Et dixit Esther & nunciarent Mardocheo.* Dixit ei: *Abi congrega omnes Iudæos, quæ Susis sunt, jejunate pro me, neque edite vel bibite tribus diebus.* Atque hi erant (dies) 13, 14 & 15. Respondit illi Mardocheus: *Nonne dies tertius est dies Paschatis?* Dixit illi: *Tu es princeps vel præses Sanhedrin & hoc dicis?* Si
Esth. IV. 15.

non essent Israelitæ, pro quo erit Pascha? Auscultavit Mardocheus verbis ejus, atque executus est quicquid præceperat illi, prout dicitur, *Abiit Mardocheus*, docens, quod transierat dies primus paschatis. *vers. 17.* Die tertio induit vestem regiam, abiit atque vocavit regem & Haman ad convivium, quod paraverat die 15 Nisan. Statim atque ederant ac biberant dixit Haman in corde suo: *Rex magni fecit me, & uxor ejus extollit me, nemo est maior me in toto regno*, juxta illud: *Egressus est Haman illo die lætus ac hilaris corde.* *Esth. v. 9.*

Ista autem nocte, quâ recesserat somnus regis, eadem quoque nocte remotus fuit somnus Regum omnium regum Sancti ben. Aug. fugit somnus regis qui erat in terra, & perturbatus surrexit e somno suo, atque vidit in somnio suo Haman porrigentem gladium ad necandum se. Dixit filiis Aman servis ac scribis suis, ut legerent in libris ad cognoscendum, quidnam sibi obvenerat; invenerunt autem gesta, quæ Mardocheus indicaverat de Bigthana & Tharescho, & nolebant legere, sed scripturæ lectæ sunt à seipsis, hinc illud: *Et fuerunt lecta coram rege*. non dicitur hic, *legebant*, sed *lecta sunt.* *Esth. vi. 1.* Illico dixit rex servis suis: *Advocate mihi Haman.* Responderunt illi: *Ecce hic intus venit.* Dixit rex: *Vera est hæc res, quam vidi in somnio; non venit hac hora, nisi ut me interficeret.* Dixit iis rex: *Dicite illi ut ingrediatur.* Ubi accessit, dixit illi rex: *Volo virum quendam magni facere & exaltare, quid faciendum est illi?* Dixit Haman in corde suo, *Cui vellet rex honorem magis conferre præter me?* Dicebat quoque universum semen Amalek: *Non revelant arcanum quod est in ore illorum.* Dixit illi: *Domine mi, rex, si volueris honorem exhibere viro, quo delectaris, adferant vestem, quâ indutus fuit rex isto die, quo crearunt te regem, & equum cui insedisti, atque coronam, quæ imposita fuit capiti tuo isto die, quo te regem constituerunt.* Respondit illi: *Nequam, non contentus es nisi coronam (habeas) quæ est in capite meo? si ita fiat, quid mihi relinques?* Confestim atque vidit Aman regem iratum esse propter coronam, repetiit, ac dixit: *Detur (illi) vestimentum & equus per manum alicuius e principibus regis seu proceribus.* Dixit illi rex: *Abi & fac sic Mardocheo Iudæo, qui sedet in porta regis.* Ubi hoc audivit Haman, terrefactus & conturbatus dixit illi: *Domine mi, Rex, Mardochei multi sunt.* Respondit ei: *Iudæus est.* Dixit ipse: *At multi sunt Iudæi, quorum nomen est Mardocheus.* Respondit illi: *Sedit in porta regis.* Dixit ipse: *Domine mi, Rex, existimabam non nisi me digniorem esse hoc; sed dato huic agros ac vineas, ut satis habeat, istud verò quid proderit ipsi?* Dixit illi: *Abi, fac, uti locutus sum; potero etiam ipsi dare quicquid statuisti ore tuo.* Dixit ei rex: *Vt vivit*

Esaiæ.
XLVIII.
22.

caput & regnum meum, abi cura ut sic facias. Statim sumpsit Haman vestem, equum, & contendit ad Mardocheum. Qui interrogavit illum de pace. Respondit illi Mardocheus: *Non est pax dicit Dominus impiis.* Dixit Haman: *Surge indue vestem regiam ipsius regis.* Respondit ei Mardocheus, *Fatue in mundo, nonne nosti, me tribus diebus indutum fuisse sacco & cinere? & consedisse (hic) propter istud quod fecisti mihi? sed deduc me in domum balnei.* Quid fecit Esther? Jussit unicuique, quicumq; surrexerit contra domum balnei non est victurus; & si diceret, ut incenderent, ne auscultarent illi. Abiit Haman & accendit illam in animo suo coactus.

Proverb.
XXIV. 17.
Deuter.
XXXIII.
29.
Esth. VI.
12.

Misit autem Haman filium suum natu maximum ut adiret Mardocheum in balneo. Sed Mardocheus sumpsit illum ac ferit pede suo, atque dixit illi: *Cur non venit pater tuus ipsemet? Nonne ille servus meus est?* Abiit is ad patrem suum, eique nunciavit. Discessit hic coactus, ut balneum cum ipso intraret. Rasit autem caput eius, eduxit atque vestivit illum. Dixit illi: *Adscende, inside huic equo.* Respondit illi: *Non possum, emarcuit robur meum in afflictione, vel jejunio: neque potuit.* Quid fecit Haman? Inclinavit collum suum, atque adscendit super illud & insedit equo, ac illi inequitabat, deprimens illum pede uno, & conculcans eum pede altero. Dixit illi: *Nonne scriptum est in lege, Cum ceciderit hostis tuus ne leteris?* Respondit illi: *En, quis mihi est in Israele? sed de populis mundi. Tu super excelsa illorum calcabis.* Venit autem Mardocheus coram rege, & Haman coram ipso proclamabat, quod sic fecerat viro, cuius honore rex delectabatur, & proripuit se Haman domum suam lugens & velatus capite: *Lugens ob domum suam, velatus capite propter istud, quod obvenerat illi.* Dixerunt illi Zeraph uxor & amici ipsius: *Nonne audivisti, quid factum sit Pharaoni in Aegypto? Mardocheus verò est è semine Judæorum.*

Isto tempore venerunt pueri Esther atque rapuerunt Haman ad convivium, quod paraverat Esther 17 Nisan. Statim atque comederant & biberant, dixit illi rex. *Quodcunque petieris, regina Esther, dabitur tibi; quid postulas?* Respondit ei: *Domine mi, Rex, si bonum (videbitur) regi, dabis mihi animam meam cum illam petii, & populum meum, cum postulavi; venit enim homo quidam, qui zelatur nos exterminare, trucidare & disperdere, ut pro servis & ancillis vendamur. Nonne conticui? Interrogavit illam rex: Quis & qualis iste est? Respondit illi. Est nequam hic Haman. Illico operuit faciem suam, & surrexit rex cum excarescentia è convivio vini, atque ingressus est hortum domus suæ.*

Quid

Quid fecit Michael? Cœpit amputare plantas. Videns hoc rex dixit: *Quis hic est?* Respondit: *Sum filius Hamani; quia sic præcepisti mihi, ut illico accederem.* Atque excandescencia ejus exarsit in ipso. Confestim rediit ex horto domûs. Quid egit Michael? Elevavit Haman supra Estherem, ac si vellet cum illa congredi, atque dixit: *Num etiam vis reginam mecum subjugare in domo?* Illico iussit rex ut suspenderent illum. juxta illud: *Edixit rex, suspendite ipsum ex eo.* *Esth. VII.*

Quid fecit isto tempore Elias b. m. Similis factus est Charbonæ⁹ cuidam ex aulicis regis, eique dixit: *Est lignum in ædibus Hamanis è domo Sancti sanctorum altum quinquaginta cubitis, juxta illud: Et fecit porticum columnarum, cujus longitudo erat quinquaginta cubitorum.* Confestim mandavit rex ut illum suspenderent ex eo, prout dicitur: *Et dixit rex, suspendite illum ex eo, ut confirmaret istud quod dictum erat, Evellatur trabs è domo ejus.* Et suspenderunt Haman è ligno, quod aptaverat sibi. Sumpsit autem rex quæcunque habebat Haman, & donabat Mardocheo atque Estheræ, ut confirmaret istud, quod dictum erat: *Et domus eius sterquilinum fiat propter hoc.* Iussit rex Iudæis, ut facerent, prout bonum videretur in ipsorum oculis, & scripserunt miseruntque literas in omnes provincias regis, ut interficerent ac perderent hostes suos die decimo tertio, mense duodecimo, sub signo leonis; signum autem est super omnes feras, & ubicunque vult convertit faciem suam: Cùm enim cogitaverat & converterat faciem suam, ut exterminaret & disperderet omnes Iudæos, conversum hoc fuit super osores illorum, sicuti dicitur: *Et conversum fuit, ut Iudæi dominarentur in osores suos.* *Esth. IX. 1.*

R. Elieser ait. Haman quadraginta filios habuit; decem fuerunt scribæ regis, & triginta in omnibus provinciis, sic dicitur: *Et decem filios Hamanis suspenderunt.* *Ibid. v. 14.*

R. Phineas inquit. Mardocheus imperavit super omnes Iudæos, hinc dicitur: *Atque exhibat Mardocheus coram rege cum veste regia.* Quid rex? Purpura vestiebat se, sic quoque Mardocheus vestitus erat purpura. Quid rex? corona (est) in capite ejus, ita quoque Mardocheus erat coronatus, iuxta illud: *Et magnâ coronâ aureâ.* Quid rex? terror ejus est in universa terra, sic etiam Mardochei metus erat super illos, hinc illud: *Et cecidit terror Mardochei super illos, & fama ejus ambulabat per omnes provincias.* Quid rex? Moneta ejus vadit per universam regionem, ita quoque moneta Mardochei ibat per omnes provincias, hinc illud: *Et fama ejus ibat per universam terram.* Quænam autem erat illius moneta? Ab una parte (erat)

Esth. x. 3. Mardocheus, ab altera Esther. Cur? quia erat vir bonus, loquens pacem universo semini suo. sic dicitur: *Mardocheus Iudæus secundus erat à Rege, &c. Loquens pacem seminis sui.* Atque de hoc Scriptura inquit: *Custodi integritatem, & specta equitatem; quia finis isti viro est pax.*

Psal. xxxvii. 37.

CAPUT LI.

R Abban Gamaliel dicit. Uti novilunia sanctificantur & innovantur in hoc seculo, sic quoque Israelitæ sanctificabuntur & innovabuntur in futuro seculo tanquã novilunia. hinc illud: *Loquere ad universum cœtum filiorum Israel, & dic ad illos: Sancti eritis, quia ego sanctus sum Deus vester.* Et sapientes aiunt: *Cœlum & terra transibunt atque renovabuntur.* Quid scriptum est de illis? *Et convolventur cœli sicut co-*
xxxiv. 4. dex. Sicuti homo, qui in libro legit, illum convoluit; ita quoque Sanctus ben. convoluturus est cœlum. *Et terra sicut vestis veterasset.*
Esa. li. 6. Uti homo expandit pallium suum, plicat, replicat & convolvit; sic quoque convolvit (Deus,) replicabit & innovabit terram instar pallii ad locum suum, hinc dicitur: *Et terra tanquam vestis veterascet.* Atque omnes habitatores terræ gustabunt mortis gustum duobus diebus; quia nulla erit anima hominis vel bestię super terram, prout dicitur: *Et incolę ejus sic quoque morientur.* Tertio autem die renovabit, atque vivificabit illos, atque suscitabit coram se, iuxta illud: *Vivificabit nos post duos dies, die tertio suscitabit nos, & vivemus ante faciem ejus.*

R. Elieser inquit. Omnis exercitus cœlorum transibit & innovabitur. Quid scriptum est de illis? *Et omnis exercitus eorum defluet, uti defluunt folia vitis & ficus.* Quid vitis & ficus? Decidit ex illis folium, & subsistunt lignum aridum; rursus germinant, gemmas protrudunt, efflorescunt & nova folia proferunt; sic quoque universus exercitus cœlorum rursus decidet, rursus germinabit, scintillabit, efflorescet & renovabitur in suo loco, ad significandum quod omnia perfecturus erit. Neque erunt amplius fames, plaga aut novę afflictiones, sicuti dicitur: *Ecce ego creo novos cœlos & novam terram.*

R. Inai ait. Omnes exercitus cœli quotidie transeunt & innovantur. Ut intelligas ita se rem habere; cum sol inclinat se veniundo ad occasum, tum immergit se aquis Oceani. Sicuti homo exstinguit lucernam suam in aquis, sic quoque aquę Oceani exstinguunt flammam solis, & nullus est illius radius & flamma tota nocte donec

donec pervenerit ad Orientem. Ubi pervenit ad Orientem lavat se in fluvio ignis: sed sicut quis accendit candelam suam igne; ita quoque accendit radios suos, atque vestit se flammis suis, & ascendit ad illuminandum super terram, ac quotidie renovat opus creationis. Sic etiam cum pervenit ad occasum & tempus vespertinum, tum luna, stellæ ac sydera lavant se in fluvio grandinis, atque oriuntur ut illuminent super terram. In futuro autem seculo renovabit illa Sanctus ben. & augebit lumen illorum septuagesies, tanquam lumen septem dierum. hinc illud: *Et erit lux lune sicut lux solis, &c.* Esaie. XXX. 26.

Rabban Gamaliel ait. Holocaustum sabbathi est, cum offerunt quolibet sabbatho duos agnos; holocaustum novilunii est duorum boum. Isti sunt duo, & hi sunt duo iuxta duos mundos, mundum hunc & futurum. Aries unus & hircus unus (offeruntur); sicuti iste est unus, ita quoque illi (Israelitæ) sunt unus, & Deus illorum unus est. Agni septem annorum perfecti, ut offerrent illos ad innovationem vel creatori illorum, ac si essent noviluniorum. *Hoc sit holocaustum mensis in mensem suum.* Num. XVI. 11.

R. Zacharias inquit. Unus (hircus) novilunii, quid scriptum est? *Et hircus caprarum unus in hostiam peccati sit Domino.* Cum crearet Sanctus ben. mundum suum, creabat duo magna luminaria, sicuti dicitur: *Et creavit Deus duo luminaria magna, &c.* Majus fecit unum & minus alterum. Luna autem obdurabat cervicem suam, ut exequeretur voluntatem creatoris sui, ne minor esset, idcirco offerunt hircum peccati in holocaustum novilunii, juxta illud: *Et hircus caprarum unus in hostiam peccati sit Domino.* Dixit Sanctus ben. *Hircus hic erit expiatio pro me, eo quod minorem fecerim lunam.* Ibid. v. 15. Gen. 1.

R. Elieser inquit. Dominus Sanctuarii elevabitur & renovabitur. Quid scriptum est de illa? *Ecce ego facio novum quid, jam jam efflorescetis. Nonne cognoscetis hoc?* Portarum autem quælibet, quas infixerunt terræ, educetur atque renovabitur in suo loco. Portæ atrii interioris, respicientis orientem, valvæ diebus sex operationis (pro festis) occlusæ erunt, die sabbathi à seipsis aperientur: *Sic dicit Dominus exercituum porta atrii interioris clausa erit sex diebus operis, & die sabbathi aperietur.* Esaie. XLIII. 19. Eze. XLVI. 1.

R. Inda dicit. Israelitæ in sabbathis & noviluniis consistentes ibi & videntes portas à seipsis recludi, cognoscent advenisse diem sabbathi, & sanctificabunt eum, ac sic postmodum superiores (cælites). Similiter quoque in noviluniis, stantes & videntes à seipsis valvas.

valvas referari, scient istâ horâ genitam esse lunam, & sanctificabunt novilunium, & sic postmodum superiores; quia hoc signum erit Israelitis genituræ vel ortûs novilunii. Illico autem cum ibi consistent & videbunt portas à seipsis recludi, cognoscent Majestatem Sancti ben. in illo (templo) esse, hinc dicitur: *Domine Deus*

Psal. LXXXII. 9. exercituum, quis sicut tu robustus Iab? Et dixit ad me, Fili hominis, porta

Eze. XLIV. 1. hæc erit clausa, confestim incurvabant & inclinabant se coram Deo suo, uti & cum transiret illas; sic quoque erit in futuro seculo, iux-

Eze. LXVI. 3. ta illud: Et adorabit populus terræ ad limen portæ istius.

Eccl. I. 9. R. Johannes inquit. En scriptum est, Et nihil novi sub sole. Respondit illi. Iusti innovabuntur atque ipsorum opera, sed impii nihil novi habebunt. Omnes qui adorant & fiduciam ponunt (in Deo) sub sole.

R. Phineas dicit. Aquæ putei adscensuræ sunt è limine templi, atq; scaturient, eructabunt, prodibunt atq; fient in duodecim rivos iuxta duodecim tribus, juxta illud: Et deduxit me ad portam domûs, & ecce aquæ è limine domûs dextræ ad Orientem, &c. descendebant ad latus templi dextrum versus meridiem altaris. Tres è regione Meridiei, ut trans-

Ibid. v. 4. eant per illos usque ad talos. Tres è regione Occidentis, per quos transibunt usque ad genua, hinc illud: Cum exiret versus Orientem, regula in manu ejus erat, & mensus est mille cubitos, & traduxit me per aquas usque ad femora. Tres versus Septentrionem, ut transeant per illos

Ibid. v. 5. usque ad lumbos, hinc dicitur: Et mensus est mille cubitos & traduxit me per aquas usque ad lumbos. Tres Orientem versus, per quos transi-

Ibid. v. 3. bunt usque ad cervicem, sic dicitur: Et mensuravit mille cubitos, & traduxit me per aquas, & erant aquæ talorum, quia cervix est terminus vel finis corporis; & sursum elevatae sunt è fluvio, ut non posset homo transire. Intumuerunt enim aquæ, sicut aquæ natationis. Atque ex il-

Ibid. v. 6. lis profluebant & descendebant ad desertum, juxta illud: Et descendunt ad desertum. Quicunque autem ager & vinea non profert fructus,

vers. 8. irrigant illa aquâ istâ, ac fructus facient, hinc dicitur: Et omnis anima vivens quæ serpit, &c. Ingredientur verò mare salsum, istudque

vers. 8. operient, sicuti dicitur: Et dixit ad me. Aquæ istæ ad Galileam Orientalem egredientur. Atque omne genus piscium commiscebitur ad ma-

vers. 9. re magnum, hinc illud: Plurimæ species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni, copia magna. Fient autem dulces, & adscendent cum

vers. 10. torrente usque ad Ierusalem, atque ibi capientur retibus illorum, sic dicitur: Erit, ut stent super illa piscatores. Stabunt, scriptum est, ab

Ibid. En gadi usque ad En raglaim, ut siccentur retia illorum. Ibi quoque germinabit

minabit in ripa fluvii omne genus arboris fructificantis in sua specie, prout dicitur: *Atque in ripa fluvii hujus orietur omne genus arboris frugiferae.* Et quilibet mensis proferet primitias fructuum suorum, juxta illud: *Mensibus suis primitias feret.* Hi comeduntur, atque illi rursus succrescunt, sicuti dicitur: *Aquæ egredientur è sanctuario, & fructus ejus in cibum, atque folia ejus ad medelam.* Quicumque homo ægrotus se laverit istis aquis, sanabitur, juxta illud: *Ad quemcunque venerint torrentes.* In quocunque etiam fuerit plaga, si sumpserit ex illius foliis, sanabitur, hinc istud: *Et fructus ejus in cibum, & folia ejus ad medicinam.* *Fructus ejus in cibum.* R. Johannes inquit, in illa die efflorescet medicina, & succus vel aroma cibus ejus. vers. 12.
Ibid.
Ibid.

CAPUT LII.

Septem res miraculosæ creatæ sunt in mundo; quia non fuit simile iis.

Primum miraculum fuit. A die, quo condita sunt cælum & terra, non fuit homo ereptus ex fornace ignita donec venit pater noster Abraham, & liberatus fuit. Viderunt hoc reges terræ atque obstupuerunt, quia tale quid non erat factum à die, quo creatus erat mundus, hinc illud: *Ego Dominus, qui eduxi te ex Vr Chaldaeorum.* Gen. xv. 7

Secundum miraculum. A die quo conditus fuit orbis non peperit mulier nonnaginta annorum, donec venit mater nostra Sara, quæ peperit nonagenaria, sicuti narratur: *Et mater Sarah filia nonaginta annorum peperit.* Viderunt omnes reges terræ, & mirati sunt, sed non crediderunt. Quid fecit Sanctus ben.? Aridas reddidit fibras (venulas) mammarum uxorum illorum, atque adduxerunt liberos suos ad Saram, ut lactaret eos, hinc dicitur: *Scient omnia ligna agri, hæc sunt matres hujus mundi, quod ego Dominus humiliaverim lignum sublime, hoc est Nimrod, & exaltaverim lignum humile istud est pater noster Abraham, atrefecerim lignum viride, hoc sunt uxores populorum mundi, & germinare fecerim lignum aridum, istud erat mater nostra Sarah.* Omnes autem illi deducebant natos suos ad Saram, quæ lactabat illos, prout dicitur: *Lactabat Sara filios.* Gen. xvi. 17.
Ezech. xvii. 24.

Tertium miraculum. Quod à die, quo creata sunt cælum & terra, non fuit canities dispersa inter filios hominum, donec venit pater noster Abraham, atque in eo dispersa fuit canities. Mirati sunt, quia non viderant tale quid à die, quo conditus erat mundus, sic dicitur: *Abraham senex venit in diebus.* R. Levita vir Iafnensis inquit: Sicuti corona est ornamentum in capite regis; ita Genes. xxiv. 1.

Proverb. quoque canities decus & gloria est capitis senum. hinc illud: *Corona*
xx. 29. *in iuvenibus est robur eorum, & decor senum est canities.*

Quartum miraculum. Quod à die, quo creata fuerunt cœlum & terra, nullus homo fuerit ægrotus, sed cum in via vel platea sternutabat, anima eius egrediebatur ex naribus eius, donec venit pater noster Jacob, atque rogavit de hoc Misericordem, dixitque coram illo: *Domine omnium orbium, ne sumas à me animam meam, donec mandata dederis filiis meis & filiis domus meæ.* Atque exoratus est ab illo. hinc dicitur: *Et factum est post hæc, ut dicerent Iosepho, En pater tuus ægrotat.*
Genes.
XLVIII. 1. Audiverunt hæc omnes reges terre, atq; obstupuerunt, quia non simile quid evenerat à die, quo condita erant cœlum & terra. Idcirco tenetur homo in sternutatione sua dicere, *וַיִּחַי, vita, salus;* quia
Iob. XLII. 9 conversa fuit mors hæc in lucem, iuxta illud: *In sternutationibus ejus lux splendet.*

Quintum miraculum. A die, quo condita sunt cœlum & terra, non conversæ fuerunt aquæ in aridum, usque dum exiverunt Israelitæ Ægypto, & transiverunt per medium mare. Audiverunt omnes reges terræ & contremuerunt, quia tale quid non erat factum à die, quo creatus fuerat mundus. hinc illud: *Audiverunt populi, & contremuerunt.*
Exod. xv.
14.

Sextum miraculum. A die, quo creata erant cœlum & terra, luna, stellæ & sydera oriebantur ad lucendum super terram, neque confusa fuerint hæc cum illis, donec venit Iosua, atque executus est prælia Israelitarum. Erat autem vespera sabbathi, atque intuebatur Iosua afflictionem Israelitarum, ne profanarent sabbathum; cernebat præterea magos gentilium, subjugantes astra, quæ veniebant super Israelem. Quid fecit Iosua? Extendit manum suam ad lucem solis, lunæ & stellarum, atque memoravit vel pronunciavit super illa Nomen Dei, & substitit quodlibet triginta sex horis usque ad exitum sabbathi, hinc dicitur: *Constitit sol & luna, donec se gens de hostibus suis ulcisceretur.* Et scriptum est: *Neque fuit talis dies ante illum vel post illum, ut exaudiret Dominus.* Audiverunt reges terræ, & mirati sunt, quia tale quid non evenerat à die, quo creatus erat mundus.

Septimum miraculum. A die, quo creata erant cœlum & terra, nullus ægrotaverat homo & revixerat à morbo suo, donec venit Ezekia rex Iudæ, qui ægrotavit & revixit, iuxta illud: *In diebus illis ægrotabat Hiskias ad mortem.* Et preces effudit coram Sancto ben. Dixitque: *Domine omnium orbium, memento quæso, quod ambulaverim coram te, &c.*
Esaia.
xxxviii.
1.
vers. 3.

te, &c. Atque exoratus est ab illo, prout dicitur: *Ecce addo ad dies tuos vers. 5. quindecim annos.* Dixit Hiskias, coram Sancto ben. Domine totius mundi, dato mihi signum, iuxta illud: *Et dixit Chiskias; quodnam erit si. vers. 22. gnum, quod adscensurus sum ad domum Domini?* Respondit illi. *Achab pater tuus subjugavit astra, & adorabat solem, lunam, stellas & astra, atque aufugit (luna) coram sole, & descendit ad occidentem decem gradibus, si volueris, descendet amplius decem gradibus.* Dixit coram illo. *Non Domine totius mundi; nisi ut istis decem gradibus, quibus descendit, revertatur, & consistat in loco suo, hinc illud: Quoniam non retrocedet umbra per gradus, 2. Reg. xx quibus descenderat.* Viderunt hoc omnes reges terræ & admirati sunt, 11. quia simile quid non evenerat ab orbe condito, hinc illud: *Et miserunt, ut viderent miraculum: Sic quoque iuxta oratores principum regis Ba- 2. Chron. bel. Videns autem Hiskias regulos vel principes regis Babel valde xxxii. 31. elatum est cor eius, atque ostendit iis thesauros regum Iudæ, atque Ibid. omnes thesauros domûs Sancti sanctorum, & fimbriam Aaronis. Monstravit quoque illis tabulas, dixitque. Hoc nos prælia committimus & victores evadimus, iuxta illud: Et lætatus est de illis Hiskias, & ostendit iis domum aromatum, auri, &c. Indignatus autem contra il- 2. Reg. xx lum fuit Sanctus ben. & dixit illi: Nonne sufficiebat tibi, ut ostenderes 13. illis omnes thesauros domûs Sancti sanctorum, & thesauros regum Iudæ, nisi etiam panderes iis tabulas opus manuum mearum? Per vitam tuam, adscendent & deripient omnes thesauros regum Iudæ & domûs Sancti sanctorum. sic- uti dicitur: *Ecce dies venient, ut auferant, quicquid est in domo tua.* Pro vers. 17. tabulis (legis) verò fument ex filiis tuis eunuchos in palatio regis Babel, iuxta illud: *Et ex filiis tuis, qui egressi sunt ex te.* Isti autem, vers. 18. fuerunt Daniel, Chanania, Michael & Azaria, qui facti sunt eunuchi in palatio regis Babel, neque generarunt filios, atque de iis Scriptura inquit: *Sic dicit Dominus eunuchis, qui observant sabbatha mea, Esai. lvi & eligunt quæ volui, atque retinent fœdus meum. Dabo eis in domo meo, & 4. 5. in muris meis locum & nomen, &c.**

CAPUT LIII.

QUicumque clanculùm calumniatur, non habebit partem in fu- Psa. ci. 6. turo seculo, sicuti dicitur: *Qui clam obtrectat proximo suo, eum Deut. funditus perdam.* Et alia Scriptura inquit: *Maledictus, qui clam percus- xxvii. 24 serit proximum suum.* Ut hoc intelligas, veni & vide in Serpente, quia is obtrectaverat Adamo ejusque adjutorio, Sanctus ben. execratus est illum, ut cibus eius esset pulvis. hinc illud: *Et pulverem comedes Gen. iii. omnibus diebus vitæ tue.* 14.

R. Gamaliel ait. Israelitæ locuti sunt malâ linguâ contra Sanctum ben. & dixerunt: *Estne in Domino potentia ut cibet nos in deserto?* prout dicitur: *Et contra Deum locuti sunt, dicentes: Num poterit Deus mensam sternere in deserto? En percussit petram, & effluxerunt aquæ. atque torrentes inundarunt.* Vidit autem Sanctus ben. illos calumniatos esse contra gloriam suam; est verò gloria eius ignis consumens, atque immisit illis ignem, qui circumquaque eos absumpsit, hinc dicitur: *Accensus est in eos ignis, qui devoravit partem castrorum.* Abierunt Israelitæ ad Mosem, eique dixerunt: *Magister noster Mose, traditi sumus veluti grex ad mactationem, & ignem absumentem.* Videns Moses afflictionem Israelis stetit atque precatus est pro illo, uti dicitur: *Clamavit Moses ad Deum, & absorptus est ignis.*

R. Iuda inquit. Ignis iste, qui descenderat è cælo, extinctus fuit in terra, neque rediit ad locum suum in cælum, sed invasit tentorium conventûs, atq; in omnia holocausta, quæ offerebant Israelitæ in deserto, egrediebatur & consumebat illa, hinc illud: *Et egressus est ignis à conspectu Domini.* non scriptum hic est, & descendit ignis, sed egressus est. Hic idem ignis absumpsit Korach, sicuti dicitur: *Et ignis egressus est à Domino.* Nullus autem homo migrat ex hoc mundo, donec super eum transiverit ex isto igne, qui in terra fuit absorptus, hinc illud: *Et absorptus fuit ignis.*

Et locuta est Mirjam & Aaron contra Mosem propter uxorem Cusbit vel Aethiopissam, quam duxerat, &c. quia Aethiopissa erat. Quid Aethiops? varius est cute sua, sic quoq; Tzipora varia erat bonis suis operibus. R. Tachna inquit. Israelitæ quoque vocantur Aethiopes, sic dicitur: *Nonne sicut filii Aethiopum vos estis mihi?* Quid Aethiops? Is magis mutatur, quam omnes creaturæ, sic Israelitæ magis mutarunt bona sua opera quàm omnes gentes mundi, hinc appellantur Aethiopes. Scriptura quædam inquit: *Et dixit Ebeth melech Aethiops.* At quomodo erat servus Aethiops? Nonne erat Baruch filius Neriae? Sed quia Aethiops immutat cutem suam, sic quoque Baruch filius Neriae varius erat in bonis suis operibus præ reliquis hominibus. *Et dixit Ioab ad Aethiopem. Abi, nuncia regi, &c.* Quomodo erat Aethiops, nonne erat filius Iamini? Sed uti Aethiops magis varius est quàm omnes creaturæ, sic quoque filius Iamini mutabilior erat in bonis suis operibus & moribus quam omnes Israelitæ.

R. Elieser ait. Veni & vide æquitatem & integritatem istius viri, qui dixit Ioabo: *Populus dabit mille argenteos (siclos) neque transgressus sum mandata, quæ precepit tibi rex, iuxta illud: Etiam si ego appenderem in-*
manibus

manibus meis mille argenteos. Respondit illi: *Cum petam à te, ostende mihi locum istum, in quo suspensus est Absolom.* Sed non recepit istud in se, & genu flexit atque incurvavit se. Dixit illi Ioab: *Non tale quid expectaveram à te.* & apprehendit brachium, atque ostendit illi. *Ibid. v. 15.* hinc confoderunt illum decem lanceis: *Et circumdederunt decem juvenes armigeri Ioabi.*

Sex similes facti sunt primo homini & omnes isti interfecti sunt. Qui sunt, Simson robore suo, & interemptus est ob robur suum. Saul staturâ suâ, & trucidatus fuit per staturam suam. Asahael cursu suo, atque interfectus est propter cursum suum. Othias naribus suis, atque occisus est per nares suos. Zedekias oculis suis, atque hinc cæcitas oculorum ejus. Absolon capillis suis, & interfectus est per capillos suos. Absolom pollebat fortitudine in prælio, cum haberet gladium suum accinctum lumbis suis. Cur non stringebat ensem suum, & præcidebat crinem suum & descendebat? Quia videbat gehennam infra se apertam, & dicebat: *Melius mihi est, ut suspendar è crine capitis mei, & non descendam in ignem.* Idcirco suspensus fuit in quercu.

R. Iosi ait: Septem portas habet gehenna. Ingressus est Absolon per quinque portas gehennæ; audiens hoc David ejulavit, planxit & clamavit quinquies, *Fili mi, fili mi, iuxta illud: Rex contristatus* 2. Sam. *adscendit ad cænaculum portæ, & obambulaudo dixit: Fili mi Absolom, fili mi, fili mi Absolom, utinam pro te mortuus essem, Absolom fili mi, fili mi.* Cum reduxerat illum ex quinque portis inferni celebravit & laudavit Creatorem suum, & dixit: *Fac mecum signum in bonum, ut videant, qui te oderunt, & pudore suffundantur, quod tu, Domine, me juveris, & consolatus me sis. Me juveris ex bello Absolomi, me consolatus sis ob luctum ejus.* *Psal. LXXXVII. 16.*

CAPUT LIV.

Octavus descensus fuit, cum descendit Sanctus ben. in tentorium conventus, sicuti dicitur: *Et descendit Dominus in columna nubis, & stetit in ostio tentorii, atque vocavit Aaronem & Mirjam, ac exiverunt ambo illi.* Dixit illis Sanctus ben. *Quicumque clam proximum suum calumniatur, is non habebit sanationem pro fratre suo filio patris sui, neque mater ejus pro sorore.* Atque aliquoties indignatus est Sanctus ben. contra illos, & discessit è tabernaculo conventus, prout scriptum est: *Et excanduit furor Domini contra illos, & abiit.* Atque illico *vers. 9.* Mirjam leprâ fuit percussa. Dixit Sanctus ben. *Si Aaron quoque lepro-*

sus esset, non posset Sacerdos magnus labe infectus offerre in altari; sed vidit
vers. 10. eam in sorore sua, atque mœrore affectus fuit. hinc illud: Et respe-
xit Aaron ad Mirjam. Contendit Aaron ad Moſen, eique dixit: Do-
mine mi, Moſe, fratres non ſeparantur niſi in morte. ſicuti dicitur: Quia
Oſe. xii. 1. ipſe filium fratrum dividet. Soror noſtra quamdiu erit in vita, ſeque-
ſtrata erit à nobis (tanquam) in morte. Delectatus eſt Moſes his
verbis, & precatus eſt pro illa, atque exoratus eſt ab illo, prout
Num. xii. 13. dicitur: Et clamavit Moſes ad Dominum, dicendo: O Deus quaſo ſanes
illam.

R. Levita vir Iafanenſis dicit: Niſi pater leproſi exſpuerit in
Ibid. v. 14. faciem eius non ſanabitur, iuxta illud: Et dixit Dominus ad Moſen, ſi
pater ejus ſpuiſſet in illius faciem, nonne pudore ſuffundi deberet ſeptem diebus?
Hinc aiunt: Gonorrhæus ſeptem diebus. Gonorrhœa ſeptem; lugens
ſeptem, leproſus ſeptem. Gonorrhæus ſeptem, unde probas? quia
Lev. xv. 13. dicitur: Cùm fluens à fluxu ſuo mundatus fuerit, numerabit ſibi ſeptem
dies ad ſui mundationem. Fluxu affecta ſeptem, unde colligis?
Ibid. v. 28. quia dicitur: Et ſi munda fuerit à fluxu ſuo, numerabit
ſibi ſeptem dies, & poſtmodum munda
erit.

F I N I S.

ANIMAD-

ANIMADVERSIONES,

I N

PIRKE R. ELIESER.

Reberrimæ Elię occurrunt apparitiones in Thalmude, *Cap. 1. p. 1*
sed post ejus obliuationem evanuerunt; nec de iis ho-
die gloriantur Iudæi, nisi quod in circumcisionis ne-
gotio sedem pro ipso ponant.

Tiztatzat Acceset opulentissimus fuit civis Hierosolymitanus, dictus *Cap. 2.*
à cincinno vel peniculamento, *à הכפת* à pulvinari; quia ubicun- *pag. 2.*
que incedebat pulvinaria illi substernebantur, more delicatulorum
magnatum tapetes calcantium. Huius mentionem faciunt in Gittin
Fol. 56. 1.

De huius Nicodemi virtutibus atque miraculis plura congerunt
Thalmudici nugatores in Taanith fol. 19 & 20. in Ketuvoth fol. 66.
col. 2. atque fusè eius prosequitur historiam Iuchasin à fol. 19. ad 23.

Nomen tertii *שבוץ כלבא* *Canis satur*, inde originem traxit, quod
mendicos & famelicos instar canum à se dimiserit saturos. Cuius
nomenclaturæ ratio redditur in Ketuvot fol. 62. col. 2.

Septem hæc producta esse volunt divino decreto ante conditum *Cap. 3. p.*
mundum, sicuti passim apud commentatores observare licet, refe- *3.*
rentes hæc ad propositum vel intentionem Dei. Vide *Pesachim* *Cap.*
4. & Nederim *Cap. 4. &c.*

De octo rebus primo & secundo die productis non nisi ex turbida *pag. 4.*
Cabalæ colluvie haustum est. De primæ diei operibus exstant ferme
eadem in *Chagiga* *Cap. 2.* nisi quod decem ibi recenseantur, his
verbis: *Decem creata sunt primo die, videl. Cælum & terra, Tobu &*
boba vel inane & informe, lux & tenebræ, spiritus seu ventus & aquæ, men-
sura diei & mensura noctis, prout deinde singula locis Scripturæ ad-
ductis conantur probare.

Dicta hæc de loco cæli ac terræ adfert quoque R. Majemon in *Ibid.*
More Nebuchim Part. 11. cap. 26, his verbis: *In notis ac celeberrimis*
illis magni Rabbi Elieseris Apophthegmatis vidi quædam ita aliena & mirabi-
lia, ut similia apud nullum eorum, qui legem nostram sequuntur, vidisse
mememinerim. Scribit enim ibi in hunc sensum: Ex quonam loco (un-
de) cæli creati sunt? De luce vestimenti sui accepit, & extendit
sicut vestimentum, & fuerunt expansi ac euntes, sicuti dicitur: *Qui Psalm.*
operit se luce tanquam vestimenti, qui extendit cælum veluti cortinam. Ex *CIV. 2.*
quonam

Iob.
xxxvii.6

quonam loco creata est terra? De nive, quæ est sub solio Gloriæ, accepit & sparsit super aquas, & congelatæ fuerunt, ac factæ sunt pulvis terræ, sicut dicitur: *Qui dicit nivi esto terra. Hæc sunt verba ejus; Miror autem quidnam sapiens iste crediderit? An crediderit falsum esse, quod fieri possit aliquid ex nihilo, ac impossibile quod absque materia generatum sit ab eo (Deo) id, quod generatum est; ac propterea quæsi verit de cælo ac terra unde creata sint? Integro autem capite sensum horum dictorum eruere conatur, atque putat R. Elieserem per lucem vestimenti Dei intellexisse materiam primam cælorum, per nivem sub solio Gloriæ materiam primam terræ, atque huc refert locum Exod. 24. 10. Et sub pedibus ejus veluti albedinis sapphiri, albedine designari autumat materiam terræ. Magnum verò hisce sententiis mysterium subesse autumat Majemon, prout nescio quæ non secreta in opere Bereschit vel creationis venantur otiosi hi magistri.*

Cap. 3. p. 5

Non decem sed octo tantum effatis Deum usum fuisse in productione universi huius, ostendimus supra initio notarum in Chronologiam; ut hic Rabbi cum reliquis magistellis in calculo suo aberraverit.

ibid.

Eadem sententia de tribus attributis Dei in creatione adhibitis occurrit in Chagiga Cap. 1. sed plura ibi adduntur his verbis: *Raf inquit, decem rebus creatus est mundus, sapientia, intelligentia, & scientiâ, potentiâ, & fortitudine, ac increpatione, justitia & judicio, benignitate & misericordiâ. Sapientiâ & intelligentiâ ac scientiâ,*

Prov. III.
19.

quia scriptum est: *Dominus sapientia fundavit terram, aptavit cælos intelligentia, & scientia ejus ruptæ sunt abyssi.* Potentia & fortitudine,

Psalms.

prout scriptum est: *Qui montes potentiâ suâ disponit, accinctos fortitudi-*

LXV. 7.

ne. Increpatione, uti scriptum est: *Columnæ cæli concutiantur & con-*

Iob xxvi.

tremiscunt ab increpatione ejus. Justitiâ & judicio, quia scriptum est:

II.

Iustitia & judicium basis solii tui. Benignitate & misericordiâ: *Memen-*

Psalms.

to misericordiæ tuæ Domine & benignitatis, quia ab æterno sunt. Sed & plu-

LXXXIX.

ra hic quis posset congerere Dei attributa, quæ in creatione mun-

15.

di elucet.

Psalms.

Ineptè locus Proverb. xxiv. 3. 4. refertur ad ædificationem

xxv. 6.

templi tertii; neque vox *Dominus* in Hebræis codicibus extat, sed

Pag. 6.

præfixa hic est contra originariam lectionem. Tantum ibi de sa-

piientiæ commendatione ac utilitate instituit sermonem.

De insignibus donis in Messiam collatis eleganter & fuse differit

vers. 1.

Don Isaac Abarbinel in Esai. xi. atque refert illa ad decem privi-

legia. Strictim ea percurremus. I. est prosapiæ ejus, quod sit oriun-

us

dus ex semine Davidis & furculo Isai. II. de excellentia prophetiæ ^{vers. 1.}
 illius, quia *spiritus Domini super illum* quieturus est. III. de sex donis, ^{vers. 2.}
 intellectus quinque, quò spectat, *sapientia, intelligentia, consilium, for-*
titudo, & scientia; unico voluntatis, huc pertinet *timor Domini*. IV.
 Concupiscentiæ & affectum eius perfectio & ad divinæ legis nor-
 mam directio, hunc refert; *Et adoratus eius in timore Domini*. V. Ju- ^{vers. 3.}
 stitia & æquitas ejus in iudicando, quò pertinent illa: *Non ad oculo-* ^{Ibid.}
rum suorum adspectum iudicabit, &c. VI. Miraculorum patratio, huc
 putat spectare illa: *Percutiet terram virgâ oris sui, &c.* Inter hæc mi-
 racula recenset quoque effusionem Spiritus Dei. Ioel. 3. Non pau-
 ci Iudæi, inter quos & Majemon hanc notam eripiunt Messia, unde
 Majemon in Hilchot Melachim Cap. xi. ait his verbis: *Ne adscendat*
in mentem tuam vel ne imagineris tibi, regem Messiam opus habere patrare mi-
racula & prodigia, vel innovare res in mundo, sive in vitam revocare mortuos,
& his similia, sicuti stolidi aiunt, &c. En hic dissensum Hebræorum.
 VII. Pacis abundantia ipsius tempore. Huc refert: *Iustitia cingulum* ^{vers. 4.}
lumborum, &c. Et habitabit agnus cum lupo, &c. Ubi contra Majemonem ^{vers. 5.}
 disputat, verba hæc improprie de odiorum, litium & contentionum ^{Moreh}
 sublatione exponentem; quo iure, hic non examinabimus. VIII. Po- ^{part. 3.}
 pulorum congregatio ad ipsum, vel spontanea submissio futura sub ^{cap. 11.}
 eius imperio. huc refert, *In illa die stabit radix Jesse in signum populo-* ^{vers. 10.}
rum, &c. IX. Collectio dispersorum Israelis seu decem tribuum,
 & Iudæ dispersorum sub excidio templi primi & secundi, quò
 pertinere putat illa: *Colliget dispersos Israelis & Iudæ à quatuor pla-* ^{vers. 12.}
gis terræ. Verba autem illa: *Et volabunt in humeros Philistæorum per ma-* ^{vers. 14.}
re, &c. sic interpretatur, Isti sunt naves Philistæorum, quas adductu-
 ri sunt Genuenses & Veneti ad Israelem; sed vanissimâ conjecturâ.
 X. Miraculum futurum simile maris fissioni in liberatione Ægyptia-
 ca factæ, quò spectare vult hæc: *Et perdet vel siccabit linguam maris*
Ægyptiaci, &c. quod de exsiccatione Nili exponit, *Agitabit manum*
super flumen de fluvio Pherath vel Euphrate. Hæc occasione hujus
 loci.

Quatuor hæc secundo die creata esse non usquequaque inter He- ^{Cap. IV.}
 bræos convenit. Expansi & ignis infernalis productionem plari- ^{pag 6.}
 que ad hunc diem referunt. Vide in Bereschit Raba Sect. 4. In
 Midrasch Nehelam Sect. Bereschit R. Iohannes inquit: *Secundo die*
conditus est infernus. Unde magistri consultum iudicarunt, ne quis se-
 cundo die hebdomadis novum aggrediatur opus. Angelos verò bo-
 nos nonnulli censent primo die cum luce creatos esse. Vid. Bere-

schit Rabah. Sect. 3. & Midrasch Nehelam Sect. Bereschit. Per ignē carnis & sanguinis noster intelligit æstum impurum seu venereum.

Toto hoc Capite instituit autor noster perstringere סוד המרכבה *mysterium Mercabah*, seu visionis Ezech. 1. sub currus similitudine oblatae, cui non pauca immiscet stolidi, profana & indigna numinis maiestati. Vide passim quoque de visione Mercabah in Moreh Nebuchim, cuius sententiam refutat Abarbinel in *Ezech. 1.* Commentario Danielis Fonte 2. pal. 2. Vult hic, firmamentum expansum fuisse super capita animalium, quia angeli vel præfecti quatuor monarchiarum dependent ex nutu Maiestatis divinæ, sub qua collocati sunt. Intelligit enim per animalia quatuor principes superiores præpositos quatuor regnis, videl. principem monarchiæ Babyloniar, Persiar, Græciar & Romanar. Ut facies leonina designaverit Babel vel Nebucadnezarem, iuxta Ier. iv. 7. *Adscendit leo de cubili suo.* Facies humana reges Mediæ & Persiar, quia illi clementer & humaniter tractaverint Israelitas sibi subditos, qui illis facultatem dederint revertendi in patriam, extruendi templum, &c. Facies taurina Alexandrum Macedonem, qui cornu feriit alios reges. Facies aquilina imperium Romanum, quia omnes Imperatores Romani in suis vexillis imaginem aquilæ gerunt. Ingeniose hæc quidem, sed minus certè. Carbones ardentes, ignem & fulgur putat significare calamitates, cædes atque incendia ex bellis quatuor imperiorum oritura. Illa autem verba, *cùm incederent animalia incedebant quoque rotæ*, exponit, quod populi atque regna (per rotas significata) gubernationem principum suorum vel angelorum sibi præfectorum sequantur, atque pro ipsorum lubitu modò extollantur, modò deprimantur. Voces autem *Chasmal*, *ignis*, censet esse tantum metaphoricar de maiestate & sapientia divina illi absconditæ, ut *שמעו* idem notet quod *שמעו מלל* vel *שמעו מלל* *illicitum est dictu*, scil. de essentia Dei. Eodem ferme sensu, uti Apostolus noster de sua visione loquitur, quod in cælum raptus audiverit *ἀρρήτα ῥήματα*, quæ non audet vel non potest homo profari.

De quatuor classibus angelorum ministrantium & duobus Seraphim, uno dextrum altero sinistrum latus Sancti ben. claudente, &c. quæ nugatur, vaniora sunt Dionysianis figmentis de angelorum ordinibus. Exiguum utrimque discrimen est, nisi quod Seraphici Doctores ex Dionysio triplicem hierarchiam angelicam fabricare fatagunt. In prima classe collocant *Seraphim*, *Cherubim* & *Thronos*. In secunda, *Dominationes*, *Potestates* & *Virtutes*. In tertia, *Principatus*, *Archangeli*.

Archangelos & Angelos. A Dionysio autem nonnihil deflectunt Gregorius & Bernhardus in aptandis angelorum ordinibus. Sanè hi omnes cum nostro Eliezere aliisque Rabbinis *ἰμῶν ἀγγέλων ἐν οἷς, μὴ ἐωγενᾶσι.* Multò sobrius Nazianzen. *Ordo angelorum notus ei, qui ipsos DeTheol. ordinavit.*

pag. 77.

pag. 7.

Literę hæ in Hebræo קִקְק יִצְמַחֵךְ expressæ continent per abbreviaturam Seraphim acclamationem Esai. v 1. 3. tria קִ קִ קִ signant קדוש קדוש קדוש *Sanctus, sanctus, sanctus*, reliquæ literæ יהוה צבאות מלא כל הארץ כבודו *Dominus exercituum, plena est universa tellus gloria eius.* Cur ter vox *sanctus* repetatur varias proferunt Hebræi conjecturas. Jonathan exponit, *Sanctus* in cœlis excelsis, ubi est majestas ejus, *Sanctus* in terra, in qua exequitur potentiam suam, *Sanctus* in æternum & secula seculorum. Alii repetitam volunt iuxta triplicem mundum. Supremum seu angelorum & animarum, Intermedium, & orbium stellarum, & Infimum hunc. Quidam putant, prophetam hîc introducere unum angelum vociferantem bis *Sanctus sanctus*, alterum respondentem, *Sanctus Dominus exercituum, &c.* Quicquid sit, omnibus numeris absolutam sanctitatem hîc innuere prophetam minimè dubitandum est; neque hoc inusitatum est sacris autoribus ut maioris certitudinis vel confirmationis ergo eandem vocem modò bis modò ter repetant. Vid. Abarbinel ad hunc locum.

Terram adeò densam esse, ut opus sit spatio sex annorum si quis illam penetrare velit, nullus sanior geometra statuerit. Duobus enim annis iter universi orbis absolvi posse Magallanius alique docuerunt. In Hebræo est שְׁשִׁים שָׁנָה *Sexaginta annorum*; quod omnem superat fidem, substituiimus שֵׁשׁ *sex*.

Cap. v.

pag. 8.

Ex hac abyssò propè infernum scaturire vult thermas, insulso plane commento: quasi calor iste aquis insitus nonnisi ab infernali igne originem trahere possit.

Vocat מֵי יָם *aquas maritales*, quæ instar maritorum fœcundam reddunt terram, ut semen gremio ejus exceptum proferat fructum, secus quàm pluviae steriles.

Literæ hæ כָּל שֵׁם צִמְחֵן signant mnemosynon septem planetarum, hoc modo: כּוּבֵב Mercurius, לְבָנָה Luna, שַׁבְתָּא Saturnus, יוֹזֵק Jupiter, מַאֲרִים Mars, חֶמֶה Sol, נֹגָה Venus. Nomen generale stellæ tribuitur mercurio synecdochice. Lunæ nomen impositum ab albedine. Saturnus verò vocatur *Sabbathæus*, quia diei sabbathi præest. Jupiter à iustitia dicitur, eò quod præsit iustitiæ. Mars à rubore vocatur, forsan quia sanguinolentus est. Sol verò à calore nomenclaturam

Cap. vi.

pag. 9.

ram obtinet. Venus à luce, quia lucifer est.

pag. 10. De cyclis & tekuphis differit pluribus Majemon in Hilchot Kiddusch a-chodesch. Est autem תקופה nihil aliud quàm anni conversio; Græcis dicta ὥρον, κέντηρον vel τροπή. Uti autem Macedonibus erant quatuor κέντηρα, ita & Iudæis sunt Thekuphot quatuor. Cyclus integer est dierum 9639, horarum 16 & scrupul. 595. De ratione Tekupharum vid. Eruvin fol. 56.1.

pag. 11. Duo ponit domicilia, unum חלון תעלמה fenestram vel *domicilium absconditum* ex Iob. xxviii. 11. qua specie, nondum liquet; cùm ibi per תעלמה rem quamlibet absconditam intelligere liceat. Alterum facit חלון נעמן *Domicilium delectationis vel amœnitatis*. Inter duodecim domos cœli ab Astronomis observatas nulla occurrit illis duabus similis.

Tres literas nominis tetragrammati soli insculptas esse forsan ex vanis pictorum pergulis didicit, in corpore solari depingentium literas יהה seu his similes. Angelos facit rectores solis, ex mente Aristotelis aliorumque.

Cap. vii. De novilunii ortu atque observatione si quis plura desiderat consulat Majemon in Hilchot Kiddusch a-chodesch. Mirum in modum scrupulose atque superstitiosè se gerunt magistri in signis novilunii observandis, idque ob statutum Neomeniæ Num. xxviii. 11.

pag. 15. Locus Psal. lxxxix. 1. variè legitur; quædam exemplaria legunt בכסה *in folio*, perperam: alia בכסה, *cùm tecta est*, luna scil. vel *cùm numerant*. à כסה numerare; quia tum 30 diem mensis numerabant.

Cap. viii. Primè סדר העבור *mysterium intercalationis* à Deo traditum esse Adamo, deinde ab illo succenturiatâ serie ad posteros derivatum esse, Thalmudicum ἑρμῆα est, neque convenit cum sententia Majemonidis aliorumque Hebræorum, videl. hanc supputandi rationem vel embolismi usum post Thalmudis editionē demū institutum esse. Nec mirum, cùm annus veterum Hebræorum erat Chaldaicus, dictus שנת ימים *annus dierum*, id est, ὁμολῶν vel æquabilis, constans æquali distributione dierum absque scrupulis. Quorsum itaque tum embolismi usus?

Dictum hoc Noachi, *Omnes dies sunt sementis & messis, &c.* habet quoque Targum Jonathan. Genes. viii. 22.

Ibid. De Melchisedecho variæ circumferuntur ariolationes; aliis contententibus fuisse hominem, quibusdam negantibus. Ad secundam classē pertinent duæ sententiæ: Una statuit Melchisedechum fuisse Spiritum S. altera, fuisse filium Dei. sed utraque ab aliis solidè refutata

refutata est. Ad primam classē itidem duæ referri possunt opinio-
nes. Prima est illorum, inter quos & Iosephus, fuisse regem
quendam Cananæum alienigenam, veri Dei cognitione imbutum.
At quā veri specie probabitur, inter medios idololatrias sacerdotem
Dei egisse? alienigenam occurrisse Abrahamo, eique benedictio-
nem impertitum esse? Secunda istorum, qui asserunt fuisse Se-
mum; atque hanc veteris ac recentioris Synagogæ sententiam esse
Hebræorum ostendit consensus? Neque huic obstat, quod scriptor
ad Hebræos Cap. 7. Melchisedechum dicat fuisse *absque genealogia*;
non enim quālibet genealogiam sed prosapiæ sacerdotalis ibi intel-
ligit: atque hoc pacto *sine patre ac matre* fuisse asserit. Cū autem
addit, *Cuius genus non recensetur in illis*, eo non vult innuere, Melchi-
sedechum fuisse alienigenam, sed illius genus non referri ad filios Le-
vi, de quibus paulò ante dixerat.

Illa verba, *Sunt quidam eorum ex tribus, &c.* ostendunt quoties & pag. 18.
quando excessus solis sit triplicandus, quando verò duplicandus, &
sic deinceps.

Prælium inter se commissuras esse gentes atque mutuā internecio-
ne se excisuras esse paulò ante Messiae adventum, sibi persuasum eunt Cap. ix.
pag. 19.
Hebræorum magistri. Ineptè verò refertur eò locus 2. Chron. xv.
5. 6. cū ibi nullum sit vaticinium, sed historica narratio, quid fa-
ctum sit sub Zera rege Æthiopum, de quo Cap. præcedente. Ma-
nuum confortatio non denotat ibi liberationem ex diuturno exilio,
sed serium studium quærendi Deum atque eradicandi idololatriam.
Mutuā autem lanienā gentiles se invicem deleturos, aliis evincere
conantur vaticiniis, atq; eò imprimis referunt bella Gog & Magog,
uti & quæ Ismaelitæ vel Turcæ atque Christiani inter se commissu-
ri sunt. De his differit Abarbinel Ier. xxx. in hunc sensum: *Sed
in Midrasch Agedab exponunt hoc de bello Gog & Magog, & eò inclināt ma-
gna pars interpretum. Ego autem in libro Mahane Ieschuba explicavi argu-
mentum hoc de Gog & Magog; jam verò sectionem hanc exponam iuxta mo-
dum, quo plerique ex prophetis vaticinati sunt de excidio populorum tem-
pore liberationis. Quomodo autem hoc futurum sit forsan video ex valida con-
sequentiā prophetiæ. Quia in novissimo dierum suscitaturus est Sanctus ben-
magnum numerum gentis Nazarenæ vel Christianæ quæ hodie vocatur Edom,
ut adscendat ad subjugandum terram Israelis; eò enim semper oculos atque cor-
da sua (dirigunt); quia ibi Deus illorum sepultus est. Venient autem contra
terras illas, atque magnā clade, strage & internecione afficient Ismaelitas. Vbi
Ismaelitæ audient, in omnibus regionibus Orientis & Septentrionis, Christia-*

nos malis afficere homines suæ religionis, & procedere, ut subjugent urbem sanctam, quæ apud Ismaelitas quoque est porta cæli & locus valde sanctus, tunc congregabuntur, atque contra illos venient. & concurrent hi cum illis ad prælium propter Hierosolymam. Tunc vehemens inter illos futura est strages, atque ultio Domini contra illos. Illi autem qui venient ex Oriente, vocantur Gog & Magog; neque venient, ut prælium committant cum Israele sed cum Edumæis, qui adscenderant ad terram Israelis, ut eriperent illam è manu Ismaelitarum. Huc refert loca Ioel. 111.12. Excitabuntur & adscendent gentes ad vallem Iosaphat, &c. Ier. xxx. 5. Sic dicit Dominus: Vocem horroris audivimus, pavorem & non pacem. Sed nec vola nec vestigium occurrit in toto Ier. Cap. 30. ibi de Turcis & Christianis sermonem institui, imo vel de liberatione ex diuturno ac ultimo hoc exilio; cum potius de liberatione ex Babylonica captivitate agi in loco Ieremiæ non obscura sint indicia. Sed adeò sæpius odium contra Christianos hunc Rabbinum in transversum rapit, ut sævissima quæque vaticinia in illos aptet, susque deque habens iure num iniuriâ.

Idem quoque illi usu venit in loco Ioel. 111.7. Et descendere illos feci ad vallem Iosaphat. ubi his verbis ait: Scribit eximius R. David Kimchi, bellum hoc, de quo testatur hic, esse prælium Gog & Magog, cum venturus est contra Israelem, & Deus inditurus est animo omnium gentium, ut adscendant cum ipso. Sed iam scripsi in loco suprâ memorato, quod propheta non dicat omnes gentes nisi de Edom & Ismaele, qui sunt duæ sectæ religionis, comprehendentes hodie in se omnes incolas orbis & habitatores terræ. Notum quoque est, filios Edom non adscensuros cum Gog & Magog, qui sunt in parte Orientis. Quid enim his cum illis (commercii est)? Sed res se habet prout scripsi, quod Deus, utpote causa causarum, inditurus sit cordi gentis Edumæe eiusque regibus, ut proficiscantur & subiugent terram desiderabilem, quò perpetuò oculos atque cor suum (intendunt). Omnes quoque confirmant & tradunt, Hierosolymis esse templum Domini, portam cæli. Sic etiam iuxta illorum sententiam est ibi locus sepulture Iesu Nazareni, hinc omnes expectant terram hanc. Imperium quoque in illam obtinuerunt bis: primò permanserunt continuò in dominio illius 560 annis, à tempore, quo cepit illam Titus, donec eam rapuerunt è manibus Christianorum Arabes, qui sunt sub imperio Ismaelitarum. Secundò factum est, cum Arabes 471 annis imperium ibi obtinuerant, ut reversi sint Christiani è regno Gallie, Anglie, & cum Italiae hominibus, atque adscenderint contra terram Israelis, eamque ceperint tempore R. Salomo Iarchi, atque regem constituerint Hierosolymis, eamque tunc retinuerint 85 annis, quia Ismaelitæ reversi prævaluerunt illis, & eripuerunt ex illorum manu, atque etiamnum hodie ibi imperium obtinent. Verba autem

autem prophetiarum docent me, denuò excitatum iri filios Edom, dicendo: Adscendamus contra Iudeam atque excindamus eam. Venient quoque cum fiducia contra terram, eamque subjugabunt, atque filios Ismael afficient magnâ strage & internecone. Idcirco congregabuntur filii Ismael è Babylonia, Assyria & regionibus Orientis, atque venient contra Christianos ad praelium, ut vindicent sanguinem fratrum suorum effusum, atque eripiant terram sanctam ex illorum manibus. Atque tunc futura est ultio Dei contra filios Edom & Ismael; erit enim gladius viri contra fratrem eius. Quia autem Ismaelitæ ex Assyria & Babylonia prius devastarunt terram sanctam, & Edomæi secundò, hinc iudicium illud divinum futurum est in loco, ubi patrarunt malum. Videtur autem quod Gog futurus sit dux pro hominibus Orientalibus in isto bello; non verò erit excitatio ejus ut veniat praeliaturus contra Israelem, uti existimant interpretes, sed ut bellum committat cum Christianis illorum hostibus; atque de hac excitatione, quam facturus est Deus in populis, loquitur hic prophetia: Excitabuntur, & adscendent Gentes ad vallem Iosaphat, &c.

Ioel. III.

12.

Non leve *ἀνιστορίας* sphalma committit Abarbinel, cum à tempore Titi Vespasiani vult Christianos in terram Canaan dominatos fuisse 560 annis. Imperium enim Christianorum Hierosolymis primò erectum fuit à Godefredo anno Christi 1098, atque ereptum fuit à Saladino anno 1187, ut in universum regnum hoc steterit 88 annis; noster illi tribuit 85 annos. Dissensum verò ab aliis interpretibus Hebræis in eo ostendit, cum existimat Gog bellum illaturum esse non populo Iudaico sed Christiano. Quàm coactè autem hoc vaticinium detorqueat Abarbinel ad praelium inter Turcas & Christianos futurum, non meretur accuratum examen: cuilibet vel leviter inspicienti locum illicò manifestum evadit, violentum esse Rabbini figmentum. De valle Iosaphati non conspirant Hebræi, num sit illa, cuius mentio fit 2. Par. xx. 22. Placet nonnullis hoc nomen *Iosaphat* diversis impositum esse vallibus in quibus Dominus iudicium suum exercuit. Nec ab hac sententia alienus est Paraphrastes, qui exponit *vallem divisionis iudicii*, uti & Rasi atque Abarbinel explicant, non *vallem Iosaphat*, sed *profunditatem iudicii*, divini scil. Minus rectè itaque Galatinus lib. 8. de arcan. cap. 15. ait, omnes fere Rabbinos, *nemine discrepante*, dicere, gentes in hac valle à Deo iudicandas esse. Hinc ineptum censeretur Pontificiorum quorundam placitum in hoc loco ultimum iudicium instituendum esse. Quis enim adeò stolidus erit, ut exiguum hunc locum tot hominum myriadibus capiendis suffecturum esse dicat? Ne jam alia proferam.

Quàm clementer de gentibus, à Iudaica fide alienis, sentiant Hebræi *Ibid.*

Hebræi veteres, prodit hic autor, cum de גוים seu gentilibus inquit
 הם מאכל לאש של גהנם *Sunt cibus vel pabulum ignis gehennæ.* Nec mi-
 tiorem contra illos pronunciant sententiam recentiores. Videntur
 quidem velle excipere gentes septem præcepta Noachi observan-
 tes, ne omnes Christianos flammis infernalibus adjudicent. at si
 quis expendat Majemonidis Hilchot teschuva cap. 3, videbit omnes
 Christianos eidem supplicio ab illis destinari: Sic enim inquit: ואלו
 הנשאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואבודים ונידונין על גודל רשעם וחטאתם
 לעולם ולעולמי עולמים המינין ואפיקורוסין וכופרים בתורה *Isti verò sunt, qui non
 habent partem in futuro seculo, sed excinduntur, perduntur & iudicantur iuxta
 magnitudinem impietatis ac peccati ipsorum in omnia secula seculorum, videl.
 Heretici, Epicurei & abnegatores legis, &c.* ubi glossator addit, R. Salomo
 Iarchi scribit, *Minin vel heretici sunt discipuli I. su Nazareni, qui pervertunt
 verba Dei vivi.* Postmodum ipse Majemon inter כופרים בתורה abnega-
 tores legis recenset הנוצרים והגרים Christianos & Agarenos sive Tur-
 cas. Quicquid itaque antea statuat חסי אומות pios inter gentes habi-
 tuos partem in futuro seculo, istud tantum tegendo odio suo
 facit.

*Ibid. &
 pag. 22.*

Puder recentiores Iudæos horum figmentorum de Leviathane,
 unde in mysticum sensum omnia detorquere conatur, atque symbo-
 lically volunt veteres Hebræos per illum significasse vel Diabolum
 vel יצר הרע concupiscentiam malam. Sic maceratione & convivio Le-
 viathanis designari putant gaudia & delicias mentis. Hinc dicit R.
 Salomoh bar Salomoh in Beit Israel occasione Leviathanis, כי
 נכראו בתחתונים עניינים גופניים שהם צורות לצורות רוחניות *Scias conditas esse
 in his inferioribus res corporales quæ figure vel typi sunt formarum spiritua-
 lium.* Huc refert quoque paradisum. & Sanctuarium, quæ vult typi-
 cam habuisse significationem rerum spiritualium. Vide pulchram
 dissertationem de mysticis his sensibus in Beit Israel fol. 83. & 84.
 Sanè celebratissimū inter Hebræos est העולם הבא אין בו אכילה ולא שתייה
In futuro seculo non erit comesio neque potatio. De iustis vel incolis istius
 ævi pronunciant quod delectationem percepturi sunt מיו השכרה ex
 splendore præsentia seu majestatis divinæ. Aliæque non pauca in-
 ter illos occurrunt sententiæ, significantes in vita æterna corporeas
 actiones tum non amplius locum habituras. Paulò aliter de esu
 vasti illius bovis & Leviathanis exponit R. Lipman in Nitza-
 chon ad locum Iob. xli. 20. videl. nec esse scopum magistrorum,
 ista fore למלאי הכרם להנאת הה"י *ad usum vel delectationē vitæ & repletionem
 ventriculi,* sed istos cibos hominem disposituros לשגת האמת ad
 necessi-

necessitatem apprehensionis veritatis; omniaque dicta esse על ידי per modum hyperboles. His omnibus suffragatur Ioseph Albo in libro de Articulis fidei tract. 4. cap. 10. *Seculum futurum*, inquit, *est seculum post mortem, cum anima separata est à corpore, in quo nec bibunt nec comedunt neque Veneri operam dant.* Cui non repugnant, cum oblectamenta futuræ felicitatis convivio & nuptiis comparantur quorundam iudicio Esai. xxv. 6. & Cap. 65. 9. ut hoc pacto imbecillitati humani intellectus succurratur, cuius operatio non nisi interventu speciei corporeæ perficitur. Hunc morem prophetarum & gentis suæ secutus noster Servator adumbravit corporeis deliciis futuri seculi voluptates. Matth. viii. 11. Luc. xxi. 30. Apoc. xix. 9. Hoc pacto mysticè convivium Leviathanis sumptum non insulsum admittet sensum.

De hoc אבן שתייה lapide fundatioris Vide infra pluribus Cap. xxxv. Cap. x. pag. 22. Hic collocat illum in abyssu: convenit autem cum hac fabella Ionathan in Thargum Exod. xxv. 11. 30. ubi refert Deum hoc lapide obsignasse os abyssi magnæ. Occurrit eius mentio in Ioma fol. 53. 2. & 54. 2. Cur verò huic potius insistant filii Korach quam alii damnati? quia Corach, Dathan & Abiram vivos absorpsit terræ hiatus, Num. xvi. 33. ubi quoque recensentur *homines Korachi*; dicuntur autem vivi descendisse לשאולה in sepulchrum, vel, ex mente quorundam, infernum. Unde hoc figmentum forsan originē traxit.

Per בהמות *Bestias* κατ' ἐξοχῶν intelligunt Iudæi bovem stupendæ Cap. xi. pag. 23. magnitudinis, dictum illis שור הבר *Bos sylvestris*. Meminit huius Paphraustes Psal. l. 10. his verbis: *Bos sylvestris, qui depascit singulis diebus mille montes.* Eadem ferme, quæ hic fabulatur Eliezer, occurrunt in Bava bathra fol. 74. 2. sed & sub hoc commento symbolicum latere volunt sensum Rabbini de futura voluptate iustorum. Vide Beit Israel pag. 84.

Alii Hebræorum malunt Deum non ad legem direxisse sermonem pag. 23. sed ad angelos, vel ut R. Salom Iarchi ait ad בית דין domum iudicii sui vel curiam suam. Utrumque æquè insulsum censeretur debet. Sanius est Aben Ezræ interpretamentū, Deum hinc introduci more pag. 24. magnatum loquentem, atque ideo Moysen plurali usum esse numero. Quanquam non desint inter Hebræos, qui putant vocem נעשה hinc esse ex forma Niphal, unde vertendam esse, *factus est*; at hoc non tam concinnè quadrat cum annexis vocibus *in similitudine nostra*, quam si *Facimus* reddatur.

Alio ordine 12 horarum opera recensentur in Midrach tehil. pag. 24.

lim Psal. xcii. sic: Horâ primâ ascendit in cogitationem (vel proposuit Deus illum creare.) 2. tex factus est cum angelis ministerii. 3. collegit pulverem. 4. determinavit eum. 5. fecit eum massam. 6. efformavit eum. 7. inspiravit animam. 8. stetit super pedes. 9. præceptum dedit. 10. peccavit. 11. iudicatus est. En quam belle hæc conspirent !

pag. 24.

Tantum 12 horis Adamum in paradiso commoratum esse, temerarium arguit huius Rabbi ingenium, neque hic sibi ὁμοψήφως habet alios Hebræos, præsertim Cabalistas, qui somniant, Adamum anno 20 à creatione expulsus fuisse horto Edenis. Alii 40 diebus; quidam 8 diebus, vel juxta alios 6 horis: Nonnulli plures paucioresve numerant. Curiosis atque vanis huiusmodi hariolationibus dum indulget humanum ingenium, necessariæ veritatis facillè iacturam facit. Huc meritò referri potest tota narratio auctoris nostri de Adami formatione ex quatuor mundi plagis. Ex qua Hebræorum traditione forsan originem traxit, cum Cyprianus eumque secutus Augustinus in nomine אֲדָם rimati sunt quatuor mundi partes, videl. ἀρκτὺς, δύσις, ἀνατολή, μεσημβρία, Septentrio, Occidens, Oriens, Meridies. Lusus hic est Cabalisticus non absimilis illi, quando Hebræi ex voce אדם exsculpunt per Notarikon אפרים אדם cinis, sanguis, bilis, vel אדם דוד משיח Adam, David, Messias, quia per μετεμψύχωσιν Adami anima migravit in Davidem atque huius in Messiam.

Per locum purum & terræ centrum, unde pulverem Adami desumptum esse somniat, intelligit montem Moriah, ubi postea templum extructum fuit, quod in meditullio terræ situm esse sibi persuasum eunt Hebræorum Geometræ. Vid. infra pag. 26.

pag. 25. &
26.

Inter hos decem reges tantum duo sunt Monarchæ, quorum imperia super universam terram extendunt, videl. Deus Rex regum, & Dominus dominantium seu Messias. Reliqui dominium obtinuerunt vel in Babyloniam, uti Nimrod & Nebucadnezar, vel in terram Canaan, veluti Salomon & Achab; vel Persiam ac Babyloniam, videl. Cyrus; vel Persiam, Babyloniam & Græciam, sicuti Alexander M. Inepte Iosephus regum catalogo inseritur, quia nunquam Ægypti regno potitus est. Unde Abarbinel in comm. Daniel. Fonte 9. pal. 4. hæc אברהם ושלמה ודוד ויחזקאל per modum parabole & hyperboles dicta esse statuit Sic forsan accipiendum est, cum in Bereschit Raba Sect. 58. dicunt, quatuor reges, quos Abraham persecutus est, קומקרטורין, κοσμοκράτορας fuisse.

Regnum autem à Messia reversurum esse ad primum eius autorem asserit

asserit & noster Apostolus 1. Cor. xv. 24. Christum scil. in fine sæculi regnum traditurum esse Deo & Patri.

Hanc glebam terræ non modò volunt Hebræi à Deo selectam esse, ut inde corpus Adami efformaret, sed destinatam fuisse cultui eius, ubi Patriarchæ sacrificia sua obtulerunt, Isaac ligatus fuit, & Sanctum Sanctorum ædificavit Salomoh; de hoc differit R. Majemon in Beit abachria Cap. 2. המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם שנ' וזה מזבח לעולה לישראל ובמקדש נעקר יצחק אבינו שנ' ולך לך אל ארץ המוריה ונאמר ויבן שם שלמה את הבית בהר ומסורת ביד הכל שהמקום שכנה בו דוד ושלמה בגורן ארונה הוא המקום שכנה בו אברהם מובה ועקר עליו יצחק והוא המקום שכנה בו נח כשיצא מן התבא והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא אדם חכמים אדם ממקום כפרתו נברא *Locus altaris amplius fuit apte dispositus, neque locum eius in æternum mutarunt, sicuti dicitur: Hoc erit altare holocausti Israel. In (loco) sanctuarii ligatus fuit pater noster Isaac, juxta illud: Abi abi ad terram Moriah; dicitur autem, Extruxit ibi Salomoh domum in monte. Est autem traditio in omnium manu, locum illum, in quo David & Salomoh ædificavit aream pro arca, esse eundem locum, in quo Abraham extruxit altare, atque super illud ligavit Isaacum; & eundem, in quo Noach postquam egressus erat arca extruxit altare: & hoc esse idem illud altare in quo obtulit Kain, Abel & Adam primum sacrificium postquam creatus erat, atque inde conditus est. hinc aiunt Sapientes: Adam creatus est è loco expiationis suæ.*

Cap. xii.

pag. 26.

1. Chron.

xxii. i.

Gen. xii. i.

1. Reg. vi.

14.

En quàm ampla seges traditionum ex hac terræ particula pullulet; numquàm tam elegans aut frugiferus fuisset paradysus nisi hi hortulani intulissent facundas has fabularum plantulas. Ultima sententia extat quoque in Bereschit Rabah. Sect. 14.

Inter has non immerito collocari possunt decem thalami à Deo constructi in honorem primi sponsi. Quis non diceret hos fabros operam navasse in exstruendis thalamis atque interfuisse nuptiis Adami ac Evæ? adeo affabrè cuncta ordinarunt. Nec defuerunt novis sponis tympanistæ, tripudiatore ac paranymphe angeli. Ne verò absque colore hæc nuptiarum descriptio facta esse videretur, exornanda erat prophetica periphrasi Ezech. xxviii. 13. Sic & R. Salom Iarchi: *Magistri nostri per mysticam narrationem exposuerunt hanc rem de Adam primo.* Aliàs fatentibus Rasi & R. David Kimchi describit ibi propheta felicitatem regis Tyri; neque ab hoc sensu alienus est Jonathan in Thargum sic exponens hæc verba: *In multa felicitate & voluptate deliciatus es veluti in deliciis horti Domini,*

mini, &c. Unde autem decem thalamos exsculpere poterit, cum propheta ibi recenseat novem genera lapidum pretiosorum? nisi forsitan aurum inter illos numerare velit. Eadem verba auctoris nostri occurrunt in Bava bathra fol. 75. Locum Ezech. de paradiso Adami & Evæ exponunt in Bereschit Rabb. Sect. 18.

Matth.
IV. 15.
Luc. V. 34

Paranymphos vocant Hebræi שושבֿיִן voce compositâ ex שושֿ *letari*, & בֿן *filius*. unde שושבֿיִן q. d. *filius letitiæ*. Unde minùs commodè hanc vocem Clariss. Buxtorfius retulit ad classem ששבֿ. Hoc pacto filii letitiæ erunt Hebræis iidem, qui vocantur Servatori nostro יְהוֹשֻׁעַ מָרְדִּיכָי. Pronubos autem duos Adami faciunt in Beresch. rab. Sect. 8. sub finem, videl. Michaellem & Gabrielem. De paranymphis Adamo datis vid. & Iruvin. fol. 18.2.

Ineptè verò ad nuptias Adami detorquet locum Psal. xc1. 11. ibi enim propheta loquitur in genere de providentia & custodia Dei circa pios. Unde nimis constringit eum R. Salom Iarchi exponens de Mose, & in Midrasch tehillim de Iacobo.

Minister Synagoge vel custos vocatur hìc חזן q. d. inspectorem; huius quoque officium est ברכת ארוסין *benedictionem desponsatorum* pronunciare; quanquam huic negotio hodie non חזן sed Rabbinus quidam adhiberi soleat.

Cap. XIII.
pag. 28.

Hunc סממל Sammael faciunt seductorem Evæ & angelum mortis, ac principem cacodæmonum. Crebra huius occurrit mentio in Thargum Gen. 111.6. Iob. xxv 111. 7, &c. uti & Midraschim. Adfert hoc quoque dictum de Sammaele insidente camelo Majemon in Moreh Par. 11. Cap. 30. Alia de hoc maligno spiritu vid. apud Doctiss. Buxtorfium ad vocem סממל.

Cap. XIV.
30.

Si quis expendat omnia loca, ubi Deus dicitur descendisse, tantum quinquies reperiet id factum esse, videl. Primò ut videret turrim Babel, Gen. 11. 5. Deinde in montem Sinai, Exod. xix. 20. Tertiò in nube, Exod. xxxiv. 5. Quartò in columna nubis, Num. xi. 25. & xii. 5. Quinto, cum Iacobo in Aegyptum, Gen. vli. 4. In reliquis non dicit historia Deum descendisse.

pag. 30.

Vestem Adami vult cõtextam fuisse ex ער צפורן pellicula onychæ, seu aromatis genere levi & lucido, ut fuerit indumentum eius splendidum & odoriferum. Umbraculum verò illius dicit fuisse ענן כבוד *nubem gloriæ*, Dei scil. At si hoc pacto vestitus erat, quomodo animadvertit se nudum antea fuisse?

Ibid.

Causam, cur cœlesti sede expulsus fuerit Sammael princeps diabolorum cum suis asseclis, facit seductionem primorum parentum;

alii

alii ob superbiam & fastum, quidam ob luxuriam angelos excidisse felicitate sua opinantur. Omnes hinc tantum indulgent suis conjecturis. Malignos spiritus non servasse principium suum vel deseruisse τὸ ἴδιον οἰκητήριον, arguit Iudas; cur verò reliquerint, silet ipse atque universa Scriptura.

Ante lapsum protoplastarum serpentem pedibus fuisse præditum, non obscure noster prodit autor; cui astipulatur Moses bar Cephæ in lib. de paradiso B. Ephræm, qui autumat serpentem antea fuisse pedatum, sed in pœnam seductionis fuisse pedibus orbatum. Censet autem Lutherus serpentem erecto corpore incessisse, non quidem veluti homo, sed ut cervus aut pavo. A quo non multum deflectit veterum Hebræorum placitum, serpentem figurâ cameli præditum fuisse. Quicquid sit, loco maledictionis aliquid incommodi accessisse Serpenti, ut eius motus vel incessus non fuerit æquè facilis atque antea, plusquàm vero simile est.

Ibid.

De altero supplicii genere, ut septimo quolibet anno exueret pellem, nihil meminit historia. Cur verò pellis deponenda erat septimo anno? Forasan sabbathicus annus vim suam hinc exerit iuxta Rabbini nostri mentem. At constat, in senili ætate pellem à serpentibus exui; placet autem nonnullis, senectam hanc exui ob siccitatem.

Novem pœnas cum morte Adamo ac Evæ inflictas esse, nulla ratione ex divina sententia poterit exterebrare. Contra fœminam duæ pronunciantur maledictiones. Prima est de partu dolorifico, altera de subiectione erga maritum. Contra virum autem tres. Prima est extra Adamum, sed tamen ad ipsum refertur, quod terra sit maledicta futura propter ipsum. Secunda & tertia in ipso Adamo locum habuerunt, quod in labore & sudore esset vesciturus pane suo. Alia quæ hinc congerit, vel non merentur catalogo pœnarum inseri, veluti de fœmina, nimirum perforatio auris, ineptitudo ad testandum, velatio capitis, vel sunt consecutaria pœnæ principalis, uti sanguis menstruus, vaginalis, &c. Magistri in Iruvin, cap. VII I, numerant decem maledictiones contra Evam. Inter viri supplicia non censerì potest imminutio roboris, decurtatio staturæ, &c.

Duas vult esse vias perveniendi ad felicitatem; unam vocat viam *iustitiæ*, strictiori sensu hanc vocem *iustitiæ* sumens pro eleemosynis vel operibus misericordiæ erga tenuioris sortis homines. Alteram nuncupat viam *benignitatis*, ad quam referri possunt consolatio mæstorum, visitatio ægrorum, & sepelitio mortuo-

Cap. xv.

pag. 31.

rum; de quibus operibus vide infra Cap. xvi.

pag. 32. Quatuor hę portę exitii sic discerni possunt ex mente huius autoris, ut sit Prima *חילוקי הפרטיות* *præputiatorum*, sive iste status damnationis, cui omnes incircumcisi obnoxii sunt. Secunda sit *טמאים* *immundorum*, istorum Israelitarum, qui peccatis suis impuros se reddunt ac legem Dei violant. Tertia *חילוקי חיים* *deletionis è libro viventium*, vel ubi sententia mortis contra illum pronuntiatur. Quarta *שיבה* *permanens*, ubi tam diu commorandum illi est donec invitet illum Deus ad resipiscentiam, videl. die expiatorio. Si tum nondum ad saniorē mentem se revocari finit, sine mora morte plectitur. Diversos gradus itaque statuit, per quos contemtor divinę legis in barathrum exitii sui descendit.

pag. 32. Stellas facit vitę mortisque moderatrices. hinc dicit, angelos crudeles astrum impęnitentis hominis iubere, ne ampliùs illum in vita conservet.

Cap. xvi. pag. 33. Hoc dictum de mundi fundamentis adfertur quoque Cap. i. Avoth. Tres mundi bases ponit, legem, precationem atque beneficentiam. Refert autem ad *גמילות חסדים* *retributionem beneficentię nuptiarum celebrationem*. Solent Hebręi hoc pacto discernere opera *צדקה* vel eleemosynę, & *גמילות חסדים*, retributionis beneficentię; ut in prima classe ponantur 1. *הכנסת אורחים* *introductio viatorum*, seu hospitalitatis beneficium. 2. *פרנסת עניים* *Sustentatio pauperum*, ut prospiciatur ipsis de victu & amictu. 3. *גביית הצדקה* *collectio eleemosynarum*, quę fit per *גבאים* collectores eleemosynarum vel diaconos. huc referunt quoq; redemptionem captivorum, ædificationē & conservationē synagogarū. In secunda classe vel *גמילות חסדים* beneficentię retributione collocatur 1. *שמחת חתנים* *exhilaratio sponzorū*, vel nuptiarum festivitas. 2. *ביקור חולים* *visitatio agrorum*, ut verbis & opere sublevemus illos. 3. *הלוות וספרים למתים* *luctus ac planctus super mortuos*, quod etiam pertinent deductio & sepelitio. 4. *נחם אבלים* *consolatio mæstorū*. Vide Menorat ammaor R. Isaac Abuhaf.

Seriò autem hæc opera inculcant & suis commendant passim in Thalmude. In genere de illis aiunt Cap. i. Sotha fol. 14: *Initium legis est retributio beneficentię & finis eius est retributio beneficentię. Initium, quia scriptum est: Et paravit Dominus Deus Adamo eiusque uxori tunicas pelliceas. Finis ejus, quia scriptum est: Et sepelivit eum in valle. Duplam quoque mercedem huic beneficentię repositam esse tradunt Cap. i. Phea. Ista sunt, quorum fructus homo comedit in hoc seculo, & sors capitalis permanet illi in futuro seculo; videl. hæc, bo-*

Gen. iii. 21.

Deuter. xxxiv. 6.

nor patris & matris, retributio beneficentiae, & restitutio pacis inter hominem & proximum ejus. A quo ultimo non discrepat sententia Servatoris nostri beatos pronunciantis pacificos Matth. v. Alia quoque referuntur Schabbat fol. 127. 1. Sex sunt quorum fructibus homo vescitur in hoc seculo, & sors conservatur illi in futuro seculo, videl. haec. Introductio viatorum seu hospitalitas, visitatio aegrorum, attentio in precibus, matutina frequentatio scholae, educatio filiorum ad studium legis, judicans proximum suum aequa lance. In specie autem de nuptiarum festivitate aiunt Cap. 1. Berachot fol. 6: Quicumque utilitatem percipit ex convivio sponsi & non ex gaudio eius, is peccat contra quinque voces, sicuti dicitur: Vox gaudii, & vox laetitiae, vox sponsi & vox sponsae, vox dicentium Laudate Dominum exercituum, quoniam bonus Dominus, quia in seculum beneficentia. Triplex autem gaudium in nuptiis locum habere volunt, videl. gaudium כבוד honoris, cum sponsum & sponsam laudibus decorant. Secundum הנאה utilitatis, veluti sunt commoda sequentia nuptias, liberi, domus, servi, &c. Tertium מצוה praecepti, videl. ut praecepto de suscitatione prolis satisfaciant, &c.

Jerem.
xxxiii. 10.

Convivii nuptialis celebrationem antiquissimam esse, non tantum docent exempla Isaaci & Simsonis, sed & gentilium quorundam. Apud Athenienses lege imperabantur Symposia nuptiarum, tum deorum nuptialium invocandorum, tum testimonii causâ. Athen. lib. 5. Lycurgo placuit, ut sponsus cum sponsa in Phitidiis cœnaret, ne absq; solennitate ingrederetur nupta thalamum mariti. Plutarch. in Lycurgo.

Phrasis hæc לפני הקבה *visum fuit coram Sancto ben.* usurpatur ab autore nostro ubi agit de præordinatione ac directione Dei, ad certum finem ac eventum aliquid dirigentis; sic divino decreto evenisse vult ut Isaac matrimonium iniret cum Rebecca, prout additis verbis exponit, illud profectum fuisse מפי הגבורה *ex ore Omnipotentiae*, vel Dei omnipotentis. Hic idem loquendi modus occurrit infra Cap. 36. pag. 89. ubi de Iacobo & Rachelis matrimonio loquitur. Sic quoque Cap. 38. pag. 96. & Cap. 48.

In reditu Eliezaris cum Rebecca versus Kriath arbah terram sub filiis fabulantur quoq; Thalmudistæ Sanhed. fol. 95. 1. ubi aiunt: Tres sunt in quorum occursum exsiliit terra, Abisai filius Zerujæ, Eliezar servus Abrahami, & Iacob patriarcha, &c.

Duplex hic figmentum de Eleazaro famulo Abrahami, illum antea fuisse servum Nimrod, & postmodum factum regem Basan Og, cuius mentio fit Num. xxi. 33. Deut. i. 4. &c. De quo stolidas profectus

pag. 35.

profe-

proferunt fabulas, quomodo in castra Israelitarum voluerit proiicere montem trium miliarium, & cum vellet excutere, illi fuisset dentes eius impactos, postmodum Mosem securi decem cubitorum amputasse talos eius, quod referunt locum Psal. 111. 8. *Dentes impiorum confregisti.* Vide in Berachot Cap. 9. fol. 54. col. 2.

Cap. xvii.
pag. 35.

Omnes ferme Hebræi sepelitionem Mosi tribuunt ipsi Deo. Vide in tract. Sotha Cap. 1. fol. 9. Rasi ad locum Deut. xxxiv. 6. ut hoc pacto dignitatem magistri sui extollant. Quasi verò non potuisset humo condi vel operâ angeli, vel à terra absorberi, nisi sanctissimum Numen Vespillonis ministerio functum esset. Simile delirium cenferi debet de Aaronis humatione atque loculi eius in aere circumductione. Idem occurrit in Siphri pag. 51. De loco sepulturæ Aaronis vid. & Cad akkemach fol. 8. c. 1.

pag. 36.

1. Sam.

xxv. 1.

Deuter.

xxxiv. 8.

2. Sam.

xxviii. 3.

Collatio non absimilis adfertur de Mose & Samuele in Challa cap. Ben azai. *Tempore mortis sapientis universus populus tenetur ad ejus luctum, sic dicitur: Mortuus est Samuel, & luxit cum universus populus. Et paulò post: Major fuit (luctus) quem impendit Samueli, quam Mosi magistro nostro. De Mose enim scriptum est: Et fleverunt filii Israelis. De Samuele verò scriptum est: Et luxerunt eum omnes Israelitæ, etiam mulieres, servi & parvuli.*

pag. 36.

Novem fuisse turmas deducentes funus Iacobi in terram Canaan, censet R. Bechai in Cad akkemach fol. 7. col. 3. in 1. acie ponit Iosephum. 2. fuerunt omnes servi Pharaonis seu principes. 3. seniores domûs Pharaonis. 4. Omnes seniores terræ Ægypti. 5. Tota domus Iosephi, vel uxor, liberi, servi & ancillæ ejus. 6. Fratres omnes Iosephi. 7. majores natu illorum fratrum. 8. Currus. 9. Equi. Ut hæc pompa funebris regia fuerit.

pag. 37.

Sensu historico locum Psal. lx. 9. 10. agere de victoria Davidis reportatâ à Moabitis & Edumæis, penitiùs illum examinanti liquet. Sunt tamen qui detorquēt eum ad excidium gentilium per Messiam futurum, atque in primis de everfione Romæ, quod pertinere volunt verba sequentia: *Quis ducet me in civitatem munitam מוצר עיר? quis deducet me ad Edom? per מוצר עיר urbem munitâ intelligunt Romam, quam designari volunt Esai lxiii. 1: Quis hic qui venit ex Edom, tinctis vestibus מוצר עיר ex Botzra?* Vide Rasi & Aben Ezra ad Psal. lx. sed in recentioribus editionibus invidiæ declinandæ causâ hæc expositio omittitur. Insulsè autem noster refert illa, *mibi Menasse, Ephraim robur capitis mei*, ad ordinem, quo Deus usus est in congregatione & liberatione tribuum. Cur enim Menasse, & non potius Iuda agmen

Iuda agmen ducturus esset? Sanè nihil omnino hìc prædicitur de populi Iudaici in terram Canaan reductione, multò minus de ordine, quem in illa Deus servaturus est.

Duas portas in templo exstructas fuisse, unam לחנים *pro sponsis*, pag. 38. alteram למנוים ולמנוים *pro lugentibus atque excommunicatis*, tradunt quoque in Middoth Cap. 2. ubi de excommunicatis & lugentibus aiunt: *Quicumque intrabant templum, ingredi viam versus dextram, atq; circummeuntes egrediebantur per viam ad sinistram, excepto illo, cui obvenerat casus aliquis, ut circumiret ad sinistram. Cui dicebant: Quid tibi (evenit) ut circumneas versus sinistram? Quia lugens sum, si diceret, respondebant: Qui inhabitat hanc domum consoletur te. Si diceret, quia excommunicatus sum, respondebant illi: Qui inhabitat domum hanc, indat animo tuo, ut obtemperes verbis sociorum tuorum, & reducant te. Non vult autem significare, quasi non plures portæ duabus fuerint in templo, plures enim fuisse docet Majemon in Hilchot beit abachira Cap. 4.*

Lugentes habuisse mystacem vel superius labrum obvelatum, non pag. 39. obscure indicat Thargum Levit. xii. 45. *Et super mystacem instar lugentis sit obvelatus.* & Mich. i. 7. *Et obvelabunt se super mystace instar lugentium.* Vide quoque paraphrasin Jonathan Ezech. xxiv. 17. 22. Hoc autem velamento lugentes discernebantur ab excommunicatis, qui relectâ facie ingrediebantur templum: sed de his meritò dubitari potest, num licuerit ipsis sacra adire limina, inprimis qui severiori excommunicationis genere vel חרם multati erant. Quis enim dicat apostatam, blasphemum, aliaque sacra capita intra templum fuisse admissa? De חרם alia ratio esse potest, cum his spes veniæ non fuerit adēpta. De חרם vel anathemati devoto vide plura infra Cap. xxxv. p. 98. 99. Certe si quibuscumque excommunicatis permissum fuisset intrare templum, tum multò mitior Iudaicæ Synagogæ disciplina esset statuenda quàm veteris Christianæ Ecclesiæ, in qua per 10 vel 15 annos à sacris cætibus arcebantur excommunicati pro culpæ levioris graviorisve ratione. Hinc varii isti animadversionis gradus olim vigeant, de quibus Basilii in Epist. Canon. 3. ad Amphilochem. can. 58. & Gregorius Taumaturgus Epist. Canon. 11. Primus & severior erat ἀγκύλασις, quando excommunicatus seu peccator extra Ecclesiam stabat luctu & lachrymis rogans ingredientiē, ut pro ipso intercederent apud Deum. Huius exemplum narrat Euseb. lib. 5. de Natali quodam se ante pedes Zephyrini prosternente, &c. Secundus gradus vocabatur

ἀνγούσις, quando stabat foris in narthece, hoc est, prodromo sive porticu templi, audiens divinas Scripturas usque ad lectionem Sancti Evangelii. Tertius dicebatur ὑπόπλωσις, cum intra Ecclesiæ septa stabat & cum Catechumenis egrediebatur. Quartus Σύσις erat, in hac classe positus orabat quidem cum fidelibus, sed nondum ad sacramentum corporis Dominici admittebatur. Sic e. gr. adulteri pœna erat, quatuor annis plorare ante fores templi; quinque extra Ecclesiam audire Scripturas; quatuor pone suggestum stare & cum Catechumenis egredi; uno autem cum fidelibus preces fundere, sed à Synaxi sacra abstinere. Rigidior hæc censura licet non omninò probanda sit, tamen frænum fuit vitæ dissolutioris, atque terrorem ad flagitia pronis incussit.

Cap. xviii
pag. 40.

Per septem *דְּדִּיקוֹתֵי הַשַּׁבָּת* dedicationes vel initiationes à Deo creatas intelligit diei cuiuslibet atque operum in illo creatorum benedictiones; in lex autem diebus abscondidit illas, quia de nullo istorum narrat genesios historia, quod Deus illi benedixerit & sanctificaverit, sed tantum de die sabbathi.

Ibid.

Inter ritus legitimè consecrandi sabbathum ponunt Iudæi quoque benedictionem super vini cyathum. Formulam hujus benedictionis vide in Synagoga Iud. Clariss. Buxtorfij cap. x. pag. 234. uti & reliqua de superstitiosa præparatione ad sabbathum, deq; eiusdem observatione Cap. eodem & xi.

Quantum tribuant Sabbatho, passim in scriptoribus Hebræorum observare licet, hinc illa effata Iudæorum: שקולה שבת לנו ככל מצות שבתורה *Ponderatur vel æstimatur sabbathum contra omnia præcepta quæ sunt in lege*; ut si quis ritè observet sabbathum omnibus præceptis satisfacisse censendus sit, hic quoq;: לא ניתנה שנת אלה רוממה של העולם הבא *Non est datum sabbathum nisi ut sit δέγμα vel exemplar seculi futuri*. quo referunt locum Ioel. i. 26. *Et affatim comedetis atque satiati laudabitis nomen Domini Dei vestri qui mirifice agit vobiscum, nec pudebit populus meus in æternum*. Ut convivium ac gaudium sabbathicum velint typum gerere futuræ felicitatis. Vnde quoque duplex facit sabbathum R. Bechai in Cad hakkemach fol. 73. c. 2. vid. שבת של מטה *sabbathum inferius*, quod hic in terra celebratur, & מעלה עליונה *Superius in beatissimis sedibus peragendum*. Huius observatione etiam gravissima peccata expiari tradunt: עובר עון כבוד אביו *Quicumque observat sabbathum iuxta ritum suum, etiam si comiserit idololatriam, uti generatio Enosch, condonant illi*; hoc dictum Doctiss. Buxtorfius in Synagoga sua pag. 277. minus rectè citat עובר עון אביו *idolo-*

idololatriâ sese pollueret ut Enosch, cum legendum sit, כְּדֹרֵי אֱנוֹשׁ sicuti generatio vel seculum Enoschi, uti ostendit R. Bechai fol. 72. c. 4. Imo & animas impiorum Iudæorum diebus sabbathi feriari à cruciatibus infernalibus, somniant Hebræorum magistri.

Omnes ferme benedictiones ab huius observatione dependere volunt; hinc illa in Sabbath fol. 23. הרגיל בנר חנוכה הויין לו בנים תוח הזהיר במוזה וזכה לדירה נאה בציצית וזכה לטלית נאה הזהיר בקדוש וזכה וממלא *Qui assuefacit vel exercet se in lucerna dedicationis, is habebit filios discipulos sapientum; qui admonet seipsum vel cautus est in Mezuzâ seu liminari scheda, is promeretur domum pulchram; qui cautus est in Tzitzit, vel cincto in ora vestis, is promeretur elegans pallium; qui cautus est in sanctificatione diei (sabbathi,) is promeretur ut repleat dolia sua vino. Sabbathicis promittunt largam vini copiam. Cur quæso? quia benedictione vini sabbathum consecrant & à profestis diebus segregant. Ab hoc promisso non multum discrepat illud in Sabbath fol. 129. ubi Mor Ismael Inquit: Divites qui fuerunt in terra Israelis, qua re promeriti sunt opes? Respondit illi: quia decimas offerebant. hinc dicitur: עשר תעשר Decimando decimabis. וי עשר decimando, quia: שנת עשר illud divitem reddit. Deuter. XIV. 22. Qui autem erant in Babylonia, quanam re promeriti sunt? Respondit ei, quia honorabant legem. Qui verò in reliquis terris agebant, quonam promeriti sunt שר siceram vel potum inebriantem? quia honorabant sabbathum. Liberationem quoque ex gravissimis periculis atque calamitatibus illi tribuunt, & imprimis ex tribus his. sic narrant magistri in Sabbath fol. 118. 1. Quicumque stabilit vel observat tres epulas in Sabbatho, is liberatur ex tribus afflictionibus. A doloribus Messie, à iudicio gehennæ, & Exod. XVI à bello Gog & Magog. A doloribus Messie, quia scriptum est hic, Dies, & 25. Mal. III. 1 scriptum est illic, Ecce mitto vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini. A iudicio Gehennæ, quia sic scriptum est, Dies, & ibi Tzeph. 1. scriptum est, Dies excandescentiæ dies illa. Ex bello Gog & Magog, quia 15. hic scriptum est, Dies, & illic scriptum est, Et erit in die illa, die adventus Gog. Rabbinica sane argumentandi ratio est ex unius vocalæ convenientia tot necesse consequentias; hoc pacto ex quolibet quidlibet exterebrare liceret.*

Violationem autem sabbathi fontem faciunt omnis calamitatis, veluti incendii. sic aiunt in Sabbath fol. 119: Non evenit incendium nisi in loco, ubi est profanatio sabbathi, sicuti dicitur: Si me non audiveritis Ier. 17. 27 sanctificando diem sabbathi, ne tollatis onus, & eatis per portas Ierusalem die sabbathi, incendam ignem in portis eius, qui aedes magnificas devorabit neque exstinguetur. Devastationem quoque urbis ac templi à profanatione

huius diei ortam esse censent nonnulli magistri. Unde R. Bechai in Cadakkemach fol. 72. 4. *Permansio domus sanctuarii dependet ab observatione sabbathi, & devastatio eius ab illius violatione.* Sic quoque ibidem: *Captivitas dependet à pœna profanationis sabbathi, liberatio verò ab observatione ejusdem.* Unde & hodie quidam Iudæi causam diuturni huius exilii arcessunt à violatione huius diei; quia nondum perfectè cum omnibus suis requisitis festivitas illius fuit peracta. At hoc pacto omnis spes liberationis adempta erit, cum nunquam magis scrupulosè ac supersticiosè hunc diem celebraverint quàm durante hoc exilio post excidium templi secundi.

pag. 41.

Numerus septenarius quia Hebræis sacer est, hinc libenter illum tribuunt rebus creatis, licet non usquequaque illis conveniat, uti in subjectis hisce exemplis observare datur. De septem expansis non eadem est magistrorum sententia; sunt enim qui tantum duo statuunt; sicuti ostendimus ad R. Majemonidæ Hilchot Iesode Thora Cap. 3. ubi quoque de septem expansorum nominibus reperies. Eadem verba de singulis septem rebus creatis occurrunt in Midrasch rehillum ad Psal. 92.

Per septem terras non intelligit omnes provincias vel regna in mundo, constat enim multò plures esse; sed terras septem populorum. Montes quoque non omnes sed tantum in terra Canaan hic designat, uti & maria vel lacus ambientes terram Israelis, quorum nomina recensentur in Bava bathra fol. 74. 2. videl. *Mare Tiberiadis, Sodomæ, Schachelet, Chelta, Sibche, Apamia, & mare magnum.* Sic etiam deserta in & circa terram Chanaan intelligit. Vocat autem *desertum sanctitatis*, in quo Israelitæ per 40 annos oberraverunt, quia ibi Deus se illis revelavit ac legem suam dedit.

pag. 41.

Sententia de septem mundis à Deo conditis in Cabalistarum cerebro fabricata est, volunt enim hi, quolibet anno Sabbathico majori vel singulis septem millibus annorum veterem mundum destrui, & alium à Deo creari. In septimo autem mundo fore perpetuum sabbathismum. Nonnulli etiam in definiendo majorem audaciam produnt, dum hunc mundum censent ordine secundum esse, ut hoc everso Deus adhuc quatuor mundos sit conditurus, siculneâ hac ducti conjecturâ, quia veteris instrumētī Scriptura incipit à ב beth, videlicet *בְּרֵאשִׁית in principio*, in Hebræorū calculo autē ב duo designat. Sanè si ex literis argumenta construere liceret, monstruosissima sua deliria hoc pacto quisque statuminare posset. Miror autem, acutissimo aliàs R. Isaaco Abarbineli hoc somnium placuisse,

Miphale
Elohim.

ante

ante hunc mundum fuisse alium à Deo conditum. Alias argutias rimatur R. Akiba in Othiot ad literam 2 videl. ideo Deum hanc literam præfixisse legi, ut mysticè significaret mundum bis abolendum esse primò diluvii tempore, deinde sub finem 6093 annorum. Vel ut designaret mundum hunc ac futurum. Vide plures eiusmodi ineptias cabalisticas apud eundem R. Akiba.

Hic æternus sabbathismus ex mente Hebræorum finito Messiaë regno exordium sumet, atque hanc caelestem quietem institutis Sabbathi atque Schemitæ adumbratam fuisse, passim contendunt magistri. Non multum ab hac opinione triplex (quies) Chrysost. homil. 6. in Epist. ad Hebræos. Vnam quietem fecit Sabbathi, in quo Deus quievit ab operibus suis. Secundam *Palestinæ*, in quam Iudæi ingressi sunt, molesto superato itinere. Tertiam *vite æternæ*, cum depositis omnibus calamitatibus ac laboribus solidâ gaudebunt quiete. Ad hanc ultimam respicit Scriptor ad Hebræos Cap. 4. 6. 9.

Idem dictum de rebus decem in crepusculo sabbathi creatis occurrit in Avot Cap. 4. sed inter illas ibi recensetur quoque Abrahami aries loco Isaaci oblatus. Quid per singula intelligant, exponunt ad illam Misnæ partem R. Moses Majemon & Bartenora. Vide & Paulum Fagium ad tractatum Avoth ab illo versum. In Tractatu Pesachim Cap. 4. hoc pacto numerant decem hæc: *Puteus, Man, Iris, Scriptura, Lex scripta, Tabula, Sepulchrum Mosis, Spelunca in qua stetit Moses, Elias, apertio oris asini & apertio oris terræ ad deglutendum impios.* Alii ibidem adiiciunt, *Schamir, Arietem Isaaci, Forcipem primum, & ignem gehennæ.* Hic verò inter illa recensentur *Virga Aaronis, & Demones noxii.* At his omnibus conjunctis non decem sed sedecim res inde resultabunt.

Introductum esse Adamum die Veneris horâ septimâ in Paradisum, atque inde expulsum esse vespere Sabbathi, audax huius Rabbini nugamentum est, nec ullâ specie ex geneleos historia elici potest.

Hæc paraphrastica expositio iisdem planè verbis habetur in Midrasch tehillim. Psal. xcii. licet alia plura iis inferantur. Autorem huius Psalmi facit cum aliis Thalmudistis Adamum post lapsum poenitudine ductum & in gratiam receptum. Quo colore, non liquet. Sed verba vers. 11. *Videbit oculus meus insidiantes mihi; audiet de his qui contra me insurgunt auris mea,* manifestò arguunt, Psalmum hunc ab Adamo non fuisse compositum. Quosnam enim tunc

Adam habebat hostes atq; insidiatores, cum solus in orbe denominaretur? Nisi forsan velint designari ibi diabolum seductorem eius. Ut alia mittam vers. 12. 14. de Libani Cedro, de plantatis in domo vel templo Domini, quæ nullâ ratione in Adami seculum quadrare possunt. Itaque magis probandum est, hunc Psalmum concinnatum esse à Davide, vel aliquo Cantorum, veluti Asapho, Iethudun, &c. Licet autem non habeat hanc מִזְמֹר לְדָוִד מִזְמֹר לְדָוִד *Psalmus Davidis*, inde tamen cōjicere non licet Davidē non esse illius autorē; cum & plures alii sint מְזַמְּרִים, qui à Davide profecti sunt, veluti Psal. 69. & 95. Spirat hic quoque genium Davidicum, sicuti liquet ex collatione vers. 9. cum Psal. 56. 3. & vers. 12. cum Psal. 22. 18. Item vers. 14. cum Psal. 1. 3. & 52. 10. Vnde non sine ratione alii censent hunc Psalmum à Davide compositum pro Levitis ut ab iisdem die Sabbathi caneretur: In hunc sensum exponit R. Salom Iarchi inscriptionem *Canticum Psalmi*, videl. *Levitarum, qui illum pronuntiabant in Sabbathis. Et loquitur de negotio futuri seculi, quod totum est Sabbathismus.* Quibus ultimis verbis indicat cum nostro Scriptore, argumentum huius Psalmi primarium esse, felicitatem piorum in futuro seculo describere. Non quidem inficias eo, verba vers. 12. 13. mystico sensu referri posse ad statum vitæ æternæ; sed primo ac literalis sensu agit de prospera conditione Ecclesiæ Iudaicæ, quæ iam ab hostium incursionibus ac bellis feriabatur.

pag. 42.

Occasione decachordii comparisonem facit cum numero denario in aliis rebus requisito. Ut testes sint fide digni ac legitimi, decem requiri dicit; hæc autem recenset R. Moses Majemon in Hilchot hedot Cap. 9. his verbis: עשרה מיני פסלות הם כל מי שנמצא בו: א מהן הוא פסול לעדות ואלו הן הנשים והעבדים והקטנים והשוטים והחרשים. *Decem genera sunt illegitimationis* (ut sic loquar) *in quocunque unum ex illis invenitur, is illegitimus est ad testimonium. sunt autem hæc: Fæminæ, servi, parvuli seu minores, fatui vel mentis impotes, surdi, cæci, impii, contempti vel infames, propinqui vel consanguinei, & qui inducti seu pellekti sunt ad testimonia sua.* Singula deinde exponit ac probat. Vid. ibidem. Nullo autem jure mulieres ac servos ex testium catalogo ejiciunt. cum in iis non minùs *Conscientia ac scientia* possit habere locum quàm in aliis. Sexus fæmineus nec status servilis testimonii fidem elevat. Quod ad mores & dignitatem, cum excludunt à testando impios, contemptos, istud non discrepat à iure Rom. Digest. lib. 22. t. l. 7. *In testimoniis autem dignitas, fides, mores, gravitas examinanda est.*

Requi-

Requisita hæc ad circumcisionem ritè peragendam ad decem re-
vocari possunt. 1. Subjectum est, ut sit filius vel servus. 2. Tempus,
dies octavus, nisi adversa valetudo suaserit ultra octavum diem dif-
ferendum esse. 3. Instrumentum, ut cultello vel novacula fiat.
4. in *Mobel*, vel qui circumcisionem peragit, ut sit expertus artis
huius, vigilans & industrius. 5. Ablutio pueri & involutio. 6. Be-
nedictio præmittenda circūcisioni. 7. Locus, ut in loco peculiari vel
cubiculo fiat. 8. Modus, quò refertur fricatio præputii, abscissio,
succio sanguinis, & glandis denudatio, &c. 9. Benedictio patris &
cœtûs inter abscissionem & denudationem glandis. 10. Benedictio
ammobel circumcisione finitâ super cyathum vini rubri. Vid. Hilchot
Milah R. Majemonidæ.

Intelligit mortuum vel violēta nece interfectū vel suo fato defun-
ctum in peregrinis locis. Hic eadem decem locum habere possunt,
quæ requiruntur in testibus, nisi mavis hæc de circumstantiis, vel
de tempore, quo anno, mense, die, quo loco, &c. intelligere.

In extractione calcei levirati hæc decem expendenda veniunt. 1. ut
adsint quinque testes. 2. ut tribus mensibus fiat post mariti obitum.
3. Frater defuncti mariti sit celebs. 4. Frater eius sit germanus eo-
dem patre natus. 5. Nubilis vidua & levir sint. 6. Ut ambo susci-
tandis liberis idonei sint. 7. Vidua jejuna sit; quia illicitum est à
cibo in faciem leviri spueri. 8. Mulier sit fratris defuncti vidua.
9. Calceus dextro pedi aptatus ut solvatur atque educatur. 10. In
faciem leviri sputum sic emittat, ut à quinque testibus conspici pos-
sit. Vide in Hilchot Majemon labom Vachalitza.

Expositionem vers. 10. non tam plenam adferunt in Midrasch
tehillum. verba enim ista מנחם בן עמיאל בן יוסף *Menachem filii Amelis, fi-*
lii Iosephi, &c. omittunt; sed ponunt בן דוד מנחם *hic filius David cor-*
rupet it ad quatuor mundi plagas. Nomina autem hæc tria Messiaë tri-
buit. Primò appellat illum מנחם *Menachem*, vel consolatorem,
qui afflictos ac appressos Iudæos in hoc diuturno exilio consolatu-
rus est. Fit Menahem mentio 2. Reg. xv. 14. 16. 17. Deinde vocat
eum *filium Ammielis*; cuius nominis fuere plures, inter quos etiam
pater Bathseba uxoris Davidis, 1. Chron. iii. 5. atque hunc designa-
re videtur; quia Messias ex Bathseba quoque descendit. Tertiò
nuncupat eum *filium Iosephi*, qui etiam dicitur *Filius Ephraim* in Cant.
iv. 5. 7. 3. Thargum. ut distinguatur ab altero Messia *Filio Davidis.*
huic tribuunt omnia regia, bella & victorias, alteri humilia atque
abjecta, quò commodius omnia vaticinia de vili Messiaë conditione
uni

uni possint aptare, alteri omnia de regia maiestate. Non tamen ubique hoc discrimen observare solent, uti nec hic R. Elieser facit, cum Messia Iosephi filio tribuit, illum per quatuor mundi plagas imperium extensurum esse. Itaque hic magistri parum sibi constant. Nulla autem ratio suadet, per monocerotem designari Messiam hic & Deut. xxxiii. 17. cum hac metaphoricâ descriptione tantum significetur robur ac fortitudo. Neque ullibi vox *אֶרְנַן* unicornis Messiam ejusve imperium denotat. Sæpius illo vocabulo describuntur ferocissimi hostes ob indomitam ferociam atque superbiam, Psalm. xxii. 22; neque hoc discrepat à genio Monocerotis, quem describit Plinius Lib. viii. Cap. 20. his verbis: *Monoceros est asperissima ferarum, reliquo corpore equo similis, capite cervo, pedibus elephanto, caudâ apro, mugitu gravi, uno cornu nigro mediâ fronte cubitorum duum eminente.* Vide quoque Iob. xxxix. 12. 13. 14. 15. ubi invictum eius robur atque indomabilem ferociam depingit.

Ibid.

Vehementem fore angustiam Israelitici populi in terra Canaan ante Messia adventum, communis est Hebræorum sententia. Vocant autem afflictiones illo tempore futuras *חבלי המשיח* dolores atque calamitates Messia. Per hos dolores intelligunt omnes persecutiones atque vexationes Iudæorum à Gentilibus inferendas, atque inprimis futuras in bello Gog Magog. Mentionem horum Messia dolorum faciunt in Thalmude Sabbat Fol. 118. 1. Sanhedrin. 98. 2. Ad hos summos angores referunt quoque necem Messia filii Iosephi, de qua prophetam agere volunt Zach. xii. 10. *Respicient ad me quem confoderunt, &c.* Ad quem locum R. Salom Iarchi & David Kimchi commentantur: *Magistri nostri exponunt de Messia filio Iosephi, qui interfectus est in bello.* Eodem sensu R. Abarbinel exponit de Messia filio Iosephi, quem dicit exercitus Iudaici ducem fore atque in prælio interemptum iri. Vnde obiter datur observare, Evangelistam Iohannem Cap xix. 37. non contra mentem veterum Rabbiorum hunc Zachariæ locum de Messia trucidatione interpretatum esse, quanquam utrobique diversa necis causa & modus sit.

Ibid.

Hunc Messiam filium Davidis fore victorem ac triumphatorem de omnibus hostibus, ducemque populi ad terram Canaan, ubi solium erecturus sit, vanè somniant Iudæi; atque idèò alterum Messiam Iosephi filium directione divinâ interficiendum esse nugatur Abarbinel, ut imperium ad hunc devolvatur. sic loquitur ad Zachar. xii. 10. 11. 12. *ומיתת משיח בן יוסף אין ראוי שיחשוב אדם שתהיה מקריית אלא בהשחגת השם שכרי שתחזור המלוכה לבית דוד ימות משיח בן יוסף במלחמה*

במלחמה *Necem Messie filii Iosephi non convenit ut quisquam existimet fore fortuitam, sed providentiâ Dei, ut revertatur regnum ad semen Messie, morietur Messias filius Iosephi in bello.* Quasi verò usurpasset hic filius Iosephi nullo legitimo titulo diadema regium, atque istud scelus funestâ illius morte expiandum esset. Nihil stolidius ab ingenioso magistro fingi poterat. Inter veras exterminii Messie causas Daniel ponit quoque has, illum moriturum esset להחיות חמאות ולכפר עון *ad obfignandum peccata & expiandum iniquitatem*, Dan. ix. 24, non ut curet, ne amplius peccatum committat populus Iudaicus, sed ut is sit איש כופר *vir expians vel expiator peccatorum universi mundi.*

Nimis autem restringit illa vers. 12, *Iustus uti palma florebit*, ad Messiam filius Davidis. Quid enim prohibet quemlibet justum hæc intelligi? De illius stabili ac fixa prosperitate vates sermonem instituit. Sic quoque ineptissimè verba vers. 13. refert ad Iudæos ex hoc exilio reduces in patriam; siquidem describit felicissimam sortem cultorum Dei, atque florentem Ecclesiæ suæ statum.

Adamum Paradiso expulsum sedem fixisse in monte Moriah ex turbida traditionum colluvie manavit. Dicitur habitasse מקדם *ab Oriente paradisi.* Unde autem constat montem hunc in Orientali regione situm fuisse versus paradisum? imo hunc adeò vicinum fuisse horto? Certe si quis expendat descriptionem horti ac fluviorum ex illo scaturientium, Gen. 11, is non difficulter animadvertet, montem hunc Moriah non fuisse contiguum Paradiso. Sed tot opus erat fatuis nugis, ut inde contexerent hanc fabularum concatenationem. In meditullio terræ formatus est Adam, inde argilla eius desumpta est; ibi quoque habitaculum sibi exstruxit, ibidem loci ædificatum fuit altare, in quo sacrificarunt Adam, Abel, Cain, Noach; hæc quoque ligatus fuit Isaac ut victima offerretur; ibi etiam templum construxit Salomo. En, quàm largam segetem fabellarum hæc gleba suppeditat. Vid. supra ad Cap. xii. p. 26.

Ex eadem quoque officina sartor hic tunicam Adami ac Evæ consutam ex pelle serpentina protulit. Cum enim inter pœnas contra serpentem pronunciatas numeret quoque supra pag. 31, ut quolibet septennio exuat pellem, inde Deus contexuit (si hic rapsodis fides habenda est) tunicas. Quasi verò nullum aliud pellis genus fuerit quàm serpentinum, unde primi homines, suggerente Deo, vestes sibi aptare potuerint? Cur enim non potius mactatâ quadam bestiâ pellem illius in vestium usum adhibere didicerunt? Nec enim iudicandum est, divinam Maiestatem instar pellionis indumen-

dumentum confecisse. De genere pellis discrepant Hebræi. Nonnulli volunt fuisse חלקים כצפור מרובקים על עורן *veluti particulas unguis adherentes pelli*, vel aliquid detractum ex pelle veluti pilos leporum, quemadmodum R. Salom Iarchi ad Gen. 111. 21. Adfert quoque ibidem Aben Ezra varias sententias, videl. quosdam dicere, Adamum ac Evam antea fuisse creatos absque cute, ut caro nuda prominere, tunc verò Deum illos vestisse pelle. Alios exponere Deum aptasse tunicas לעורם *pro ipsorum pelle*, vel superinduisse illorum cuti. Nonnullos verò statnere pellem iussu divino detractam fuisse à bestia quadam homini valde simili. Sed optime Aben Ezra reiicit has temerarias hariolationes. ואין לנו לבקש בזה חסד נאמן שהשם עשה לאדם גם לאשתו כתונות עור ומי ימלא גבורותיו ומי יספר מעשיו וגפלאותיו ואין חקר לגדולתו: *Non est nobis in hoc inquirendum; tantum credamus Deum parasse Adamo eiusque uxori tunicas pellis. Quis enim eloquetur virtutes eius? Quis enarrabit opera atque mirabilia eius? Neque est investigatio magnitudinis eius.* Si hoc sæpius ob oculos versaretur, curioso mortalium ingenio fibulam poneret, ne temerario ausu in abdita quæque penetrare conaretur. Non itaque mollis nec delicatus fuit priorum parentum vestitus, sed ex veris animalium pellibus, paratu facilis ac veluti naturâ contextus; qualis etiam fuit in usu apud vetustissimos populos ut animalium cætorum pellibus tegerentur, docente Platone in Protagora.

Psalms.
CXLV. 3.

Ibid. Inter statuta quoque consecrandi Sabbathum vel sequestrandi à diebus profestis ponunt magistri benedictionem super vini cyathum, lucernam separationis, atque unguium contemplationem. De quibus singulis consule Clariss. Buxtorfium in Synagoga Iudæica Cap. xi. pag. 257. 258.

pag. 46.

Vocat כוס הברלה *poculum separationis*, cuius benedictione ac usu segregat diei sabbathi festivitatem ab aliis diebus septimanæ. Ut reliquis aquæ oblinet angulos oculorum sabbathicola, eius insignem vim esse somniant in arcendis calamitatibus, veluti oculorum doloribus, fluxionibus, cæcitate, &c. Quò etiam refert axioma istud Rabbinicum, שירי מצות מעכבין את הפורענות *Reliquiæ præcepti retardant vel impediunt calamitates.* Vbi non tantum de præcepto sanctificandi sabbathum agunt, sed & aliis præceptis. Per reliquias verò designare videntur vel quod residuum manet præcepto iam peracto, vel quod reliquum sibi quisque facit supra legis dimensum, ac sine ulla obligatione seu tantum ex abundanti perficere vult, uti sunt *opera supererogationis*, vel potius *superarrogationis*, cum quis præ nimia arrogan-

rogantia plus oneris in se recipit quàm lex imponit. Cuiusmodi appendices singulis præceptis Magistri attexuerunt, quas ad דברי סופרים *dicta vel statuta Scribarum* solent referre, atque hoc pacto אגדות פוגיות cervicibus misellæ plebis imponunt, sicuti præcipuè in sabbathi observatione videre licet.

Stolidè locum Psal. xxxi. 5. de resipiscentia Adami atque expiatione peccatorum eius exponit; cum de seipso tantum ibi David differat. Licet autem vers. 1. beatum pronunciet אדם, cui Dominus non imputat iniquitatem, nemo tamen sanus inde colliget per אדם ibi designari Adamum, & non potiùs quemlibet hominem.

Spiritum vaticum Hebræi Adamo tribuunt, unde quoque sequentia hæc vaticinia de tabulis legis, de miraculo Iordanis, &c. Ibid.

De hac spelunca *Macpela* inanis est conjectura, quod fuerit duplex, una inferior, altera superior, vel שפילה בוגרה *quod fuerit duplex coniugibus*, ut loquitur R. Salom Iarchi Gen. xxi. 1. 9. Quid enim vetat *Macpelab* fuisse nomen proprium loci vel provinciæ, in qua fuit ager cum spelunca situs? verba vers. 17. non obscurè hoc indicant, ubi dicitur ager Ephronis fuisse in *Macbpelab*, vel regione sic dicta.

Hanc traditionem Hebræorum de *Kirjath arbab* observat quoque Hieronymus in Tradit. Ebraicis ad Gen. xxi. 1. eandem adfert ibi R. Salom Iarchi, sed veriore nomenclaturæ rationem addit, & cum ipso Aben Ezra, videl. nomen ארבא *Arbab* esse proprium viri celeberrimi inter Enakim, à quo huic urbi nomen fuerit inditum. Hoc optime quadrat cum Ios. xiv. 13. *Nomen Hebronis antea fuerat urbs Arbab, qui homo magnus erat inter Enakim*, ubi voces illas האדם הגדול *homo is magnus inter Enakim*, ineptè Rasi de Abrahamo interpretatur; & multò ineptiùs cum per האדם intelligunt in Schir aschirim Rabah primum hominem; per הגדול *magnus*, tres patriarchas, Abrahamum, Isaacum & Iacobum, quia de quolibet dicitur, quod magnus fuerit factus. De Abrahamo Genes. xxiv. 35. *Dominus benedixit Domino meo valde, & magnus redditus est.* De Isaaco Genes. xxvi. 13. *Magnus factus est vir ille, & perrexit crescendo.* De Iacobo Genes. xxv. 27. *Et creverunt pueri, &c.* Vid. Aharon ben Chaijm in Lef Aharon ad Ios. 14. ubi prolixissime agit de Kirjat arbah, &c. Vid. & infra Alias appellationis rationes adferunt in Bereschit Rabah Sect. 58. sic dictam esse quia habitaverint ibi Abraham, Hagar, Escol, Mamre, &c.

Primos hos fratres fuisse gemellos historia non prodit, sed potius Cap. xxi. pag. 47.

loquendi modus arguit diverso partu fuisse editos, cum de Abele
tanquam natu iuniore dicat vers. 2, *Et perrexit parere fratrem eius Abel*;
prout hæc phrasis, & *perrexit parere*, distinctos partus, indicare vide-
tur. Cum quolibet autem gemellam fuisse natam eruere conatur
R. Salom Iarchi ex particula accusativi casûs נא ter positâ in vers. 1.
& 2. cum ait: שלש אחים רבויים הם מלמד שתאומה נולדה עם קין ועם הבל
Tres Etbim multiplicati docent, gemellam fuisse natam cum Kain &
Abele. Dignum Rabbinico ingenio argumentum: Certè, si ita in-
eptire conceditur, dicam non duas sed tres gemellas fuisse, cum
quiquies particula נא in duobus versibus expressa legatur.

pag. 48.

Oblationem Caini factam fuisse de lini semine communis fer-
me magistrorum sententia est, sicuti apparet ex Tanchuma Fol. 3.
c. 4. & Rasi ad Gen. 17. Quâ conjecturâ, non patet; historia in
genere dicit sacrificium Kaini מפרי אדמה *ex fructu terre* factum esse.
Quis verò fuerit fructus, silentio involvit. Forſan inde hanc fabel-
lam contexuerunt, quia lini usus vulgaris sit in vestibus: Sed quis
dixerit hanc artem ex lino contexendi industria fuisse cognitam
Kaino?

Ibid.

Cum fratricidium committeret Kain, ex veterum Hebræorum
calculo, erat ipse ac frater eius 40 ann. uti observat Tanchuma fol.
3. c. 4. Quemadmodum autem vana est conjectura de ætate horum
fratrum, sic quoque de causa necis, quod profecta sit ex libidine
Caini, vel iurgio inter utrumque oborto de Mundi divisione, &c.
Inter has stolidas quæstiones cenſeri meretur illa de instrumēto tru-
cidationis, num lapide, baculo, aliove: De quo lepide Aben Ezra
ad Gen. 17. 8. ושאלים נולדו ביום סגריר ישאלו איך הכה ואין הרב וזאת שאלת
תהו כי יהרגו בידו כחנה ואלף עץ ואבן נמצאים
Interrogatores qui nati sunt die
pluvioso quærent, quomodo illum percusserit, quum nondum fuerit gladius.
Inanis hæc quæstio est, interfecit enim illum manu suâ vel pugno; ac mille
lapides & ligna erant. Per natos die nimbroso intelligit otiosos sub tecto
latitantes, quibus nihil serii est quod agant.

Ibid.

Idem quoque iudicium esto de signo, quod imposuit Deus Kaino,
ne interficeretur. Cur verò noster vult istud fuisse literam unam
ex alphabeto Hebraico, eam impressam fuisse brachio Kaini? Ni-
hil insulsius fingi poterat: Constat enim characteres istos longo de-
mum tempore post istud seculum inventos esse. Cur etiam non
potius impressisset fronti, ut sic magis conspicua esset nota? Nec
minùs vana est divinatio in Tanchuma fol. 4. c. 1. signum hoc fuisse
שבת *Sabbatum*, quod in remissionis signum datum fuerat Adamo,
& post-

& postmodum Kaino; vel quod Deus קרן קבע במצחו *cornu infixerit fronti illius*. Cui subtextitur fabula de Kaino, quomodo ipse interfectus 130 annis fuerit angelus mortis, &c. Eiusdem farinae est ariolatio R. Salom Iarchi, signum hoc fuisse literam ex nomine Dei impressam illius fronti. Vox autem קרן *signum*, potest quoque intelligi de miraculo, nimirum Deum patrasse miraculum, unde Cain persuasissimus fieri poterat, se non interfectum iri; qui sensus etiam Aben Ezræ aptior videtur. Sed quale fuerit hoc signum, an naturale, num arbitrarium, an supernaturale, historia non exprimit; ac proinde nihil hîc temerè definiendum est.

Quod dicit artem humandi cadaver Abelis didicisse Adamum à *pag. 49.* corvo, simile quoque in Tanchuma fol. 4.1. referunt de Kaino, illum docente ave sepeliisse cadaver fratris sui. At si iam humo condiderat Cain fratrem suum, quorsum tunc pater eius sepulturam curavit? En quàm bellè hîc conspirent magistrorum figmenta de Abelis funere? Hic patrem facit vespellionem, alter fratrem.

Observatur à Physicis Corvos pullos suos recens natos deferere *Ipid.* tanquam suppositos fœtus, donec nigrescant, & interim illos pasci partim rore cœli, partim muscis prætervolantibus, partim vermiculis in nito natis. Notant quoque, corvos frequentiore crocitu prænunciare venturam pluviam.

Non vult autor Kainum fuisse spurium, neque ex Eva natum esse, *Cap. xxii. pag. 49.* constat enim fratres fuisse germanos Kainum & Abelem; sed moribus ac pietate fuisse dissimilem, nec indole paterna præditum fuisse; quanquam auctori nostro cum nonnullis Hebræis istud delirium placeat, Cainum ex semine serpentis vel diaboli progeneratum esse; Cui sententiæ favet figmentum istud supra *Cap. 21. pag. 47.* Evam ex serpente gravidam fuisse factam cum pareret Cainum. Nullum tam monstruosum concipi potest nugamentum, quod non suos inveniet patronos. Cur verò de Setho peculiariter dicatur, quod natus sit ad similitudinem & imaginem Adami, quærunt interpretes. Referunt hoc nonnulli ad imaginem Adami per lapsum corruptam, quod nimirum paris conditionis cum patre suo natus sit, peccato obnoxius, reus & mortalis. Sed idem de reliquis Adami filiis dici posset, quia nullus illorum communi mortalitatis sorte fuit exemptus. Ratio autem cur in Setho, imago Adami potius locum habuerit quàm in aliis, non improbanda est, quia in illo solo posteritas Adami fuit conservata & propagata; Caini verò posteritas per diluvium deleta fuit.

Ibid.

Semum esse patrem justorum, Cain verò impiorum, iisdem verbis traditur supra Cap. XXI. pag. 47. Posterius Cain in vagam libidinem atque incestum pronos fuisse non vanè coniicitur, quanquam certò dici nequeat omnes Sethi posterius planè à fœdis hisce flagitiis immunes fuisse. Solent quidam Theologi à Setho exordiri Ecclesiam fidelium; sed causâ satis gravi illud statuendi destituuntur, neque patrocinator huic sententiæ locus Gen. IV. 26. cum non de invocatione sed profanatione divini nominis accipi possit, sicuti ambiguitas vocis חַיָּה contrarios sensus admittit.

Ibid.

Famosissimus hic est locus de filiorum Dei cum filiabus hominum commixtione, & à multis ventilatus. Circumferuntur quatuor præcipuè interpretationes. Prima per *filios Dei* intelligit angelos bonos; cui sententiæ favent loca, ubi hæc nomenclatura imponitur puris geniiis, uti Iob. I. 6: xxxv I. 7. Dan. I. 1. 25. Ut mirum sit Chrysost. Hom. 2. in Gen. negasse angelos uspiam vocari filios Dei. Hoc sensu posito, statuunt autores illius, bonos angelos pulchritudine mulierum illectos degenerasse in malos vel sanctitatem libidine sua perdidisse. Hoc interpretamentum Philo atque Iosephus amplectuntur. Plurisque etiam veterum Christianorum istud placuit, veluti Iustino Martyri in Apol. pro Christ. Clementi Alexand. Stromat. lib. 3. Tertull. de habit. mul. & virgin. velan. Ambros. lib. de Virgin. Lactan. Lib. 2. instit. Cap. 15. Euseb. præpar. Euang. lib. 5. Sulpitio Severo lib. 1. de Sac. historia. Methodio de habitu mulierum, &c. Sed meritò hæc expositio tanquam absurda & pudenda à multis explosa est propter spirituales angelorum naturam, & præcipuè dictum Christi Matth. XXI. 3.

Secunda est nostri scriptoris, exponentis locum hunc de angelis è cælo lapsis, veluti de Sammaele eiusque asseclis, quorum facta est mentio supra Cap. XI. 1. pag. 28. & XIV. p. 30. Hos cacodæmones fabulantur Hebræi humanam naturam induisse, ut veneri indulgere potuerint. Cui somnio suffragantur Cabalistsæ, qui genios impuros non penitus naturæ spiritualis neque corporeæ esse putant, de his differit R. Schem Tofin libro Amunot Porta v. cap. 2. ubi agit de שמאליות Intelligentiis sinistris, vel malignis, & ad decimam Sephira seu Lilit citat ex R. Nithroniensi: ומצילות השר הזה ומספירה זו באים כל כחות השרים והלילות והרוחות הרעות נראין בצורות בני אדם ועל אלו אמרו שדומין לבני אדם ולמלאכי השרת שאינן בדקות היצירה וגם אינם בעובי

Ex emanatione vel influxu huius principis atque intelligentie prove-

provenerunt omnes potentie cacodæmonum, lemurum atque malorum spirituum, qui conspiciuntur in formis hominum, Ac de illis dicunt (Sapientes), quod similes sint hominibus & angelis ministerii, quia non sunt cum subtilitate formationis, neque cum crassitie compositionis sicuti homines. Intermediæ itaque naturæ hos impuros spiritus faciunt: Hæc quoque causa est, cur Hebræorum magistri illos appellant modò spiritus, modò homines, aliquando etiam fœminas. Idem R. Schem Toſ postmodum Cap. 5. ad secundam classem vel sedem inferni dicit: *Ex hac classe progrediuntur duo (genera) spirituum stultorum (vel Satyrorum) in mundo, & ludentium tanquam homines, & apparent hominibus in somnio tanquam pulchræ mulieres, & mutantur aliquando in viros & quandoque in mulieres.* Hos spiritus effectores impurorum motuum, libidinis, scortationis, &c. faciunt. Admissâ hac hypothese de malis geniis, dicendum erit, illos vel in propriis corporibus congressos esse cum fœminis, vel in assumptis ac semine humano aliunde accepto mulieres imprægnasse. Priori opinioni subscribere videtur noster autor plane contra omnem rationem; si enim cacodæmones non sunt præditi carneis & crassis corporibus, quæ cibo nutriuntur, semen prolificum in illis non poterit generari aut ab illis communicari mulieribus. Alterum commentum non displicet. deliro Delrio Mag. disq. lib. 2. qu. 15. qui statuit, *Dæmones posse efficere, ut virgo mente & corpore permanens non tamen sine virili semine concipiat.* Nonne egregium hoc pacto impuris Monachis ac Monialibus patrociniū supeditat imprægnationes excusandi? Ne quid dicam, sanctissimam & miraculosam planè conceptionem Servatoris hac ratione non parùm labefactari. Non posse autem hoc dictum de impuris angelis exponi, vel id unum abunde arguit, quia nusquam in Scripturis Dæmones filii Dei vocantur.

Tertia est, quæ per filios Dei intelligit veri Dei cultores sive Sethi posteros, quod desertâ maiorum pietate fœdâ scortatione se polluerint, vel uxores duxerint filias hominum id est, alienigenas, atque ex Caini familia ortas. Sed contorti nonnihil in se continet hic sensus, & nimis angustè per filias hominum designari puto tantùm mulieres ex prosapia Caini descendentes. Quis enim iudicabit voce hominum Caini posteros intelligendos esse? Agnosco quidem verè fideles ac probos vocari posse filios Dei; at quis tum sensus evaderet? Posterii Sethi Deum verum colentes matrimonia contrahebant cum mulieribus ex Caini stirpe propagatis. Quid verò sceleris tali connubio committebatur? Nullum tunc extabat insulsum divi-

num, ut quilibet in sua tribu & familia uxorem duceret, vel ne quid commercii haberet cum alienigena; certè primo isti sæculo indulgebatur consanguineorum matrimonium; quid ni cum alienigena? Nullum quoque indicium habetur, omnes Caini posteros idololatriæ atque impietati deditos fuisse: prorsus inter illos abolitam fuisse notitiam veri Numinis, unde constare poterit? Licet autem pater fuerit crudelissimus fratricida, nemo tamen inde colliget omnes eius posteros eiusdem fuisse indolis; nisi velit flagitia quoque ad filios transfundi.

Quarta est, per *filios Dei* intelligi, filios potentum, magnatum vel iudicum. Hunc sensum exprimit Thargum Onkelos, Iona- than, & hos secuti R. Salom Iarchi & Aben Ezra. Neque hic alienus est à Scripturæ stylo, quando potentes & iudices vocantur *Dii*, uti Psal. LXXXI. 6. & 138. Sic quoque vox Dei veluti *ἰσχυρὸν* intensionem notat, & quicquid magnum ac eximium est Vid. Gen. XXI. 1. 6: xxx. 8. 1. Sam. XIV. 25. & 26. 12. Ion. III. 2, &c. Per *Filias hominum* significantur mulieres ex plebeiis hominibus ortæ, nullâ potentiâ & dignitate præditæ. Nec hoc insolens est sacris scriptoribus, ut voce *hominis* innuant contemptum vilem atque imbecillè. Vid. Iud. XVI. 7. Psal. XLIX. 3. Eccl. I. 2. & Mich. V. 5. *principes hominum*, id est, selecti ex facie plebis. Ut mens sit historici, eousque progressam esse violentiam magnatum seu potentum, ut etiam raperent filias plebejorum atque imbellium hominum, qui se illorum violentis raptibus non poterant opponere. Hunc sensum tanquam minoribus incommodis obnoxium atque à vocum proprietate non recedentem reliquis præferendum ducere.

pag. 50.

Ex congressu filiorum Dei cum filiabus hominum natos esse Enakim noster statuit. Historia autem Gen. VI. 4. vocat illos *הנפילים* à cadendo, quia reliqui homines propter excelsam illorum staturam videbantur cadere ac subidere; vel ab excidendo & deficiendo, unde *prævaricatores* ac *defectores* appellantur *annephilim* 2 Reg. XXV. 11. Ier. XXXV. 11. 13. & 38. 19. Vel ab irruendo, quia cædibus, rapinis ac vi reliquum hominum genus vexabant. Apud hunc scriptorem *ענקים* Enakim gigantes & *הנפילים* defectores pro iisdem sumuntur. Cui expositioni favet locus Num. XI. 37. Parentes verò horum annephilim fuisse magnatum filios quamvis cum R. Tzadok vulgata habeat versio, nihil tamen certi originaria verba de illorum stirpe promunt; sed tantum designatur tempus, quod nimirum Gigantes non tantum extiterint diebus Caini & Enos, sed & postquã filii magnatum congres-

congressi fuerunt cum filiabus hominum plebeiorum. Reliqua de facundo Gigantum partu, de tripudiis illorum, &c. stolidis Rabinorum ineptiis annumeranda sunt.

In constructione ac mensura arcæ depingendâ non parùm defle- Cap. XXIII
pag. 51.
ctit à Mosis narratione, veluti cùm dicit fabricatam fuisse 33 cubi-
tis latam in prora ac puppi, in medio decem apothecas penuarias
fuisse constructas, tres distinctos nidos fuisse pro tribus tabulatis,
&c. Reptilia verò quid opus erat in arcam colligere? maxima e-
nim illorum pars vel in aquis vivit, vel ex terra sponte producitur,
ut planè superflua fuisset illorum conservatio in arca. Multò plura
quàm 30 genera avium esse, observatum fuit ἐν τῷ θανάφῳ. De repti-
lium & insectorum speciebus nondum certò constat. Per calamos
autem juxta quos mensura arcæ fuit inita, intelligit cubitos non
vulgares à flexura brachii ad extremam manum, sed geometricos,
quorum unus continet sex communes. Et hoc pacto sufficere pote-
rat mensura descripta à Mose ad capiendum homines, bestias & ar-
menta, siquidem geometricâ ratione fuisset arca quadringentorum
quinguenta mille cubitorum; ut sic etiam vulgaribus cubitis fa-
bricata satis ampla censi debeat.

Quot annos impenderit Noach constructioni arcæ historia filet, Ibid.
ut incerta sit huius Rabbi conjectura 52 annos fuisse insumptos, &
R. Salom Iarchi ad Genes. vi. 15. statuentis Noachum 120 annis
in illa compingenda operam navasse. Verum quidem est, decreto
divino annos vitæ humanæ 120 definitos fuisse, Genes. vi. 3. at quis
inde solidè colliget totidem annis Noachum in structura arcæ fuisse
occupatum?

Ministerio angelorum bestias in arcam fuisse collectas quid opus
est fingere? quasi verò potentissimum Numen vel solo nutu ani-
malia cuncta eò dirigere non potuerit. Is qui brutum & mutum a-
nimal humanas voces edere docuit, facillimo negotio ad Noachum
novit abigere bestias. Contortum autem assummentum est, *venerunt
ad Noachum*, ab angelis scil. acta; cur non potius subintelligendum
est, *sponte, ex seipsis*, prout Aben Ezra & R. Salom Iarchi exponunt?
Nec minus longè petitum est, per נֹחַ vel *luminare* in arca facien-
dum intelligere pretiosum ac splendidum lapidem; nihil enim ob-
stat quò minus & commodius hæc vox sumatur de foramine vel
fenestra per quam lumen intromittitur.

Quemnam indigitet nomine Og, vid. suprâ Cap. xvi. pag. 35. Pro- pag. 52.
digiosa omnia commenta de hoc rege Basan non recensebimus;

inter hæc quoque numerari meretur fabella R. Tzadok, quomodo Og beneficio Noachi ex diluvio fuerit ereptus. Neque huic crasso nugamento inservit locus Deuter. III. 11. *Tantum autem Og rex Basan superstes mansit ex reliquis Rephaim*; non enim significat ibi Moses alios Rephaim vel Gigantes periisse diluvio, solum verò regem Basan inde evasisse; neque etiam illum fuisse superstitem ex bello Amraphal, de quo Gen. XIV. 1, uti R. Salom Iarchi censet: Sed tantum quod is ex vera Rephaim prosapia fuerit superstes, vel quod unicus rex fuerit tunc temporis ex Giganteo genere.

Ibid.

Eandem rationem, cur columba emissa folium olivæ attulerit, ex parabolica narratione citat R. Salomo Iarchi, sed nulla probabilitatis specie. Cur non potius, quia oleæ folium vel primò occurrebat, vel quia maximè viret?

pag. 53.

Non minùs audaces quàm liberales sunt Rabbini in obtrudendis suis nugis, cujusmodi & hoc est de plantulâ vitis ex paradiso acceptâ. Eodem modo Baal Thurim inquit. *Querunt magistri nostri, unde accepit plantam vitis? Ex horto Eden vel paradiso.* Addit quoque de Gen. XXI. Abrahamo, cum dicitur: *Et plantavit arboretum in Bear Scheba*, quod 33. arboretum accepit ex paradiso. Quasi verò non aliunde quàm ex paradiso habere potuerit arbores? Unde etiam constat his fabellarum artificibus hortum illum diluvio non fuisse vastatum? Certe ne vel tenuissimum extat indicium vitem hanc ex paradiso ad Noachum fuisse delatam, tantum historia narrat, Noachum vitem plantasse, Genes. IX. 19.

pag. 53.

Discrimen animalium mundorum & immundorum Deum docuisse Noachum, ex sacrificii huius descriptione haud vanè colligitur; ut distinctio hæc animalium non censenda sit primò incepisse sub lege Moïsis, sed & antea apud Patriarchas obtinuisse in sacrificiorum delectu; ut postmodum in lege sit renovata. Hoc altare, in quo holocaustum obtulit Noach, idem fuisse in quo sacrificarunt Adam, Abel & Cain, vide supra Cap. XI. Licet autem hæc receptissima sit Hebræorum traditio, non tamen magni sit ab Aben Ezra, statuente, Noachum exstruxisse altare in quodam montium Ararat. at quot parasangis distat hic locus à monte Moriah? nisi velimus Ararat & Moriah in uno eodemque loco sita esse.

Ibid.

Factum Cnaan & Chami contra historiæ fidem pervertit, & non pauca attexit, veluti castrationem Noachi peractam à Cnaan, &c. Ex hac sordida fabula promanasse videtur stolidum commentum

Pseudo-

Pseudoberosi Annjani de Chamo, qui patre conspecto nudo, eius virilia contrectavit, atque magicis carminibus submurmuratis illum reddidit sterilem, non secus ac si castratus esset. A quo non multum recedit Græcum figmentum de Saturno, cui ebrio filium genitalia abscidisse nugantur, quod Lactantius Lib. 1. Cap. 12. ex illorum libris aliter narrat, videl. Saturnum patri suo Cœlo genitalia amputasse.

Originariam omnium linguarum esse Hebræam, consentiunt ferme omnes tam Iudæi quàm Christiani, exceptis paucissimis, hoc privilegium deferentibus linguæ Chaldææ vel Arabicæ. Sed utramque hanc esse derivatam ex lingua Hebræa, solide ab aliis demonstratum est. De lingua Arabica inquit R. Aben Ezra in illa versatissimus, Gen. 1. 1: בלשון ישמעאל שרובה על מתכונת לשון הקודש *In lingua Ismaelitica magna pars est iuxta dispositionem linguæ sanctæ.* Sic quoque ad Cant. vii. 1. 1. וכן בחשבון ויותר מחצי הלשון ימצא כמוהו בלשון הקודש *Similiter etiam in numero, plus quàm dimidia pars huius linguæ (Ismaelitica) invenietur illi similis esse in lingua sancta.* De Chaldaica verò manifestius est, quàm ut probatione indigeat. Vid. intelligentissimus huius linguæ Mercerus Gen. xi. & Nicolaus Fullerus in Miscell. sac. Lib. iv. Cap. 4. Præter alias rationes Aben Ezræ desumptas à nomenclaturis patriarcharum ante diluvium, à vicinitate quarundam vocum aliis linguis immixtarum, &c. adfert Baal Thurim etiam hanc Cabalisticam, quia voces שפה אחת *Labium unicum*, Gen. xi. 1, eundem plane numerum efficiunt quem לשון הקודש *lingua sancta*, videl. 794.

Quænam *Orientis* regio fuerit, unde confluerint turris Babylo-nicæ ædificatores, divinare licet ex loco ubi arca Noë quievit, qui dicitur fuisse in montibus *Ararat*, Gen. vii. 1. 4. ubi Onkelos exponit montes קרדו *Kardu*, Jonathan vult nomen montis fuisse קרדני *Kardon*. Hæc verò loca in Armenia sita esse volunt Geographi; unde & populos istam regionem incolentes *Gordæos*, *Cordionos*, & *Cordyaes* esse dictos. Vid. Iosephus lib. 1. Antiq. Cap. 4. Itaque ex hoc Armeniæ tractu profecti sunt in terram *Sinear*; hanc autem Babylo-niæ provinciam esse Thargum Onkelos censet, cui sententiæ suffragatur locus Zachar. v. 11. ubi angelus prophetæ iubet, ut domum sibi ædificet in terra *Sinbar*, per quam ibi Babyloniam designari manifestissimum est.

Nimrodum ex Chami posteris descendisse, atque ab iisdem re- gem fuisse creatum, genealogia Chami docet Gen. x. 6. 7. ubi inter filios Chami primo loco recensetur Chus; ex illo autem Nimrod

natus esse dicitur. vers. 8. ut ex profana stirpe ortus sit.

Ibid.

Tunicam Adami ex pelle primi serpentis consuit sartor R. Eliefer, supra Cap. xx. pag. 45. hic iam de hæreditate huius tunicæ ineptit R. Iuda. Cur autem potius cessit tunica hæc Chamo patris irrisori quàm alteri ex filiis honori parentis consulentibus? Pretiosum hoc *κειμήλιον* vel ad primogenitum vel optimum filium meliori jure pertinebat. Non minus deliramentum est, cùm huic tunicæ peculiarem vim inditam fuisse nugatur, ut illà indutus Nimrod contulerit ipsi robur, atque majestatem conciliaverit.

Auspiciis ac suasu Nimrod's turrim Babel exstructam esse, infirmâ suffultû est conjecturâ. historia narrat, *Dixit vir ad proximû suum*, Gen. xi. 3. hoc est, interprete R. Salom Iarchi, dixit Mitzraim ad Cusch, Cusch ad Phut, Phut ad Cenaan, &c. Hac ratione ante Nimrod's imperium ædificationem turris exorsi essent, ut istud Genes. x. 10, *Principium regni eius Babel*, per anticipationem dictum sit.

pag. 55.

Turris Babylonix altitudinem ad 70 miliarium spatium fuisse perductam, nugatur hic architectus, ut sic mensura eius conveniat cum numero 70 angelorum thronum gloriæ cingentium, cum 70 populis & 70 linguis. Rabbinicæ hæ sunt deliciæ numerorum æqualitate ludere, licet nulla vel ingeniosa vel verosimilis illi subsistat ratio. Ne enim iam ad decempedam examinemus huius turris mensuram, unde constat his vanis calculatoribus, tantum 70 angelos solum gloriæ cingere? Certè longe alium & maximum illorum numerum facit Daniel Cap. vii. 10. *Millies mille ministrabant ei, & decies mille myriades stabant ante illum*. De 70 populis ac linguis incongruum esse magistrorum computum, vide Chronologiam Ganz pag. 163. Si quis etiam instituat calculum omnium gentium ex Iaphet, Cham & Sem ortarum, uti Gen. x. recensentur, is deprehendet 72 numero esse. Quænam autem distinctæ gentes iis nominibus denotentur, ab interpretibus quæritur; saltem de istis populis conveniunt. Sic inter Semi posteros numeratur שֵׁבָא *Sebea*, inter Chami nepotes סָבָא *Saba* & שֵׁבָא *Sebea*, &c. Neque ex diversitate gentium colligere licet totidem fuisse linguas origine diversas; non paucæ vel dialecto tantum potuerint discrepare.

Abrahamum increpasse vel maledixisse turris Babel ædificatoribus, hic somniat; cui non convenit illud Aben Ezræ, Gen. xi. 1, statuentis, fuisse illū מְבֹנֵי הַמִּגְדָּל *ex ædificatoribus huius turris*. Si enim ipsemet exstruendæ turri operam suam commodavit, vel ex his postmodum

modum natus fuit, quomodo conatus fuit hos ab instituto suo dimovere? Si temporis quoque habeatur ratio, patebit, Abrahamum tunc nondum fuisse natum, imo plus quam centum annis post ædificationem turris & confusionem linguarum natum esse. Tempore enim Peleg divisa fuit terra, Gen. x. 25. at hic ad minimum integro seculo præcessit Abrahamum.

Propter Adami tunicam interfectum fuisse Nimrodum ab Esauo, pag. 56. vanissimum huius Rabbi delirium censeri debet. Nihil de morte Nimrodi sacra historia, multò minus de hac causa necis eius. In Bereschit Rab. sect. 63. & 65. ineptiunt, Nimrodum propter hanc tunicam sibi ereptam insidias struxisse vitæ Esau.

Sententiam quorundam Christianorum, exponentium hanc apparitionem trium angelorum de Trinitatis mysterio, ut phanaticam, Cap. xxv. pag. 56. ridet Aben Ezra Genes. xvi. 1. his verbis: *וְעֵי רוּחַ אֱמָרוּ כִּי הֵשֶׁם* Errantes spiritu, vel hæretici, dicunt, quod Deus est trinus personis, quod est unus & trinus, neque sunt distincti; ex recentioribus autem editionibus hæc verba sunt omissa. Postmodum verò suam adfert rationem, cur tres apparuerint angeli, quod nimirum unus venerit ad significandam Saræ partum, duo alii disceserint Sodomam, unus ad evertendum urbem, alter ad eripiendum Lothum. Sed & hæc levicula hariolatio est de distinctis legationibus trium angelorum. Quid enim obstat quò minus tres pluresve angeli ad unum idemque negotium expediendum mittantur? Eodem modo R. Lipman in Nirzachon Christianorum expositionem refellit ad hunc locum: *וְעֵתָהּ אֱמָרוּ הַנוֹצְרִים הֵרִי אֶחָד שֶׁהוּא שְׁלֹשָׁה וְאֵל הָאֶחָד מִתְפַּלֵּל וְטַעוֹת הוּא בִּירֵם שֶׁהֵרִי מִיר מְפֹרָשׁ בְּצִדוֹ שְׁאוֹתָם הֵן מַלְאָכִים הֵן בְּלֹא אֱלֹהִים וְלִפְנֵי אַנְשִׁים הַחֹקֵק שֶׁהֵרִי נֹתֵן לָהֶם לֶאֱכֹל יִתְפַּלֵּל לָהֶם אֱלֹא אֵל הַגָּדוֹל דִּיבֵר* Iam verò inquit Christiani, en unus est trinus, & unum adoravit. Sed error est in illorum manu; quia mox in illo latere exponitur, tres hos fuisse angelos, non verò divinitatem: & pro viris retinuit illos; quia apposuit illis ad edendum; & quomodo adorasset illos? Sed majorem vel digniorem affatus est, sicuti exponit R. Salomo Iarchi. Non mirum autem videri debet sic Iudæos differere, cum Trinitatis mysterium etiamnum illos lateat, & contendat, Messiam ipsorum *מִלְכֵּנוּ אֲנִי הָאֵל* fore.

Horrenda fuisse flagitia Sodomorum, indicatur Genes. xvi. 11. 20. pag. 57. quia autem ad illa peccata clamantia refertur violenta infirmorum oppressio, Exod. 111. 7, hinc pauperis ac peregrini afflictio inter illa numerari potest. Masculorum verò concubitus hic præcipuè intelligi, ipsamet historia docet.

Filiam Lothi dictam esse פלוטית *Plotbit*, hoc est, *ereptam*, *liberatam*, unde hauserit R. Iuda, ipsemet viderit; forsan ab eventu hanc nomenclaturam illi imposuit, quod Deus illam è violentis Sodomitis eripuerit.

pag. 59.

Sic quoque, nomen uxoris Lothi fuisse עדית *Adith* vel *Editb*, à testando, ideò quia forsan æternum monumentum divinæ severitatis facta est, nihil certi habet. Uti nec, peccatum uxoris fuisse, quod se convertens viderit שכינה *Maiestatem Dei*. Metamorphosin hanc nonnulli improprie intelligendam esse volunt, quod firma & incorruptibilis facta sit statua, sicuti Num. xvi 11. 17. *pactum salis* dicitur quod firmum & perpetuum est. Sed nulla cogit necessitas à literalis historiæ sensu deflectere; cum divinâ potentiâ facile potuerit fieri, ut fœmina igne ac sulphure cælesti percussa in statuam salis obriguerit, inprimis si fuerit sal durus, nec friabilis, non absimilis minerali, qui non liquefcit imbre, & pro saxis ad ædificandum domos aptus est; de quo Plin. lib. 31. cap. 7.

Cap. xxvi

pag. 59.

Numeri paritate Rabbinos delectari, sæpiùs ante observatum est. Vide supra Cap. 111. p. 5. 6. Cap. xvi 11. p. 41. & Cap. xxi 11. p. 55. idem hìc quoque locum habet in decem tentationibus Abrahamo & populo Israelitico factis. Tritum hoc est omnibus Iudæis, numerum tentationum Abrahami esse denarium; at si quis singulas probè examinaverit, is deprehendet nonnisi unicam inter has omnes esse veram tentationem, videl. decimam ordine, de qua infra cap. xxxi. p. 72. hæc enim sola venit nomine tentationis, quia sacrificio unigeniti filii Deus experimentum fidei sumere voluit de Abrahamo. Vide Gen. xxi 1. 1. Reliquæ vel sunt tantùm fabulosæ tentationes, veluti prima, secunda, sexta, septima & nona; vel nonnisi improprie dictæ tentationes, quatenus sub iis etiam comprehenduntur omnes calamitates, dolores & æumnæ, quales sunt tertia, quarta, quinta & octava. Decem autem has tentationes exterebrare conatur Baal Thurim ex Gen. xxv 1. 5. quia in isto versu extant decem voces.

Solemne hoc est Thalmudicis raphsodis stupenda quælibet fingere de suis patriarchis, & cum inter illos obtineat primas Abrahamus omnia ferme de ipso extollunt supra fidem. Huc spectat quoque prima tentatio, quâ ipsi puerulo recens nato omnes primores regni Babylonix insidias struxerunt, ut sic prima incunabula patriarchæ huius aliquatenus respondeant infantili sorti legislatoris Mosis, quem Pharao in ipso partu enecare studuit. Non vulgari autem mira-

miraculo factū esse censerī debet, quod infans Abrahā post 13 annos ē terræ latibulo prodiens nullo doctore Hebræam callit fari linguam, atque idololatriis se strenuē opposuit. Nec minus miraculum de hoc infante promit Tanchuma fol. 7. col. 3, quod Abraham puerulus trium annorum cognoverit Creatorem suum. cui fabulæ statuminandæ adfert locum Genes. xxvi. 5, *בְּכָל הַיּוֹם* *Propterea quod auscultavit Abraham voci meæ: vox בְּכָל הַיּוֹם* continet 172, litera *ו* 70, *פ* 100, *א* 2. Vixit autem Abrahā 175 annis: à tribus annis, qui defunt in voce *בְּכָל הַיּוֹם*, incepit nosse conditorem suum. O Chrysippeum acumen! Etiam si quis in mortario subtilissimè Arithmeticam contuderet, non tamen hanc collectionem inde eliceret. Vide & Baal Thurim ad eundem Gen. locum. Hæc autem tantū eo fine Rabbini excogitarunt, ut Patriarcham suum ab idololatriæ crimine liberent. Sed Abrahamum inter idololatrias natum, educatum, & idolorum cultorem fuisse, non obscurè indicat Iosua Cap. xxiv. 2. 3. Verum quidem est, ibi tantū de patre Abrahami Therach dici, quod diis alienis servierit. Sed cū Abraham demum anno ætatis 75 exiverit Charris, Genes. xii. 4, quis solidè evincet, ipsum toto præcedente vitæ tempore nunquam coluisse majorum deos? Neque ideo quicquam honori Abrahami decedit, sed magnopere summa Numinis clementia inde elucescit, quod ex densis tenebris & medio idololatrarum Abrahamum eruerit. Cum hac sententia quadrat istud Genebrardi, quod Chron. lib. i. ex R. Ioanne & Anina citat, Abrahamum demum anno 48 ætatis cæpisse verum Deum colere.

Decem annis Abrahamum inclusum fuisse carceri, ex Cabalæ cōmentis originem trahit, uti & ipsum à Chaldæis in fornacē ignitam coniectum fuisse. idē occurrit in Pesachim cap. x. & Tanchuma fol. 13. 2. ubi factum hoc tribuitur Nimrodo. Volunt autem Abrahamum & fratrem eius Aran simul coniectos fuisse in fornacem, quia idololatriam conabantur extirpare; Aran igne absumptum esse, sed Abrahamum operā angeli Michaelis ereptum esse. Vid. Beresc. rab. Sect. 43. Videtur autem hoc figmentum ambiguitate vocis *אֵשׁ* etiam ignem notantis suffultum esse, ac si sensus esset: *Ego sum qui eduxi te ex igne Chaldæorum.* Sed proprium esse nomen provinciæ, urbis vel loci alicuius in Chaldæa, patet ex Gen. xi. 31. ubi Teracho patri hoc opus tribuitur, quod non tantū Abrahamum sed & Saram atque Lothum secum sumpserit ex Ur Chaldæorum; unde meliùs Aben Ezra iudicat, locum hunc *Ur* fuisse natale

natale solum Abrahami, forsan inde dictum, quia ibi pro numine colebant sacrum ignem. Eusebius lib. 9. præparat. Euangel. Cap. 14. citat, *Vr* fuisse urbem, quam Iosephus *ἡ γλῶ* vocat. Meminit & Plinius lib. v. cap. 24. *Vre*, loci in extima Euphratis parte propè Syriæ Palmyrenas solitudines.

Ibid.

Hic ordine quartam tentationem in Tanchuma Fol. 7.4. R. Levi facit primam his verbis: *Prima tentatio est similis ultimæ tentationi. Prima tentatio (facta est) cum* *וָיֵאמֶר יְהוָה אֲנִי וְאַתָּה וְעִירְךָ וְאֶרְצְךָ וְאֶתְּרָךְ וְאֶתְּרָךְ* *Vade tibi è terra tua.* Gen. xii. 1. *Ultima etiam cum* *וָיֵאמֶר יְהוָה אֲנִי וְאַתָּה וְעִירְךָ וְאֶרְצְךָ וְאֶתְּרָךְ* *Vade tibi ad terram Morie.* Gen. xxi. 2. Non itaque de harum tentationum ordine inter Hebræos convenit. Matrem Abrahami dictam fuisse *מִלְכָּה* à parabola vel probabili ratione, & unde nomenclatura hæc desumpta sit, otiosis Rabbinis examinandum relinquimus.

Primam hanc & vehementissimam fuisse famem, tradunt Magistri, quo argumento ducti, nondum liquet. Certè, si tantum in terra Canaan tunc sæviit annonæ penuria, postmodum multò graviolem sæpiùs evenisse temporum monumenta docent. In Bereschit Rabah Sect. 90. tradunt, famem hanc grassatam esse in Phœnicia, Arabia & Palæstina.

pag. 60.

Additur in Ialmedenu fol. 8. c. 2. narratiuncula de angelo, qui cælitùs cum baculo vel scutica descendens Pharaoni plagas infligit. Quodnam autem genus plagæ fuerit, multi divinant. Iosephus lib. 1. Antiq. Cap. 8. existimat fuisse seditiones & pestilentiam. Philo censet, varios morbos & conscientie carnificinam fuisse. Iudæorum multis placet, molestissimum fuisse ulceris genus, quo fuerit impeditus Saram violare.

Ibid.

Terram Goschen hæreditario iure Pharaonem legasse Saræ, & ancillam Agar illi donasse, silentio involvit historia; tantum narratur, Pharaonem benevolentiam prosecutum esse Abrahamum, pecude & armento locupletatum, Genes. xii. 16. De prosapia & conditione Agaris aliter Rasi ad Gen. xvi. 1. vult is, Agarem fuisse non ancillam concubinae, sed filiam Pharaonis, atque ab eodem donatam fuisse Abrahamo. Sed utrumque æquè certis nititur coniecturis.

Cap.

xxvii.

pag. 61

Tantum quatuor debellasse reges Pentapolitanae ditionis, narrat historia, nihil verò de conspiratione omnium regum contra Abrahamum, neque de nomine & conditione nuncii abductionem Lothi Abrahamo significantis. fieri potuit ut fuerit aliquis è familia Lothi, qui elapsus Abrahamo rem totam denunciavit. ut omnino stolidum sit, angelum Michaellem huius depredationis nuncium

facere:

facere: quod & Baal Thurim citat ex nostro autore eandem rationem nomenclaturæ מִיכָאֵל Michaeli tribuens. Nec minùs ineptum est, per hunc nuncium cum R. Salom Iarchi intelligere Og regem Basan. nondum enim is tum in rerum natura extabat, sed longo tempore postea illum natum esse docent bella illius cum populo Israelitico in deserto.

Locus hic *Dan* olim dictus fuit *Lais*, Ios. 29. postmodum vocatus est *Cæsarea Philippi*, quod nomen illi imposuit Philippus Tetrarcha in honorem Tiberii, denique etiam *Neronia* in gratiam Neronis. Causam eandem, cur Abraham non nisi ad Dan hostem persecutus sit, adferunt in Tanchuma fol. 9. col. 1. Uti & solum Eliezarum (cuius nomen מִלְכֵי־עֶזְרָא continet 318, 81, 530, 10, 770, 17, 7200) in hoc prælio comitatum esse Abrahamum, vide & Beresch. rab. Sect. 43. & Rasi. quod tamen penitus repugnat historiæ, significanti fuisse 318 vernas armatos, exclusis copiis trium fœderatorum.

Semum filium Noachi fuisse Melchisedecum, cui Abraham decimas tradidit, communis ferme Hebræorum est sententia; varia de hoc Melchisedeko placita vide supra ad Cap. viii. p. 16. pag. 62.

Quid discriminis sit inter חֲזוֹן & מַרְאֵה seu visionem nocturnam & diurnam, indicat R. Majemon in Moreh part. i. Cap. 4. Visionem autem interdiu non tantum Abrahamo factam esse, sed & aliis, docent exempla Iosue, videntis Iericho angelum, Iosu. v. 13, parentum Simsonis, Iudic. 13, &c. Cap. xxviii. pag. 62.

Omnes fermè Hebræi in eo conspirant, Deum segmentis animalium præfigurasse Abrahamo ortum & occasum quatuor Monarchiarum, quanquam in cuiuslibet animalis Symbolica expositione non usquequaque conveniant. Easdem ferme cum nostro scriptore R. Salom Iarchi parabolas rimatur in his animalium segmentis, per arietem triennem designari putat regnum Persiæ, per pullum columbæ populum Israeliticum. Sed verò si velimus, his animalibus mystice adumbrari Monarchias, tum pro numero animalium non quatuor sed quinque imperia erunt statuenda. Quomodo autem dici potest, Deum hoc animalium selectu voluisse Abrahamo ob oculos ponere servitutem posterorum eius sub quatuor Monarchiis, cum tantum ibi agat de Ægyptiaca servitute? Vide vers. 13. ubi semen eius 400 annis afflictum iri prænunciat. At determinatus hic numerus in nulla alia servitute locum habuit. Nolumus diffiteri, divinam sapientiam forsan sub hoc animalium selectu, & peculiari annorum numero, Ibid.

ut quodlibet, exceptis avibus, sit trienne, mysticum aliquem sensum occultare voluisse, sed quam in re mysterii rationem proposuerit, definire nolle, laudanda est modestia.

pag. 63.

Triplex hæc regni vicissitudo facta est in terra Canaan, primò cum penes unum regem fuit summa rerum, veluti ante schisma regni sub Saule, David & Salomone. Deinde cum inter duos reges imperium fuit divisum, uti inter reges Iudæ & Israelis. Denique quando omnes reges infideles conspiraturi sunt contra Messiam. In Midrasch tehillim Psal. 11. exponunt quoque hunc locum de bello Gog ac Magog.

Ibid.

Per avem discolorum Ier. xii. 9. rectius cum Abarbinele intellexeris Nebucadnezarem, cui à rapacitate & sanguinariis cædibus hæc nomenclatura jure tribuitur: ut perperam ad Messiam detorqueatur, de cuius adventu vel liberatione nullus ibi est sermo.

pag. 64.

Eodem sensu locum Zachar. xiv. 7. in Pesikta referunt ad Messia adventum; sed literalis sensui inhærendum esse urget Abarbinel; & expositionem R. Salom Iarchi, statuentis ante finem mille annorum liberationem per Messiam futuram esse, meritò ut ineptam reiicit hoc argumento, quia ab imperio quatuor Monarchiarum tunc transierant 1940 anni. Nihil itaque solidi ex hoc loco potest elici. Sicuti nec ex Genes. xv. 12, ac si mystice ibi status quatuor Monarchiarum adumbratus esset. uti etiam in Medrasch tehillim ad Psal. 111. nugantur his verbis: *Ostendit Sanctus ben. Abrahamo quatuor res, legem, sacrificia, regna vel Monarchias, & gebennam. Legem, unde probas? quia dicitur: Fax ignis, vers. 17. Non autem est fax nisi lex, iuxta illud, Et vidit omnis populus tonitrua & faces. Exod. xx. Clibanus fumans est gebenna, quia dicitur: Ardet veluti clibanus. Malac. 111. Sacrificia, quia dicitur, Sumito tibi buculam triennem, Genes. xv. 9. Monarchias, iuxta illud. Horror tenebrosus & magnus irrui super illum, vers. 12. Horror notat regnum Babel, caligo signa, regnum Græciæ, magna regnum Mediæ, irrui super eum regnum Edomæum. Vide idem dictum in Bereschit Rab. Sect. 42. & Cad. akkemach fol. 19. cap. 2.*

Ibid.

Eandem sententiam, quam suprà Cap. ix. pag. 19. pronunciat contra gentiles, quod sint *מאכל לאש של גיהנם* pabulum pro igne gebennæ, hinc contra quatuor vibrat Monarchias, quod sint eo fine conditæ, ut fiant *לגיהנם עצים* ligna pro Gebenna. En quàm clementer iudicet hic Rabbi de Imperatoribus, regibus alienigenis, eorumque subditis, cum illos facit torres infernales!

Tantam

Tantam vim tribuunt magistri præputii amputationi, ut post il- Cap. xix.
 lam demum Abraham purus ac perfectus evaserit; ac si antea co- pag. 64.
 ram Deo abominabilis ac sordidus fuisset. At quomodo tum A-
 brahamum præputiatum vocavit, se illi revelavit, fœdus cum ipso
 erexit, & promissum de semine benedicto fecit? Hæc sane osten-
 dunt, pelliculæ præcisionem non imprimere tam insignem sanctita-
 tis charecterem. Itaque stolidum somnium est, cum alicui tribui-
 tur perfectio, ibi respici ad circumcisionem, sicuti delirant magi-
 stri in Tanchuma fol. 5.3. ad Genes. vi. 9. *Hic perfectus est unus ex*
septem qui circumcisi nati sunt in mundo. Adam primus creatus est circumci-
sus. Seth filius eius natus est circumcissus, quia scriptum est: Et genuit in Gen. v. 3.
similitudine & imagine sua. Noach natus est circumcissus, quia scriptum Gen. vi. 9
est, Perfectus in generationibus suis. Iahakob natus est circumcissus,
iuxta illud: Et Iahakob vir perfectus. Ioseph natus est circumcissus, quia Gen. xxv.
scriptum est, Istæ sunt generationes Iacobi. Ioseph; fuit autem Ioseph 27.
similis patri suo. Moses natus est circumcissus, quia dicitur, Et vidit illum Genes.
quod formosus erat. Iob natus est circumcissus, quia dicitur: Vir per- xxvii. 2.
fectus & rectus. Quis non diceret, hosce mortales texendis fabulis Exo. ii. 2.
natos esse? Huc refer quoque sequentes de circumcisione Abraha- Iob. i. 1.
mi & Ismaelis operâ Semi peractâ; uti &, Deum semel quotannis
contemplari sanguinem circumcisionis Abrahami, videl. die ex-
piatorio.

Intensioem esse circumcisionis dolorem die tertio, colligunt pag. 65.
 Hebræi ex facto Simeonis & Levi, ultionem in hunc diem differen-
 tium, quo gravior solet esse vulneris cruciatus. Nec caret senten-
 tia hæc Medicorum experienciâ, statuentium, dolorem ut plurimum
 die tertio se intendere ob maiorem inflammationem & acriores
 humores, unde quandoque & febres oriuntur. Non itaque mi-
 rum idem in circumcisione usu venire. Circumcisionem non tan-
 tum peragunt Hebræi die sabbathi, sed & infantis lotionē si in illum
 diem inciderit. Hinc Misna Schabbath Cap. xix. *Parant omnia*
necessaria ad circumcisionem Sabbatho; circumcidunt, discerpunt unguibus,
exsugunt sanguinem, imponunt illi emplastrum, &c. & paulò post: La-
vant parvulum sive ante circumcisionem sive post circumcisionem, &c. Huic
 statuto convenit regula Majemonidæ in Hilchot Milah Cap. i.
 מילה בזמנה דוחה את השבת *Circumcisio tempore suo (vel 8 die facta) expellit*
Sabbathum. Morem hunc Iudæorum circumcidendi etiam sabbatho
 profert Servator noster Ioh. vii. 22. *Circumciditis hominem Sabbatho.*
 Ut iniquissimè superstitiosi hi Sabbathicolæ D. Iesum violati Sab-
 bathi

bathi accusaverint. Marc. 111.2.4. Luc. vi. quando sine ullo molimine ægrotos sanitati restituerat.

Ibid.

Æstum tertii diei à circumcissione Abrahami ortum fuisse à calore ignis infernalis, ineptiunt Rabbini in Bereschit Rab. & Tanchuma ad hunc locum. Addit quoque Baal Thurim colorem ex numeri æqualitate, quæ est in vocibus *היום כהם* cum incalesceret dies, Gen. xvi 11.1, & addit *זהו בגיהנם* hoc est, in Gebenna; quia se junctim 135 conficiunt. Venisse autem Deum, ut inviseret Abrahamum ex dolore circumcissionis egrotantem, idem rimatur in vocibus *וירא אליו* Et respexit ad illum, Gen. xvi 11.1. quæ eundem faciunt numerum, cum his *לדור בחולה* ad visitandum in morbo, videl. 381. Ita pro lubitu quidlibet ex quovis fingere licebit, modò utrobique in literis respondeat numerus. De visitatione ægroti Abrahami sic fabulatur R. Samlæus in Tanchuma fol. 10. c.1. *Scias, omnes vias illius (Dei) esse benignitatem. Nam in principio legis exornavit sponsam, iuxta illud, Et exstruxit Dominus Deus costam, &c. & in Carce Haiam ornatricem vocant בונה ædificatricem. Et in fine eius (legis) sepelivit mortuum, Et sepelivit eum in valle. In medio illius visitavit egrotum; postquam circumciderat Abrahamum, venit ipse ופמליה & familia eius, atque visitarunt eum, prout hac de re legunt. Et respexit ad illum Dominus Genes. xvi 11.1.* Eodem modo hanc revelationem Dei factam esse vult R. Salom Iarchi, propter dolorem circumcissionis. Quasi verò non alia de causa hi angeli adierint Abrahamum. Sequentia istius Cap. indicant hanc legationem eo præcipuè fine susceptam esse, ut Abrahamo nunciarent uxoris conceptionem atque Sodomæ excidium.

Gen. 11. 22

Deuter.
xxxii.

pag. 66.

Non quidem simul cum Abrahamo circumcisi sunt vernæ vel emptitii eius servi; sed nihilominus circumcissionis præcepto subiectos fuisse, generalia præcepti verba ostendunt. Inapte autem servos circumcisos à fœderis privilegiis excludit; ac si tantum in commodum dominorum suorum dolorificam hanc notam in se susceperint.

En, quo loco superciliosus hic recutitus habeat præputiatus, non honestiore quàm canes, leprosos & mortuos. At hoc pacto omnes Patriarchæ ante Abrahamum, de quorum circumcissione filet historia, in eodem pretio apud Deum fuerunt; imo patrem ipsorum Abrahamum præputiatum eiusdè plane sortis fuisse ut stantiant necesse est. Quò non tumor & furor contra gentiles abripit hos mortales! Certè non obscure indicat, defunctos præputiatus nullam manere spem melioris vitæ, sed instar canum vel cadave-

rum

rum agri æterno exitio devotos esse, vel infernalibus torquendos esse flammis, sicuti R. Bechai in Cad akkemach non veretur pronuntiare, fol. 43. col. 4, *Omnes preputiati descendunt in gehennam*; contra verò circumcisos ab hoc supplicio immunes fore, audacter ibidem asserit.

Quemadmodū & de Esauo, illum circumcisionis ritum noluisse *ibid.* admittere. Quomodo enim in octiduanum infantem cadere poterit eiusmodi tergiversatio aut vilipendium? Alia est ratio de primogenituræ jure: illud, utpote iam natu grandior, contemnere potuit, ac ius suum fratri concedere.

Posteriores Iacobi in Ægypto circumcisionis ritum observasse, *pag. 67.* plusquam verosimile est; at Pharaonem interdixisse illis circumcisionem, ex historia Exod. 1. non patet, tantum de opere lateritio & parvulorum submersione statutum fuisse meminit. Neque eò facit locus Ios. v. 4. quia Iosua circumcidit tantum natos in deserto, non verò qui Ægypto exiverant. Unde etiam constat, omnes Israelitas unico die exitus fuisse circumcisos? Sane angustum istud temporis spatium non sufficiebat circumcidendis sexcentis millibus. Festinatio, itineris molestia, aliaque incommoda satis prohibebant dolorificum hunc ritum. Ineptè verò dictum Ezech. xvi. 6. de sanguine circumcisionis & agni paschalis interpretatur, neque repetitio hæc *in sanguine tuo vive* diversi generis sanguinem significat, sed ad maiorem calamitatis illorum intensiorem facit, uti R. D. Kimchi ad hunc locum ait: כי כן מנהג המקרא לכתוב הרברים לחוק הענין. *Sic enim mos Scripturæ est, duplicare verba ad intendendum vel augendum rem.* addit ibi quoque sensum hunc magistrorum de duplici sanguine. Notat quidem repetitio nonnunquam distributionem; uti Genes. xxxi. 16. *Gregem, gregem solum ipsum*, id est, quemlibet gregem seorsim. Deut. xxv. 13. *Non erit tibi in loculo tuo pondus & pondus*, hoc est, duplex pondus, maius & minus. Esth. ix. 28. *In omni ætate & ætate, familia & familia, provincia & provincia*, id est, in unaquaq; ætate, &c. Sed sæpius etiam ad maiorem orationis & rei intensiorem seu vehementiam facit. Vide 2. Reg. iv. 19. *Caput meum, caput meum*. Sic Ier. vii. 4. ubi vox templi ter repetitur continuo; uti vox terræ, Ier. xxi. 29. Itaque & hoc loco repetitio inservit exaggerandis beneficiis in populum Israeliticum collatis, sumptâ metaphora ab infantibus adhuc à materno sanguine rubentibus. Vide vers. 9.

Abrahamum die ablactationis Isaaci luculentum instituisse convivium;

vium, manifestò historia indicat, Genes. xxi. 8. ut pro more tunc temporis recepto, diem istum, quo primogenitus infans manducando cibo idoneus erat, pater conviviarum lætitiæ destinavit. Huic interfuisse regem Gog eiusque primores, nec non 32 reges à Iosua interfectos, nugantur in Bereschit Rab. Sect. 53. Violentâ autem detorsione convivium circumcisionis ex hoc Abrahami factò exterebrare conantur Iudæi; de quo vide Clariss. Buxtorfium in Synag. Iud. Cap. 11. pag. 90. Ab hac forsan Iudaica consuetudine apud multos Christianos hodieque inolevit, ut patrimos & matrimos sic dictos, vel susceptores, aliosque consanguineos, die baptismi hilariis excipiant.

Ibid.

Torum hoc dictum R. Ismaelis usque ad finem capitis de lege Israelitis præputiatis datâ, de contectione præputiorum, &c. adfert quoque R. Aben Chaijm in Lef Aharon ad Iosu. Cap. v. pag. 39. Sed vocibus nonnullis mutatis, hoc modo: *R. Ismael dicit. Nonne Cuthæi audiverunt vocem Sancti ben. in Sinai, & dedit illis legem? Absit hoc! Circumcisi quidem erant, sed non iuxta legitimam institutionem. Circumciderant, sed non denudaverant membri caput. Quicumque autem circumcidit & non denudat, is quasi non circumcidit, idcirco ait Scriptura, non erant circumcisi, &c.* Multum autem laborat Aben Chaijm, ut hæc verba R. Ismaelis ab omni absurditate vindicet, & de Cuthæis non parum sollicitus est, quomodo ipsis lex data sit &c. Sed in exemplari Aben Chaijm crediderim mendosè כות"י Cuthæi scriptum fuisse pro כות"י præputiati, scil. Israelitæ, prout Veneta & Cracoviensis editio legunt, ut superfluous planè sit conciliandi labor. Denudationem glandulæ seu פריעה, quæ unguibus fit, mandato Iosue peractam fuisse vice secundæ circumcisionis, merum est somnium Rabbinicum. Neque vox שניר secundò Ios. v. 2, *Circumcidito filios Israel secundò*, significat duplicem circumcisionis actum, unum propriè dictam מילה circumcisionem, quæ novaculâ fit, alterum פריעה retectionem glandulæ, quæ unguibus perficitur; sed respicit tantum ad præcedens tempus 40 annorum, quibus circumcisio in deserto fuerat intermissa. Certè si his recutitis Doctoribus credendum est, nec Abraham neque posterius eius ritè circumcisionem ad hoc usque tempus peregerunt. Vide amplius R. David Kimchi ad Ios. v. Locum istum, ubi Iosua curavit Israelitas circumcidi, vocatum גבעת ערלות *Collis præputiorum* ab eventu, quia instar colliculi ibi accumulata sunt omnia præputia, verisimilis est conjectura; uti & pulvere fuisse contecta: Unde hodieque mos inter illos obtinet,

net, pelliculam resectam arenâ condere, ut hoc pacto promissi divini memoriam de multiplicatione illorum seminis instar arenæ sibi refricent.

Prophetam Eliam propter intermissam vel prohibitam circumcissionem à regibus Israelis tanto zelo flagrasse, sacra historia non prodit. Neque per *fædus* 1 Reg. xix. 10, ubi queritur Israelitas deseruisse fædus Dei, intelligitur fædus circumcissionis, sed lex Dei in Sinai promulgata; unde quoque R. Levi ben Gerson exponit, quia deseruerunt את ברית התורה *fædus legis*. Ut ineptum planè sit commentum, Eliam ob zelum hunc de circumcissione vocatum esse *angelum fæderis*, Malac. i. i. i. imo Eliam hoc nomine insigniri minimè constat. Quatuor imprimis de hoc loco Malac. i. i. i. circumferuntur inter Hebræos expositiones. Prima est Aben Ezræ, qui per *Dominum* & *angelum fæderis* unum eundemque intelligit, videlicet Messiam filium Iosephi. Secunda R. D. Kimchi, qui *Dominum* nomine vult denotari Messiam filium Davidis; *angeli fæderis*, prophetam Eliam; à qua sententia non discrepant noster & plerique veteres Hebræi. Tertia R. Salom Iarchi, ut per *Dominum* significetur ipsemet Deus, æquissimus iudex, per *angelum fæderis* angelus mortis, ac si sensus esset, Citò mors obventura est omnibus viventibus, ac tum cognoscent, me esse iustissimum vindicem. Quarta D. Isaac Abarbinelis, qui per *Dominum* existimat signari ipsummet Deum, per *angelum fæderis* prophetam Malachiam, cuius nomen planè convenit cum Hebræo מלאך *angelus meus*; ut nimirum Deus prædixerit Israelitis per hunc prophetam, se velle sub tertio templo maiestatem suam ipsis revelare, atque tunc iis restituere ignem cœlestem, Urim Tummim, & cætera, quæ in secundo templo deerant. Vid. dicto loco Abarbinel. Sed ne singulis examinandis immoremur, tantùm dico, nullam harum expositionum convenire prophetiæ, arguere vel solum locum Hag. i. 7. 8. 9. 10, huic parallelum, ubi de Messia vatem agere libenter agnoscunt Hebræi. De secundo autem templo illum vaticinari arguunt verba illa emphatica בית ה' האחרונה *domum banc ultimam*, quæ nonnisi violenter ad tertium templum detorqueri possunt. Accedit, quod Haggæus prædicat, pusillum adhuc, Malachias citò, hoc vaticinium eventum fortitutum esse. At iam à restaurato templo secundo per Zerubabelem usque ad hoc tempus effluxerunt plusquam 2060 anni. Quis verò dicet hoc pusillum esse temporis intervallum? Itaque per הארון *Dominatorem* & מלאך הברית *angelum fæderis* designari unum eun-

eundemque Messiam filium Davidis, vaticinii ratio non finit dubitare, ut sequentia vocabula sint exegetica prioris, ac si legeretur, *Dominator, qui est angelus fœderis*. In priori autem membro, *Ecce mitto vobis angelum meum*, intelligi Eliam indicat Cap. iv. 6. Nullo itaque iure hunc titulum, quod sit angelus fœderis, tribuunt Eliæ; & nimis angustè hoc fœdus restringunt ad circumcisionem; ut omnino ridiculus sit Iudæorum mos, cum in loco circumcisionis collocant *כבוד מושב sellam gloriæ*, uti hîc vocatur, pro Elia. De qua sella vide ampliùs diligentissimum rituum Hebræorum indagatorem Buxtorf. in synag. Cap. 11. pag. 80. 81.

Cap. xxx.
pag. 69.

Causam expulsionis Agaræ cum filio Ismaele Moses tradit non fuisse insidias structas vitæ Isaac, vel tela in illum directæ, sed irrisionem. dicit enim vers. 9, Saram vidisse *filium Agaræ Aegyptiæ* *לועזית* *ludentem*, addit editio LXX & vulgata *cum filio suo*. Hîc otiosi Magistri scrutantur, qualis fuerit Ismaelis lusus. Noster vult fuisse hostilem, atque illum fratri necem molitum esse. Alii rixas obortas esse inter Ismaelem & Isaacum de hæreditate; atq; Ismaelem ius primogenituræ iactantem contempsisse Isaacum. Nonnullis placet, Ismaelem in convivio ablactationis subsannasse parentes & convivas congratulantes illis de filio. Quicquid sit, virulentum & sarcasticum fuisse lusum, gravis eiectiois pœna arguit, & cum persecutione coniunctum, uti docet Paulus ad Gal. iv. 29. Ut minime opus sit de lusûs genere sollicitè inquirere.

Ibid.

Nimis crudelem eiectioem Agaræ & filii Ismaelis facit noster cum plerisque Rabbinis, quod non tantum ex hoc seculo sed & futuro expulsi fuerint, vel temporariâ atque æternâ orbatifuerint felicitate. Sed hoc solemne est Magistris; ut in ferenda anathematis sententia contra alienigenas sint sævissimi: Unde non tantum Ismaelem sed & omnes eius posteros Ismaelitas vel Turcas hodie æterno exitio devovent. Sic Majemon in Hilchot Teschuva Cap. 111. inter illos, qui non habituri sunt partem in futuro seculo, *הגרים* *Agarenos* sive Saracenos ex Agare ortos recenset. Huc inepte refert Abarbinel locum Esai. lxvi. 27. *Qui sanctificant se*, hoc est, Ismaelitæ, qui crebris suis lotionibus vanè sibi persuadent se sanctos ac puros reddi, *purificant se hortis*, quia in hortis oratoria vel Ecclesias suas habent. De Christianis autem dicit, *comedentes carnem suillam, glirem & abominabile*, qui vescuntur quavis carne, purâ, impurâ. Atque de utrisque, seu Ismaelitis & Christianis dicit, *consumentur simul*. Ut eodem plane loco habeant utrosque in futuro seculo. Sed non

non penitus absque ulla spe reditûs abjectum fuisse, inde constat, quod interfuerit parentis funeri, & numeretur inter concubinarum filios, quibus munera sunt collata.

Agarem ex Pharaonis aula venisse in potestatem Abrahami, supra Cap. xxvi. pag. 60. nugatur; hinc expulsa ab Abrahamo ad idolorum cultum, cui innutrita fuerat, illam relapsam esse fabulatur. Tantum historia refert, Agaram in deserto Pharan à via aberrasse. At quis inde, nisi planus, idololatriam exsculpere poterit? Sic minime convenit hæc ætas Ismaelis & Isaaci cum historia. de hoc enim narratur illum fuisse recens ablactatum, quod minime cadit in adolescentem decennalem; de illo, quod à matre fuerit projectus sub virgultum, ejulaverit, & sit sublatus, quæ non competunt juveni 27 annorum, qualem ætatem noster illi tribuit & in Bereschit Rabbah. Sect. 53. Ut utrumque iuniorem fuisse temporis ratio postulet.

De Ismaele digamo, atque nominibus uxorum, quarum prior dicta fuerit חַשְׁבָּה *Hischba*, secunda פְּטוּמָה *Phitoma*, de itinere bino Abrahami ad filium Ismaelem, atque colloquiis cum illius uxoribus, uti & de reductione Agaræ, &c. stolidis Rabbiorum somniis accensenda sunt.

Post mortem Saræ revocatam fuisse Agaram ab Abrahamo, atque ex concubina transisse in uxorem, insulse noster conatur evincere ex voce קָנָה *Et addidit vel perrexit*; cum potius contrarium inde colligatur, novum hoc fuisse coniugium, quia hac phrasi respicitur ad prius matrimonium cum Sara initum. Ut improbanda sit sententia R. Salom Iarchi, confundentis Kethuram cum Agara; rectius verò censet Aben Ezra, illam fuisse diversam ab Agara, quia vers. 6. dicitur, Abrahamum dedisse filiis concubinarum munera. Si verò solam Agarem post Saræ obitum duxisset uxorem, de pluribus concubinis non ageret historiographus. Et quomodo ex Agara iam vetula ferme octogenaria tot suscitare potuisset filios? Distinctos etiam fuisse posteros Agaræ & Kethuræ, non obscure indicatur 1 Chro. 1. 32.

Etymorum rationem hîc traditam non usquequaque certam esse, statim liquet singula examinanti. Alii Kethuram dictam volunt à ligatione, quia ostium suum ligaverit, domi se continuerit, neque alteri fuerit conjugata postquam ab Abrahamo fuit expulsa. Filios קַיִן inde vocatos esse, quod in Kaini possessione habitarent, nullâ specie dicitur, cum potius ab Orientali regione nomen habeant. Quænam autem munera donaverit Abraham filiis concubi-

narum, Iudæorum magistri quæſiverunt. Delirarunt verò, inter dona illa fuiſſe artem magicam. Sic inquit R. Salom Iarchi ad Genef. xxv. 6. *Dedit Abraham munera, exponunt magiſtri noſtri*, שם טומאה *nomen immundicie tradidit illis*. Per שם טומאה denotari nomen impuri ſpiritus vel diaboli, per cuius nomen incantatio fit, obſervat R. Salom Iarchi ad Sanhedrim fol. 91. 1. שם טומאה כשוף ומעשה שדים *nomen impurum ſignificat magiam & opus diabolorum*. Quid fœdus ſanctiſſimo Patriarchæ tribui poteſt à degeneribus filiis? Sed ne in ſequiorem partem hoc dictum rapiamus, quaſi horrendâ blaſphemiâ patriarcham ſuum proſcindere voluiſſent, ipſum magicas artes exercuiſſe, mitiori ſenſu intelligendum eſſe cenſemus, nimirum Abrahamum quidem fuiſſe callentiſſimum harum artium, ſed nunquam iis operam dediffe, ſicuti magiſtri Sanhedrin ſive Curiaſe ſupreme, ex 71 membris constantis, hanc ſcientiam exactè diſcernendi ac dijudicandi artes diabolicas tribuunt. Ut hoc pacto extollant Abrahami peritiam, prout de eodem aſſerunt, illum verſatiſſimum in Aſtrologia & Medicina fuiſſe.

pag. 71.

Has 15 res dicit Iſmaelitas vel Turcas facturos eſſe in terra Canaan paulò ante Meſſiæ adventum. Obſcurior in quibuſdam ſenſus explanandus eſt. Futurum prædicit, ut ירחק חק מִיִּשְׂרָאֵל *removeatur ſtatutum ex Iſraele*, quia plurimi Iudæi fracti acerbiffimis & diuturnis perſecutionibus legem Moſis abnegabunt, vel quia Iſmaelita omni ſtudio conabuntur Iudaicam extirpare religionem. Porro שני תולעת בצמר *duplicem admittit ſenſum in verſione expreſſum, pro diverſa punctatione vocû, ſi enim legas שני תולעת, ſignificabit dibaphum coccineum, ſi verò שני תולעת דֵּתֵס vermis, poſterior ſenſus hîc aprior, quod nimirû iuga vermium arroſione ob arationis intermiſſione putrefient; agit enim de calamitatibus Meſſiæ adventû præceſſuris. Cùm verò dicit papyrû & calamum marcidû futurum, eo ſignificat paucos vel nullos bonis ſtudiis ac literis operam daturus eſſe. Per duos autem fratres, qui contra vel ſupra Iſmaelitas conſtituentur duces, designare videtur Gog ac Magog, qui iudicio quorundam Rabbinorum fratres erunt, qui ambo ex Maſcheg & Tubal orti ſunt, quanquam R. Salom Iarchi Gog ſit nomen Regis vel Ducis, Magog nomen terræ ſeu provinciæ; Don Abarbineli Gog nomen terræ, Magog urbis munitæ vel caſtri. Vid. Ezech. xxxv. 11. Per צמח בן דוד *Germen, filius Davidis*, intelligit Meſſiam, cui titulus *Germinis* tribuitur Ier. xxi. 11. 5. Zach. i. 11. 8: vi. 12. Nomen filii Davidis 2. Sam.*

2. Sam. vii. 12. Psal. lxxxvii. 4. in quibus duobus locis vocatur *Semen Davidis*. & cxxxii. 11. *fructus ventris Davidis*. Appositè autem locum Dan. ii. 44. de Messiae regno interpretatur, sicuti & R. Salom Iarchi & Aben Ezra aliique de eodem exponunt.

Nonnisi coactè hunc locum Esai. xxi. 15. referri ad tria praelia *pag. 71. & 72.* Ismaelitarum in terra Canaan paulò antè Messiae adventum, vel obiter inspicienti patet. Vaticinium profertur contra Arabiam, & hortatur cives urbis Dedanim, ut occurrant profugo ac sitiendi Arabi pane & aqua. At quis inde poterit exsculpere Ismaelitas triplici bello in fugam datum iri? Certè ad summum nihil aliud ex hoc loco colligitur quàm Arabum cladem fore in deserto. dicit enim: *Onus contra Arabiam. In saltu ad vesperam pernoctabitis.* Ineptissime verò voce arcus navale praelium designari putat; quis enim nescit, telorum usum non minùs in terrestri quàm navali bello habere locum? stolidissimè omnium, vehementius praelium Romæ commissuros esse Turcas. Licet autem plerique Hebræorum velint hoc loco agi de excidio populi Ismaelitici, contrario tamen sensu existimat Abarbinel, prophetam velle commendare impigritum Arabum in negotiando studium, quod nullis periculis nullis itinerum molestiis frangitur, ut illorum exemplo languidos Israelitas excitet. Noluisse verò prophetam hìc vaticinari de *πανολαβεία* gentis Ismaeliticae vel Turcarum, vel solus vers. 16. abundè docet, ubi ait: *Adhuc annus, juxta annos mercenarii, & consume tur omnis gloria Kedar.* Quis verò dicet tunc regnum Ismaeliticum eversum fuisse? Turcicum enim imperium iam 1022 annis inconcussum floruit ac viguit.

Dictum hoc de tribus bellis populi Ismaelitici sæpius adfert *Fonte 8.* Don Isaac Abarbinel Esai. xxi. 16. & Cap. lxi. 1. & in *pal. 9. p.* Comment. Danielis ad Cap. vii. 14. ubi subiungit: *Exposuerunt hìc; quod præcipuum bellorum, quæ futura sunt tempore liberationis future, erit cum populo Edumæo; atque insuper revelarunt, quod priùs Roma devastabitur, & postmodum venturus sit Rex Messias.* Sic quoque promittit *Font. xi.* hanc traditionem ad Cap. xii. 1. ubi sensum eius hunc adfert. *Intel- pal. 8. p.* *lige scopum huius dicti, quod duo priora bella futura sunt in mari & campo, 116.* cum erunt prope Hierosolymam; post excidium autem Christianorum, cum perierint, facient Ismaelitæ contra illorum terram, sicuti Christiani fecerunt contra Ierusalem illorum regionem. Ut velit dicere, Christianis bello deletis per Turcas, hos grassaturos contra illorum regiones, & Romam funditus everfuros esse. Quò autem meliùs elucescat traditio hæc magistrorum de strage inter Christianos & Mahumetanos

ante Messiae adventum futurâ, eiusdem Abarbinelis præcedentia verba maxime faciunt, ubi in hunc sensum differit. Sed verò quomodo futurum sit, ut Ismaelitæ venturi sint in terras Christianorum, multis diebus mecum expendi, & iam indicabo tibi, quid de illo credam, videl. Quod Deus benedictus inditurus sit cordi gentis Edomæ, ut proficiscatur & subigat terram Ismaelis & speciatim terram desiderabilem (Canaan); quia omnes illi expetunt hanc terram, cum ibi facta sit crucifixio, & extet sepulchrum Dei ipsorum. Quia autem maior pars regionum hodie est in manu Thogari vel Turcæ, & manu regis Aegypti. Cum verò Antiochiam, Hierosolymam atque universam terram Israelis prius habuerint Edumæi, & postmodum illis eripuerint Ismaelitæ: idcirco excitabuntur ad invadendum illas, & speciatim, ubi viderint Iudæos collectos constituere sibi Ducem quendam, exardebit ira illorum, atque venient securè ac soli in terras illorum, & afficient Ismaelitas magnâ clade, interneccione & pernicie. Ismaelitæ autem congregabuntur, & contra illos in prælium prodibunt propter Hierosolymam, ubi solium suum collocabunt, eosque trucidabunt & delebunt. Hoc modo simul revolvetur clades Edom & Ismaelis, atque sic inde revelabitur Messias. Tradunt autem Sapientes b. m. quod prius appariturus sit Messias filius Ephraim, & præliaturus sit cum gentibus venturis Hierosolymam, in quo prælio trucidabitur; post ipsum verò surget Messias filius Davidis, qui interficiet hostes & Armilos ducem militum in exercitu Christianorum, sicuti Gog dux erit exercituum Ismaelitarum. Sæpius huius belli inter Christianos & Mahumetanos futuri meminit Abarbinel. Veluti Esai. xxi. 23. *Eru- bescit luna & pudefcit sol, &c.* ubi per Lunam nugatur designari gentem Ismaeliticam, quia vexillis suis Lunæ figuram habent impressam; per solem gentem Christianam, quia iuxta illum numerant annos suos. Esai. lxii. 1. de quo paulò post agendum erit. Esai. lxvi. 17. ubi per *sanctificantes & purificantes se in hortis* putat intelligendos esse Ismaelitas; per *comedentes carnem suillam, &c.* Christianos; utrosque autem simul extirpandos esse. Ier. xxx. 10. 11. ubi vaticinium de exterminio omnium gentium, ad quas semen Iacobi fuit expulsum, detorquet ad mutuam hanc lanienam inter Christianos & Turcas. Sic quoque Ier. xlix. 13. 14. *In vastitatem & execrationem erit Botzra, &c.* hoc est, Roma, quæ in æternam erit desolationem, postquam devastata erit tempore liberationis; & mox subdit de bello inter Christianos & Ismaelitas. Vide & pluribus eundem Ezech. xxxii. 30. 31. & in Obadiæ vaticinio.

Hanc sententiam de prælio duarum gentium & Romæ everfione tantum infirmo traditionis tibinice suffultam esse inde liquet, quia
nullus

nullus profertur locus, unde possit illa solidè astrui, sed dubiis, obscuris & longè petitis consequentiis per vim inde educitur, veluti de *Armilos* duce exercitus Christianorum, *Gog* Turcarum, de bello *Gog* ac *Magog* etiamnum futuro, atque *Bozra*, ac si illà denotetur urbs *Roma*. Ut taceam, nondum constare inter Hebræos, quænam gens priùs sit extirpanda, num Christiana an Turcica. Insigniter autem deceptus est *Abarbinel* in suo vaticinio, cùm *Esai. xxxiv.* putat, prophetas *Romam* forsan ideo vocasse בצרה ut mystice significarent excidium *Romæ* fore anno M. 5292, quia vox בצרה tot continet. Sed iam diu tempus hoc effluxit. Adde, quod etiamnum Magistri quærant, qui populi nomine *Edom* veniant, num tantum Christianus, an verò quoque Turcicus. Vnde quoque aded dubii hærent in expositione prophetiæ *Esai. lxi.* de qua *Aben Ezra*, prout in antiquioribus editionibus extat. מי יש אומרים כי זה הוא המשיח ויש אומרים שהוא מיכאל והנכן שהוא רמו לשם הנכבד והטעם על הגזרה על אדום וזאת היא מלכות רומא וקוסטנטינא וקראו אדומים בעבור שנכנסו בתורה אדום וזאת התורה נקראה על שם אדום שהאדומיים בתחלה האמינו בתורת האיש: *Sunt qui dicunt hunc esse Messiam. Quidam aiunt, quod sit Michael. Sed aptius est, quod sit respectus ad Deum gloriosum, & sensus sit de decreto, quod statuit contra Edom, hoc est, regnum Romanum & Constantinopolis. Vocat autem Edumæos, quia ingressi sunt legem Edom. Hæc autem lex vocatur de nomine Edom, quia Edumæi priùs credebant in legem viri noti. Vbi minùs recte statuit Romam & Constantinopolim unum constituere imperium; istud autem ante divisionem imperii Orientis atque Occidentis locum habuit, non verò postmodum. Vtramque autem urbem ac gentem abolendam esse paulò ante Messiaæ adventum, docet Don Abarbinel ad Cap. xxi. Dan. his verbis: Traditio est in manu priscorum sapientum, quam acceperunt à prophetis, quod urbs Constantinopolis priùs sit devastanda, & postmodum Roma, sicuti deinde probat testimoniis adductis ex Targum Psal. cviii. 11. Targum in Threnos Cap. iv. 21, &c. Non multùm abít hac traditione veterum quorundam Christianorum placitum, de Imperii Romani desolatione Iudicium extremum præcessurâ. Hinc Lactantius Lib. vii. Inst. cap. 15. Romanum nomen, quo nunc regitur orbis, tolletur de terra, & imperium in Asiam revertetur, & rursus Oriens dominabitur, atque Occidens serviet. Traditio autem Hebræorum de *Armilos* & *Gog* consonat ferme responso Martini, qui, testante Severo Sulpit. in vita Martini, & Bonfinio lib. v. decad. i. interrogatus de fine seculi, hoc sensu respondit, *Neronem & Anticristum*.*

Font. xi.
pal. 10.

stum prius esse venturos, ad Occidentem alterum, alterum ad Orientem latè dominaturum esse, Neronem ad Occidentem decem reges subacturum esse, ut colant idola, Antichristum Hierosolymis imperaturum, urbem cum templo restitutum, Christianos infestaturum, ut à fide Christi deficiant, seque Christum Dei filium credant, Neronem totumque orbem huic cessurum, & eousque regnaturum donec à Christo adveniente proteratur. Plura huius generis occurrunt apud Hippolytum de consum. Sicuti Ephrem. de Consum. seculi & Antichristo. Andr. Cæsariensem Commen. in Apocal. &c.

Font. 8.
pal. 6.

Zach. XII
10.

Joel. II. 30

Obed. I. 18

Ut autem argumentum hoc de bellis Messiae adventum præcessuris melius pateat, & cum quorundam Christianorum sententia conferatur, non abs re erit hic attexere Abarbinelis comparationem inter Iudæorum & Christianorum placita, de qua sic differit ad Cap. VII. Dan. Certissimò scias, discipulos Iesu accepisse à sapientibus Israelis argumentum Messiae in vaticiniis testimonio comprobatum. Nimirum, quod prius venturus sit Messias filius Iosephi, & præliaturus sit cum populis, atque occubiturus sit in bello, sicuti de illo vaticinatur Zacharias: Et respicient ad illum, quem confixerunt, & plangent super illum, &c. Acceperunt etiam, quod diebus Messiae multiplicabuntur afflictiones, quas vocant המשיח הדולד dolores Messiae, adeò ut dicant, felicissimum illum fore, qui eos non sit visurus, neque isto tempore sit futurus: De istis autem dicitur in ipsorum Evangelio: Væ illi, qui vixerit cum cingent afflictiones novissimo die, qui sunt dolores Messiae, apud illos traditione recepti. Quia autem hi homines faciunt fundamentum legis suæ, Messiam venisse, atque hunc esse Iesum Nazarenum, (qui venit tempore secundi templi) existimarunt, forsitan bodiè aut cras surrecturum esse Messiam, de quo testimonium redditur in verbis prophetarum, & falsa facta esse verba & dicta illorum, qui aiunt, Messiam jam venisse. idcirco consentiunt ut dicant, à die exordii religionis ipsorum, venturum esse hominem, qui vocatur Messias. Hoc autem est verum, qui certò venturus est, sicuti prophetae testantur. Dicunt etiam, quod impugnaturus & destructurus sit (Antichristus) legem Iesu. Hoc quoque verum est, quia Rex Messias tollet abominabilia vel idola è terra. Aiunt quoque quod patraturus sit miracula & prodigia; hoc etiam verum est, quia dicitur: Et ponam prodigia in cælo & terra. Afferunt etiam, quod persecuturus sit (Antichristus) gentem Edumæam & fideles eius; hoc etiam verum est, iuxta illud: Et erit domus Iacob (sicut) ignis, & domus Ioseph flamma, & domus Esau pro stipula, succendentur in eis, & devorabunt illos. Dicunt etiam quod mutaturus sit (Antichristus) legem Iesu, ejus festa & statuta tempora; similiter & hoc verum est, quia dicitur:

Et

Et residui ex omnibus gentibus venient contra Ierusalem, & ascendent de anno in annum, ut adorent Dominum regem exercituum, & celebrent festivitatem tabernaculorum. *Aiunt quoque, quod iste Messias interficietur. hoc etiam verum est; prius enim cum venerit Messias filius Iosephi, is trucidabitur, sicuti memini. Quia autem Messias filius, Davidis, venturus post illum, futurus erit homo perfectus, & erit adventus eius, meo iudicio, coniunctus cum resurrectione mortuorum & iudicii die. idcirco dixerunt, quod Messias venturus sit ad iudicium cum illo (Antiquo dierum) corpore & anima.* Zach. xiv 16.

Consensum veterum Rabbiorum cum Christianis acerbissimus hic doctrinae D. Iesu insectator constituit in sex Messiae signis, quae singula iam non expendemus, sed divino adspirante favore à nobis fiet, ubi integrum hunc Abarbinelis Commentarium publici fecerimus iuris. Tantum mentione horum bellorum Messiae tempus antecedentium, dicimus, potissimam partem ærumnarum, de quibus præmonet Servator noster, in his sitam esse. Quò etiam refert Abarbinel dictum quoddam ex Euangelio sed valde mutatum; videtur autem respicere ad locum Luc. xxi. 23. *Vae autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus; erit enim afflictio magna super terram & ira in populo hoc, &c.* Vide & Matth. xxiv. 19. 21. ubi quoque vers. 6. inter signa prodroma adventus sui ponit bellorum rumores & prælia.

Hanc ultimam tentationem Abrahami inter omnes decem Cap. xxxi pag. 72. fuisse veram & propriè dictam tentationem, manifestò ostendit verbum נִסָּה, nihil aliud, denotans quàm signo aliquo experimentum sumere; & finis ipsius Dei, ut virtutis ac fidei Abrahamicæ illustre documentum, mundo innotesceret.

Colloquium hoc inter Deum & Abrahamum factum de filio in victimam seligendo adferunt quoque in Tanchuma fol. 12. 1. Ibid.

Duos comites Abraham oblaturi filium fuisse Ismaelem & Eleazarem servum, uti noster vult & cum ipso R. Salom Iarchi, ex historia non paret. vocantur hi duo in genere נְעָרִים vers. 3. 5. *pueri*, quâ voce sæpiùs etiam servi denotantur. Vide Gen. xiv. 14: xvi 11. 7. Num. xxi 1. 22. Esai. xxxv 11. 6, &c. Causam verò sordidam, cur quis ingressurus iter duos assumere debet comites, vide ibidem Rasi.

Inter stupida & asinina deliramenta jure optimo reponi potest hæc de Asino Abrahami fabella. Dignum sanè argumentum Rabbinico acumine, quod non tantum in hominum sed & asini huius genealogia exerceatur. Parentem huius pulli facit asinum Bilhami, quera crepus. Ibid.

crepusculo Sabbathi conditum esse tradunt supra Cap. xix. pag. 42. Oportet hunc asinum Abrahami, Mosis & Messiae, prodigiosae senectutis esse, vel cum serpente primo singulis septem annis exuere senectam. Eadem habet de asino Mosis R. Salom Iarchi Exod. iv. 20. Appositè verò locum Zachariae cum vetustioribus magistris refert ad Messiam; ac proinde congruè ab Evangelistis D. Iesu factò accommodatus est Matth. xxi. 4. & Iohan. xii. 15.

Ibid.

De Isaaci ætate, cum loco holocaustis mactandus esset, vide supra Chronol. pag. 9. Addunt quidam Hebræi, hoc accidisse mense septimo, qui partim responderet Septembri, partim Octobri, die prima mensis, qua Deus festum clangoris instituit, Lev. xxi. 1. 24. in memoriam, ut Iudæis placet, liberati Isaaci ex nece, & arietis loco eius mactati, de quo paulò post.

pag. 73.

Locum fuisse propè montem Moriae dictum צופים *Tzophim*, quò pervenerint tertio die, historia silet. Fit quidem mentio *Tzophim* Num. xxi. 1. 14. ubi dicitur Bilham exstruxisse altare & obtulisse, sed constat hunc locum situm fuisse in territorio Moab in finibus Arnon, uti colligitur ex Cap. xxi. 36. qui longius fuit remotus à Moriah. nisi forsitan per allusionem velit dictum fuisse צופים à speculando, quod ibi signum hoc maiestatis divinae viderit. Locum, hunc, ubi Isaac in vinctimam offerendus erat, eundem esse, ubi postmodum Hierosolyma fuit exstructa, arithmetica ratione probat Baal thurim, quia voces אל ארץ המרה *Ad terram Moriae* Gen. xxi. 2. continent eundem numerum cum בירושלם videl. 588. Sic quoque את המקום *illum locum* vers. 4. tot numero valent quot זה ירושלם, *hic est Ierusalem*, scil. 598.

De loco huius altaris, in quo Isaac fuit ligatus, vide supra Cap. xxi. p. 26. & Cap. xx, 45. Cap. xxi. p. 53. Vult autem Abrahamum rudera prioris altaris restaurasse; idque indicari particulis דיאנה, און, און, און *illud ipsum altare*. Sed particulas has nullam sapissime emphasin habere, innumeris ferme constat exemplis. Vocem autem בנה *edificare* quandoque restaurandi vel innovandi significatu venire Psal. cii. 17. docere potest. Sed antea hìc fuisse altare exstructum, vanissimum Traditionis figmentum est. Itaque probabilius est, Abrahamum ex cespitibus terræ & rudibus ac impositis lapidibus hoc altare construxisse.

pag. 74.

Vti omnes ferme historias sacras otiosi magistelli suis adulterant assumentis, sic quoque non pauca sacrificio Isaaci attexunt. hinc illa de morte & vivificatione Isaaci, de ariete sexto die sabbathi crepuscu-

pusculo creato, deque Sammaele vel diabolo illum in dumetum abigente. Easdem ineptias legere est in Bereschit Rab. ad hunc locum & R. Salom Iarchi. Addunt quoque in Tanchuma fol. 12. 1, quomodo Sathan Isaaci ad montem pergentis dextrum clausit latus, eumque à proposito abstertere conatus fuerit, &c. Sic quoque in Bereschit Rabba Sect. 53.

Sicuti paulò ante in asini Abrahami profapia & tribus fessoribus *ὀνομασθέντες* ingenium suum produnt, ita & hìc anatomici Doctores in demonstrando cineris, corii, nervorum & cornuum huius arietis usu. Quis non diceret hos magistros inter hircos artem suam didicisse?

Maximam vim Hebræi tribuunt huic incurvationi ac ligationi *pag. 75.* Isaaci etiam in expiandis ipsorum peccatis, præcipuè anniversario die expiationis volunt Deum non tantum moveri sanguine circumcisionis & agni paschalis sed & Isaaci victimâ, ut deleat populi sui iniquitates. Vnde hodieque in precatione novi anni rogant ut Deus recordari velit *העקרה שעקר את יצחק בנו על גבי המזבח* *ligationis*, *quâ ligavit (Abraham) Isaacum filium suum super altare.* Vide Seder Thephilot *pag. 113. 2.* En, quomodo solatium miseri hi mortales, repudiata verâ expiatoriâ victimâ, in umbtis quærant? Certè hoc Isaaci sacrificium ad unicam illam piacularem hostiam illos ablegat. Isaac iussu Dei immolandus erat, Genes. xxi 1. 1. Christus quoque divino placito conterendus erat. Esa. l 111. 10. Isaac in monte Moriah altari impositus & alligatus fuit, Gen. xxi 1. 2. Ibidem loci quoque Christus. Isaac ligna super quæ sacrificandus erat portavit, Genes. xx 11. 6. Sic & Christus lignum crucis cui affigendus erat, &c.

Nullò iure inter illos, quorum nomina ante nativitatem fuerunt appellata, recensetur Moyses. Si enim ex numeri æqualitate in vo- *Cap. xxxii. 75* cibus quibusdam hoc elicere licet, non tantum Moysis nomen sed & centum aliquot hominum nomina erunt prædicta ante illorum conceptionem. Vox *wy fecerunt* occurrit Genes. xii 5. xiv. 2. & xv 111. 21. & continet easdem literas, eundem ordinem & numerum cum nomine *wy Esau.* Quis tamen adeo stolidus erit, ut inde colligat, Esau nomen ante nativitatem eius significatum esse? Idem in pluribus aliis locum obtinet.

De Messiae nomenclatura incertum est, hoc tanquam proprio nomine ipsum vocari. Locus enim Psal. lxxi 1. 17. non indicat, ante conditum solem hoc nomen impositum esse Messiae. Sed memoriam

vel laudem eius æternam fore, ut verba hæc, *Coram sole Inon nomen eius*, contineant exegesis priorum, *Erit nomen eius in æternum*, q. d. Imperium Messiae tamdiu permanens esse, quamdiu sol fulgebit. Vox autem נִינֹן est formæ Niphal à primitiva נִינֵן notante filium, sicuti Aben Ezræ placet, ut sensus sit, *Nomen eius filiabitur seu propagabitur* continuâ successionē. R. verò Salom Iarchi putat נִינֹן esse vocem dominii ac principatus. quo sensu vult sumi Prov. xxix. 21. *Et finis eius מִנֵּן oppressio*. & Psal. lxxiv. 8. *Dicunt in corde suo מִנֵּן oppressimus eos simul*. Sed prior significatio magis proprietati vocis & loci convenit.

pag. 76.

Fictitiam hanc causam mortis Saræ, quod videl. nimiam consternatione ex tristi nuncio de filii nece obortâ exspiraverit, adfert quoque R. Salom Iarchi, atque ideo nugatur historiam de obitu Saræ statim subnecti Isaaci sacrificio. Quasi verò illic mors Saræ subsequuta sit factum Abrahami. Nec quicquam huic nugamento in crustando facit vox vers. 2. *Et venit אֲבְרָהָם Abraham ad plangendum*, ac si peregrè vel ex monte Moriah advenisset. Simplici sensu dici potest, Abrahamum ivisse ad locum, ubi depositum erat cadaver Saræ, à tentorio Abrahami separatum.

Ibid.

Isaacum tribus annis luxisse obitum matris suæ, & tamdiu cælibem egisse vitam defunctâ Sarâ, non indicat historia, sed tantum illud factum fuisse in senili ætate Abrahami, Genes. xxiv. 1. cum Isaac ageret annum 40, Gen. xxv. 20, ac proinde Abraham tum fuerit natus 140 annos. Nititur autem sententia hæc de connubio Isaaci tribus annis post mortem Saræ contracto incertâ hac hypothese, quod Isaac fuerit 37 ann. quando mactandus erat; & hac ratione benè procedit calculus, uti R. Salom Iarchi probare conatur Gen. xxv. 20, quod nimirum Isaac, cum obiret Sarah, fuerit 37 ann. natus enim fuit anno 90 Saræ, quæ mortua fuit 127 ætatis anno, Genes. xxiii. 1. Sed unde constat, ante reditum Isaaci ex monte Moria obiisse Saram? Alia de hac Isaaci ætate, vide supra ad Chronol. pag. ix. 10.

Ibid.

Rebeccam viginti annis fuisse sterilem, constat ex vers. 20. ubi Isaac sexagenarius dicitur genuisse liberos, anno autem 40 ætatis duxit Rebeccam, ut exactè 20 anni intercesserint antequam Rebecca puerpera fieret circiter annum 34 ætatis.

Hanc apprehensionem calcanei Esau à Iacobo factam, vult præfigurasse excidium imperii Edomei per Messiam futurum, qui è posteris Iacobi oriundus erat: hunc enim intelligit hic per שִׂרְיָא מִכָּבֶד

Super-

Superstitem ex Iacobo, sicuti & locus Daniel. 11.34. eò facit, ubi per lapidem abscissum designari dominium Messiae tam Hebræi quàm Christiani censent. Pedes autem statuæ partim ferreos partim fictiles denotare vult regnum Edumæum, sub quo nonnulli Hebræi, inter quos etiam Abarbinel, comprehendunt imperium Romanum & Turcicum.

Naturalem fuisse causam caliginis oculorum in Isaaco, decrepita ^{pag. 77.} eius ætas satis ostendit, quia tunc 137 annos illum natum fuisse temporis ratio docet. Vt minimè opus sit hîc fingere, Isaaci oculos caligasse propter conspectam Dei maiestatem, sicuti & in Bereschit Rabbah Sect. 65. præter alias causas etiam adferunt; vel propter maledictionem Abimelechi contra Saram, ut esset operculum oculorum Abrahami Gen. xx. 17, sicuti aiunt in Megilla Cap. 1. & 4. Sed nihil ineptius fingi potest hoc commento, Abimelechum diras imprecatum esse Isaaco, cum potius Isaaco fausta quæque precatus fuisse & beneficia in illum contulisse constet ex vers. 15. ubi ait: *Ecce terra mea tibi patet, & habita ubi tibi visum fuerit.* Quorsum etiam postmodum Isaacus intercessisset pro salute Abimelechi, si eiusmodi oculorum caliginem imprecatus fuisset? Tota etiam loquendi ratio huic sensui repugnat. Quid enim significabit *הוא לך כסות עינים* *hoc* (argentum) vel *hic* (maritus) *tibi velamen oculorum*? Neutro modo ad oculorum caliginem referri potest. Commodus autem fuit sensus & cum præcedentibus cohæret, si dicatur Abimelechus hac loquendi ratione indicare voluisse, Saram deinceps velo, tanquam subjectionis & potestatis maritalis symbolo, obnubilatam esse debere, quò pudicitia illius ab aliorum insidiis ac vi immunis conservetur.

Moris quoque fuisse veteribus ante exitum Aegyptiacum, celebrare festum paschatis & mactare agnum vel hædum, repugnat penitus huic ritui. Fuit enim institutus in memoriam liberationis ex servitute Aegyptiaca. At quomodo *μνημόσυον* liberationis huius esse potuit, cum longo post tempore beneficium hoc contigerit? Memoria enim non celebratur de re futura, sed iam præterita. Non paucos ritus Rabbini somniant viguisse inter patriarchas, qui postmodum lege scripta sunt consignati, quibus etiam annumerant festum Paschatis. Idem hoc dictum R. Eliezeris de uno hædo in sacrificium paschatis, & altero in edulia destinato, citat quoque R. Salom Iarchi ad Gen. xxvii. 9.

Ibid.

Cap.

xxxiii.

pag. 78.

Omnes ferme Hebræi locum hunc Genes. xxvi. 12. improprie

exponunt de eleemosynæ atque decimarum disseminatione ab Isaac factâ. Sic aiunt in Taanit Cap. 1. fol. 9. *Raf Chuna inquit: Patres prisci segregarunt decimas. Abraham sequestravit oblationem magnam, quia scriptum est, Et extuli manum meam ad Dominum, non fuit autem elevatio sed oblatio, sicuti scriptum est: Offeretis ex illa oblationem Domino. Isaac separavit decimam primam, prout scriptum est, Et seminavit Isaac in terra hac, &c.* Morem decimandi frumentum ab Isaac fuisse introductum, ex hoc loco nullâ specie colligi potest; nec satis gravis est causa, cur à proprio sensu verborum discedamus. Non diffiteor quidem, *Sementis* voce quandoque designari largam eleemosynæ distributionem, atque eò non incommode referri posse locum Osee. x. 12. sed ibi majoris explicationis ergo additur vox *justitiæ*, & in secundo membro dicitur, *Metite vobis ad misericordiam*; quo sensu eleganter Apostolus noster 2. Cor. ix. 6. 10. beneficentiæ opera sementi comparat. Nunquam verò simpliciter phrasis hæc sine addita exegesi de misericordiæ operibus sumitur.

pag. 78.
79.

Magnopere deprædicant Hebræi vim *צדקה* seu eleemosynæ: huius ope asserunt hominem ab æterno exitio liberari Bava bathra Cap. 1. fol. 1x. & xi. Hac quoque ex omnibus calamitatibus & ipsa morte eripi statuunt Cap. 1. Rosch aschana fol. 13. Eo quoque refert noster exemplum mortui suscitati ab Elia, 1 Reg. xvi 11. 17. & Elisæo, 2 Reg. iv. 35. Sed quis dixerit, ideo hoc miraculum evenisse, quia utraque scæmina prophetam hospitio exceperat? Cur non potius vel inprimis, ut hoc pacto utriusque vatis divina missio magis inclaresceret? Sanè solo hospitalitatis beneficio hanc resurrectionem mortuorum factam esse, ex historia minime constat.

pag. 80.

Virum quendam attactu ossium Elisæi in sepulchro jacentis suscitatum esse, manifestò significatur 2 Reg. xi 11. 21. sed nomen viri non exprimitur. R. Azarias hinc somniat, illum fuisse dictum *שלום בן תקוה* *Sallom ben Tikva*, & maritum prophetissæ Chuldæ. Hanc esse communem Rabbiorum sententiam, indicat quoque R. David Kimchi ad 2 Reg. xi 11. ubi totam hanc fabellam, de suscitato marito Chuldæ, recitat iisdem verbis, quibus hinc extat. Vocatur quidem maritus Chuldæ 2 Reg. xxi 1. 14. *Sallom filius Tikva*, filius quoque Sallum nuncupatur *חנמאל Chanmael*, Ier. xxxii. 7. Sed unde liquet Sallum iam ante obiisse, & postquam suscitatus erat, hunc genuisse filium? Unde quoque patet, eundem esse Sallom, cuius meminit scriptor 2. lib. Regum, & cuius mentionem facit Ieremias?

Imo

Imo temporis ratio non obscure arguit, hunc virum suscitatum non fuisse maritum Chuldæ. Accidit enim hoc miraculum anno 37 Ioasi regis Iudæ, 2 Reg. xiii. 10. Chuldæ verò vaticinium fuit enunciatum anno 18 Iosia, 2 Reg. xxiii. 3. A 37 anno Ioasi usque ad 18 Iosia effluxerunt plus quàm 200 anni; septem enim reges Iudæ intermedii numerantur: At quis adeò delirus erit, ut dicat Sallom ex vetula 200 ann. suscitasse filium? Certè, ultra ducentos annos Chuldam vixisse, omnino statuendum erit. Sufficere itaque debet, virum hunc fuisse quendam Israelitam; neque curiosius indagandum esse, cuius tribus, prosapiae atque familiae fuerit.

Pythonissam hanc, quam consuluit Saul, fuisse uxorem Tze-
phaniae, matrem Abneri, ex Medrasch citat quoque R. David Kim-
chi, sed nullo colore. Verum prophetam Samuelem operâ py-
thonissæ adscendisse, omnes ferme commentatores Hebræi volunt.
vide R. Salom larchi, R. David Kimchi, R. Levi ben Gerson, &
R. Esaias. Sententiæ huius rationes non expendemus, abundè hoc
ab aliis factum est. Inter hos iustos cum Samuele adscendentes Rab-
bini quoque numerant Moysen, incerto responso pythonissæ ducti;
Video אלהים deos adscendentes. Sed aptius R. Esaias per *Elobim* intelli-
git hominem insignis atque excellæ staturæ; sicuti vocantur *montes,*
arbores Dei, &c.

Non minùs temeraria quàm curiosa hæc quæstio est de vestibus,
quibus resuscitati erunt amicti. Quorsum etiam vestium usus erit,
ubi corpora erunt spiritualia & angelica? Num ad arcendum fri-
gus aliamve aëris inclementiam? Nugæ! Neque eò facit tritici
cum folliculis progerminatio, de qua similitudine etiam in Cetuvot.
fol. 111. 3. Potest quidem in frumento aliisque seminibus, fruti-
cibus atque arboribus *ἐπὶ ὁδῶν* resurrectionis quæri, utpote quæ
tempore hiemis emoriuntur, & vere è terra enascuntur & revires-
cunt, quò nonnulli spectare volunt Iobum, Cap. xiv. 7. & seqq.
Esai. xxvi. 19: lxvi. 13. Ioan. xii. 24. 1 Cor. xv. 37. Unde
Paulinus:

Cuncta resurgendi faciem meditantur in omni

Corpore, & in terris germina & astra polo.

Sed quis inde colliget fore eandem rationem suscitatorum quoad
vestimenta, quæ est frumenti quoad folliculos, quibus enatum re-
gitur? Duo exempla addita de vestibis sociorum Danielis in for-
nace ignita conservatis, & Samuele cum pallio adscendente, huic
sententiæ firmandæ non inserviunt; prius enim nihil commune

habet cum resurrectione, secundū verò de Samuele cum hoc vestitu apparente nihil certi continet. Vide eadem in Sanhedrin Cap. xi.

pag. 81. 82.

Hæc narratio de mortuis vaticinio Iezechielis suscitatis occurrit quoque in Sanhedrin Cap. xi. ubi magistri disceptant de his mortuis. Raf statuit, illos fuisse ex posteris Ephraim, qui decepti falsâ opinione liberationis Aegyptiacæ, statutum à Deo tempus antevertere voluerint, atque ideo postmodum à Gaditis interfecti sint, de quibus 1 Chron. vii. 21. R. Iohannes verò fuisse hos Israelitas, à Nebucadnezare in Valle Dora trucidatos, &c. Sed uterque æque certis nititur coniecturis. Alii dicunt, fuisse homines, qui in dubium vocaverant resurrectionem mortuorum. Vid. Rafi & R. David Kimchi ad Ezech. xxxvi. 1.

Hac visione prophetica tanquam symbolo Deum voluisse præfigurare liberationem ex captivitate Babylonica, vers. 21. & 22. manifestò indicant: Sed nihilominus quasi præludium ac speculum, quoddam futuræ resurrectionis visione hac proponi, emphatica descriptio vers. 8. 10. 12. atque subiecti ampliatio vers. 9. ostendit. Numerum autem suscitatorum fuisse sexaginta myriadum, nulla veri specie dicitur; tantum in genere asserit propheta, exercitum illorum fuisse valde magnum: sed confingendus fuit hic numerus, ut responderet 60 myriadibus exeuntium Aegypto.

Cap.

xxxiv.

pag. 82.

Non tantum bis, sed quater occurrit particula *Ego*, Deut. xxxi. 39. quâ repetitione Baal thurim putat designari quatuor exilia populi Iudaici. In Pesikta aliter exponunt: *Ego* primus, *ego* ultimus, *ego* dispersi vos inter gentes, *ego* rursus colligam vos. Per *quartum regnum* hic intelligit Monarchiam Romanam, quâ excisâ Messiam in patriam illos reducturum esse, vane sibi Iudæi persuadent. Vide supra Cap. xxx. pag. 71. 72.

pag. 83.

Plerique & præcipui nominis Rabbini, volunt, tantum iustos ex gente Iudaica resurrectionis participes fore. Sic inquiunt veteres in Taanit Cap. i. & Bereschit Rab. גבורות גשמים לצדיקים ולרשעים. *Virtutes pluviarum sunt pro iustis ac impiis, sed resurrectio mortuorum pro iustis tantum.* Recentiores quoque non pauci huic subscribunt sententiæ, veluti R. Maiemon in Hilchot teschuva Cap. i v, R. Moses Nachman in Schahar aggemol, & R. Chasdai in Or Chasdai, eorumque asseclæ. Hi cum nostro autore excludunt resurrectione omnes illos, qui cataclysmi aquis suffocati sunt, sicuti quoque in Sanhedrin Cap. xi. faciunt. Sed familiare hoc est magistris, ut nimis rigide iudicent de aliarum gentium

rium sorte. Quis enim dicet, omnes infantes vel nondum rationis usu præditos, vel qui spatio 40 dierum cataclysmi seriâ pœnititudine ducti sunt, hos, inquam, omnes æterno exitio mancipatos esse? Neque quicquam huic placito favet locus Esai. xxvi. 14. *Morientes non vivent, Gigantes non resurgent*, licet omnes Rabbinii referant hoc dictum ad resurrectionem mortuorum, quasi vates hic prædiceret vel imprecaretur eternam mortem gentilibus. Hoc enim vaticinium non contra omnes gentes aut speciatim contra Gigantes diluvii tempore viventes enunciari, docet vers. præcedens 13. *Domine Deus noster possederunt nos domini præter te, &c.* ubi miseram populi Iudaici sortem describit, non amplius sub propriis regibus sed alienis veluti Assyriæ ac Babylonæ constituti: ut per mortuos ac מֵתִים vers. 14. non alios intelligat quàm dominos, sub quorum iugo ingemiscebat populus Iudaicus, vel oppressores atque persecutores violentos Ecclesiæ Israeliticæ, quia gigantes tempore antediluviano vi ac rapinis alios adoriebantur. Itaque optat vel prædicit illos non surrecturos aut victuros, id est, non redituros ad priorem honorem & potentiam, quâ tyrannicè populum Dei oppresserunt. A quo sensu non aliena est expositio R. David Kimchi, verba illa, *non vivent*, interpretantis, non habent vitam, & sunt tanquam mortui, qui non resurgent. Ut sensus sit, violentos Ecclesiæ oppressores, variis calamitatibus affectos, vel exutos suo robore, ut sint veluti mortui, non resurrecturi ad pristinam felicitatem. Quæ interpretatio sponte fluit ex ἀνιλογία mox addita, *idcirco quod visitasti & exterminasti illos, atque perdidisti omnem memoriam illorum*; ubi exponit, cur hostes non sint resurrecturi. Longiùs itaque petitum est, cùm Hieronymus in Commen. putat per *mortuos* intelligi posse simulachra hominum mortuorum, & *Gigantes* designari dæmones simulachris illorum affidentes. Sic & nimis contortum censeretur, cùm alii volunt, hoc vaticinio prædici, nullam manere impios resurrectionem, & inprimis omnes qui diluvio perierunt. Neutrum satis solidè ex hoc loco probari potest. Quàm honeste autem de gentiliū mortuis sentiant, his verbis indicat: אֵלֵינוּ הָיוּ שֶׁהָיוּ כְּנֶבֶל *isti sunt ethnici, qui sunt veluti cadaver bestiae.* quod dictum etiam occurrit in Sanhedrin Cap. xi. Simile huic vide supra Cap. xxix. pag. 66. & infra pag. 85. Stolidissimum verò omnium est, cùm somniat, animas Gigantum mutatas esse in cacodæmones. Cur autem horum potius quàm aliorum impiorum? Et quorsum hi dæmones, cùm iam antea magnus illorum fuerit numerus?

Resur-

pag. 84.

Resurrectionis locum in terra Canaan omnes Hebræi ponunt, tantum de Israelitis extra terram sanctam mortuis difficultas movetur, num etiam in gentilium territoriis sint resurrecturi; sicuti indicat R. David Kimchi ad Ezech. xxxv. 1. 12. Hic R. Chanina vult, tantum in terra Israelis illos resurrecturos esse, atque in hunc finem Deum ibi collecturum esse omnes animas Iudæorum. Ex hac sententia crediderim ortum esse delirium magistrorum de rotatione vel devolutione corporum Israelitarum per cavernas in terram Canaan, quæ illis vocatur גלגול המתים *Devolutio mortuorum*, vel גלגול המחלות *Reolutio cavernarum*, vel per cavernas subterraneas. Mentionem huius devolutionis facit Paraphrastes Chaldæus Cant. vii. 5. *Iusti etiam qui mortui fuerunt in captivitate, venturi sunt per semitam cavernarum sub terra, & egredientur sub monte olearum.* Vide in Ketuvoth Cap. xiii. fol. 111. 1. ubi quoque adferunt causam, cur Iacob & Ioseph in Canaan sepulti sint, ne obnoxii essent גלגול מחלות *dolori cavernarum*, seu rotationi sub terra. R. Salom Iarchi Gen. xlv. 1. 29. Huc referunt locum Ezech. xxxv. 1. 12. 13. *Cum aperuero sepulchra vestra, & educam vos, & intruducam vos in terram vestram.* Sed posito, de suscitatione ex mortuis ibi agi, quod tamen omnino controversum est; quis tamen inde colliget, Israelitas omnes in terra Israelis suscitatum iri? Nihil de loco suscitationis loquitur, nihil de sepulchris in terra Canaan. Quasi verò alia tellus non æque idonea sit promendis cadaveribus ac terra Israelis!

Ibid.

Mortem vocat פטירה מן העולם *dimissionem, migrationem vel solutionem è mundo*; eodem modo mors dicitur מות & Sap. 111. 2. & Christi mors Luc. ix. 31. ac Petri 2. Petr. 1. 15. Sic quoque ἀνάληψιν Paulus suam appellat mortem Phil. 1. 23. & 2 Tim. iv. 6. Egregiâ metaphorâ; quia in morte anima ex corporis hospitio ceu tuguriolo migrat: vel quia corporis vinculis soluta libertati restituitur. Non amicos, inquit, non consuagineos, neque divitias à mortis iudicio quenquam eripere posse, sed

Omnibus est eadem lethi via, non tamen unus

Est vitæ cunctis exitiique modus.

Hac pueri atque senes pariter juvenesque ferentur,

Hac par divitibus pauper egenus erit. Corn. Gallus.

Præsentissimum autem remedium adversus mortis terrorem quærendum esse suadet in bonis operibus.

pag. 85.

Eleganter cadaver hominis vocat פקדון *depositum terræ*, cuius fidei hoc tantum pro tempore commissum est, ut repetente Domino reddat.

reddat. Non absimili sensu de seipso ait Paulus 2 Tim. 1. 12, se persuasum esse, Deum posse conservare τὴν ψυχὴν ipsius in illum diem; ubi tamen nonnulli per *depositum* intelligunt premium æternæ felicitatis, alii animam ipsius Pauli; sed ita tamen ut corporis depositum ab hac beata sorte non excludatur.

Tritum est inter Hebræos: *Tres claves sunt in manu Sancti ben. quæ non sunt traditæ in manum legati. Istæ sunt vitæ, pluviarum, & resurrectionis mortuorum. Vitæ, quia scriptum est, Exaudivit illam Deus, atque aperuit uterum eius. Pluviae, quia scriptum est, Aperuit tibi Dominus thesaurum suum bonum. Resurrectionis mortuorum, quia scriptum est, Nostis quod ego sum Dominus, qui aperio sepulchra vestra. Per legatum intelligunt magistri vel principem angelorum, vel aliquem angelum præpositum partibus mundi, soli, elementis, &c. Vide in Taanit Cap. 1. & Aijn Israel, fol. 126. 2.*

Gen. xxx.

22.

Deuter.

xxviii.

12.

Ezech.

xxxvii.

Lentum esum fuisse Patriarchis usitatum in luctu atque animi ægritudine, in qua culina coquus hic didicerit, ipsemet viderit. Nil familiarius est magistris quam suis discipulis ejusmodi fercula traditionum iusculo condita apponere. Quasi verò nimis insipida futura esset sacra historia nisi fabularum condimentis gratam palato redderent. Forsan ob amarorem luctui ejusmodi pulmentum convenire censuit, sed & ex aliis seminibus esculenta amara parari possunt.

Cap.

xxxv.

pag. 86.

Locum hunc dictum fuisse *Beer-Schebab* ob puteum septies ibi repertum, inanis ariolatio est; verosimilius est, *Schebab* fuisse nomen proprium regionis vel urbis; vel dictum fuisse שבעה à iuramento fœderis cum Abimeleho ibidem erecti. quæ posterior etymi ratio meliùs quadrat cum vers. 31. ubi narratur, mutuo iuramento fœdus inter Isaacum & Abimelechum initum esse. Hanc quoque etymologiam adfert R. Salom Iarchi.

pag. 87.

De hac ætate Iacobi 77 ann. cum proficisceretur Padan Aram, vide Chronol. David Ganz pag. 10. & Notas in istum locum, ubi sententiam hanc excussimus. R. Salom Iarchi vult Iacobum tunc egisse 63 ann. qui calculus meliùs congruit temporis rationi.

Ibid.

Sicuti in Mercava vel curru Ezechielis Cap. 1. plurima mysteria scrutantur otiosi Rabbini, ita quoque in Scala Iacobo representatâ. In monte Moriah hoc evenisse nugatur, ubi altare Adami, filiorum eius, Noachi & Abrahami exstructum erat, inde quoque lapides Iacobum sumpsisse, quos capiti supposuit, atque in unum coaluisse. Quot effata, tot fabulæ. Non fuisse locum vi-

pag. 87.

88.

sionis Moria, disertè indicat vers. 19. ubi vocatur urbs *Luz*, sita in tribu Benjamin, in terra *Elim*, Hierosolymâ distans 12 miliaribus. Nulla autem specie statuunt Hebræi, nomine *Luz* denotari Ierusalem; nuspiam enim in Scriptura hoc nomen Hierosolymæ tributum esse legitur. Unde vanis commentis annumerandum est, quod R. Salom Iarchi narrat de situ huius scalæ, verbis R. Eliezeris, nimirum pedes huius scalæ stetisse in Beer Scheba, cacumen eius situm fuisse in Bethel, mediam illius partem versùs Hierosolymam inclinasse.

In scopo huius visionis Iacobo objectæ non parùm discrepât scriptores. Singulis enumerandis non immorabimur. in curæ ac providentiæ divinæ signum oblatum esse Iacobo extorri hanc visionem, ex ipsa historiæ serie satis elucescit; hinc postmodum Iacobi iam confirmati plena fiduciæ verba vers. 19. *Quandoquidem aderit mihi Deus, & custodiet me in via ista quâ proficiscor, &c.* Vt Iacobi sollicitum vel hæsitantem animum adversus omnes tentationes consolatione hac munire Deus voluerit. Mysticam huic visioni subesse significationem, non dubitandum est, sed in singulis partibus eam definire vellet, non minùs temeritatis quàm incertitudinis plenum esset. Veluti, cum quidam per scalam designari volunt animam hominis, per angelos Dei sapientiam & decreta. Vel ut significetur, precationem Iacobi adscendisse ad Deum, ac descēdisse Dei auxilium ad Iacobum. Vel ut per adscensum designetur, quomodo actiones omnes humanæ Deo sint perspectæ, per descensum quomodo Deus in terra exequatur decreta sua per angelos, qui sunt *πνεύματα λειτουργικά*. Sic quoque curiosiùs inquirere, quomodo per gradus superiores & inferiores significantur variæ rationes ac modi providentiæ divinæ, &c. Certè in omnibus his minutiis expendendis sine fructu tempus dilapidatur. Suffecerit nobis, ut dicamus, Deum voluisse hac visione polliceri, Angelos fore custodes & ductores ipsius in hoc itinere; atque Deum semper illi præsto posse esse, eiusque curam gerere velle. Itaque longius petitam esse putarem sententiam non tantum R. Levi, sed omnium ferme veterum Hebræorum, Deum huius scalæ oblatione Iacobo voluisse ostendere ortum & occasum quatuor Monarchiarum. Vnde enim constat, tantum fuisse quatuor angelos adscendentes & descendentes? Vnde quoque patet, quemlibet angelum per tot (sicuti hic numerat) gradus adscendisse ac descendisse? Potest quidem color huic coniecturæ quæri; si concipiamus, per 70 gradus significari 70 annos captivita-

tis Babylonicæ; per 52 gradus Ducis Medi intelligi 52 annos, quibus imperarunt quatuor reges Persiæ ac Mediæ, ex supputatione Seder Olâ; per 180 gradus Ducis Græciæ significantur 180 an. Monarchiæ Græcanicæ, ex sententia quorundam Hebræorum, &c. Hæc, inquam, cum specie concipi possunt, sed hunc fuisse scopum Dei visionem procurantis, quis unquam solidè evincet? Neque ex *ἡμετέριον* vers. 13. 14. huic expositioni subsidium quæri potest, ubi Deus possessionem terræ Canaan & benedictionem seminis pollicetur Iacobo. Iisdem verbis mysticus sensus de quatuor imperiis adfertur in Tanchuma fol. 14. col. 3. hoc tantum discrimine, quod princeps Græciæ ibi dicitur adscendisse non 180 gradus sed 100. Addunt nonnulli hanc cabalisticam rationem, videl. montem Sinai vel legislationem in illo futuram hac scala præfiguratam fuisse, quia vox *סל* scala tot numero valet quot *סני* Sinai, scil. 130. Sed minime in Sinai hanc visionem Iacobo fuisse oblatam, ex loci descriptione liquet, qui *Luz* vocatur. Alias allegorias de huius scalæ visione adferunt in Bereschit Rabba Sect. 68.

Hic lapis *אבן השתיה* vocatur *lapis foundationis*, eò quod, ineptientibus Rabbinis, fundamentum sit universæ terræ atque templi, seu in ipso terræ centro situs sit. Prodigiola de hoc lapide comminiscuntur Magistri, quomodo postmodum à Salomone fuerit collocatus in Sanctuario, eique insculptum fuerit Nomen tetragrammaton, quo furtim ablato D. Iesus sua miracula patravit, &c. Vide quoque supra Cap. x. pag. 22. pag. 88.

Num singulis septem mensibus Lea puerperam egerit, temporis ratio minime docet; quomodo autem spatio septem annorū potuerit undecim tribus parere, excepto Beniamino, indicatum est supra in Chronol. pag. 11. Uxorem Iosephi fuisse filiam Dinæ, nullo colore fingitur; diserte enim Asnath uxor Iosephi vocatur filia Potipharis sacerdotis vel principis On, Gen. xli. 45. Ubi autem vel tenuissimum est indicium Dinam nuptam esse huic principi ethnico? Nisi forsan comminisci placet Asnath adoptione filiam Potipharis fuisse; de quo nugamento infra Cap. xxxviii. p. 96. Cap. xxxvi. pag. 90.

Variae descriptiones *Tberaphim* inter Hebræos circumferuntur, sed omnes nullâ vel exiguâ probabilitate elaboratæ. R. D. Kimchi existimat, imagines fuisse ab Astrologis factas, veluti sunt horologia vel *σφαίραι*, ac futura prædixisse. Aliis placet, fuisse instrumenta ænea temporum ac horarum distinctioni inservientia. Aben Ezra observat, fuisse imagines humanâ facie adornatas, idoneas reci-

piendo influentiam corporum cœlestium ; sed agnoscit se non posse exponere quales fuerint . Quicquid sit ; usum Teraphim inter idololatrias viguisse , atque responsa consulentibus dedisse , manifestò docet locus Ezech. xxi. 21. ubi rex Babylonie in bivio quærens oraculum , dicitur interrogasse theraphim . Responsa dedisse in rebus dubiis indicatur Zach. x. 2. *Theraphim locuta sunt vanitatem.* Humanâ facie fuisse eleboratas significat historia 1 Sam. xix. 16. ubi dicitur Michol imaginem deposuisse in lecto specie Davidis ægrotantis ac decumbentis , ut hac arte Saulis insidias eluderet ; ut fuerit statua panno , ligno , paleâ aliisve rebus suffarcinata , & membra humani corporis simulans . Quæ de horrenda teraphim confectioe hîc R. Elieser tradit , atque ex illo Tanchuma fol. 15. 3. Targum Jonathan Genes. xxxi. 19, Elias Levita aliique , nihil certi continent , sed ex traditionum colluvie hausta sunt . Nimis crudelis hæc componendi Theraphim ratio videri debet & ab omni humanitate abhorret . Testis quidem est Carthago , humanis victimis Saturnum placare diu moris fuisse : sed adeò sævam ac fœdam idolatriam in familia Labanis obtinuisse neutiquam mihi verosimile fit , cum non penitus veri Dei notitiâ destitutum fuisse pateat ex Genes. xxxi. 53.

pag. 91.

Abrahamum fœdus iniisse cum incolis terræ Canaan historia Genes. xxi. 11. minimè significat : tantum narratur quomodo à Chetæis terræ Canaan populis sic dictis emerit agrum Macphela pro sepulchro Saræ . Licet autem Chetæi appellaverint Abrahamum *principem Dei* vers. 6. atque optionem illi dederint , ut pro libitu locum sepulchri seligeret , eo tamen noluerunt significare , Deum hæreditario jure hanc terram ipsi eiusque posteris dedisse . Et si Chetæi in ista fuissent sententia , neutiquam Ephron quadringentos siclos argenti pro sepulchro exegisset . Hoc casu insecutionis vituli Abrahamum delapsum esse in speluncam Macphela audax commentum est ; tantum narratur Genes. xvi. 7, Abrahamum cucurrisse ad armentum , & servo dedisse vitulum ad mactandum . Speluncam hanc Hebræi dictam volunt *Macphela* , quia par coniugum in illa sepultum erat , videl. Adam & Eva , Abraham & Sara , Isaac & Rebecca , Jacob & Lea ; sed tantum incertâ coniecturâ . vide supra Cap. xx. pag. 47. Non refert historia dialogismum Abrahami institutum esse cum filiis *Iebus* sed cum filiis *Cbeth* & nominatim cum Ephrone ; ut perperam hîc confundat Chetæos cum Iebusæis . Utrique quidem fuerunt Cananæi , sed nihilominus

nus distincti populi peculiari gaudentes principe ac iurisdictione. Urbem *Iebus* postmodum dictam fuisse *Ierusalem* non obscure indicatur Iud. xix. 10. vocata autem fuit *Iebus* propter inhabitantes *Iebusæos*. Vide & Ios. x. 1. Hinc Adrichomius in Theatro terræ Sanctæ antiquitūs vult fuisse dictam *Iebusalem*. Ineptè itaque statuit, pag. 92. Hierosolymæ incolas fœdere pepegisse cum Abrahamo, ne ipsius posterī urbem Hierosolymam occuparent. Nihil enim de hoc contractu, nihil de statuīs æneis in signum fœderis erectis in universa occurrit historia.

Reliqua etiam de expugnatione Hierosolymæ per Davidem factâ, de fœdere Isaaci cum Abimelecho per frænum asini erecto, inter stupida figmenta reponi merentur, & plane indigna sunt serio examine. Citat ex Pirke Elieser hanc fabellam iisdem verbis R. D. Kimchi ad 2 Sam. vi 11. 1. Videtur autem hæc ortum habere ex vocibus *מרת האמה* quæ significant *frænum cubiti*, vel cubitalis mensuræ: sed ex Chron. xv 11. 1. liquet nomen esse urbis vel provinciæ sic dictæ ab aquæductu, per quem aqua ducitur, veluti fræno equus regitur: ibi enim narratur, David eripuisse Philistæis Gath & oppida eius. Putat autem R. Salom *Metbeg amma* fuisse Metropolin vel urbem regiam; R. Levi ben Gerson nomen castri vel propugnaculi cuiusdam.

Iacobum ex rudi lapidum congerie monumentum erexisse in testimonium fœderis inter se & Labanum initi, ne unus alteri damnum inferret, certissimum est; sed eo fine factum esse, ne Israelitæ invaderent Syriam, vanissimum censerī debet. Cap. xxxvii. pag. 94.

Angelum hunc luctatorem volunt Hebræi quidam præfectum fuisse Esavo, & nostro scriptori *Israel* dictum. Quicquid sit de nomine luctatoris, fuisse aliquem angelorum ex vers. 1. & 2. istius Cap. satis liquet. Alii putant hunc angelum fuisse ex genere istorum angelorum, qui vocantur *אנשי* viri, inter quos & ille censendus est, qui apparuit Danieli, aliisque prophetis in forma viri. Ineptè autem in Tanchuma fol. 16. 3. dicunt, hunc angelum fuisse Sammaelem principem Romæ, qui voluit Iacobum interficere.

Quomodo nervus coxendicis illicitus sit in cibis, ostendit Majemon in Hilchot Maachlot Isurot Cap. 8. dicit autem ex lege tantum prohibitum esse istum nervum, qui est super vertebra femoris; sed nervos femoris superiores & inferiores cum adipe illicitos esse ex decreto *Sopherim* vel Scribarum. Per hunc *נרד הנשר* *nervum oblivionis*, nonnulli Hebræorum stolidè intellexerunt membrum ge-

nitale; sed horum sententiam jure merito Aben Ezra explodit. Hoc enim membro læso vel extabefacto non oboritur claudicatio, nec impeditur incessus.

pag. 95. Insulsa hæc fabella, quod Esau voluerit iugulum Iacobi morde-
re, &c. ex violenta mutatione vocis cuditur, quâ pervertit *פשוט* oscu-
lari in *פשוט* mordere. Certè si ita in sacris ludere licet, quidlibet ex quo-
libet colligere pronum esset. Huius figmenti meminit quoque
Tanchum fol. 16. 2. & Bereschit rabba Sect. 78.

Ibid.

Quasi verò in pœnam honoris Esauo exhibiti à Iacobo decreve-
rit Deus, ut Israelitæ subessent imperio Edumæorum! Num hæc
Iacobi civilitas erat scelus tam gravi & diuturnâ servitute luendum?
Nimis dilutum hoc est. Planè alia ratio redditur huius vicissitudi-
nis in dominio gentis Israeliticæ, Genes. xxvii. 40. *Futurum est,*
ut excutias vel frangas iugum eius de collo tuo; sicuti postmodum usu ve-
nit, ut Edumæi excusso iugo populi Israelitici pristinam libertatem
recuperati sint. Eadem etiam phrasis de exterminio imperii Edu-
mæi occurrit suprâ. Sed vaticinia hæc Num. xxiv. 19. & O-
bad. xvi. ad hodiernum imperium Romanum & Turcicum
trahere velle, nonnisi inveteratum odium recentiorum iudæorum
redolet. Neque ulla specie probari potest, Romanos vel Christia-
nos ex Esau posteris ortos esse.

Cap.
xxxviii.
pag. 96.

De hac Asnath filia Dinæ suprâ quoque fabula extat Cap. xxxvi.
pag. 90. Hic crassiorē textit, quomodo subsidio lamellæ, cui no-
men tetragrammaton insculptum erat, & operâ angeli Michaelis in
ædes Potipharis delata sit. Nihil omnino de hoc somnio historia,
neque vocatur filia adoptiva Potipharis.

Ibid.

Inepte vult, Iacobum græcâ voce detestatū esse violentiam Simeo-
nis & Levi, ac si *מכרותיהם* gladii illorum compositum esse ex Græco
μάχα gladius, & suffixo Hebræo *יהם* illi. Eodem modo nuan-
tur in Tanchuma fol. 23. 1. *Vox*, inquiunt, *Græca est, quâ appellant*
gladios *מכרותיהם*. Alii vertunt *peregrinationis illorum*, ac si le-
geretur *מכרותיהם*, quod in terra peregrina incolas gladio percussis-
sent, quem sensum etiam Chaldaeus paraphrastes exprimit, cū
vertit, *in terra peregrinationis suæ*. Quibusdam placet interpretari *pa-*
ctiones illorum, ut sit à *מכר*; quia Iacob sanguinaria consilia & pacta
horum filiorum execratur; quæ interpretatio etiam iudicio Aben-
Ezræ aliis præferenda est.

pag. 97.

Mortem appellat *אסיפה* collectionem, aggregationem; quia pas-
sim obitus vel potius sepultura fidelium sic describitur, quod collecti
fuerint

fuerint ad populum suum, veluti Genes. xxv. 8. Cap. xxxv. 29. & xlix. 32. Idem loquendi modus extat Num. xx. 26. Cap. xxxi. 2. Iud. 11. 10. &c.

Iam Ismael in vivis esse desierat ferme 14 annis; perperam itaque fingit Esavum profectum esse ad Ismaelem, & ab eodem consilium de herciscunda hæreditate accepisse. Licet autem dicatur Genes. xxviii. 9, Esau ivisse ad Ismaelem, tamen nomen Ismaelis patronymice intelligendum esse, temporis ratio docet.

Tam amplum fuisse territorium Esau ut centum provincias complecteretur, locus hic Genes. xxxvi. 6. minimè significat, ubi tantum narratur, illum discessisse à fratre suo in aliam terram; nisi forsitan intelligere vult duces ex Esauo descendentes, quorum catalogus texitur à vers. 15. usque ad finem Capitis. Sed quamvis cuilibet Duci assignetur sua regio, nondum tamen confient inde centum provinciae, sicuti ex supputatione singulorum manifestum evadit. Omnium ducum agmen claudunt duo hi, *Dux Magdiel & dux Hiram*, vers. 42. ubi per מגדיאל veteres Hebræi Ducem Romanum. & R. Salom Iarchi in vetustioribus editionibus (in recentioribus enim hæc verba omissa sunt) commentatur, מגדיאל היא רומא *Magdiel est Roma*: Sed nullo iure, uti ostendimus ad Chronolog. pag. 168.

Coactè locum Amos 11. 6. ad venditionem Iosephi trahit; de quolibet iusto agit ibi propheta, & δωροφάρμακον iudicum perstringit, quod videl. muneribus corrupti causam iusti pervertant, & quod pari calceorum seu vilissimo pretio allekti pauperem opprimant. Sic minùs commode nonnulli Christiani hoc dictum ad proditionem Iudæ referunt, quanquam symbolice eo accommodari possit. pag. 98.

Ut legitime atque efficaciter fiat אָנָתְהָמָא *anathema*, ad minimum in cœtu decem virorum illud pronunciandum esse volunt magistri. Quæ hic de anathemate fratrum Iosephi, atque de efficacia anathematis usque ad finem Capitis differuntur, totidem verbis quoque leguntur in Tanchuma fol. 17. col. 3. 4. ubi dubio procul ex nostro Eliesere hæc mutuati sunt. Quia autem tantum novem erant fratres absente Rubene, Deum in consortium huius pessimi anathematis adsumptum esse nugatur, quo numerus denarius esset completus.

Nihil de venditione Iosephi habet Esai. xxi. 14. sed vaticinium profert contra luxum & proterviam incolarum Hierosolymæ, quos cum Dominus ad luctum & planctum vocasset, illi strenuè genio indulgere & pergræcari pergebant, dicentes: *Edamus, bibamus, cras morie-*

moriemur. Quid hoc commune habet cum peccato fratrum Iosephi? Non sine Numinis directione diuturnam hanc famem evenisse dubitari nequit, sed causam huius unicam vel præcipuam fuisse venditionem Iosephi quis certò dixerit? Quid enim hoc peccatum ad alios terræ incolas? saltem contra insontes nullam pœnæ rationem habere potuit.

pag. 99.

Filios Hakanis conscios fuisse furti paterni atque ideo supplicio affectos fuisse noster cum non paucis tam Iudæis quàm Christianis contendit; sed nondum satis gravi de causa. Narratur quidem filios ac filias Achanis in vallem Achor deductos esse, sed nihil prohibet illud factum fuisse, ut essent spectatores paterni supplicii, atque illos tristi illius memoria à simili flagitio absterret. Neque de liberis dicitur, quod fuerint combusti & lapidibus obruti sed de solo Achane vers. 25. 26. *Obruerunt eum universus Israel lapidibus. Et statuerunt super eum acervum lapidum.* ut solus Achan pœnam delicti sui tulerit. Quod verò additur; *Et combusserunt אֶת־אֹתָם eos*, id de tabernaculo, supellectili, de argento, & pallio, & virgula aurea commode accipi potest; sic *obruerunt אֶת־אֹתָם eos lapidibus*, intelligi potest de bobus asinis atque pecudibus Achanis. Eodem modo hunc locum exponunt R. Salom Iarchi R. David Kimchi & R. Levi ben Gerson. Hi omnes statuunt, liberos Achanis huic supplicio non fuisse involutos. Cur autem duplici pœnâ fuerit affectus Achan, hanc causam reddit R. D. Kimchi, quod lapidibus fuerit obrutus, quia violaverat sabbathum committendo furtum illo die (Iericho enim captam esse sabbatho communis Hebræorum sententia est) igne autem fuerit combustus, quia se obnoxium fecerat anathematis sententiæ.

Inter bona hæc furto per Achanem ablata fuisse idolum Tera-
phim cum ornamentis historia minime indicat, tantum dicitur
פֶּרֶפֶר אֶת־בְּלֵאָה פֶּרֶפֶר אֶת־בְּלֵאָה *pallium sinbar*, per quod nonnulli intelligunt
purpuram Babyloniam, quidam מַרְבֵּלָה דְּצִיפָּא Saraballum vel chla-
mydem Babyloniam.

pag. 100.

Supplicium facinorosi, præsertim si accedat confessio peccato-
rum, cedere in expiationem reatus autumant Hebræi. hinc illa for-
mula facinorosi תְּהֵא מִיתָתִי כְּפָרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי *Sit mors mea expiatio pro o-*
mnibus peccatis meis. hoc votum post confessionem facit, cum iam
iam morte afficiendus est. Vide Maiemon in Hilchot Sanhedrin
Cap. 13. Solet & alio modo ἡ χηνα hoc proferri, nimirum sic תְּהֵא
מִיתָתִי כְּפָרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי *Sit mors eius propitiatio pro ipso & universo*
Israe-

Israele, ut scil. exemplo huius miseri cautiores redditi ignominiosam evadant mortem. Quamvis non omninò de gratia Dei erga miseros hos desperandum sit, inprimis ubi seriâ pœnitundine peccata detestati fuerint; tamen nudam hanc confessionem ac votum reo ad supplicium damnato sufficere posse, ut persuasissimus de salute reddatur, non minùs incertum quàm periculosum est statuere. Certè hoc pacto largior esset Numinis benignitas erga nequissimos mortalium, quàm erga optimos quosque, qui diuturnis atque acutissimis morbis excruciantur, vel qui horrendo Martyrio vitam finiunt: Brevi ac levi confessione & sæpius unico ictu illi obtineant, quod hi nonnisi multo sudore ac sanguine impetrant. Nullum quoque indicium promissæ expiationis apparet in alloquio Iosue ad Achanem. postulat is ut gloriam det Domino, atque ingenuè confiteatur delictum, additque hanc imprecationem; *Quia turbasti nos, conturbet te Dominus hoc die*, vers. 25. Si quis tamen omnino pertēdat, pœnam hanc nonnisi ad hanc vitam extendi, per me licet.

Triplicis iuramenti ab Israelitis facti meminit historia. Primum erat, ne filia Israelis nuberent tribui Benjamin, *Iud. xxi. 1.* alterum, ut morte afficeretur si quis non adscenderet ad Dominum in Mizpa, vers. 5. Utrumque anathematis rationem habuisse, satis argumentum facti ostendit. Ibid.

Hæc כתב נטרקון *Scriptura Notarikon* vocatur magistris, quando unus vocis singulæ literæ significant singulas dictiones. Cuius innumera passim occurrūt exempla. Sic vox אמן *Amen* continet symbolum huius sententiæ, נאמן מלך ארונן vel אל *Deus vel Dominus rex fidelis*. Ita quoque ישו *Iesus* continet שילן וילן *Silob & ipsi*, *Ge. xli. 10.* Similiter etiam vox משה *Moses* erit symbolica שכרך הרבה מאד *merces tua magna valde*, *Genes. xv, &c.* Cabalistica hæc & compendiosa scribendi ratio est, sed intricatior. Novitium hoc est Cabalistarum inventum; cuius usum non in ipsa captivitate Babylonica viguisse existimarim, sed demum post excidium Hierosolymitanum vel à Masorethis Tiberiensibus, vel ab otiosis Doctoribus Academiae Pombeditanæ aut Souranæ introductum esse. Novi quidem Hebræos contendere, hanc scribendi formam, uti & reliquas Cabalisticæ artis partes, veluti *Temurah* & *Gematriam*, Mosi à Deo traditas esse in monte Sinai: Sed quâ autoritate, quibus testibus? Tantùm Talmudicis. In universo corpore legis aliisve veteris Scripturæ partibus ne vel tenuissimum huius Cabalistici nugamenti indicium occurrit.

Nihil in tota Ezræ ac Nehemiæ historia de horrendo anathemate contra Cuthæos pronunciato, multò minùs de forma & ritibus in hac execratione adhibitis. Fit quidem mentio juramenti, quo Israelitas obstrinxit, ut vineas, agros & domos redderent oppignoratæ, Neh. v. Sed de anathemate contra Samaritanos planè silet. Per בית דין העליון domum iudicii superioris intelligit curiam cœlestem, ut in illa quoque ratum habeatur anathema: per בית דין התחתון domum iudicii inferioris, Sanhedrin ex 71 Senatoribus constans vel Curiam Israeliticam. Eadem hæc verba extant in Tanchuma fol. 16. 1. 2. quæ ex hoc Cap. descripta sunt. Moris fuisse buccinis publicare anathemata, tradunt in Moed Katon fol. 16. 1. Schebuthot fol. 36. 1. & Sanhed. fol. 107. 2. ubi fabulantur 400 buccinis anathema contra D. Iesum promulgatum fuisse.

Anathematis formulam ex Hebræo manuscripto promittit Doctiss. Buxtorfius ad vocem חרם, sed multò plenior & accuratior traditur in libro Col Bo. fol. 144. 1. 2.

Eam hîc lectoris oculis non gravabimur subiicere, cùm non minus horrendæ sævitiae quàm crassæ superstitionis exemplar contineat. Sic quoque sonat.

נוסח חרם

בגזרת עיריין ובמימד קדישין אנו מחרימין ומשביעין ומנדין ומשמתין ומקללין ומאררין על דעת המקום ועל דעת הקהל בספר התורה הזה בשש מאות ושלש עשרה מצות הכתובות בו בחרם שהחרים יהושע את יריחו ובקללה שקלל אלישע את הנערים ובקללה שקלל גחוי נערו ובשמתא רשמתיה ברק למרוו ובשמתא רשמתיהו אנשי הכנסת גדולה ובשמתא רשמתיה רב יהודה בר יחזקאל לההוא עכדא ובכל החרמות והאלות והקללות והגדוין והשמתות שנעשו מימורי משה רבינו ועד עכשיו בשם אכתריאל יה ה צבאות בשם מיכאל השר הגדול בשם מטטרון ששמו כשם רבו בשם סנדלפון הקושר קשרים לרבו בשם שם בן ארבעים ושתים אותיות בשם שנראה למשה בסנה בשם שקרע משה את הים בשם אהיה אשר אהיה בסוד שם המפורש בכתב שנכתב על לוחות בשם ה צבאות אלהי ישראל יושב הכרובים בשם הגלגלים ואופנים וחיות הקדש ומלאכי השרת בשם כל המלאכים משרתי עליון כל בר ישראל לובת ישראל שיעבור על שום דבר מההסכמות או מן אחת מהן המבוארות בהערמה: ארור הוא לה אלהי ישראל יושב הכרובים ו ארור הוא מפי השם הנכבד והנורא היוצא מפי כהן גדול ביום הכפורים ו ארור הוא בשמים ובארץ ו ארור הוא מפי הגבורה ו ארור הוא מפי מיכאל השר הגדול ו ארור הוא מפי מטטרון ששמו כשם רבו ו ארור הוא מפי אכתריאל יה ה צבאות ו ארור הוא מפי שרפים ואופנים וחיות הקדש ומלאכי השרת המשרתים פני עליון בקדושה ובטהרה ו אם גולד בחרש

[illegible]

Exemplar seu formula anathematis.

D Ecreto vigilum atque edicto Sanctorum anathemizamus, adjuramus, excommunicamus, schismaticizamus, maledicimus, execramur ex sententia huius loci atque ex scientia huius cœtus hoc libro legis, sexcentis tredecim

Ffff 2

præceptis

Iud. v. 5. præceptis in illis cōscriptis. Anathemate, quo Iosua devovit Ierich o; maledictione, quā maledixit Elisæus pueris, & maledictione quam imprecatus est Gicbazi servo suo. Schammate, quo Schammatisavit Barak Meroz. Schammate, quo schammatisarunt eam (urbem) Synagogæ magnæ. Schammate, quo Schammatisavit Raf Iebuda filius Iezechiel istum servum. Et omnibus anathematibus, diris, maledictionibus, excommunicationibus & Schammatis, quæ facta sunt à diebus Moſis magistri nostri usque ad hoc tempus. Nomine Achthariel Iab Domini Zebaotb. Nomine Michael principis magni. Nomine Mathatheron, cuius nomen est sicuti nomen Domini ejus. Nomine Sandalphon, qui neſcit coronas pro Domino suo. Nomine Nominis 42 literarum. Nomine, quod apparuit Moſi in Sinai. Nomine, quo diſſecuit Moſes mare. Nomine, Ehieh ascher Ehieh, Ero qui ero. Arcano nominis Amphorasch. Scripturâ, quæ exarata est in tabulis. Nomine Domini exercituum Dei Israelis, qui ſedet inter Cherubim. Nomine Orbium cælestium, Ophanim, Animalium Sanctitatis & angelorum ministerii. Nomine omnium angelorum Sanctorum ministrantium superius omni filio aut filiæ Israelis, qui transgressus fuerit aliquam rem ex consensu aut unum ex declaratis in hoc cumulo. Maledictus ſit Domino Deo Israelis, qui ſedet inter Cherubim. Maledictus ex ore Nominis celebrandi & tremendi, quod egreditur ex ore Sacerdotis magni die Expiationum. Maledictus in cælis & terra. Maledictus ex ore Omnipotæ vel Omnipotentis. Maledictus ex ore Michaelis principis magni. Maledictus ex ore Mathatheron, cuius nomen est sicuti nomen Domini sui. Maledictus ex ore Achthariel Iab Domini Zebaotb. Maledictus ex ore Seraphim, Ophanim & Animalium Sanctitatis, & angelorum ministerii ſervientium coram facie Supremi cum ſanctitate & puritate. Si natus est mense Nisan Aprili, quo conſtituit angelum principem custodiæ illius, cuius aſtrum est Ouriel, maledictus ſit ex ore illius atque ex ore totius custodiæ ipsius. Si natus est mense Iaiir Majo, cui præpoſuit angelum principem custodiæ eius, cuius aſtrum est Tzaphniel, maledictus ſit ex ore illius, atque ore univerſæ custodiæ eius. Si natus ſit mense Sivan Iunio, cui conſtituit angelum præfectum custodiæ iſtius, cuius aſtrum est Amriel, maledictus ſit ex illius ore, atque ex ore univerſæ vigiliæ eius. Si natus ſit mense Tamuz Iulio, cui præfecit angelum principem vigiliæ iſtius, cuius ſyduſ est Paniel, maledictus ſit ex ipsius ore, & ex ore totius custodiæ eius. Si natus ſit mense Ab Auguſto, cui conſtituit angelum præfectum illius custodiæ, cuius ſtella est Barkiel, maledictus ſit ex illius ore, atque ex ore univerſæ custodiæ illius. Si natus est mense Elul Septembri, cui præfecit angelum custodiæ iſtius, cuius ſtella est, Maledictus ſit ex ore illius & ore totius vigiliæ eius. Si natus ſit mense Tiſri Octobri, cui præpoſuit angelum principem, cuius aſtrum est Tzuriel, maledictus ſit ex ore illius

illius & ore universæ custodiæ ejus. Si natus sit mense Marchasvan Novembri, cui constituit angelum præfectum illius custodiæ, cuius sydus est Bazcariel, maledictus sit ex ore illius & ore universæ vigiliæ ejus. Si natus mense Cisleu Decembre, cui præfecit angelum principem istius custodiæ, cuius astrum est Adoniel, maledictus sit ex ore illius & ore totius custodiæ ejus. Si natus mense Thebet Ianuario, cui præfecit angelum principem custodiæ illius, cuius sydus est Haniel, maledictus sit ex ore illius, & ore universæ vigiliæ ejus. Si natus mense Schebet Februario, cui præposuit angelum præfectum istius custodiæ, cuius stella est Gabriel, maledictus sit ex ore illius & ore totius custodiæ ejus. Si natus mense Adar Martio, cui præfecit angelum principem custodiæ illius, cuius astrum est Romiel, maledictus sit ex ore illius & ore totius vigiliæ ejus. Maledictus ex ore septem angelorum præfectorum septem diebus hebdomadis, atque ex ore omnis custodiæ & auxilii ipsorum. Maledictus ex ore quatuor angelorum præpositorum quatuor Tekuphis anni, atque ex ore vigiliæ ac auxilii illorum. Maledictus ex ore septem potentiarum. Maledictus ex ore principum legis, quorum nomen Corona & Sigillum. Maledictus ex ore Dei Maximi, omnipotentis & tremendi. Petendum est, ut fiat eius fractura, cito reviviscat ruina ejus. Deus spirituum omnis carnis dissipet & disperdat illum. Deus spirituum omnis carnis humiliet illum. Deus spirituum universæ carnis incurvet eum. Deus spirituum omnis carnis exterminet eum. Deus spirituum omnis carnis exscindat eum. Excandescantia Domini & turbo irruens super caput impiorum maneat. Angeli perditionis irruant in illum. Maledictus in omni quod visurus est. Cum terrore egrediatur anima ejus. Cum crudelitate sit mors ejus. Non exeat neque transgrediatur mensem suum. Circumdetur phthisi, febre ardente, incendio, contentione, gladio, aedine & ictero. Persequantur illum usque ad interitum ejus. Gladius illius intret cor ipsius, & arcus ejus confringatur. Sit tanquam palea coram vento, & angelus Domini dispellat. Sit via ejus caligo & lubricitates, atque angelus Domini persequatur eum. Eveniat illi calamitas quam nescit: quod abscondidit, capiat illum. Propellant eum ex luce in tenebras, atque ex orbe illum excommunicent. Et terreat eum tribulatio & angustia. Videant oculi ejus detrimentum ipsius, atque ex furore Omnipotentis bibat. Induat maledictionem ut vestimentum. Devoret ramos cutis suæ. In æternum quoque ne vincat. Evellatur ipse à tabernaculo. Nolit Dominus illi condonare, sed tunc fumet furor & indignatio contra illum virum. Incumbant illi omnes maledictiones conscriptæ in hoc libro legis. Expellat nomen ejus sub cælo, & segreget illum in malum ex omnibus tribubus Israelis, iuxta omnes execrationes huius fœderis consignatas in hoc libro legis. Vos autem qui adha-

Psal. xxxv. 6. 7
vers. 9.
Iob. xviii. 18.
Iob. xv. 24
Iob. xxi. 20.
Psal. cix. 17.
Iob. xviii. 13.
Deuter. xxix. 20.

retis Domino Deo vestro vivatis omnes hodie. Iste qui benedixit Abrahamo, Isaaco, Iacobo, Mosi, Aarone, & Davidi, Salomoni & prophetis Israelis atque iustis mundi, benedicat toti huic cœtui Sancto cum omnibus Ecclesiis sanctis, excepto illo, qui transgreditur anathema huius loci; ex misericordia sua custodiat, salvet atque eripiat illas ex omni angustia & afflictione. Prolonget dies & annos illorum. Immittat benedictionem & prosperitatem omni operi manuum ipsarum. Liberet illos citò cum omnibus consortibus Israelis. Hæc sit voluntas (Dei,) & dicatur Amen.

Hæc anathematis formula hodieque in plerisq; Iudæorum Synagogis usitata est, atque vocatur illis *Cherem Col bo*. Verba priora decreto vigilum & edicto sanctorum, desumpta sunt ex Dan. iv. 14. ubi per vigiles & sanctos significari angelos docet vers. 10. de angelo enim dicit: *Ecce vigil & sanctus de cœlo descendit*. Optant autem ut hæc excommunicatio rata habeatur in cœlesti curia. Huc quoque facit catalogus angelorum, qui postea enumerantur. Sex his vocabulis omnia excommunicationis atque dirarum genera describere volunt. Notat autem חרם gravior excommunicationis gradus. Cum tali muchram non licet cibum capere nec bibere; huic non permittitur doctorem agere neque discipulum. Secundâ voce שבועה sive juramento significatur execrandi vel devovendi ratio, quæ fit vel nominis divini usurpatione vel minarum legis mentione. Tertiâ נזיר est levior excommunicationis gradus, quâ triginta dies à domesticorum aliorumque Synagogæ istius consortio prohibetur. Quartâ שמתא notatur gravissima excommunicationis pœna, cum absque ulla spe veniæ vel reditus ad Synagogam excluditur, & tanquam sacrum caput temporariis atque æternis maledictionibus obnoxius redditur. Quinta כלל est maledictio, quando infasta quæque & diras misero imprecantur. Sexta מחרה execratio, eiusmodi malæ imprecationis genus, quod detestationem sibi coniunctam habet. Sed duo hæc posteriora vocabula sæpissime indiscriminatim veniunt. De Schammate Barak, quo urbem Merozam devovit aiunt in Moed Katon fol. 16. 1. illud factum 400 buccinis. Nomina hæc tria, videl. *Achtariel*, *Matatberon* & *Sandalphon* sunt cabalistica. Primum אכתיאל notat coronam Dei, atque illo significant excellentissimum Dei nomen, cuius mentio fit Berach. fol. 7. 1. Secundum מטטרון q. d. metatorem vel nuntium Dei, est nomen præcipui angeli. Quidam confundunt illum cum Michael: hunc Cabalista aiunt præceptorem Mosi fuisse. Huius sæpissimè fit mentio, uti Sanhedrin fol. 38. 2, Iebamot fol. 16. 2, &c. Tertiò מרלפח no-

tatur

tatur quidam ex primariis angelis. Eius sedem collocant post Mercave, atque à terra usque ad animalia sancta pertingere dicunt. Chagiga fol. 13. Hunc dicit R. Schem Tof in libro Amunot. port. 4. Cap. 13. vocari angelum magnum & אלקאמל aulæum. Duodecim quoque mensibus anni præficiunt duodecim angelos, quorum nomina ex Cabalistarum officina sunt profecta. Primi mensis præfectus vocatur אריאל *Vriel*, unus ex ministrantibus angelis thronum Dei cingentibus, de hoc aiunt in Bemidbar rabb. Sect. 2. Mensis Aprilis dominus dicitur אפריאל, q. d. Deus Septentrionalis, nomen angeli. Iunii præfectus est אמריאל angelus è regione Sodomæ missus Schabbat fol. 67. 1. Iulii dicitur פניאל, q. d. Deus faciei, angelus qui ante conspectum Dei consistit. Augusti præfectus dicitur ברקאיה, hoc est, Deus fulguris, quia iste mensis plerumque fulguribus obnoxius est. Septembri præpositus etiam est angelus, sed illius nomen hîc omissum est. Octobri præfectus est צוראיה, q. d. afflictionis Deus. Novembris dicitur בוכריאל, hoc est, Deus remissionis. Novembris ארוראיה, hoc est, Dominus Deus. Ianuarii vocatur עניאל, q. d. nubium Deus. Februario præpositus est גבריאל, q. d. Deus fortitudinis, quod nomen in sacris occurrit. Martii dominus est רומאיה, q. d. Deus Romanorum: forsan respicit ad Martem bellorum moderatorem. Quod Hebræi cuilibet mensi peculiarem præfectum angelum tribuunt, inde oboritur, quia angelos faciunt præfides rerum sublunarium, astrorum, uti & rectores orbium, cum Aristotele. Sic quoque cuilibet hebdomadæ diei certum præficiunt angelum.

Numerus animarum cum Iacobo in Aegyptum descendentium erit *pag. 102* plenus LXX, si nimirum ipsemet Iacob his accenseatur; ut stolidum sit figmentum, ad supplendum unius defectum annumerare Deum. De calculi discrimine in textu Hebræo & versione LXX Interp. numerantium 75 capita, nihil hîc addimus; plures in hoc nodo solvendo desudarunt, qui eum reddiderunt intricatiorem. Expeditior solvendi ratio est, si dicatur, LXX numero Hebræo addidisse Iacobum & filiorum eius uxores. Iacobum autem includi numero LXX animarum indicat vers. 8. *Hæc sunt nomina filiorum Israel venientium in Aegyptum, Iacob & filii, &c.* Hoc modo difficultatem tollunt Aben Ezra & R. Levi ben Gerson.

Eodem ferme modo fabella hæc de Iosepho cum uxore Potipharis congressuro narratur in Sotha cap. vii. In Bereschit rab. Sect. 88. ajunt Iosephum tunc vidisse אקוניה *pag. 103* patris sui.

pag. 103. Non decem sed duobus annis Iosephum carceri fuisse inclusum, manifestò docet Cap. xl. 1. 1. Quomodo autem biennium hoc numerandum sit, vide supra ad Chronol. pag. 12.

Fabulantur Hebræi, angelum Gabrielem docuisse Iosephum 70 linguas. Sotha Cap. vi. 1. Sic etiam de quolibet Senatore Sanhedrin tradunt, quod 70 linguas calluerit.

pag. 104. De funeris Iacobi ad speluncam Macphela deportatione, & pugna inter Chosim F. Dan atque Esavum obortâ, &c. quæ narrat, ex sordida fabularum officina deprompsit. Videl. ex Sotha Cap. 1.

Cap. xl. pag. 105. Per hanc virgam intelligit baculum Moſis, cuius beneficio omnia miracula in Aegypto & deserto patrata esse nugatur Hebræi, eumque ספיריטון Adamantinum fuisse. Sic & Bartenora in Avot Cap. 1 v. Huic baculo insculptum fuisse ineptiunt Nomen Dei tetragrammaton atque illius efficaciam Moſen prodigia sua edidisse. Ita etiam calumniantur nonnulli Iudæi, D. nostrum Iesum omnia miracula sua patrasse virtute huius nominis furtim è templo ablati.

Ibid. Quot annis Moſes gregem Iethronis paverit, liquidò non constat, alii plures paucioresve annos huic vitæ generi tribuunt. De hoc dissensu inquirunt in Tanchuma fol. 25. 1: *Fuit Moſes in Palatio Pharaonis viginti annis. Alii dicunt 40 annis: 40 annis in Midian, 40 in deserto. Quidam aiunt 20 annis in domo Pharaonis, 60 in Madian.* Posterior autem sententia reliquis præferenda viderur, ut videl. usque ad 20 ætatis annum vel circiter egerit in aula Pharaonis. Non fuisse illum iuniorem, arguit ipsius factum, quod trucidaverit Aegyptium, & vocatus sit *vir*, Exod. 11. 11. 19. 20, cum recens venerat in regionem Midian. Quicquid sit, de 40 annis, quos in deserto transegit, non finit nos dubitare temporis series, reliqui verò 80 anni tribuendi sunt partim vitæ aulicæ, partim pastoritiæ.

pag. 106. Tantùm de baculo narratur, quod fuerit mutatus *אֶרְפָּלָה* in serpentem, Exod. 1 v. 3. nihil verò additur de genere serpentis, num fuerit ignitus nec ne.

pag. 107. Uti suprâ pag. 19. dixit, gentiles fore *pabulum ignis gehennæ*, & pag. 64, quatuor Monarchias cessuras in *ligna gehennæ*; sic quoque hic gentiles inter spinas & carduos ponit flammis absumendos. Huc trahunt quoque locum Esai xxxi 11. 12, de quo Abarbinel, *comburentur citò, & fient veluti stipula, sic quoque erunt populi hostes Israelis tempore liberationis.* Sed ineptè; cum potius ad Ezechia & Sennacheribi tempora hoc vaticinium cum aliis ibidem conscriptis referendum sit; uti non obscurè patet ex Cap. xxxi 1. 1. & xxxv 1. 1.

Nihil

Nihil itaque ibi de exterminio gentium tempore Messie futuro, sed tantum de strage exercitus Sennacheribi. Hoc sensu exponunt quoque R. Salom Iarchi & R. David Kimchi. Ne alia iam proferamus. Locum verò Obad. omnes de excidio gentis Edomæ interpretantur, sicuti vaticinium contra illam fit: Sub hac autem gente quidam contineri Turcicam & Christianam, alii tantum Christianam ibi designari contendunt, inter quos Abarbinel, qui de Italia, Roma cæterisque Christianorum regionibus hanc prophetiam agere censeret. At nunquam ipse aliive Christiani nominis hostes cum specie ostendent Christianos ex Esau posteris originem ducere. Quod enim ipse ex Iosippo adfert Esai. xxxv. de primis Imperii Romani fundatoribus etiam ante Romulum ex Esauo oriundis, istud omnibus historiographis repugnat.

Legem aliis gentibus à Deo oblatam volunt Magistri, sed ab iis repudiatam esse. Tanchuma fol. 73. 1. R. Salom Iarchi Exod. xxxi 11. 2. Certè ne gry quidem huius commentum occurrit in universa historia sacra, sed diserte contrarium dicitur Psal. cxlvii. 8. 9. *Nunciat verbum suum Iacobo; statuta & iudicia sua Israeli. Non sic fecit cum omnibus populis, neque revelavit eis iudicia.* Ubi omnes gentes sine discrimine ab hoc beneficio excludit. Nec quicquam huc facit locus Deut. xxxi 11. 2. *Dominus de Sinai venit, & ortus est ex Sebir, illuxit è monte Paran* Quamvis enim per *Sebir* commodè intelligi possit territorium Edumæorum, & per montem *Paran* regionem Ismaelitarum, non tamen inde consequitur legem istis populis fuisse datam. Sed tantum respicit ad manifestationem Dei in istis montibus Mosi factam. In monte enim *Sehir* præcepit Mosi ut serpentem æneum conflaret, de quo Num. xxi. In monte *Paran* autem promisit populo coturnices, uti legere est Num. xi. Non itaque vult Moses, distinctis vicibus in tribus his montibus legem fuisse exhibitam. Eadem fabella iisdem verbis adfertur quoque in Siphri, col. 238. ubi addunt, per *Sinai* intelligi Hebræos, per *Sebir* Romæ, & per *Paran* Arabes. Nugæ! Sic quoque in *Pesikta* fol. 90. 4.

Ante legislationem vel potius revelationem Mosi ex rubo factam montem hunc dictum esse putat *חורב Choreb* à siccitate vel vastitate, qualia sunt montana loca; postmodum verò appellatum esse *סיני Sinai* à rubo vel spina, quam etiam Arabice notat, observante Aben Ezra ad Exod. i 11. 2.

Hanc populi sanctificationem requisitam ante legislationem intelligunt plerique Hebræi de separatione à thoro coniugali; sed nihil

obstat, quò minùs accipiatur de lotione vestium, ut verba hæc, *Et lavent vestimenta sua*, Exod. xix. 10, contineant exegefin huius sanctificationis. Si quis voluerit distinctas officii partes his verbis indicari, is non ineptè statuet, Deum præcepisse Mosi ut populum ritè præparet ac idoneum reddat ad tam insigne donum recipiendum, sicque summâ animi submissione & attentione verba legis amplectatur.

pag. 110.

Sex hæc miracula facta in legislatione profecta sunt ex vanissimis Rabbiorum somniis; uti & de Mose per Michaellem & Gabrielem ad caliginem deducto. Hæc nugacissimi mortalium augendæ Legis atque Magistri sui autoritati confinxerunt. Quasi verò majestatem non satis conciliaret Legislator, nisi hi fabularum pondus adderent.

pag. 111.

Præcepta hæc 613 dividunt Magistri in 248 præcepta affirmativa iuxta 248 membra in corpore humano, quibus illa oportet exequi; & in 365 negativa iuxta 365 dies anni solaris. Numerum horum præceptorum non minùs superstitiosum quàm ineptum esse, facile observabit qui singula examinaverit, prout illa ordine digessit Majemon in præfatione operi Iad præfixâ. Non pauca ad præceptorum classem referunt, quæ nullam præcepti rationem habent. Sic priora duo, ut *cognoscamus Deum esse*, & *illum unum esse*. Hæc enim tantùm pertinent ad scientiam, neque sub actionem cadunt. Ita quoque ordine 212 de augendo & fætificando Genes. i. 28. quò matrimonii præceptum referunt, cum verba ista *Crescite & multiplicamini*, tantùm contineant benedictionis formulam, ut deinceps fæcunda sit indita naturæ vis. Sic etiam numero 213, ut matrimonium contrahatur intervenientibus sponsalibus; nihil de hoc ritu in lege Deut. xxiv. 1, &c. Vel accumulans inter præcepta, quæ plane coincidunt. Sic numero 3 facit de amando Deum, 4 de timendo illum, & 6 de illi adhærendo; hæc tanquam distincta supputat præcepta, cum revera unum idemque sint. Similiter non pauca inter vetita coniiciunt, quibus vel nulla interdicti subest ratio, vel quæ sensu non discrepant; quorum recensitioni non inhærebimus.

pag. 111.

Magnoperè deprædicant Hebræi sanctitatem majorum suorum in legislatione, quod omnes fuerint in dignitate angelorum & prophetarum constituti. Sed hæc omnia privilegia ipsis ablata esse dicunt cum vitulum aureum erexerant. Sic commentatur Targum in Cant. i. 5. *Nigra ego & pulchra inter filias Ierusalem, &c.* Postquam confecit domus Israelis vitulum, nigri sunt redditi vultus eius.

ejus veluti filiorum Cusch, qui habitant in tentoriis Kedar. Ita quoque Targum in Cap. 11. 17. *Et in paucitate dierum vel intra paucos dies pararunt filii Israelis vitulum aureum, & ablatae sunt nubes gloriae, &c.* Non itaque diuturna fuit hæc gentis Israeliticæ excellentia, sed nec tantam fuisse, indicat tremor ac terror populi, vocem angeli non sustinentis, imo splendorem faciei Mosis non valentis intueri. Vide & infra pag. 126.

Angelum Michaellem principem vel præfectum populi Iudaici faciunt; sic & in Targû Cant. viii. 9. *Dixit Michael Dominus vel princeps Israelis, &c.* De hoc quoque exponunt illud Exod. xxi. 21. *Quia nomen meum in medio illius*, quia hic cum populo sic acturus erat, ac si ipsemet Deus esset, cuius personam quasi sustinebat. Videntur autem respicere ad Dan. x. 13. ubi archangelus Michael dicitur Danieli suppetias tulisse; & Cap. x. 1. Michael princeps magnus stare à partibus populi Iudaici.

Omnia miracula Israelis in mari revocant in Tanchuma fol. 32. pag. 112. ad hæc decem. I. ruptum vel divisum est. II. Divisum est ut repræsentaret figuram fornicis, sicuti dicitur: *Perforasti cum baculis suis caput paganorum ejus, in modum procellæ irruerunt, &c.* III. Distinctum fuit in duodecim semitas, iuxta illud: *Extende manum tuam, & dissecas illud, ut ingrediantur filii Israelis per medium eius in sicco.* IV. Factum veluti lutum vel gleba arida, sicut dicitur: *Fecisti viam in mari, in luto aquarum multarum.* V. Factæ sunt aquæ ruptiles tanquam fragmenta lapidum, iuxta illud: *Tu dirupisti robore tuo mare.* VI. Factæ sunt petrae magnæ, prout dicitur: *Confregisti capita draconum in aquis.* VII. Factæ sunt segmenta, hinc illud: *Scindenti mare caricosum in segmenta.* VIII. Coagulatae sunt, sic dicitur: *Spiritu nasi tui coacervatae sunt aquæ.* IX. Factæ sunt in cumulum, iuxta illud: *Constiterunt ut abyssi, & egressæ sunt veluti aquæ dulces ex salis.* X. Coagulatae sunt, atque factæ sunt veluti vasa vitrea, hinc illud: *Coagulatae sunt abyssi.* Sed absque causa tantopere augent numerum miraculorum, cum omnia hæc ad unicum revera possint referri, & nihil diversi loca accumulata significant. Sed forsan denarium hunc numerum selegerunt, ut sic responderet quoque decem plagis Aegyptiacis.

Supplicium de Pharaone eiusque exercitu dicit sumptum esse *במדה* cum mensura vel iusta retaliationē. Aliter hanc formulam proferunt: *מדה כנגד מדה* mensura pro mensura, hoc est, par pari, vel *מדה כנגד מדה*. Plenius extat hoc adagium in Sanhed. Cap. x. sic. *במדה שאדם מדה*

בְּהַ מוֹדִים *Ea mensurâ, quâ quis metitur, illâ metientur ei.* Convenit hic proverbialis loquendi modus cum sententia Servatoris Matth. vii. 2. Luc. vi. 38. & Marc. iv. 24. Volunt autem hoc dicto innuere, Deum vel per seipsum vel per alios iustam mercedem retribuere peccato respondentem. Exempla huius retaliationis passim Hebræi commentatores observant vide Habac. i. i. 6. Mich. i. i. 4. Ita hîc quoque iusta Numinis apparet vindicta peccato Pharaonis persimilis. Voluit hic infantulos Hebræorum in aquis suffocare, & ipsemet in mari cum universo exercitu submersus est.

pag. 113.

De hac prodigiosa infantum abjectorum in fluvium liberatione & conservatione, nihil omnino meminit historia; neque eò facit locus Deut. xxxi. 13. in toto enim hymno Moses agit de beneficiis Dei in populum collatis in deserto; ut ridiculum sit hoc de infantibus Hebræorum interpretari. Fusiùs hanc fabellam narrant in Schemot rab. Sect. i. ubi addunt, infantes, cum illos Aegyptii vellet trucidare, à terra fuisse absorptos, & postmodum instar graminis progerminasse; quod etiam Scripturæ locis evincere conantur.

Ibid.

Decem insigniores hymnos recensent Hebræi; hos enumerat Targum in Cant. Cap. i. i. hoc ordine. 1. hymnus Adami fuit, cum peccata sua est confessus; de quo Psal. xcii. 1. *Psalmus Cantici in diem Sabbathi*, & suprâ Cap. xix. pag. 42. Canticum 11 hoc Mosi & Mirjam Exod. xv. Hymnus 111, cum Deus sitibundis Israelitis dedit puteum vel scaturiginem aquæ, Num. xxi. 17. *Tunc canebat Israel canticum istud.* iv. Hymnus Mosi, quo paulò ante obitum suum beneficia Dei celebravit, Deut. xxxi. Canticum v. fuit epinicium Iosua, postquam Amoræos debellaverat, Ios. x. 12. *Tunc loquutus est Iosua ad Dominum.* vi. Barak & Debora post victoriam de Sisera reportatam, Iud. v. 1. *Et cecinit Debora & Barak filius Abinobam.* vii. Annæ, cum largitus est illi Deus prolem. i Sam. i. i. 1. *Gratias egit Domino, & dixit.* viii. Hymnus regis Davidis super omnia miracula, quæ in illius gratiam fecerat Deus, 2 Sam. xxi. 1. *Et locutus est verba Cantici huius.* ix. Salomonis regis Canticum Canticorum. x. Cantabunt Israelitæ in liberatione ex diuturno hoc exilio, Esai. xli. 1. 10. *Cantate Domino Canticum novum, laus eius ad extrema terræ.* vel de quo Psal. xcvi. 1. 1. *Cantate Domino Canticum novum, quia mirabilia fecit.* Non absimili modo enumerant hosce hymnos in Tanchuma fol. 40. 2. 3, tantum hoc discrimine, quod primo loco ponant Canticum, quod Israelitæ cecinerunt in Aegypto, de quo Esai. xxx. 29. *Canticum erit vobis, quemadmodum noctis qua sanctificatur festivitas.*

Vult

Vult enim cum nonnullis Hebræis, Israelitas cum postero die egres-
suri erant cecinisse hymnum. Si ita se res habet, antiquissimus erit
mos cantandi hymnum festo paschatis, quem & secutus est Matth.
xxvi. 30. Servator noster. Octavo autem loco recensent Psalmum,
quem cecinerunt in dedicatione vel consecratione templi, 1 Reg.
viii. 15. In reliquis cum Targum convenit.

Pharaonem iam submersum & pœnitundine ductum cecinisse hæc *pag. 113.*
verba vers. 12, nullâ probabili conjecturâ statuitur; sed ab ipso
Mose sunt prolata, qui totum hymnum cum populo Israelitico
cecinit. Elegantem autem continent anaphoram cum dialogismo
coniunctam, quo sibi ad prius interrogatum quasi respondet; ut mi-
nime opus sit alium respondentem hîc introducere.

Ægyptios aquâ suffocatos terram hiatu deglutiisse locus Exod. xv. *pag. 114.*
12. non obscurè indicat; ut omnino simile vero sit, non diu hostes
Israelitici populi innataisse mari. Quanquam etiam hac loquendi for-
mulâ intelligi possit certissimum exitium, veluti Psal. xxi. 10. *Do-
minus irâ suâ absorbet eos.* Sed nulla hîc necessitas cogit à proprio sen-
su discedere.

Egregia sententia est, תשובה ומעשים טובים כתרנים לפני הפרענות *Pœni- Cap. XLIII*
tentia & bona opera sunt veluti scutum contra afflictiones. Eadem quoque *pag. 114.*
extat in Avot Cap. 4. Sensus est, seriâ resipiscentiâ tanquam cly-
peo arceri pœnas Dei, ne immittat, vel immixtas excipi, ne da-
manum animo inferant. Huius resipiscentiæ septem gradus con-
stituunt Hebræi nonnulli, quorum unus excellentior est altero. I &
præstantissimus est, ut quis statim post commissum peccatum spon-
te ad saniolem mentem redeat nullâ interveniente alterius admoni-
tione vel divinâ castigatione. II. Cum assuetus peccato per aliquot
tempus priora deserit & corrigit delicta in juvenili vegeta & robu-
sta ætate, mundi illecebris maximè expositâ; de hoc ait Eccl. xii. 1.
Memêto Creatoris tui tempore iuventutis tuæ, antequam veniant dies mali,
&c. III. Quando in annis juvenilibus naturæ stimulum suppressere vel
concupiscentiæ æstum extinguere negligit, & nonnisi lente ac
fermè invitius pristinis vitiis nuncium mittit, ubi iam ad virilem
ætatem accessit. huc referunt Zach. ix. 7. *Auferam sanguinem eius ab*
ore illius, & abominationes ex dentibus eius. IV. Cum vel admonitio-
ne & reprehensione, vel decretæ pœnæ metu, vel præsentis sensu,
mox ad meliorem frugem revertitur. huc pertinent exempla hoc
Cap. allata, Achabi, Davidis, Manassis & Ninivitarum. V. Ut
post multas & varias demum plagas seriâ anteaactæ vitæ pœnitundine

ducatur. de tali dicitur Deut. IV. 30. *Cum fueris in angustia, & deprehenderit te omnia ista, tum reverteris ad Dominum Deum tuum.* VI. Fit in senili ætate, ut iam decrepitus ex toto corde pristina detestetur flagitia, & contrariis actibus emendet. de hac intelligunt Psa. xc. 3. *Reducis hominem* כַּדְּעָרְךָ *donec attritus est, vel debilitatus per ætatem.* VII. & infimus omnium est, cum toto vitæ tempore non egerit resipiscentiam, sed jam vel morti vicinus vel in agone illius constitutus de illa serio licet sero cogitet; de hac quidam exponunt illud in Aroth: שׁוּב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מִיתָתְךָ *Resipisce diem unum ante mortem tuam.* quanquam alius sensus istius dicti esse possit, non differendam esse resipiscentiam ad extremum vitæ halitum, quia de sequentis diei usura incertissimi sumus:

Nemo tam divos habuit faventes,
Crastinum ut possit sibi polliceri.

Partes autem resipiscentiæ hisce tribus includunt. Prima est חֲרָטָה *pœnitudo cordis* seu dolor de perpetrato peccato. huic debet coniuncta esse בִּפְיָ *confessio oris.* 2. עֲוִיבַת הַחַטָּא *Desertio peccati*, quo etiam referunt pudorem de prioribus flagitiis & humilitatem coram Deo. 3. afflictio & ieiunium in signum pœnitudinis, aliaque bona opera. Sicuti hæc omnia fusè prosequitur in Manorat Maor part. 5. R. Isaac Abuhab. Quemadmodum autem hoc de clypeo resipiscentiæ contra calamitates dicitur, ita quoque aiunt in Sanhedrin fol. 32, פְּרָקְלִיטִין שֶׁל אָדָם תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים *Paracleti vel patroni hominis sunt resipiscentia & bona opera*, quod nimirum hæc causam hominis in agone mortis & coram Dei tribunali agant.

pag. 114.

Achabum singulis diebus accepisse 120 verbera à Iosaphato, ut flagitia sua hoc vindictæ genere expiaret, vanissimum est huius Akibæ somnium. Inter pœnitudinis signa ab Achabo facta nihil de flagellatione; tantum tribuuntur illi vers. 28, laceratio vestimenti, induitio sacci, jejunium, cubatio in sacco, & lentus incessus. Sed nugamentum hoc profectum est ex ritu, quo Iudæi solent Festo expiatorio peccata sua eluere, præter alias enim superstitiones expiandi ceremonias, & hanc habent: ut peccator מִלְּקוֹת flagellationem in se recipiat, ut loro coreaceo 39 ictus dorso eius infligantur. Hinc facile judicare licet, ex quo fonte *flagellantium ordo* promanaverit, qui primùm exortus est circa annū Christi 1260 sub Alexandro IV. Papa. De hoc ordine inquit Aventinus lib. 7. Annal. *Sanguinaria pœnitentia Perusiæ in Tuscia orta est, nec ulla injuria cæli viæque præpedivit, quò minùs hæc sacra cruenta perpetrarent, atque captum caperent iter.* De pueris

pueris quoque flagellis per integrum diem dilaceratis apud Dianæ Orchiae aram, & de Diamastygosis solennitate apud Lacedæmonios, notum est ex Plutarcho & Tertulliani libro ad Martyres.

Violentum glossema est contra historiam tantum unicum Abisai *pag. 115.* peste sublatum esse. Licet autem in singulari dicatur *וְאֶחָד* vir, tamen collectivè istam vocem sumi, inprimis addito multitudinis numero, manifestius est, quàm ut probatione indigeat. Vide Num. xi. 16. 24. 25. ubi mentio fit 70 *וְאֶחָד* viri; quis tamen adeo stolidus erit ut contendat unicum virum æquasse 70 viros? Sic Iud. iv. 20. 26. 30. 36. &c.

Per *מַלְאָכֵי הַמָּוֶת* angelum perditionis & mortis intelligit *Ibid.* illum angelum, qui à Deo emittitur ut calamitatem & mortem hominibus immittat. Talis fuit, qui primogenitos Aegyptiorum necavit. Sæpiissime huius angeli meminit Targum. veluti Job. xviii. 13: xxviii. 22. Prov. xvi. 14. Psal. xli. 5: & cxi. 12. & nihil vulgariùs in Hebræorum scriptis. Vocatur hic Scriptori ad Hebr. Cap. xi. 28. *ὁλοθροῦν*; & i. Cor. x. 10. *ὁλοθροῦν* τῆς vastator vel exterminator.

De hac ustulatione Menassis in sartagine ignita nihil prodit Chro- *Ibid.* nicorum scriptor, tantum narrat, compedibus vinctum in Babylo- niam abductum esse, atque ibidem angustia pressum invocasse Deum; quali autem calamitatis genere ipsum Deus afflixerit, non exprimitur. Forsan tale supplicium excogitavit hic Rabbi, quia Menasse filios suos per ignem traduxerat, ut sic divina vindicta idolatri- co scelere respondeat, quod familiare est magistris, ut pro ratione peccati etiam pœnam illi commensuratam confingant. Idem supplicium Menassis tradunt in Debarim rabba Sed. 2.

Vaniora sunt gerris Siculis, quæ hic de resipiscencia Pharaonis, de suscitatione eiusdem ex morte, deque imperio illius Ninivæ *pag. 116.* atque Ninivitarum excidio fabulatur. *117.* Tantam nugarum congeriem sacræ historiæ attexere non tantum temerarium, sed & profanum magistrorum arguit ingenium.

Per *עַמּוּד נֶבֶל* columnam nubis castra Israelis cingentem intelligit *Cap. xxiw* nubem interdiu præfulgentem Israelitis, cuius crebra occurrit men- *pag. 118.* tio, veluti Exod. xiv. 19: xxxi. 9. 10. Fuit & columna nubis symbolum præsentiæ divinæ, de qua Num. xii. 5. Deut. xxxi. 15. Triplex autem huius nubis fuit usus. I. ut dux populi esset in deserti itinere. II. Protegeret ab æstu solis atque hostibus. III. in illa apparebat atque loquebatur angelus ad Mosem. Hic addit quod con-

conservavit illos, qui *מבילר* baptismo indigebant; per quem intelligit lotionem ob pollutiones legales factam. Unde patet, quomodo Apostolus dicat 1 Cor. x. 2. Israelitas *in nube* baptizatos esse, ut nimirum baptismo se purgaturi beneficio nubis tuti essent ab insidiis atque incursionibus hostium.

pag. 119. Kinæos ex posteris Iethronis fuisse, verosimiliter statuitur, quia ipsemet Iethro origine Kinæus erat. Respicit autem ad historiam Exod. xviii. 10. 19.

pag. 120. Omnes gentes vicinas terre Canaan cum Ismaelitis fuisse mixtas, nullâ probabili asseritur conjecturâ. Certè tunc & postmodum distinctos fuisse hos populos non tantum diversa ostendit nomenclaturæ sed & imperii ratio.

Cap. xlv. Chur fuisse filium Mirjam sororis Moſis, nuspiam historia significat; neque hic confundendus est cum rege Midianitico ab Israelitis interfecto, de quo Num. xxxi. 8. Sed fuit, teste Iosepho lib. 3. Antiq. Cap. 2, maritus Mirjam sororis Moſis. Ut perperam noster statuatur, hunc Chur fuisse patrem Urin, filium Calebi, & avum Bezaleel, cuius mentio fit 2 Chron. ii. 19. 20.

Ibid. Nomen *אפרתא* Ephrataea & *אפרתי* Ephrataeus non esse dignitatis aut illustris prosapiæ indicium, vel illum *פלטוני* aulicum, seu ex palatiis magnatum ortum esse, satis ostendit locus Iud. xi. 5. ubi Giliaditæ quemlibet fugitivum interrogant, num sit Ephrataeus, seu ex tribu Ephraim oriundus; ut sit nomen distinctæ tribus.

pag. 121. De hac nece Huri nihil habet sacra historia, sed in Vajikra Sect. 10. & Debarim Rabb. occurrit, citante R. Salom Iarchi ad hunc locum Exod. xxxi. 5. Extat quoque in Schemot Rab. Sect. 41. & Bemidbar rabb. Sect. 14. &c.

Ibid. In aures gestasse tam viros quàm fœminas inter populos Orientales, præcipue Aegyptios & Arabes testis est exotica historia, atque etiamnum hodie reliquias istius moris inter illos observare licet.

Ibid. Vitulum mugientem & saltantem ex auro in fornacem coniecto prodiisse nugantur quoque in Tanchuma fol. 46. 3. De lamina aurea, cui nomen tetragrammaton insculptum erat, peculiare figmentum nostri scriptoris est. neque color illi quæri potest ex phrasi, & *abjeci illud*, vers. 24. particula enim ista referenda est ad vocem proximè præcedentem *aurum*. Ponderus huius vituli fusilis tradunt in Tanchuma fol. 46. 4. fuisse *קנטרין* 125 centenariorum; tot enim in numero valet vox *מסכה* *conflatis* vers. 4. nimirum 125. Sed inani & cabalisticâ conjecturâ. Eadem in Schemot rabba Sect. 42.

Descen-

Descendente Mose ex monte atque vitulum fufum confpiciente, pag. 122.
avolaffe literas ex tabulis fingunt quoque in Tanchuma fol. 47. 2.

Quafi verò non potuerint fontes dignofci nifi Deus prodigiofe, Ibid.
labia *μοχαλάτων* deauraffet? Sed nunquam miraculorum materia
Magiftris nugarum deeft, qui his deliciis fe fuosque pascunt.

Quinque hos affectus vindicatrices vocat angelos, quia per illos pag. 122.
Deus exequi folet pœnas flagitiis promeritas; & non nifi metony-
mice angelorum voce veniunt: ficut & contrariis affectibus, *רחמים*,
Gratie, misericordiae, &c. hæc nomenclatura imponi potest.
De quinque his angelis exitiosis contra Ifraelitas idololatrias con-
fpirantibus adferunt quoque in Schemot Rabb. Sect. 44.

In mense, die & hora legislationis definienda non omnino con- Cap. XLVI
fpirant Rabbinii. In Schibhat jamim præter hanc fententiam de sex- pag. 123.
to die, adferunt & hanc, Moſem feptimo die adſcendiſſe montem,
& eodem die accepiffe legem. Alii autem volunt, ſexto die adſcen-
diſſe Moſen, ſeptimo autem legem fuiſſe datam. R. autem Aki-
ba die ſeptimo legem datam eſſe, & 17 Tamutz tabulas fuiſſe fra-
ctas. Paulò aliter R. Salom Iarchi numerat Exod. xxxii. 1. ut
nimirum adſcenderit ſeptimo die Sivan, vitulum fuſile erectum ſit
16 Tamutz, deſcenderit Moſes 17 Tamutz. Atque hoc pacto li-
quet Moſen 40 dies in monte tranſegiffe.

Reditu ad tentorium per *ἀφημισμὸν* indicari omnes ferme Hebræi Ibid.
volunt *שמחה* vel officium maritalē, quaſi Deus tunc ipsis faculta-
tem conceſſerit indulgendi veneri. Sed nullâ ſpecie. Nullum enim
proferunt locum, ubi hoc ſenſu phraſis iſta ſumitur. Et quid obſtat,
quò minùs propriè accipiamus? Certè alibi quoque, ubi idem oc-
currit loquendi modus, hoc ſignificatu eſſet accipiendus. Veluti
Deut. xvi. 17. *Iviſti ad tentorium tuum.* Ioſ. xxii. 4. *Ite vos ad tentoria*
veſtra, &c. At ſi quis hîc atque in ſimilibus locis venerem intelli-
gere velit actum, ineptus atque ridiculus exſtruetur ſenſus. Qualis
& ille de Moſe poſt legislationem à coniugali thoro abſtinentē.
Nihil tale ſignificant nec mandatum Dei neque ſacra hiſtoria. Sed
tantùm hæc à Magiſtris conficta ſunt ad extollendam Moſis digni-
tatem ſupra communem mortalium ſortem. Hinc illa, Moſen
fuiſſe tanquam angelum miniſterii, & Deum ſplendorem maiſtatis
ſuæ impoſuiſſe Moſi, &c. Vide Schemot rab. Sect. 46. & Ma-
jemon in Hilchot Iehode thora à nobis verſa Cap. vii. 5. 10.
cum notis ubi ait, Moſen ab uxore ſua fuiſſe ſeparatum & ſancti-
ficatum inſtar angeli.

Ibid.

Mosi non tantum legem tabulis inscriptam traditam esse, sed & Misna, Thalmud & Agadot, communis Hebræorum sententia est. Sic inquiunt in Schemot rabb. Sect. 47. *Cum apparuit Sanctus ben. in Sinai, locutus est cum Mose de classe vel ordine Mikra, Misna, Thalmud & Agadot.* Imo omnes סופרים וקדוקי תורה וקדוקי subtilitates legis & subtilitates scribarum illum à Deo didicisse nugantur. Ita Thargum Cant. 1. 2. narrat Mosi datas esse sex classes Misnæ & Thalmudis cum explicatione. Quod autem hinc de Mose comminiscuntur, ipsum 40 diebus in monte Sinai interdiu studuisse in Scriptura legis, noctu verò in Misna, idem non sine opprobrio summo Maiestatis Thargum tribuit Deo in Cant. v. 10. quod etiamnum de die in 24 libris sacris occupatus sit, & noctu in sex classibus Misnæ. Quam stolidis ac longe petitis consequentiis Magistri legem suam oralem exterebrare, fatagant ex quibusdam scripturæ locis non est hinc nostri instituti ostendere, & plus tædii quam commodi lectori præberet.

pag. 124.

Legis tabulas tradit Hebræi creatas fuisse crepusculo sabbathi. vide supra cap. xix. pag. 42. non ex vili sed pretioso lapide, videl. ספירינין adamantino, (vel potius, cui melius respondet vocis scriptura saphiro) sic Targum Jonathan Exod. xxxiv. 12. narrat, Mosem accepisse duas tabulas lapidis ספירינין adamantis. Cur ex lapide fuerint elaboratæ, eius hanc adferunt insulsam rationem in Tanchuma fol. 46. 2. & Schemot rabb. sect. 41, quia maior pars suppliciorum in lege expressorum contra violatores eiusdem, fit lapidatione. Aliaque, cur duæ sint fabrefactæ, & legendum sit חירות, ibidem magistri ventilant.

Ibid.

Die כפרים vel expiatorio Mosem cum secundis tabulis descendisse, tradunt magistri in Taanith Cap. 1v. Temporis ratio hoc indicat, si hoc modo dividamus. Die 17 Tamutz descendit Moyses ex monte & confregit priores tabulas, die 18 comminuit vitulum fustum, 19 die denuo adscendit, ut acciperet alias tabulas, 80 dies transegit in monte, 40 dies in precibus, 40 in lege discenda. Hoc pacto reditus Mosi incidet in diem 15 Ab vel expiatorium. Sic numerat hos dies R. Jakob F. Salomo in Aiin Israel fol. 141. 2. Sed vanam hanc esse hypothesin, inde liquet, quod 80 dies tribuat commemorationi Mosi in monte. Locum Psal. lxxvi 11. detorquent quoque ineptè ad Mosi adscensum in montem Sinai in Schemoth rabba sect. 28. primo enim sensu ad Deum hæc verba referuntur.

De festo expiatorio, eiusque celebratione atque Iudæorum afflictione illo die, &c. consule Cl. Buxtorfium in Synag. Iud. xx. & xxxi.

ubi

ubi quoque colloquium inter Deum & Sammaelem de Israelitarum sanctitate ex hoc Cap. Eliezeris adfert. De efficacia huius expiationis plurima ineptiunt Rabbinī, nec aliunde hodie divinam sibi indulgentiam pollicentur, præsertim sublatis jam sacrificiis, quam ab his expiandi ritibus. Hinc in Ioma Cap. 1. fol. 9. ajunt, diabolum habere facultatem omnibus diebus anni accusandi Israelitas, excepto die expiatorio. arithmeticam hanc addunt rationem, quia vox השטן *Sathan* continet 364, sunt autem 365 dies anni; unus verò, qui deficit in voce Sathan, designat diem expiationis. En acumen magistri! Vim huius festi volunt quoque intendi à circumcissione Abrahami, quā die expiationis peractam esse somniant. Convenit huic dicto de Israelitarum in festo expiationis sanctitate illud in Debarim rabba sect. 2. ubi inquiunt, ideo populū Israeliticum toto isto die stare, quia tunc similes sunt angelis. Sed peccata ipsorum non his superstitiosis & ridiculis actibus, non sacrificio galli gallinacei neque flagellatione vel jejunio solo elui, ipsimet magistri agnoscunt in Taanit fol. 15. his verbis: אחינו לא שק ולא תענית גורמין אלא תשובה ומעשים טובים שכן מצינו באנשי נינוה שלא נאמר בהם וירא אלהים

Eratres nostri, non saccus neque jejunium efficiunt (expiationem,) sed resipiscentia & opera bona. Sic enim invenimus de hominibus Ninive, quod non dicatur de illis. Et respexit Deus saccum & jejunium illorum; sed, Et respexit Deus opera eorum, &c. Cur itaque non mittunt repudium vanis hominum institutis, ut inde non amplius solatium quærant? Ion. III. 10

Angelos invidiā & irā contra Moysen incitatos voluisse ipsum trucidare, quod postulaverat Majestatem Dei contemplari, somnium nostri scriptoris est. pag. 126.

Non sufficit huic Rabbino Israelitas in legislatione angelis æquales reddere, sed & illis præstantiores. Non absimile nugamentum habet Targum in Cant. cap. 1. 4. 5. ubi inquit, illos fuisse similes angelis, atque inter ipsos habitasse majestatem Dei. Insulse autem Psal. LXXXII. ad hanc Iudaici populi excellentiam refert; cū tantum ibi alloquatur magistratus vel iudices, sicuti ex tota orationis serie constat. Similem hyperbolicam dignitatem populi Iudaici in legislatione vid. supra pag. 111. In Schabbat Cap. xx. dicunt, contagionem à serpente factam (aliis peccatum originis) tunc ab Israelitis fuisse ablatam. Cap. XLVII. pag. 126.

Israelitas post erectum vituli idolum exutos fuisse veste, cui nomen tetragrammatum erat impressum, narrant quoque in Schir

aschirim rabb. ad Cap. 1. 5. sed hoc discrimine, quod unus angelus abstulerit hoc ornamentum, noster vero sexaginta myriades angelorum descendisse delirat.

pag. 127.

Eadem de Pinchasi facinore, & plura, occurrunt in Pesikta, fol. 23. 1. & Siphri fol. 58. 4. ubi undecim miracula dicunt evenisse; in Bemidbar rabb. verò sect. 20. sub finem numerant 12 miracula, hoc ordine. I. quod ambo manserint coniuncti, vir super scortum. II. Ora utriusque fuerint obthurata, ut non potuerint vociferari. III. transverberaverit pudenda utriusque. IV. cuspis lanceæ facta sit longior, ut ambos tranfigeret. V. brachium Pinchasi roboraverit Deus, ut ambos in altum potuerit elevare. VI. lignum lanceæ durum reddiderit, ut ambos sustineret. VII. Non delapsi sint, sed fixi inheßerint cuspidi. VIII. inverterit illos angelus mortis in cuspidi, ut commode possent intueri faciem illorum. IX. non destillaverit sanguis, ne Pinchasus foedaretur. X. conservaverit in ipsis Deus spiritum, ne morerentur & Phineas pollueretur. XI. elevaverit superliminare, ut ex tentorio posset trans fossos efferre. XII. cum in Phineam exeuntem vellent contribules scortatoris irruere, percussit illos angelus. En audaciam magistrorum in confingendis pro lubitu miraculis, de quibus nullum vestigium apparet in universa historia.

pag. 128.

Eiusdem farinae vel potius furfuris est quod subtextitur de anathemate Pinchasi pronunciato contra illos, qui ethnicorum vinum bibitori essent. Quasi verò maior vis inesset vino gentilium seducendi ad idololatriam & fornicationem quam Israelitarum! Non minùs ingurgitatio vini Iudaici quam ethnici ad foedam libidinem exstimulat.

ibid.

Regula Hebræorum est in Nedanim Cap. 17. אִם הָיָה נָבִיא הָיָה *Cum irascitur propheta, tollitur ab illo prophetia eius.* Huic consonat illud in Schabbat Cap. 2. & Pesachim Cap. 7. אִם הָיָה נָבִיא הָיָה *Non habitat Spiritus S. inter mærores, &c.* Vid. & Majemon in Hilchot Iesode thora Cap. 111. Inde promanavit sententia hæc magistrorum, Spiritum S. à Mose irascente migrasse. Sed nullo iure statuitur hoc: Si enim iusta fuit (uti revera fuit) indignatio Mosis contra præfectos exercitûs, quid causæ erat, ut ideo Deus spiritum suum Mosei ademisse dicatur? Non esse autem certum nec perpetuum hoc axioma, vel solius Eliæ Thisbetæ exemplum arguit, maximo zelo, qui & iram habuit coniunctam, illum flagrasse constat, quis tamen diceret, ideo spiritum prophetiæ ab illo discessisse?

Quot.

Quot fuerint anni peregrinationis populi Israelitici in Ægypto, unde hi inchoandi sint, &c. expendimus ad Chronol. supra pag. 12. 13. & 205. Cap. XLVIII. pag. 129.

Ducem vel impostorem tribus Ephraimiticæ, qui ante statutum à Deo terminum voluit Ephraimitas in libertatem asserere, vocat יגאן *Iaganon*, nullo teste, nisi fictitiâ Cabalâ. Inde quoque promanavit Hebræorum narratio, de tribu Ephraim, quæ ante decretum liberationis tempus Ægypto voluit exire; unde quoque factum est, ut plerique divinâ vindictâ hostium gladio ceciderint. Sic narrant in Schemot rabba Sect. 20. ad locum Exod. xii. 17. Non duxit eos per terram viæ Philistæorum. *Cur? Quia erraverat tribus Ephraim, atque exierat Ægypto, cum nondum impletus erat terminus (liberationis), atque trucidati sunt ex illa triginta myriades. Cur autem interfecti sunt? quia supputabant à die, quo alloquebatur (Deus) Abrahamum inter segmenta, & aberrarunt triginta annis; quia dicitur: Filii Ephraim armati, jaculantes arcu. Quia decepti erant, ideo forsan non egressi sunt: erat enim voluntas (Dei) educere ad interfectionem filios Ephraim. hinc dicitur: Et Ephraim (cogetur) educere filios suos ad occisorem. Trucidarunt autem illos Philistæi. hinc illud: Filii autem Ephraim Sitalah, Bared, &c. Et occiderunt, eos filii Gath. Atque dissiparunt ossa illorum in via valde luto- sa; quia habebant triginta annos, à quibus exiverant antequam fratres ipsorum egressi erant Ægypto, &c.* Sæpius apud Hebræorum scriptores occurrit historia hæc de exitu tribus Ephraim ante præfixum liberationis tempus. Si quis bene examinet omnes conjecturas, apparebit, hoc tantum à magistris excogitatum esse, ut difficultatem de 400 & 430 annis Genes. xv. 13. Exod. xii. 40. tollerent; quæ nihilominus manet.

Hanc prædictionem magorum vel astrologorum Ægyptiorum de liberatore populi, & decretum Pharaonis, pluribus prosequuntur in Schemot rabba sect. 1. & addunt, causam huius edicti fuisse, quia astrologi observaverant, vindicem populi Israelitici propter aquam ictus inflicturn esse, ideo illum aquâ suffocandum esse, consultum dixerunt.

Duplex fuisse Mosi nomen fingit; prius in circumcissione illi impositum יקיתל *Iekutiel* cuius mentio fit 1 Chron. iv. 18. Est & aliud *Iekutiel* vel *Iokteel* nomen urbis cuiusdam Arabiæ petrosæ ante dictæ *Selab*, 2 Reg. xiv. 7. Notat autem obedientiam Dei. Secundum nomen imposuit filia Pharaonis, significans educationem ex aqua; quia *Mo* Ægyptiace aquam notat; quanquam Aben Ezra velit nomen

Mosè traductum esse ex Aegyptiaca voce *Monios*, atque sic Aegyptiace appellatum fuisse Mosen, sicuti observat ex libro *Avodat aadmab* vel de agricultura, ex lingua Aegyptiaca in Armenicam verso. Quicquid sit de hac posteriore nomenclatura, priorem esse fictitiam, vel solus magistrorum hic arguit dissensus, dum unus illum vult dictum esse *Iokteel*, alius *Tof* à parentibus vocatum esse. In *Vaikra rab. sect. 1.* aiunt, Mosen decem nominibus fuisse vocatum: inter quæ & hæc duo *Iekutbiel* & *Tofsa* numerantur.

Ibid. Filiam cuiusdam Pharaonis בתיה *Bethia* dictam esse, constat ex *1 Chro. 1 v. 18.* Sed hoc fuisse nomē filię Pharaonis regis, sicuti tradunt in *Schemot rabba sect. 1.* & *Vaikra rab. sect. 1.*, ineptissimū est.

His nugis quoque accenseri meretur, quod attexit de prodigiosa filię Pharaonis sanatione; addunt autem in *Schemot rabba* genus morbi, quod leprā fuerit infecta, illico autem atque capsulam Mo-
sis attigit sanitati fuisse restitutam. Certè non minus si non maius miraculum hoc fuisset quàm erga Naamanum factum, qui aquis Iordanis fuit mundatus.

Ibid. Solent Hebræi hanc phrasin לירבק תחת כנפי השכינה *herere sub alis Maiestatis divinæ* usurpare de iis, qui ex paganismo ad Iudaicam religionem se conferunt; ut velint innuere, filiam Pharaonis prose-
lytam esse factam.

pag. 131. Quo instrumento Moses Aegyptium trucidaverit, ventilant magistri in *Schemot rab. sect. 1.* quidam volunt pugno interfectum esse, alii palā qua argillam subigebant; sed plerique cum nostro R. statuunt, nominis tetragrammati pronunciatione vel dirā impreca-
tione peremptum esse; prout nugantur, Mosem omnia sua miracula huius nominis efficaciam patrasse.

Ibid. De hac contentione Dathan & Abiram referunt magistri in *Schemot rabba sect. 5.* Et *sect. 1.* aiunt, hos duos Mosen accusasse vel calumniatos esse apud Pharaonem: quo factum ut Pharaon ipsum gladio perimere voluerit: decies fuisse iectum repetitum, sed col-
lum eius instar eboris fuisse induratum, iuxta illud: *Collum tuum veluti turris dentata.* Simile quoque de Iacobo ineptiunt suprā *Cap. xxxvii. pag. 95.*

Cant. vii. 4.

Addunt in *Schemot rab. sect. 1.* causam angustię hanc, quod magi Pharaoni leproso suaserant, ut aliquot pueros Hebræorum mactaret, & quotidie bis illorum recenti sanguine corpus ablueret, sic ipsum à morbo liberatum iri. Placet & nonnullis medicorum filiis, balneo recentis sanguinis lepram tolli.

Non

Non minùs profana quàm indigna maiestate divinâ infani eru-
tant magistri; inter illa recenſeri meretur & hoc de quinque digi-
tis Dei, quorum cuilibet peculiare opus tribuit. Sæpiſſime ad hunc
lapidem impingunt Hebræi, ut de immortalī Numine non aliter,
quàm homine diſſerant.

De hac ſuccenturiata traditione liberationis Aegyptiacæ ab A-
brahamo uſque ad Serach filiam Aſcher diſſerunt quoque in Sche-
mot rabba ſect. 5. Fuiſſe quidem inter probiores poſteros Abraha-
mi conſervatam prædictionem Dei factam ipſorum patri de 400
annis ſervitutis Aegyptiacæ, non ſine probabili ratione aſſeritur,
ſed tamen apud plæroſque oblivioni traditam eſſe arguit tergiverſa-
tio Moſis in ſuſcipienda legationis provincia, eiſque metus de po-
puli incredulitate. Exod. 111. 11. & 17. 1. 13.

Fabuloſum hoc nugamentum de Rachele fœtum enitente in ar-
gillæ ſubactione, &c. ex huius R. prodiit officina. pag. 133.

Fabellam de hoc ſupplicio Titi, quod muſca vel pulex invaſerit
nares atque cerebrum eiſ turbaverit, vide ſupra ad Chronol. pag. 134.
180. & notas.

Annos regni Nebucadnezaris & Evilmedorach confer cùm
Chronol. ſuprà pag. 171. & 172. ubi illi tribuuntur tantùm 35 an-
ni, huic 22 anni. ubi non exiguum in calculo diſcrimen apparet.
Narrant in Vaikra rab. ſect. 18, Nebucadnezarẽ ſeptem annis carce-
ri incluſum fuiſſe, & ipſius loco regnaſſe Evilmedorach, &c. Patrem
Nebucadnezaris dictum fuiſſe *Chiram*, ſect. 19. aiunt, matrem eiſ
fuiſſe *Semiras*, vel *Semiramot*, ſive *Semire Sam*. Ubi ineptè volunt
Semiramidem fuiſſe matrem Nebucadnezaris. pag. 135.

Vult in Artaxerxe filio Aſſueri deſiſſe imperium Perſicum &
Medum, ſed inepte; cùm in Dario Codomanno ab Alexandro M.
devicto terminatum ſit. Ibid.

Hoc dictum de Aſſuero rege quarto Mediæ ac Perſiæ citat quo-
que R. Ganz in Chronol. pag. 173. Perperam autem per hunc quar-
tum regem Dan. xi. 2. intelligit Aſſuerum. In illum enim mini-
me quadrat illud ſignum *διακείπκων*: Et concitabit omnes contra regnum
Græciæ. Minus rectè R. Seadia putat, per hunc designari Cyrum;
Abarbinel & Aben Ezra intelligunt Dartum Codomannum.
Melius hoc factum competit Xerxi, qui maximas copias contra
Græcos eduxit.

Hunc morem fuiſſe regum Mediæ ac Perſiæ, ut in ipſorum
conviviis uxores nudæ oblectamenti gratiâ tripudiarent, nullus hi-
ſtorico-

istoricorum prodiit. Simile postulatum regis Assueri & responsum Vasthi narratur in Midrasch Megillath Esther sect. 2.

Per *Memuchan* Esther. 1. 16. 21. intelligendum esse Danielem, nec historia neque temporis ratio permittit. Chaldæus quoque paraphrastes per hunc *Memuchan* intelligit ipsum Amanis nepotem Agag, idque multò probabilius; quia hic tanquam primæ admissio- nis amicus regis fuisse perhibetur, cuius consilio rex decretum hoc divulgavit de maritorum dominio in uxores.

Cap. L. Præter hæc privilegia etiam tribuunt Mardocheo, quod fuerit ex
pag. 136. tribu Benjamin atque præses Synedrii magni vel בית דין pater Cu-
riæ. Etyma autem nominum, quæ hic attexit, nihil certi conti-
nent.

pag. 137. Duos eunuchos insidias struxisse vitæ Assueri manifesto indicat historia; nihil verò continet de hac consultatione vel necis genere, num veneno vel alia ratione illum tollere vellent.

Inter opulentissimos collocant Hebræi Korach & Haman; sed nullo iure. Cõstat enim, multò ditiores his duobus fuisse alios; unde etiam liquet, thesauros Iosephi ad Korachum, & thesauros regum Iudæ atque templi ad Hamanum pervenisse?

pag. 138. Hamanum fuisse astrologum, nullâ veresimili nititur conjecturâ. quod enim mense Nisan non aliis mensibus dicitur iecisse sortē, inde non colligitur, quod ex syderum conjunctione, oppositione, aliisq; signis cælestibus iudicium de populi Iudaici exitio sumpserit.

pag. 139. Non pauca fabulosa infarcit historiæ de Mardocheo & Hamano, 140. veluti quod diaria conscripta seipsa legerint, colloquium inter re- gem & Hamanum, quomodo is è balneo adduxerit Mardocheum, hic Hamano tanquam scabello in equi adscensione sit usus, &c. de quibus nihil Estheræ libellus continet.

pag. 141. Hunc חרבוני fuisse quendam ex eunuchis regis Assueri, disertè in- dicatur Esther. vii. 9. ubi quoque distinguitur à Mardocheo; ut nesciam, unde Doctiss. Buxtorfius hauserit, cum dicit in Lexico Ma- iori ad hanc vocem: *Quidam volunt Mardocheum sic fuisse appellatum.* Certe locus prædictus minime huic coniecturæ favet.

ibid. De Mardochei moneta magistri loquuntur in Bereschit rabba sect. 39. *Quatuor sunt, quorum moneta in mundum exivit, Abraham, Iosua, David & Mardocheus;* prout de quolibet probare conantur Scripturæ loco, atque figuram Mardochei monetæ sic depingunt, quod ab uno latere habuerit saccum & pulverem, ab altero coronam auream. Eandem autem figuram cum nostro R. tradunt in Midrasch Esther

circa finem. Unde adulterinam vel fictitiam hanc esse monetam patet.

Seculum futurum vel עולם הבא triplici significatu venit apud Hebræos. I. Vocatur illis עולם הנשמות *mundus animarum*, sive iste status, quo statim animæ post separationem à corporibus fruuntur; atque piarum dicitur illis עדרם *paradisus*, ubi quiescunt usque ad iudicii tempus. II. est seculum Messiaë vel ימות המשיח *dies Messiaë*, quibus is in terra Canaan regnaturus est somniantibus Iudæis. III. significat ipsis æterna beatitudo vel damnatio post resurrectionem & iudicium extremum perpetuò duratura; quando vel anima sola vel anima corpori unita (hæc enim in divortia eunt magistri) præmium vel pœnam recipiet. Hic autem intelligit seculum sub regno Messiaë futurum, uti etiam reliqua miracula sub tertio templo significant. Resurrectionis quidem hæc facit mentionem, sed intelligit tantum resurrectionem perfectè iustorum, quæ cum adventu Messiaë erit coniuncta, observante Albo in libro Ikarim part. 4. cap. 35. ubi addit, resurrectionem non fore totius mundi, nec plurimum neque integræ gentis, sed paucorum ex hac & illa natione, vel consummatè iustorum. Sed quis non videt, hoc pacto tantum beneficio gavisuros esse prophetas iisque similes? Nulla itaque causa est, cur tantopere vulgus Iudæorum adventum Messiaë sui exspectat.

Licet noster R. Akiba alique cum ipso locum Ose. vi. 3. de resurrectione exponant, primo tamen sensu de liberatione tribus Iudæ & Ephraim ex captivitate Babylonica accipiendum esse verba Cap. v. 13. non obscurè indicant, ubi Deus huic tribui minatur se illam abducturum. Si quis tamen velit mystico sensu vaticinium hoc referre vel ad suscitationem Messiaë tertio die futurum, vel ad universalem resurrectionem, cum illo nolumus contendere, præsertim cum non pauci Rabbini hanc prophetiam sic interpretentur testante Galat. de arcan. Cathol. verit. lib. 12. cap. 3. Minime tamen inde potest elici figmentum huius R. omnes mundi incolas per biduum טעם מיתה gustum mortis percepturos esse, & tertio die in vitam revocatum iri; non enim necesse est tale determinatum temporis spatium hæc intelligere, sed exiguum captivitatis intervallum.

Omnia autem miracula Messiaë adventum mox præcessura vel exceptura hoc Cap. tradita, possunt ad hæc decem revocari. I. cæli & terræ innovatio vel in melius mutatio. II. Suscitatio mortuorum per biduum. III. Intensio lucis syderum septuagecupla futura.

Iiii

IV. aper-

Cap. LI.
pag. 142.

IV. apertio valvarum templi sponte futura singulis diebus sabbathi. V. reclusio earundem quolibet novilunio. VI. Scaturigo aquæ è limine templi adscendet & in duodecim rivos separabitur. VII. sterilitas agrorum & vinearum fertilitas ex irrigatione horum oritura. VIII. Aquæ maris dulces fient ex commixtione huius scaturiginis, atque è mari pisces Hierosolymam usque natabunt. IX. Singulis mensibus fructus succrescent in ripa fluvii novi. X. Aquâ illius & foliis arborum omnes morbi sanabuntur. Decem alia portentosa Messiae adventum antecessura recenset ex Abkat rochel Eru-
ditiss. Buxtorfius in synag. Iud. Cap. 36. Inter hæc decem prodigia numerant in Schemoth rab. sect. 15. quod urbes omnes vastatas exstruent, etiam ipsam Sodomam & Gomorram. Deus Ierusalem ex lapide sapphiro sit ædificaturus. Non futurus amplius sit luctus, planctus, atque mors penitus sit abolenda, &c.

Cælum sic mutatum iri quidam volunt, ut aër purgatus à noxiis vaporibus saluberrimus ac gratissimus sit futurus humano generi; nihil incommodi quoque à syderum influentiis metuendum esse; astrorum etiam fulgorem multò maiorem quàm antea futurum. In terra venenatis & perniciosiis bestiis non fore amplius locum, quò referunt vaticinia Esai. xi. 6. 7. 8. *Habitabit lupus cum agno, pardus cum hædo occubabit, &c.* Sed parabolicam hanc esse orationem, egregiè ostendit R. Maimonides in Moreh Nebuchim part. 2. cap. 29. videl. homines exutis belluinis moribus non amplius instar ferarum, vel luporum, pardorum, &c. in alios grassaturos esse.

Non eadem est magistrorum mens de mundi huius consummatione. Quidam enim Philonis sententiam amplectentes contendunt, hoc universum in æternum permanens esse, atque omnia loca prophetarum de cæli, terræ atque syderum interitu exponunt parabolico sensu. Huic opinioni suffragatur R. Moses Majemon in Moreh Nebuchin part. 11. cap. 27. 28. 29. ubi prolixè de mundi æternitate disserit. Dictum autem Thalmudicum שית אלפי שנים הו' עלמא וחר חריב *Sex mille annis erit mundus & uno vastabitur*, videl. septimo millenario sic interpretantur, ut non intelligant חרב ובהחלט excidium absolutè sed השתנות למעלות mutationē in præstantiorem vel meliorem conditionem, sicuti loquitur R. Azarias in Meor enajm Cap. 44. Plærique verò Hebræorum, fatente R. Majemon in More part. 11. cap. 27. statuunt, omnimodam fore destructionem mundi finito Messiae regno.

Suscitationem mortuorum adventui Messiae conjunctam, tantum fore

fore quorundam insignium piorum, veluti Mosis, Aaronis, Danielis, &c. Sed hinc parum sibi constant magistri, dum alii volunt, omnes Iudæos tunc in vitam revocandos esse. De intensione lucis tam lunæ quàm solis agit Esai. Cap. xxx. 26. *Lux lunæ erit veluti lux solis, & lux solis septies clarior erit, &c.* ubi Targum & ex illo R. Salom Iarchi auget hanc intensiorem lucis solaris ad 343 gradus; tot enim resultare ex 49 hebdomadibus anni si numerus septenarius sic multiplicetur. Sed & hoc dictum parabolice sumendum esse de victoria regis Hiskia contra Sennacheribum, docet Maiemon cap. prædicto.

Portas templi secundi reconditas esse sub terra, nugantur Hebræi: quemadmodum & arcam cum omnibus *κειμηλίοις* eius in crypto subterraneo templi repositam esse ab Osia rege tradit Majemon, in Hilchot Beit abachira cap. 1v, eòq; vult respicere locum 2 Chron. xxxv. 2. Hæc autem omnia ex antro protrahenda esse sub tertio templo.

Licet autem plerique Rabbiorum contendat, Ezech. xlv. 1 & xlv. 11. depingi structuram templi tertii, hæsitant tamen nonnulli. Sic Majemon in Hilchot beit abachira Cap. 1. agnoscit, ædificationem templi tertii futuram, sed illam non esse adeo manifestò expositam apud Ezechielem. Ita quoque R. Moses Elsch ad Hag. 1. 7. 8. 9. ingenuè fatetur, templum tertium fore spirituale. Nec mirum; quia facile animadvertibat hic Rabbinus, prophetam verbis istis hyperbolicis adumbrare velle ædificium non ex lapidibus exstructum, sed longè augustius. Vane itaque noster cum aliis tertium in terra sua exspectat templum, & si omnino futurum esset, non tamen sex miracula sequentia hinc enumerata locum sub illo habitura essent; nihil enim de iis in duobus his Ezech. Cap. occurrit; tantum de ultimo narrat, videl. folia arboris in medicinæ usum abitura esse. Ut taceam, Abarbinelem ad Ezech. xxxv. 11. pluribus contendere, quicquid hic de scaturigine aquæ dicitur, istud mystice intelligendum esse de religione, fide atque abundante Dei cognitione. At hoc pacto evanescunt omnia hæc miracula.

Inter hæc septem miracula tantum quatuor illud nomen merentur, videl. 2, 5, 6 & 7, reliqua inter fabulosa reponi debent: Cap. LII.
pag. 145.
veluti

Primum, cuius & supra Cap. xxv. pag. 59. facta est mentio.

Tertium eiusdem commatis est. Quis enim dixerit, ante Abrahami ætatem nullum fuisse senem vel canem? Simile tradunt in Tan-

chuma fol. 12. 3. Addunt ibidem tres esse causas Senii. I. esse timorem vel terrorem. sic de Davide scriptum est: *Et non potuit David ire in conspectum eius, ut consuleret Deum, quia territus erat ab angelo Domini.* Et infra Cap. xxiii. 1. dicitur: *David senex & plenus dierum.* II. assignatur ibi esse ira vel indignatio contra liberos. sic dicitur: *Et Eli senex valde, audiebat omnia quæ faciebant filii eius universo Israeli.* III. bella, vel crebræ expeditiones. ita de Iosua, postquam præliis aggressus erat 31 reges, narratur: *Et Iosua senex processit in dies.* IV. statuitur esse uxor mala, hinc dicitur: *Et factum tempore senectutis Salomonis, ut uxores eius inclinarent cor eius post alios deos.* Nullam verò harum in Abrahamo locum habuisse, sed miraculosam fuisse illius canitiem. Nugæ.

pag. 146. Quartum similis est farinæ de Iacobo omnium primò ægrotante, cum antea semper homines sternutatione animam exhalassent. Adferunt stolidum hoc nugamentum iisdem pene verbis in Tanchuma Genes. xxv. 1. 1. atque ex utraque citat Chaskuni fol. 68. Nihil certè magis ridiculum fingi potest, quam ante Iacobi morbum semper homines sternutando spiritum vitalem per nares emis-
sisse; & cum postmodum hoc non fieret, inde ortam esse faustam precationem quam sternutantibus facimus, scil. *חיים טובים* vel *חיים*, *salus, vita bona, sit tibi.* Multò concinnior est ratio Michaelis Domini de Montaigne en ses Essais Liv. 3. chap. 6. ubi inter flatus corporis humani dicit hunc esse honestiorem; additq; de sternutatione: *& parce qu'il vient de la teste, & est sans blasme, nous luy faisons cest bonne-
ste recueil.* Festivior est huius Galli conjectura quàm Hebræi audax assertio.

pag. 146. Phrasi hac *כבש במולות* subigere astra vel astris indicat morem idololatrarum, stellarum influxui adversam & prosperam fortunam tribuentium, vel magicis artibus sydera adiurantium, veluti de Canidia canit ille,

Quæ sydera excantat voce Thessalâ,

Lunamque cœlo diripit.

Nec multum à tali incantatione differt superstitiosa Nominis tetragrammati pronuntiatio, quâ nugatur Iosua Solis cursum 36 horis inhibuisse usque ad finem Sabbathi. Nihil de hac adjuratione autor libri Iosua, tantum narratur vers. 12, *Tunc locutus est Iosua ad Dominum, &c. Siste gradum Sol in Gibeon, & Luna in valle Ajalon.* Cur potius adjurandi quàm precandi vel iubendi formâ Iosua hæc verba protulisse statuamus, nulla urget ratio. Sicuti de 34 horis, quibus somniat

somniat solem cessasse: neque huic calculo adstipulantur alii magistri in Avoda Zarah Cap. 2. ubi contendunt, hanc motus solaris cessationem tantum 24 horis durasse. cui hypothese melius conveniunt verba vers. 13, *Constitit Sol in medio, nec festinavit ad occasum quasi integro die.* Sabbatho evenisse hanc miraculosam solis tardationem, communis fert Rabbiorum sententia.

Danielem eiusque socios fuisse eunuchos regis Babylonie, nullam pro- pag. 147.
babili coniecturam e sacra colligitur historia; neque eò facit locus Esai. LVII. 4. 5. ibi enim de religiosis Israelitici populi eunuchis agit.

Inter illos, qui non מקבלי פני השכינה accipient vel visuri sunt Cap. LIII.
faciem maiestatis divinæ numerant quoque obtrectatores. Gravius pag. 147.
hoc peccatum esse censent homicidio, fornicatione, idololatriâ & reliquis peccatis. Vide Kad akkemach R. Bechai. Fol. 40. 1. 3. ubi quoque adfertur pœna obtrectationis contra serpentem & Mirjam.

Eundem esse ignem, qui absumpsit calumniatores Mosis, cœtum pag. 148.
Korach, Dathan & Abiram, uti & sacrificia in deserto oblata, Rabbinicam sapit temeritatem. Sufficit fuisse ignem à Deo eum in finem suscitatum.

Quod hic de sex narratur qui corporis dotibus perierunt, illud pag. 149.
de quinque asseritur in Sotha Cap. 1. *Quinque tanquam exemplaria creati sunt, atque iis percussi sunt. Simson robore suo, Iud. XVI. Et recessit robur eius ab illo. Saul collo suo, 2 Sam. XXXI. Et accepit Saul gladium, ceciditque in illum. Absalom capillo suo, 2 Sam. XVIII. 9. Et adhæsit caput eius quercui. Tzedekias oculis suis, 2 Reg. XXV. 7. Et oculos Tzedekiae excæcavit. Asa pedibus suis, 1 Reg. XV. 23. Tempore senectutis suæ ægrotavit pedibus suis. Raf Iehuda inquit, quod occupaverit ipsum podagra. Alia de Absolomo, quomodo viderit infernum infra se apertum, atque ingressus sit septem portas gehennæ, ibidem in Sotha Cap. 1. legere est.*

Tradunt magistri in Schabbat Cap. XI. Aaronem quoque lepro- Cap. LIV.
sum fuisse; & hoc sensu in versione nostra pro *mærore affectus fuit*, pag. 151.
ponendum est, *leprâ infectus fuit.* Addunt verò in Schabbat, hanc Aaronis pœnam Scripturam involvisse silentio propter ipsius dignitatem. Inapte. De sola enim Maria sorore Aaronis historia narrat, illam fuisse lepra tactam. Quis etiam dixerit cum nostro, vel solo intuitu sororis contraxisse Aaronem hanc labem? Certe non tanta erat huius contagionis vis ut vel tantum visa inficeret.

Inter medelas lepræ sputum paternum ridicule ponit. Non enim significare voluit Deus, labem hanc sanari si pater in faciem leprosi sputum emittat; sed veluti argumentatur à minori ad maius, hoc modo: Si Mirjam à patre indignabundo consputa septem dies ab aliorum consortio abstinere debeat, quantò magis iam à me leprâ percussa per septiduum à castris Israelitarum segregata esse debet. Ut hoc responsum det ad petitionem.

Mosis de Maria sananda.

FINIS.

INDEX

I N D E X

In PIRKE seu CAPITULA R. Elieseris, & eorum Animadversiones.

A.

A Aron an fuerit leprosus. 149. 253 Aaronis loculus in aere volans. 35. 168. Abarbinelis sententia de excidio gentiũ & liberatione Israelis. 157. &c. Abel cum gemella natus. 47. 179. ejus sacrificium. 48. mors. ibid. sepultura. 49 Abimelech ob Saram punitus. 60. 192 Abisai valet septuaginta mille vir. 115 239. Abraham ædificantibus Babel maledicit. 55. quot servis reges sit persecutus. 61. 193. invenit Adamum & Evam in spelunca Macphela. 91. 220. Abrahami ante vocationem religio. 191. tentationes decem. 59. 190. itinera ad fil. Ismaelem. 70. tentatio Isaacum immolare iussi. 72. 207 Abrahamo quomodo apparuerit Deus. 62. tres Angeli qui & quorsum illi apparuerint. 56. 189. quatuor Monarchias ostensas esse. 62. 193. res quatuor alias. 194 Abrahamum ex dolore circumcisionis ægrotantem visitatum fuisse à Deo. 65. 196. Abyssus. 8. 155 Achab. 25 Achabi pœnitentia. 114 238 A' dāµ, דאן vocis Caballistica detorsio. 162.	Adam ubi formatus. 45. 177. quamdiu in paradiso fuerit. 24. 162. pœnitentiæ causâ aquas Gibon ingressus. 46. horto expulsus ubi habitavit. 45. 177. de eo plura. 46. 177 Adam & Eva cubantes in lectis in spelunca Macphela. 91. 220. eorum seductio fabulosa. 29 Adami in hortum Eden ingressus. 42. 173. opus in horto Eden. 26. nomina. 27. tunica ex qua pelle. 45. 177. 188. in arca servata & Chamo accepta, post Nimrodo in hæreditatem relicta. 54. hinc ab Esavo ablata. 55. 188. vaticinium de tabulis legis, &c. 46. 179 Adith uxor Loti. 59. 190 Adulteri pœna Ecclesiastica. 170 Aegrotasse omnium primum Iacobum. 146. 252. Aegyptii mare ingressi. 112. 235. 237 Aegyptiorum crudelitas erga Israelitas. 131. 133. mari opertorum sepultura. 104 Aestus iræ divinæ à Mose in terram defossus. 123 Aethiopes vocantur Israelitæ. 148 Affectus Dei vindicatores angeli qui. 122. 241. Afflictiones tres. 67 Agag, ex quo descendit Haman. 133. 134. Agar cuius filia. 60 Agar cum Ismaele cur expulsa. 69. 200 quoniam

INDEX.

- quonam se receperit. 69. 201. post mortem Saræ revocata, &c. 71. 201. eius filii ex Abrahamo. ibid. ibid.
 Ἀρχαῖς excommunicatorum. 170
 Alexander Macedo. 26
 Altare in quo primi homines obtulerūt. 73. 208.
 Amalek Israelitis obsistens. 118
 Amanis historia. 137. 138. 140. 141. 248.
 Amici hominis in vita sua tres. 84
 Amor Dei erga hominem. 26
 Amphorasch nominis mysterium. 101. 112. 126. 128.
 Anathema, juramentum. 99. 100. 223. fratrum Iosephi. 98. Israelitarum. 100. 225. Zerubabelis contra Samaritanos. 101.
 Anathematis formula Iudeorū. 226
 Angelus fœderis. 68. 199
 Angeli quando creati. 6. 153. venti & ignis quomodo. ibid. Abrahamo apparentes. 56. qui. 189. parnympbi in paradiso. 28. 163. peccatum Adami procurant. 28. XII. mensibus præfecti. 231. thronum gratiæ cingentes numero quot. 55. 188.
 Angelorum catalogus. 228. 230. classes quatuor. 6. 154. culpa quæ. 14. substantia. 49. 50. 182. erga Mo- sen invidia & vindictæ ardor. 126. 243. præcipitatio è cælo. 30. 164
 Angelos lacrymassè. 74. Legem sibi ar- rogantes Moses redarguit. 124
 Angustiæ Israelitarum in Aegypto cau- sa. 246
 Anima è cælo. 84. creatori compara- tur. 85
 Anima quando migrent. 83. 84
 Animalia holocausti. 23. munda quæ. ibid. ibid.
 Animalia quatuor sancta. 6. 7. 154
 Annulus obsignatorius Abrahami. 22
 Annus lunaris. 14. solaris quot dierū. 10
 Anni intercalatio quomodo propagata. 16. 156.
 Antichristus. 205. 206
 Apparitio Dei in visione. 62. 193
 Aquæ calidæ unde scaturiant. 8
 Aquæ maritales. 155
 Aquarum separatio. 8. in sanguinem conversio. 19
 Aquilonaris venti mala. 5
 Ararat montes. 187
 Arbores & plantæ. 8
 Arca Noab. 51. 185. quot annis ædifi- cata. ibid.
 Aries pro Isaaco oblatus. 74. 208. eius cornuorum usus fabulosus. 75
 Armilos dux Christianorum contra Turcas. 204. 205
 Artaxerxes rex Babylonie. 135. 247
 Asanath filia Dinæ, Iosephi uxor. 90. 219. 96. 222.
 Asinus Abrahami longævus. 72. 207
 Astrorum usus. 9
 Assuerus rex. 135. 247. eius divitiæ. ibid.
 Assur ex Ismaele oriundus. 71
 Avis in lege quæ. 63. 194
 Avi equo infidenti cōparatus Deus. 112
 Avium genera quot. 185
 Auri mensura quatuor cororum. 2

B.

B Abylonica turris. 54. 188. eius ædificatores unde. 187. alti- tudo.

INDEX.

tudo. 54. 188. maledictio per Abrahamum.	55. 188	nantur à Rabbinis.	160
Bathia filia Pharaonis leprosa.	130.	Christianorum & Ismaelitarum bellum tempore liberationis Israelis.	
246. eius meritum.	ibid.	157.	
Beer-Schebab, unde dicta.	87. 217	Chuldae prophetissae maritus quis.	79.
Bellum inter Christianos & Turcas ante Messiae adventum futurum.	203.	212.	
204.		Chur filius Mirjam.	120. 240
Bella gentium mutua ante adventum Messiae.	19. 157	Circumcisio Israelitarum secundo cur facta.	67. 198. Sabbatho non excluditur.
Bemot mille montes depascens.	23. 161	195	
Benedictio super vinum.	45. 178	Circumcisionis Abrahami valor.	64.
Beneficentia erga mortuos.	36. &c.	efficacia.	65. 195. dolor. ibid. dolor tertio die intensior.
Beneficentiae opera ac merces.	33. 166	requisita decem.	65. 195.
Berosi fabula de Noacho.	187	42. 175	
Bestiae creatae.	23	Circumcisos fuisse omnes Israelitas die exitus ex Aegypto.	67. 197
Bilham quomodo à maledictione abster-ritus.	68	Claudi & caeci pro imaginibus & statuis.	92
		Claves tres in manu Dei.	217
C.		Caeli innovatio.	142. 250
Abalistica scribendi ratio.	101.	Caeli unde creati.	4. 151. eorum complexus.
225.		39	
Cainum non fuisse ex semine Adami.		Caeli an terrâ prius creati.	39
49. id quomodo intelligendum.	181	Caelorum ansae seu uncini.	5
Calcei leviri extractio.	43. 175	Ben Colba Schebuah quàm dives.	2. 151
Calumniæ pœna.	147. 253	Columba à Noacho emissa.	52. 186
Canis horti custodis simile.	119	Columna ignis Adamo lucens.	45. Abrahamo visa.
Canities in Abrahamo primùm conspecta.	145	73	
Cavernarum revolutio.	216	Columna nubis.	118. 239
Chamo quomodo benedictum.	54	Confessio facinorosi.	224
Charbona eunuchus regis Assueri.	141	Consilium Dei cum Lege.	4
248.		Constantinopolis devastanda.	205
Charran quantum distet Kriath arbab.		Consummatio mundi huius qualis futura.	250
33.		Conversionis vis.	115
Chetæi, iidem qui Iebusæi.	91. 220	Convivium in circumcissione.	67. 198.
Choreb mons.	108. 233	nuptiale dierum septem.	33. 35. 167
Christiani flammis infernalibus desti-	247.	Convivia Medorum ac Persarum.	136.

I N D E X.

<i>Cornu Menachem (Messia.)</i>	44.	<i>Decem res vespere Sabbathi creatae.</i>	42.
175.		173.	
<i>Corpus mortuum quando verminet.</i>	84	<i>Decima prima.</i>	62
<i>Corvus Adamum docet sepulturam, &</i>		<i>Decima frumentorum.</i>	78.212
<i>ob id remuneratur à Deo.</i>	49.181	<i>Decalogi scriptura.</i>	4
<i>Corvorum pulli.</i>	49.181	<i>Dedicationes septem à Deo creatae.</i>	40.
<i>Creatae die primo octo, & octo secundo,</i>		170.	
<i>quae.</i>	4.151	<i>Denarius numerus.</i>	42.174
<i>Cubitus Geometricus.</i>	185	<i>Descensiones Dei decem in terram.</i>	
<i>Cuthaei, qui & unde.</i>	100.101.226	30.164. prima. ibid. secunda.	
<i>Cyclus lunae.</i>	13	55. tertia. 56. quarta. 102.	
<i>Cyclus magnus Solis.</i>	10.156	quinta. 105. sexta. 107. octa-	
<i>Cyrus rex.</i>	25	va. 149	
D.		<i>Deserta septem.</i>	41.172
D <i>Aemones noxii quando conditi.</i>	4	<i>Dei thronus, majestas & gloria.</i>	6.7
<i>Damnandi alienigenas cacoëthes</i>		154.	
<i>Rabbinicum.</i>	200	<i>Deum iurasse Mosi, & quidnam.</i>	120
<i>Damnationis portae quatuor.</i>	32.166	<i>Die primo quae creatae. 4. secundo quot</i>	
<i>Dan, olim Laïs, post Casarea Philippi.</i>	193	<i>quaeque creatae. 4. 6. 153. tertio.</i>	
<i>Danielem & socios eius eunuchos fuisse</i>		<i>quae. 8. quarto. 9. quinto. 18. sexto</i>	
<i>regis Babylonici.</i>	147.253	<i>creata.</i>	23
<i>Dathan & Abiram rixantes increpat</i>		<i>Digitum Dei quinque singularia fa-</i>	
<i>Moses.</i>	131.246	<i>cta.</i>	132.247
<i>David regnaturus in futuro seculo.</i>	43.	<i>Dina stuprata. 96. ejus filia, & de</i>	
<i>urbe Iebuseorum exclusus.</i>	92.221	<i>ejus fabula. ibid.</i>	222
<i>Davidis resipiscentia.</i>	115	<i>Disciplina Ecclesiastica veteris gradus</i>	
<i>Decachordium.</i>	42	<i>quatuor.</i>	169.170
<i>Decalogum quâ die & horâ acceperint</i>		<i>Distinctio super vinum.</i>	46.178
<i>Israelitae.</i>	123.241	<i>Divites Israelitae quomodo opes prome-</i>	
<i>Decem effata, quibus mundus creatus.</i>		<i>riti sint.</i>	171
5.	152	<i>Domicilia Solis.</i>	10.11.156
<i>Decem Adami thalami in paradiso.</i>	27.	<i>Domus iudicii superioris & inferioris.</i>	
163.		101.226.	
<i>Decem res quas proposuit Deus condere.</i>		E.	
4.		E <i>Den hortus.</i>	26.163
<i>Decem res, decem testimonia.</i>	42.	<i>Edom quid denotet.</i>	205
174.		<i>Eleemosynae vis.</i>	78.79.114.212
		<i>Elias Tisbites. 78. venturus.</i>	117
		<i>Eliae</i>	

I N D E X.

- Elie apparitiones.* 151. *Zelus ob inter-*
missam circumcisionem. 68. *Exitus Israelitarum ex Aegypto.*
 199. 111.
Eliezer servus Abrabami. 33. 34. unde
fuerit. 35. *factus rex Basan Og.* 242.
ibid. & 167.
Eliezer fil. Hyrcani quanto ardore le-
gem didicerit. 1. *Hierosolymæ in*
convivio coram patre verba legis pro-
fatur splendente facie. 2. *de creatio-*
ne mundi differit. 3
Elisei hospita. 78
Elisei ossium attactu quis revixerit.
 80. 212.
Embolismus anni. 14. 16. 156
Enakim qui. 50. *de iis miræ fabulæ.*
ibid. 184.
Enoch accepit embolismum. 16
Epbraimitica tribus ab impostore peri-
culo objecta. 130. 245
Epbrata vocata Mirjam. 120
Epbratæus quis vocatus. 120. 240
Epulæ in Sabbatho. 171
Esau Nimrodo tunicam Adami vi au-
fert. 56. *Iacobi sepulturam impedi-*
turus ceditur. 104. 232
Esavi nativitas & vita. 76. 77. *terri-*
torium quàm spatiosum. 97. 223
Esavo exhibiti à Iacobo honoris pæna.
 95. 222.
Esavum Iacobum momordisse. 95. 222.
circumcisionem contempsisse. 66.
 197.
Esther regina. 136. 138
Evæ creatio. 27. *maledictiones novem.*
 31. 165.
Excommunicatorum indicium. 39.
 169. *veteris Christianæ Ecclesiæ dis-*
ciplina. 169
- Excommunicationis gradus.* 230
Exitus Israelitarum ex Aegypto.
 111.
Expiatorius dies, & eius efficacia. 24.
 242.
- F.
- F** *Aciamus hominem, vox Dei.*
 23. 161.
Fames prima. 59. 192. *septennalis*
in terra Israelis unde. 98. 224.
tempore Davidis. 37. *eius causa*
quomodo explorata. *ibid.*
Fenestra in mari. 112. 235
Filias Iacobi fuisse uxores filiorum
eius. 102
Filius senectutis. 97
Filiorum Dei cum filiabus hominum
commixtio. 49. 182
Firmamentum quando creatum. 6.
eius usus. *ibid.*
Firmamenta septem. 41. 172
Flagellantium ordo unde. 238
Flagellationes Achabi. 114.
 238.
Fluvius ignitus. 7
Fluvii è templo tertio. 144.
 250.
Fædus trium Patrum cum populis Ca-
naan. 91. 92. 220
Folia ficus consuit Adam. 45
Fontes unde. 8
Foxamen per Gehennam terebratum.
 65.
Frænum asini signum fæderis. 93.
 221.
Fratri appellatio. 89
Fructus arboris in medio paradisi quis.
 47.
 K k k k 2 Fugiens

I N D E X.

Fugiens evadit periculum.

Fulgura & tonitrua unde.

G.

Gebenna ante mundum condita. 3.

Gebennæ portæ quot. 149

Genii impuri qualis naturæ. 182

Gentiles Iudæis quales. 107. 232

Gentium prælium atque excidium mutuum ante Messiae adventum. 19. 157

Gigantes. 50. sex quolibet partu editi. ibid. 184.

Gigantes non resurrekturos esse. 83. 215

Gigantium animas in cacodæmones esse mutatas. 83. 215

Gog & Magog qui & quando venturi. 157. 158. 159. 202. 204. 205.

Gosen terram legato obvenisse Saræ amoris causâ. 60. 192

H.

Hacan fil. Carmi. 99. eius filiis quid factum. 224

Hamanis historia. 134. 137. 138

Hierarchia Angelica triplex secundum Dionysium. 154

Hierosolymæ situs. 22

Hierosolymitani regni à Christianis fundati duratio. 159

Hirci oblatio. 143

Hischa uxor Ismaelis. 70. 201

Hiskie convalescentis miraculum. 146

Holocaustum Sabbathi & novilunii. 143.

Homini mira creatio. 24. 161. 162

Homini primo sex similes facti, qui cū suis dotibus interierunt. 149. 253

Horæ mensis lunaris. 14

68 *Horis duodecim Deus circa hominis formationem occupatus.* 24. 161

Horti medium, fæminæ medium. 47

Hymni insigniores Hebræis notati. 236

Hyrchanus pater Eliezeris. 1. Hierosolymam adscendens ad exheredandum filium quomodo hunc invenerit. 2

I.

Iacob quàm dives. 94. cum familia migrat in Aegyptum. 102. 231. ei è vita sua decem anni decurtati cur. 103

Iacob & Esau. 76. 210. hæreditatem quomodo inter se partiti. 97. 223

Iacobi funus. 36. 168. 104. 232. iter quasi ictu oculi perfectum. 88. lucta cum Angelo. 94. 221. servitus & matrimonia. 90

Iacobo quæ magna ostenderit Deus. 87. 218.

Iaganon impostor tribum Ephraim Aegypto educere præsumens. 130. 245

Iapheti qualis benedictio. 54

Idololatria Israelitarum. 121. 127. 243.

Iebus urbs. 221

Iebusæi. 91. eorum urbs à Ioabo capta. 92.

Iekutiël, Moses à parentibus vocatus. 130. 245.

Iesebelis factum erga sponso & mortuos. 36

Iethro socer Moysi. 105

Ignis cur sabbatho non accendendus. 45

Ignis holocausta absumens, & ultionis contra Korach. 148. 253

Iinon nomen Messiae, quid notet. 75. 210.

Imperia

I N D E X.

- Imperia quo fine ac eventu creata.* 64. *Ismaelis & posterorum ejus ejectio num-*
etiam spiritualis seu eterna. 200
Impiorum profapia unde. 47. 49. 182 *Ismaelita quid facturi olim sint.* 71.
Inaures conflatae in idolum vituli. 121. 202.
Infantibus Israelitarum in aquas abje-
ctis quid factum. 113. 236 *Ismaelitis commixti populi.* 120. 240
Infernus quo die creatus. 153 *Israël, Dei populus.* 8
Intercalationis arcanum. 16. 156 *Israelis nomenclatura.* 94. 221
Intercalationes quando interdictae. 17. *Israelitae unius conservatio quanti me-*
cur fiant. 18 *riti.* 130
Ionas fugiens. 20. *abjectus in mare.* 21. *Israelitae quae quantaque tormenta ab*
ejus visiones & colloquium cum pis-
ce. 22 *Aegyptiis passi.* 131. 133. *quamdiu*
Ioseph. 25. *cur fratribus odio habitus.* *commorati in Aegypto.* 129. 245.
97. quanti venditus. 98. *quomodo li-*
bidini restiterit. 103. 231. *eius ca-*
ptivitas quot annorum. *ibid.* 232. *quibus meritis egressi ex Aegypto.*
linguarum peritus. *ibid.* *uxor, filia*
Dinae. 90. 219 *133. ante idololatriam in vitulo*
Iosias, nomen unde. 75 *commissam quales.* 126. 243. *post,*
Iosiae nomen trecentis annis ante voca-
tum. 38 *quales.* *ibid.*
Iosua fil. Iehotzedek è flamma ereptus.
81. *Israelitarum angelica sanctitas quo die.*
Iracundia Moſis. 128. 244 *125. 126. 243. angustia in terra*
Iris, signum foederis. 53 *Canaan ante Messiae adventum.* 44.
Isaac nominis mysterium. 75 *176. congregatio è quatuor mundi*
Isaac immolandus quot annorum. 72. *angulis.* 44. 176. *idololatria in de-*
208. mortuus & vivificatus. 74. *serto.* 121. *scortatio.* 127. *obedien-*
208. *tia lege nondum auditâ.* 108. *sus-*
Isaaci benedictiones. 77. 86. *citatio.* 142. 249
tionis ac ligationis vis & meritum. *Israelitas, in Babel omnes interfectos,*
75. 209. luctus triennis ob mortem
matris. 76. 210. *oculorum caligo*
unde. 77. 211 *revixisse.* 81. *quomodo.* 82. 214
Ismael cur sic dictus. 75. *cum matre e-*
jectus quot annorum. 69. 201. *quas*
uxores duxerit. 70. 201 *Iuramentum triplex Israelitarum tribus*
Benjamin causâ. 100. 225
Iuramentum priscorum. 104
Iuramenti Noacho facti quotidiana
commemoratio. 53
Iusto-

I N D E X.

Iustorum generatio unde. 47.49.182

dunt.

124

K.

K *Ain & Abel gemelli.* 47.179
Kaini sacrificium, fratricidium
ac terror. 48.180. *signum quo*
notatus. ibid. oblatio unde sum-
pta. 48.180

Kedar.

71

Ketura uxor Abrahami.

71.201

Kinai qui.

119.240

Kiriath arbab unde dicta.

47.179

Korach quam dives.

137.248

L.

L *Abanis grex minuitur.* 89. *foedus*
cum Iacobo. 93

Lactantii locus de Romani Imperii de-
solatione. 105

Lana cum lino cur non commiscenda.
48.

Lapis foundationis, quis. 88.219

Lapis Schatiab in abyssis. 22.261

Lapides duodecim in unum conflati.
87.88.217.

Lapides xii. Sacerdotis magni. 99.
100.

Lapsus Adami.

29

Lea & ejus filii.

90.219

Lex ante mundum condita. 3. *à Deo*
in consilium adbibita. 4. *gentibus*
oblata & ab iis repudiata. 107.

233. *ab Israelitis promptè excepta.*
108.

Legis præcepta quot. 111.234. *Scri-*
ptura quando condita. 4

9.

Legislationis Mosaicæ mensis, dies &
bora. 123.241

Legem pro se datam angeli conten-

Lentium cibus quando sumptus. 86.
217.

Leones, Samaritanos interficiunt. 101.

Leprosi sanatio. 150.254

Levi Domino sanctus. 94

Leviathan. convivium ex illo paran-
dum. 19.22.160

Leviri calcei extractio. 43.175

Liberatio Aegyptiaca à Magis præ-
dicta. 130.245

Liberationis fundamentum in quibus
literis. 132.247

Linguarum omnium originaria quæ.
187.

Linguarum varietas & confusio. 55.
188.

Literæ quinque liberationis fundamen-
tum quæ. 132.247

Locustæ munda & immunda quomodo
discernantur. 18

Loth captivus liberatur ab Abrahamo.
61.

Lotbi liberalitas erga peregrinos. 58.
periculum. ibid. uxor Adith versa in
statuam salis. 59.190

Lucis Solaris ac Lunaris intensio in fu-
turo seculo. 143.251

Luētus dies quot. 36

Lugentes quomodo tractandi. 36

Lugentium scbema in templo. 39.
169.

Luminaria cæli quando creata.
8.

Luminaria duo inter se contendisse.
9.

Lunacrescens ac decrescens. 15

Lunæ famuli. 13. *obscuratio* 15.
creatio. 16

M. Mac-

I N D E X.

M.

M Acphela spelunca, de qua mira fabula. 91.220 Magdiel quid notet. 223 Magi Aegyptii. 131 Magorum Aegyptiorum predictio de Mose. 130.245 Magiarum artium callentissimum fuisse Abrahamum Rabbini nugantur. 202 Majestatis divinæ alis adhærere, de quibus dicatur. 130.246 Maledictionis formula. 226 Maledictiones primorum hominum. 31.165. Man quando creatum. 4 Manassis peccata & pœna, ustulatio in sartagine ignita. 115. 239. pœnitentia. ibid. Mardochæus. 136. 137. & 248. eius potentia. 141. moneta. ibid. 248. Mare, quando creatum. 8 Mare ingressis Israelitis quæ miracula facta. 212.235 Maris algosi diffusio. 112.114 Margarita in pisce Ionæ lumen præbens. 21. lumen in arca præbens. 51 Maria septem. 41.172 Maritale officium. 109.241 Melchisedek quis. & num Sem. 16. 156.62.193. Memucham fuisse Danielelem. 136. 248. Menachem, nomen Messie. 175 Mensis lunaris dies. 13. bora. 14. Messie mox adventuri signa. 71.72. 202.206.	Messie adventus. 63.194. adventum exceptura miracula. 250. dona tria duplicia collata. 6. privilegia decem. 152. mors violenta. 176. nomen ante mundum. 4. nomen linon. 75. 210. Messie tria nomina tributa. 43.175. ab illo quid sperent Iudæi. 44.176 Messiam expectant Iudæi in fine Monarchiæ quartæ. 17 Metbeg amma urbs. 221 Michael Angelus missus contra Abimelech. 60. nunciat Lotbi captivitatem. 61.192. princeps populi Israelitici. 111.235 Ministri Synagogæ precantis ritus. 118. Miracula de Abrahamo. 191 Miracula septem in mundo. 145.251 Miracula sub adventum Messie. 250 Mirjam leprâ percussa. 149 Misna Mose tradita. 242 Monarchiæ quatuor quomodo ostense Abrahamo. 62.193. earum eventus. 63.64.194 Monarchiæ quatuor Iacobo in visione ostensæ. 87.219 Monoceros qualis. 176 Montes septem. 41.172 Moriab mons. 45.177 Mors quid. 84. 216. 97. 222. Mortui quâ vi resurrecturi. 85 Mortuorum rotatio sub cavernis. 216. Moses unde dictus. 75. aquis extractus. 130.245. pascit gregem Iethronis, & vocatur à Deo. 105.106. 232. totus in cælo, cum staret in monte Sinai.

INDEX.

- Sinai.* 109. quomodo trucidarit Aegyptium. 131. 246. irascens Spiritu S. privatus. 128. 244. qua necessitate abjecerit tabulas. 122. quomodo iram Dei averterit. ibid.
- Mosis acta dierum quadraginta, quibus commoratus est in monte Sinai.* 123. 124. 242. cornua vel radii. 2. nomen ipsi à parentibus inditum. 130. 245. sepelitio. 35. 168. sepulchrum. 123
- Mulier fœtum in argillam emittens.* 133. 247.
- Multiplicatio Enakim instar reptilium.* 50. 185. filiorum Noach, ridicula. 54
- Mundus quibus verbis creatus, quibus virtutibus absolutus.* 5. 152
- Mundi creationem quæ septem res præcesserint.* 3. 151
- Mundi futuri innovatio.* 142. 250. 251.
- Mundum à Deo antequam crearetur, prius fuisse cælatum seu delineatum.* 3. super tria consistere. 33. 166
- Mundi septem.* 41. 172
- Musca duarum librarum.* 134. 247
- Nicodemus fil. Gorionis quam opulentus.* 2. 151
- Nimrod Monarcha.* 25. 54. 187. unde illius majestas. 54. 188. mors. 55. 189.
- Ninivitarum flagitia & conversio.* 116.
- Noach unde vitem sumpserit ad plantandam vineam.* 53. 186. quid & ubi sacrificarit. ibid.
- Noachi castratio fabulosa.* 53. 186. dictum. 16. 156
- Nomen tetragrammatum vestibus Israelitarum impressum.* 126. 243
- Nominis tetragrammati tres literæ Soli inscriptæ.* 11
- Nominati antequam nati qui & quot.* 75. 209.
- Notarikon scriptura.* 101. 225
- Novatio rerum.* 143. 250. 251
- Novilunium.* 12. 156
- Novilunii holocaustum.* 143
- Noviluniorum interstitium.* 14
- Nubes.* 8
- Numerorum equalium lusus Rabbini-* 188. 190
- cus.*
- Nuptiale convivium.* 33. 35. 167

N.

- N** *Autæ miraculo Ionæ conversi.* 22
- Nebucadnezar.* 25. quamdiu requieverit. 135. quot annis inclusus carceri. 247
- Nebucadnezaris statua.* 81
- Nephtali adfert literas contractus de Macphela.* 104
- Nepotes veluti filii.* 89
- Nervum coxendicis cur non comedant Israelitæ.* 94. 221

O.

- O** *Btrectationis pœna.* 47. 253
- Ogrex Basan.* 35. de eo stolidi fabula. 168
- Og regem Basan in diluvio servatum esse à Noach.* 52. 185
- Opera supererogationis.* 178
- Opulentissimi duo.* 137. 248
- Oseæ locus ex Cap. V 1. vindicatus.* 249.
- Ossa arida Ezechieli monstrata.* 81
214. P. Para-

I N D E X.

P.

P <i>Aradisus ante mundum conditus.</i>		<i>Poculum separationis.</i>	46. 178
3.		<i>Pontificiorum opinio de loco ultimi judicii refutatur.</i>	159
<i>Paran mons.</i>	233	<i>Populi aquis comparantur.</i>	18
<i>Paranymphæ Adami qui.</i>	164	<i>Portæ duæ in templo, una pro sponsis, altera pro lugentibus.</i>	38. 169
<i>Paschatis festum quàm vetustum.</i>	77. 211.	<i>Præceptorum in lege numerus.</i>	111. 234.
<i>Pecudum partes quibus Iudæis vesci non licet.</i>	23	<i>Præputium resectum cur arenâ condant.</i>	199.
<i>Pedes Iacobi.</i>	89	<i>Præputium arboris.</i>	65. 66
<i>Pellis unde tunicae protoplastarum.</i>	45. 177. 178.	<i>Præputia quot in mundo.</i>	65
<i>Pelotbit Lotbi filia ob misericordiam periclitata.</i>	57. 190	<i>Præputiorum collis.</i>	198
<i>Perfectus per circumcisionem.</i>	64. 195	<i>Præputiatis esse veluti canes.</i>	66. 196. descendere omnes in gebennam.
<i>Persarum regum mos in conviviiis.</i>	136. 247.	<i>Præputiis repletum desertum.</i>	68
<i>Petra melle lactans infantes.</i>	113	<i>Primogeniti quando offerendi.</i>	94
<i>Pharao rex leprosus.</i>	246	<i>Primogeniti Aegyptiorum quando & cur cæsi.</i>	133
<i>Pharaonis filiae meritum ob servatum Mosén.</i>	130. 246	<i>Prælia tria ab Ismaelitis olim committenda.</i>	71. 203
<i>Pharaonis mare ingressi supplicium.</i>	212. 235. hymnus ex abyssu. 113. 237.	<i>Πρόκλαυσις, Ecclesiasticæ disciplinæ gradus.</i>	169
<i>Pharaonis pœnitentia fabulosa.</i>	116. 239.	<i>Providentia divina.</i>	33. 167
<i>Philistæi à Davide quomodo subacti.</i>	93.	<i>Psalmus primi hominis qui.</i>	42. 173
<i>Phineæ zelus & remuneratio.</i>	127. 128. 244. anathema. 128. 244	<i>Puellarum occursum, prosperus.</i>	88
<i>Phitoma uxor Ismaelis</i>	70. 201	<i>Pulvis primi hominis.</i>	24. 162. Iacobi.
<i>Piscis Ionam deglutiens qualis.</i>	21. eius cum ipso colloquium. 22	<i>Puteus patres præcedens in itinere.</i>	87
<i>Piscium creatio.</i>	18	<i>Pythoussa Saulis quæ fuerit.</i>	80. 213.
<i>Planeta septem.</i>	9. 155		
<i>Pluvia creata.</i>	4		
<i>Pluvia vis.</i>	9		
<i>Pluvia ob quæ peccata prohibeantur.</i>	37		

Q.

Q <i>Vies triplex.</i>	173
<i>Quinque, quorum sonus transit ab uno extremo mundi ad aliud, neque exauditur.</i>	83
<i>Quinti diei opera.</i>	18. historia. 19. 20.

LIII

R. Ra-

I N D E X.

R.

- R** Achel, 90. cur Teraphim patris sui furata sit. 91 173. consecrandi ritus. 40. 170. 45. 178. efficacia. 42
- Rebecca. 34. ejus virginitas quomodo explorata. ibid. Sabbathi vespéra decem res creatæ. 42. Sabbathismus æternus. 173
- Rebecca sterilitas & partus. 76. 210 Iudæi. 209
- Reges mundi decem 25. 162 Sallom revixit virtute ossium Elisei. 80. 212. ejus beneficentia. 79.
- Regni Israelis triplex vicissitudo. 63. 194. Samariæ coloni peregrini. 101
- Resipiscentia ante mundum creata. 3. 4. nulla post mortem. 116 Samaritani vel Cuthæi anathemate excommunicati. 101
- Resipiscentiæ dignitas. 114. 237. septem gradus. 237. partes tres. 238. Sammael Angelorum princeps serpenti inequitans. 28. 164. Abrahamo filium oblaturus impedimento esse molitur. 74. 76. 209
- Resurrectio mortuorum. 78. 80. 82. qua vi futura. 85. cum vestimentis suis. 80. 213. quorum non sit futura. 83. 214. 215. justorum. 249. 250. Samuel ex inferis productus. 80. 213.
- Resurrectionis locus, terra Canaan. 84. 216. Salomon monarcha. 25
- Reversio Israelitarum ad tentoria sua, quid Rabbini sit. 241 Salomoh, nomen unde. 75
- Revolutio cadaverum per cavernas. 216. Sanctificatio Israelis in deserto qualis. 109. 233.
- Romæ eversio. 168 Sanctuario renovatio. 143
- Romam vastatum iri ante adventum Messia. 203. 204. 205 Sanguine circumcisionis & Paschatis liminaria ædium conspersa. 67. 197.
- Romani Imperii desolatio. 205 Sanbedrin vel suprema Curia Iudeorum. 226
- Ros è capite Dei. 85 Sare fletus & mors unde. 76. 210
- Rubus ardens. 106. 107 Saram lactasse omnes filios regum. 145.
- Rubi allegoria. 107. 232 Saturni castratio. 187

S.

- S** Abbatbi dies. 40. benedictio. Scala Iacobi. 87. 217. ejus scopus. 218.
- ibid. 170. 171. observatio. 40. 41. observationis meritum. Scortatio Cainicorum. 49. 182
170. 171. violationis pæna. 171. Scriptura Notarikon. 101. 225
- Scriptu-

INDEX.

<i>Scripturae à se ipsis lectae.</i>	139.	<i>Sichem fil. Chamor.</i>	96
248.		<i>Simeonis & Levi violentiam quomodo</i>	
<i>Seculum futurum quid & quale.</i>	142.	<i>detestatus sit Iacob.</i>	96.222
249.		<i>Sinear provincia Babyloniae.</i>	187
<i>Seculi futuri status.</i>	160.161	<i>Sodoma. 56. ejus opulentia. 57. ex-</i>	
<i>Sebir mons Esavitarum, ubi situs.</i>		<i>ustio.</i>	59
107.233.		<i>Sodomitarum flagitia. 57. 189. ini-</i>	
<i>Semper pater justorum.</i>	47.49.182.	<i>quitas.</i>	57.58
<i>idem qui Melchisedech.</i>	16.62	<i>Solis ascensus & descensus. 10. domi-</i>	
<i>Semo Abrahamum tradidisse decimas.</i>		<i>cilia. ibid. 11. medio tres literae</i>	
62.193.		<i>inscriptae. 11. motus per angelos.</i>	
<i>Semo quomodo benedictum.</i>	54	<i>ibid. consistentis miraculum. 146.</i>	
<i>Seminis perditio.</i>	50	<i>252. duae facies sursum ac deor-</i>	
<i>Seminare, pro decimas dare. 78. notat</i>		<i>sum vergentes. 12. obscuratio. 15.</i>	
<i>quandoque distribuere eleemosynas.</i>		<i>creatio.</i>	16
212.		<i>Solstitia. 10. eorum cycli & initia.</i>	
<i>Sennacheribi adventus terrificus.</i>		<i>ibid.</i>	
120.		<i>Sorores fratrum uxores.</i>	102
<i>Septem dierum pudor.</i>	150	<i>Spelunca Macphela quae & unde dicta.</i>	
<i>Septenarius numerus multis rebus ad-</i>		<i>179.</i>	
<i>aptatus.</i>	41.172	<i>Spiritus Iacobi quomodo mortuus fue-</i>	
<i>Sepultura Moysi.</i>	35	<i>rit & revixerit.</i>	99
<i>Seraphim duo.</i>	7.154.155	<i>Spiritus impuri qualis naturae.</i>	182
<i>Serpens Cameli figura. 28. Etiam se-</i>		<i>Sponsus similis regi quomodo.</i>	35
<i>duxit.</i>	29	<i>Stellarum usus. 9. quando creatae.</i>	
<i>Serpens Iacobum mordens.</i>	96	<i>12.</i>	
<i>Serpens quoties exuvias ponere coactus.</i>		<i>Stellis quae potestas adscripta.</i>	32.
31.165.		<i>166.</i>	
<i>Serpentem pedibus fuisse praeditum</i>		<i>Sterilitas usque ad ova pediculorum</i>	
<i>ante deceptionem protoplastarum.</i>		<i>seu lentes.</i>	60
30.165.		<i>Sternutatio quamdiu letbifera. 146.</i>	
<i>Servi circumcisi à fœderis privilegiis</i>		<i>252.</i>	
<i>excluduntur. 66. refutatur.</i>		<i>Sternutationis benedictio unde. ibi-</i>	
196.		<i>dem.</i>	
<i>Sex corporis sui dotibus interiisse. 149.</i>		<i>Stolidus quis.</i>	43
253.		<i>Sunamitis cuius uxor & soror.</i>	
<i>Signa Zodiaci.</i>	9.12.14	<i>78.</i>	
<i>Sinai mons, quis & unde dictus.</i>		<i>Supplicium facinorosi confitentis pecca-</i>	
107.		<i>tum.</i>	224
		<i>LIII 2</i>	<i>Syna-</i>

INDEX.

<i>Synagogæ minister.</i>	28. 164	<i>Thronus gloriæ.</i>	3. 4
<i>Syria quo pacto à Davide subjugata.</i>	93.	<i>Titus Vespasianus.</i>	134. eius musca fabulosa. ibid. 247
<i>Syriam invadere Israelitas juramento fuisse prohibitos. 93. refutatur.</i>	221	<i>Tofepitbeton Mosis.</i>	130. 246
<i>Σύναγος, Ecclesiasticæ disciplinæ gradus.</i>	170	<i>Tonitrua unde.</i>	7
		<i>Tria quibus mundus absolutus, &c.</i>	5. 152.

T.

T <i>Abernaculum tribus rebus constructum.</i>	5	<i>Tribuum obedientia vel transgressio quomodo xii. lapidibus indicata.</i>	99. 100.
<i>Tabulæ legis unde.</i>	124. 242	<i>Triennis vacca.</i>	62. 63
<i>Tabularum scripturas se ipsas & Mo- sen portasse. 122. avolasse. 241</i>		<i>Trinitatis mysterium.</i>	189
<i>Tekuphæ & cycli. 10. 156. earum quatuor initia.</i>	ibid.	<i>Tuba ex cornubus arietis Abrahami.</i>	47
<i>Templum tertium tribus ædificandum attributis. 6. 152. frustra exspectari.</i>	251	<i>Tunicæ Adami & Evæ. quibus relicte & unde confectæ.</i>	4. 45. 177
<i>Templi secundi portas sub terra reconditas esse.</i>	251	<i>Turcarum res quindecim, quas facturi sint in terra Canaan ante Messie adventum, 71. 202. tria prælia.</i>	ibid.
<i>Templi tertii rivi.</i>	144. 250	<i>Turris Babel. vide Babylonica turris.</i>	
<i>Tentationes Abrahami decem. 59. 190.</i>		<i>Tzippora Aethiopissa.</i>	148
<i>Teraphim quid. & conficiendi ratio. 91. 219.</i>		<i>Tzitzat Acceset magnatum Hierosolymitanorum supremus.</i>	2. 151
<i>Terra unde creata. 5. 151. ob hominem maledicta. 31. subsiliens. 34. 167.</i>		<i>Tzophinx locus propè Moriah. 73. 208.</i>	
<i>Terra Israelis debilitata.</i>	85		
<i>Terræ densitas. 8. 155. innovatio. 142</i>			
<i>Testes fide digni qui.</i>	42. 174		
<i>Thalami decem in Eden.</i>	27. 163		
<i>Thalmud esse traditum Mofi. 242.</i>			
<i>Thalmudicis rapsodis mos solennis. 190.</i>			
<i>Thermæ unde featuriant.</i>	8. 155		
<i>Thronus Dei depictus.</i>	7		

V.

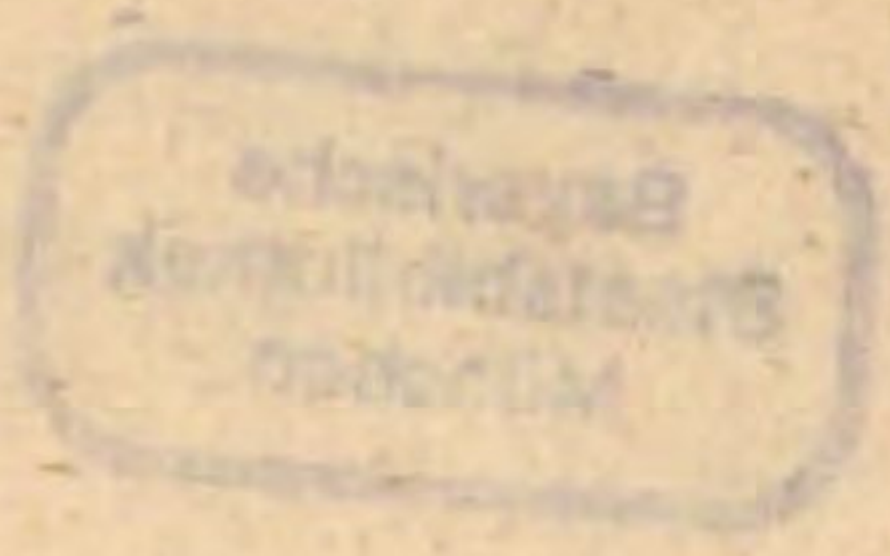
V <i>Allis Iosaphati num locus iudicii.</i>	159
<i>Vashti cur obedientiam negaverit marito.</i>	136. 247
<i>Venti quatuor, & eorum finis.</i>	5
<i>Vestes Israelitarum quibus Dei nomen impressum.</i>	126. 243
<i>Vestimentum primi hominis.</i>	30. 164
<i>Viæ homini duæ propositæ. 31. 165</i>	
<i>malæ, quatuor portæ. 32. 166</i>	
<i>Viæ homini duæ prepositæ. 31. 165</i>	
<i>Victimæ humanæ.</i>	220

Vinum

INDEX.

<i>Vinam gentilium.</i>	128. 244	<i>Vox Dei in Sinai.</i>	110.	<i>cur promul-</i>
<i>Virga Aaronis.</i>	131.	<i>Mosis unde &</i>	<i>gata è medio ignis &</i>	<i>caliginis.</i>
<i>qualis.</i>	105. 232.	<i>fit serpens igni-</i>	<i>ibid.</i>	
<i>tus.</i>	106. 232	<i>Vocem Dei audientium in Sinai prero-</i>		
<i>Virginitatis exploratio edueto hymene.</i>	111. 234	<i>gative.</i>		
34.		<i>Vr, solum natale Abrahami.</i>	191	
<i>Visio Ezechielis.</i>	7. 154			
<i>Visiones Propheticae.</i>	62. 193			
<i>Vitem unde plantaverit Noach.</i>	53.			
186.		Y	<i>πρόθεσις, Ecclesiastica discipli-</i>	
<i>Vitulus mugiens ex inauribus consti-</i>		<i>nae gradus.</i>	170	
<i>tus.</i>	121. 240			
<i>Vitulum osculantium labia inaurata.</i>		Z.		
122. 241.				
<i>Umbilicus terrae.</i>	88. 219	Z	<i>Imbri scortatio cum alienigena,</i>	
<i>Unicornis vox.</i>	176	<i>& eius pœna.</i>	127. 244	
<i>Volucrum creatio.</i>	18. unde.	19	<i>Zodiaci duodecim signa.</i>	9. 12. 14

FINIS.

IN CHRONOLOGIA

Errata Typographica enormiora Lector benignus
sic corrigat.

P Ag. 40. lin. penult. pro Iothim lege Iothan. pag. 44. lin. 13. pro Freti Iavanici lege Prete Ian. p. 65. lin. 5. pro Rabben lege Rabbenu. pag. 89 lin. 14. pro captivum abductum lege migravit. pag. 141. lin. 5. pro INIVIUUM lege INITIUUM. pag. 148. lin. 26. pro Nichazon lege Nitzachon. pag. 151. lin. 15. pro Veneiis lege Venetiis. pag. 162. lin. 7. pro ab Alex. dele ab. pag. 174. lin. 6. pro maiores maiores, dele semel maiores. pag. 175. lin. penult. pro thesin lege Mathesin. pag. 186. lin. 20. pro esse esse, dele semel esse. pag. 209. lin. 34. pro aminus lege animus. pag. 223. lin. 20. pro replofatorum lege Exploratorum. pag. 247. lin. 3. pro iuxta lege hiulca. pag. 256. lin. 14. pro Aristæa lege Aristæo. pag. 259. lin. 22. pro propinquas lege propinquus. pag. 261. lin. 26. pro Euangelix lege Euangelicæ. pag. 278. lin. 12. pro Alexandria lege Alexandræ. pag. 413. lin. 4. pro conspirant lege conspirarunt.

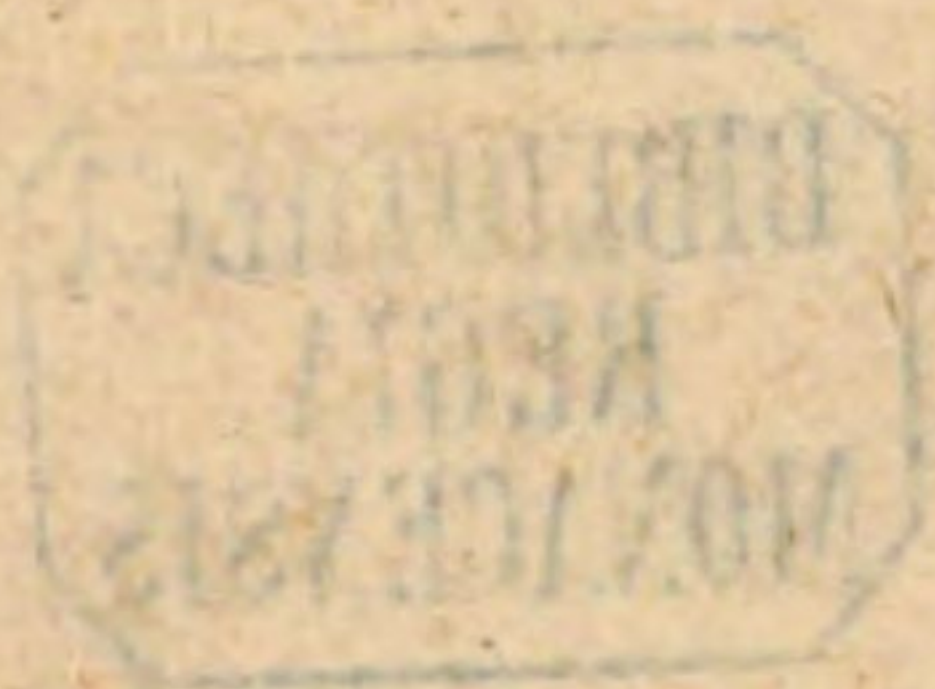
Adde pag. 312. lin. 24. Observat.

Confer Breviarium temporum Philonis huic persimile, à Dionysio Gothofredo historiis antiquis insertum.

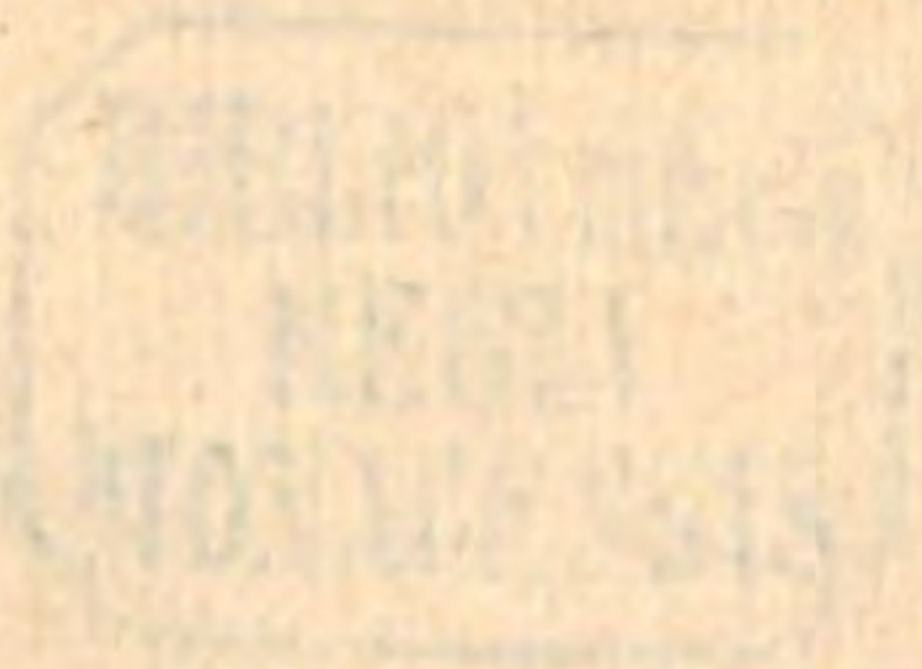
II. IN PIRKE ELIESERIS.

Errata eminentiora in Pirke Elieseris ab Operis commissa Lector sic corrigat.

P Ag. 73. lin. 22. pro culturum lege cultrum. pag. 74. antepen. pro aeritis lege aric-
tis. pag. 88. lin. 15. pro abyssis lege abyssi. pag. 108. lin. 13. pro æquitatus lege equi-
tatus. pag. 135. lin. 17. pro vedi lege veni. pag. 146. lin. 23. pro fuerit lege fuerunt. p.
150. lin. 2. pro mœrore affectus lege leprâ infectus. Ibid. lin. 6. pro hunc lege huc.
P. 153. lin. 5. pro affectum le. affectuum. p. 160. lin. 19. pro conatur lege conantur. p.
161. lin. 14. pro fundatoris. le. foundationis. P. 161. lin. penult. pro Facimus le. Facia-
mus. P. 177. lin. 12. pro filius le. filium.

Vorst, Willem H.

Capitula R. Elieser

Lugdunum 1644

4 H.eccl. 314#Beibd.1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10004554-2